

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

TOPRAKSIZLAR

Metin Yeğin

TOPRAKSIZLAR

Bir Şenlikti Uzun Yürüyüş

Metin Yeğin

ÖTEKİ YAYINEVİ

Öteki
SİYASET

Yayına Hazırlayan
Deniz Lodos

Kapak ve Sayfa Düzenleme
Özgür Yurttaş

Kapak Resmi
MST “Halk Projesi” Görseli

3. Baskı
Nisan 2015

© Öteki Yayınevi
Sertifika No: 25446

Baskı ve Cilt
Ceylan Matbaası
Mahteme Mah. Davutpaşa Cad.
Güven İş Merkezi B Blok No: 318
Tel: (0212) 613 10 79

Yönetim Yeri
Dr. İhsan Ünlüer Sok. Caferağa Mah. 16/10
Kadıköy / İstanbul
Tel: 0216 345 41 09
kitap@otekiyayinevi.com
www.otekiyayinevi.com

ISBN: 978-975-584-230-1

METİN YEĞİN

TOPRAKSIZLAR

Bir Şenlikti Uzun Yürüyüş

ÖTEKİ YAYINEVİ

Metin Yeğın, 1963'te İstanbul'da doğdu. İ.Ü. Hukuk Fakóltesi'ni bitirdi. Cambridge Üniversitesi'nde sinema eğitimi aldı. Hiçbir zaman sınıf başkanı olmadı. 12 Eylül'ü cezaevinde karşıladı. Dünyanın birçok ülkesinde avukatlık, bulaşıkçılık, taksi şoförlüğü, sandviççilik yaptı. *Topraksızlar*'la yürüdü. Meksika'da Chiapas'da uluslararası insan hakları gözlemcisi, Ekvador'da bambu evlerin yapımında işçi, Guatemala yerli hakları kongresinde katılımcı, Nikaragua'da karides avcısıydı. Chiapas'da Subkumandan Marcos'la, Venezuela'da Devlet Başkanı Chávez'le ve Douglas Bravo'yla, Arjantin'de Leonardo Bertulazzi'yle, Bolivya'da Devlet Başkanı Evo Morales'le, Uruguay'da *Tupamoros* gerilla lideri ve Parlamento Başkanı Pepe'yle, Şili'de FRMP lideri Kumandan Salvador'la ve Kore'de José Bové'yle görüştü. Kolombiya'da barış görüşmelerinde gerillaların yanındaydı.

Hayat Tv, Kanaltürk, NTV ve CNN Türk'e, Venezuela televizyonu TeleSUR'a, BBC'ye, Polonya ve Arjantin televizyonlarına belgeseller ve “sokak” programları yaptı. *F* (2001), *Topraksızlar* (2003), *Patronsuzlar* (2003), *Çocuklarından Doğan Anneler* (2005) ve *El Mahalla* (2009) gibi yapmış olduğu çok sayıda film ve belgesel dünyanın birçok festivalinde, direniş mekânı ve alanlarında gösterildi. *Radikal, Birgün ve Özgür Politika'nın* yanı sıra İtalya'da *Il Manifesto*'ya, İngiltere'de *Nerve*'ye, Arjantin'de *País*'e yazdı. Halen *Özgür Gündem, Leman* ve *Zete*'de “Dünyanın Sokakları”nı yazıyor.

Son dönem çalışmaları, barınma ve kent hakkı mücadeleleri ekseninde yoğunlaşmış ve Viranşehir'de “Ax û Av Komünü”nün örgütlenmesine öncülük etmiştir (2009). Soma'da kurulan KoopUlarca'nın inşasında yer alan Yeğın, kapitalizmin neoliberal kentlerini ekolojik kent modelleriyle aşındırmaya ve ezilenlerin barınma hakları için kerpiç evler yapmaya devam ediyor.

Bugüne kadar yayımlanmış kitapları: *Marcos'la On Gün* (2000), *Firari İstanbul* (2001), *Topraksızlar* (2004), *Topraksızlar-Bir Şenlikti Uzun Yürüyüş* (2006), *Patronsuzlar* (2006), *Likya Yolu* (Barış Doğru'yla birlikte, 2007), *Dünyanın Sokakları* (2010), *Gerillanın Barışı* (2010), *İstanbul Öyküleri* (2012), *Kent Reformu ve Yeni Gecekondu Hareketi* (Merve Tuba Tanok'la birlikte, 2014)

*Arkadaşım ve kardeşim
Mete Yeğîn'e...*

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	9
ÖNSÖZ	
Brezilyalı MST ile İlerici Türkiye Halkı Arasında Uluslararası Dayanışma İçin James Petras	13
Neoliberalizme Karşı MST'nin Kafa Tutuşu Mônica Dias Martins	17
Bir Şenlikti Uzun Yürüyüş	35
Topraksızlar: Topraksız Kır İşçileri Hareketi - MST	119
SONSÖZ	283

İKİNCİ BASKIYA SUNUŞ¹

Topraksızlar film-kitabı, basılmasından itibaren beş ay içerisinde, sandığımdan da kısa bir sürede tükendi. Ben yine “Dünyanın Sokakları”nda olduğum için, “Kitabı hiç bir yerde bulamıyoruz,” şeklinde bana ulaşan okurlara, baskısının tükendiğini söylemekten başka bir şey yapamıyordum. Bende bile bir arkadaşımın geri aldığı tek bir baskı vardı.

Kitabı esas olarak sol-aydın okurlara yönelik yazmış olmama rağmen, zannettiğimden çok daha geniş bir kesim tarafından benimsendi. *Topraksızlar*, özellikle tarımda neoliberal uygulamalara maruz kalan küçük çiftçiler tarafından okundu ve filmi büyük bir ilgiyle izlendi. Tartışmalara yol açtı ve en önemlisi yeni bir bakış açısı ve bir umut taşıdı. Beni en çok mutlu eden de bu oldu. Çiftçi sendikalarının eğitim kongrelerinde, toprak reformu tartışmalarında, üniversitelerde, fabrikalarda gösterildi. Gültepe’de yıkımlar sonucu evsiz kalan ve otobüs duraklarını işgal eden evsizler, “Biz de Brezilya’daki *Topraksızlar* gibi haklarımıza sahip çıkıyoruz.” diye açıklama yaptı.

İki yıl sonra *Topraksızlar*’ın uzun yürüyüşüne Dilek Çolak ile birlikte katıldığımızda aklımızda hep bunlar vardı. 12 bin 807 kişinin katılımıyla yedi gün süren, 273 kilometrelik dünya tarihinin en büyük protesto yürüyüşlerinden birinde yanı başımızda yaşananlar, tartışmalar ve ortaya çıkan sorular, bu yeni kitabı doğurdu.

Topraksızlar’ın on kolektif lideriyle Türkiye için yaptığımız görüşmeler ve yürüyüş notları önceki kitabı geliştirdi. *Topraksızlar* yeniden, yüz sayfa kadar da eklemeye size ulaşırken, yanında üç yeni belgesel filmimizi de taşıyor. Son yürüyüşü anlatan “Bir Şenlikli Uzun Yürüyüş”, Amazon Ormanları’nın içinde yeni işgal yeri olan

¹ Versus Kitap (Kasım, 2007)

Abril Vermelho ve Belem'deki MST yerleşim yerine farklı bir açıdan bakan “Amazon'da Dans” belgesel filmleriyle beraber, neredeyse artık bir klasiğe dönüşen eski kitaptaki “Topraksızlar”, dünyanın öte ucundaki mümkün olan başka bir dünyayı size aktarmayı amaçlıyor. Bence *Topraksızlar* kitabını daha önce okumayanlar, önce bu filminden ve kitabın ikinci bölümünden başlarsa en azından yapılış sırasına göre takip etmiş olurlar.

Topraksızlar, neoliberalizme karşı Latin Amerika'daki direniş öykülerini anlatan üçlemenin ilk kitabıdır. Bu kitapla birlikte yayınlanan, Brezilya, Uruguay, Arjantin işgal fabrikalarını anlatan kitap ve filmleriyle *Patronsuzlar*, hemen ardından gelecek olan Bolivya, Venezuela kitabı ve filmleri bu üçlemenin diğer ikisidir. Üç kitap ve on bir belgesel film ile birlikte, Latin Amerika gerçeğini, “Dünyanın Sokakları”nı buraya taşımış olmaktan onur duyuyoruz.

Teşekkürlerime gelince; ilk başta yine, filmlerin diğer yönetmeni Dilek Çolak'ı anmalıyım, her adımında birlikte olduğumuz bir serüveni paylaştık, ortaya çıkan bu filmler ve kitaplarda en az benim kadar emeği vardır. O olmasaydı, olmazdı.

Bu yürüyüş esnasında görüşlerini aldığımız, eylemlerini bizimle paylaşan MST-Brezilya Topraksız Kır İşçileri Hareketi'ne, MST Kolektif liderlerinden Stédile, Baggio, Irma, Valdir, Irma Brunetto, Gilmar, Rosana, Charles, Itelvina ve Kami'ye, Özgürlük Teolojisi'nin teorisye-ni Leonardo Boff'a, yürüyüşün basın sorumluları Ana Maria Straube, Tais Peymam, Tarso Luís Ramos'a, uluslararası koordinatör Geraldo Fontes'e, dostluklarını ve her şeylerini paylaşan Manuel L. Almlida ile ailesine, Senyora Donna'ya, Claudia Ulisses'e, Antônio Edson Olivei-ra'ya, Julio'ya, Lucas'a, Ivy'e, işgal fabrikası işçilerine, Hristiyan devrimcilere ve bütün topraksız işçilere sonsuz teşekkürler...

Yeni kitapta adını yeniden anacağım James Petras ve Çiğdem Çi-damlı'ya bir kez daha teşekkür ediyorum. Ayrıca *Topraksızlar*'ın ilk baskısında katkıları anılmamış Nihan Gider'e teşekkürlerimi mutlaka belirterek bu eksiklikten dolayı taşıdığım iki yıllık utancımдан sıyrılmalıyım. Aynı şekilde ilk “Topraksızlar” filminin montajını ya-

TOPRAKSIZLAR

pan Ege Baransel, Oktay İnce, M. Ali Üzelgün'e, her zaman bana yöneltilen, "Bu filmleri nasıl yapılabiliyorsunuz?" sorusunda esas cevabı veren dayanışmaları için şükran duyuyorum.

Film montajlarını yaptığımız, her fırsatta kaçıp sessizliğine sığındığım Likya Pansiyona ve arkadaşım Cengiz Kaya'ya, filmlerin alt yazılarını yapan Erol Arıkan'a...

Mutlaka ki her filmde emeği geçen Emre Özkapı'ya...

Desteklerini hiç bir zaman eksik hissetmediğim Mete Yeğin'e, Tracy Deliorman'a...

Katkılarından dolayı Birleşik Metal Sendikası'na...

"Dünyanın Sokakları"nın coşkusu benimle paylaşan herkese en içten teşekkürlerimle.

Bir önceki yürüyüşte birlikte yürüdüğüm, dans ettiğim arkadaşlarımın, bu süre içerisinde egemenler tarafından katledilen Topraksız işçilerin anısına saygılarımla...

Ve Venceremos

Metin Yeğin - Temmuz 2006

ÖNSÖZ

Brezilyalı MST ile İlerici Türkiye Halkı Arasında Uluslararası Dayanışma İçin

James Petras

Metin'in Brezilya Topraksız Kır İşçileri Hareketi-MST üzerine gerçekleştirdiği çalışma, Türkiyeli aktivistler, militanlar ve toplumsal hareketlerin öğrencileri açısından büyük bir önem taşıyor. İki ülke arasında tarihsel ve kültürel farklılıklar bulunmakla birlikte, her iki ülke de benzer sosyo-ekonomik ve politik koşulu ve yapıyı paylaşıyorlar. Örneğin her iki ülke de “devletçi” popülist ekonomik modellerden IMF tarafından tasarlanan ve yönetilen neoliberal bir rejime geçmiş bulunuyorlar. Bunun sonucu olarak, milyonlarca yoksul köylü ve topraksız işçi, topraklarından devlet zoruyla ve sermayenin yoğunlaşması/merkezileşmesi sonucunda “atıldılar” Her iki ülkede de nüfusun en zengin yüzde 10'luk kesimiyle, en yoksul yüzde 50'lik kesimi arasındaki büyük eşitsizlikler, dünyadaki gelir dağılımı tablosu içindeki en kötü iki örneği temsil ediyor. Her iki ülke de IMF'nin “yapısal uyum politikaları”nın hedefi durumunda ve bu politika serbest piyasa, gümrük duvarlarının indirilmesi, teşviklerin durdurulması ve stratejik sanayilerin özelleştirilmesi gibi öğeleri içeriyor.

Ancak Brezilya'da MST, Üçüncü Dünya'nın emperyalizmi ve neoliberalizmi sorgulayan ve toprakların yeniden dağıtımı, kredi, barınma, okul, klinik ve teknik yardım gibi öğelerden oluşan bütünlüklü bir tarım reformu talep eden en başarılı kitle hareketlerinden birisi olarak ortaya çıktı. MST geçmiş yirmi yıllık mücadele sürecinde, 400 binden fazla aileyi (2 milyondan fazla insanı), çoğunluğu kolektif

Üretim kooperatiflerinde olmak üzere verimli topraklara yerleştirmeyi başardı. Bu başarılı mücadelelerin maliyeti çok ağırdı. Bin 500'den fazla kır aktivisti ordu, polis ve toprak sahiplerinin silahlı çeteleri tarafından ldrldler. Metin'in kitabı, MST'nin başarılı bir mücadelenin  aşamasını tarif eden "İşgal Et, Diren, ret!" sloganıyla özetlenen yöntemleri konusunda nseziler sağlıyor. MST, Topraksızlar'ı, üzerinde üretim yapılmayan ya da yarı yarıya üretim yapılan ve geçmişte büyük toprak baronları tarafından kendilerinden alınan geniş toprakları işgal etmek üzere örgütlüyor. Toprak bir kez işgal edilince, plastik çadırlarda yaşayan aileler, toprak sahiplerine bağlı paramiliter glerin vahşı saldırılarına karşı direnmek üzere rgtleniyorlar. MST devletin toprakları kamulaştırmasını talep ediyor ve sonra da hem tüketim için hem de ulusal ve uluslararası pazarı da kapsayan bir biçimde, pazar için üretmeye başlıyorlar. MST sadece ekonomik ve toplumsal ilişkileri dönüştürme misyonuna sahip bir hareket değil, aynı zamanda yeni bir insan ve yeni insani ilişkiler yaratma misyonunu da üstleniyor. Hareket içinde sürekli olarak kadınların, etnik azınlıkların (yerliler ve siyahiler) eşitliği ve insan haysiyeti için mücadele veriliyor. Bugün ulusal önderlerinin yüzde 50'si kadınlardan oluşuyor.

MST'nin Türkiyeli aktivistler açısından en çarpıcı yönlerinden birincisi; üyelerinin, kadrolarının ve militanlarının politik, toplumsal eğitimine verdiği büyük önemdir. Hareket bütçesinin yüzde 50'den fazlası kendi militanlarının eğitimine ayrılıyor. İki ay süren okulları, haftalık seminerleri ve ilerici niversitelilerle ortak programları var. MST'nin başarısının ikinci anahtarı örgütlülük. Her kırk ailelik grubun yerel bir önderi var ve her kooperatif kitlesel meclislere dayanıyor. Bütün yürüyüşler yerel olarak örgütleniyor ve her türlü dayanışma eylemi maddi katkılara dayanıyor. Hiçbir şey "kendiliğinden" olmuyor. Bütün bunlar meclislere, tartışmalara ve hareketlerin rızasına dayanan örgütlü eylemlerdir. MST'nin başarısının üçüncü temel öğesi, kendisine devlet baskısı karşısında destek sunan ve maddi yardım sağlayan Katolik Kilisesi'nin ilerici kesimleriyle, insan hakları örgütleriyle, bazı solcu milletvekilleriyle ve sendikalarla koalisyonlar oluşturma yeteneğidir.

Hareketin dördüncü temel özelliği ise kolektif eylemi yöneten önderlerle özgürce tartışan ve kararlar alan demokratik meclislere dayalı içyapısıdır. Bu yapı, içerik olarak demokratik, biçimsel olarak da merkezi bir özellik taşıyor. MST, geleneksel sandık partilerinden de, “öncü” seçkin oluşumlardan da daha üstün olan toplumsal ve politik bir hareket olarak, yeni bir örgütsel mücadele biçimini temsil ediyor. Kitlesele örgütlenmeyi, kadro eğitimini ve doğrudan eylemi birbiriyle bütünleştiriyor.

Bugün MST’nin, çoğunluğunu topraksız işçilerin, kooperatif çiftçilerinin ve yoksul köylülerin oluşturduğu yaklaşık üç milyon kişilik bir hareketi yönlendiren 100 bin tane militan aktivisti var. Önderlerinin yüzde 75’ten fazlası, topraksız işçiler ile köylülerin oğulları ve kızlarıdır. İzledikleri strateji “aşağıdan değişim stratejisi” yani kitleleri örgütlemek, kentsel hareketlerle birleşmek ve gelecekteki bir sosyalist dönüşüme hazırlanırken acil reformlar için baskı yapmaktır. MST’nin nihai hedefi demokrasi, ulusal egemenlik ve eşitliğe dayalı bir sosyalist toplumdur. Hareket Marx, Mao, Gramsci’nin fikirlerinden, Özgürlük Teolojisi’nden, ekoloji ve feminist düşünce akımlarından, Brezilyalı pedagog Paulo Freire’den, ulusalcılık ve enternasyonalizmden etkileniyor. Hareketin kendi ulusal marşı var ve bu marş gösterilerle derslerin başında söyleniyor. Üzerinde köylülerin sembolik biçimde temsil edildiği bir bayrağı ve hareketin mistik değerleriyle, toprak reformu davasına olan güçlü inançlarıyla, mücadele yöntemleri ve kolektif dayanışmayla bağlantılı bir dizi ritüelleri var. Metin’in kitabı, ilerici Türkiye halkı ve hareketleri ile Brezilyalı MST arasındaki uluslararası dayanışma için bir temel oluşturuyor.

Hem Türkiye’de hem de Brezilya’da, kırsal hareketler ortak bir derdi paylaşıyorlar: Kent yoksullarıyla ve ilerici meslek çevreleriyle, halkla konuşup sağ için çalışan “merkez-sol” seçim partileri karşısında, bir politik alternatifi inşa etmek üzere ittifaklar yaratmak. Metin’in çektiği belgesel film ve bu kitap, MST mücadelelerinin ve zaferlerinin ilerici derslerini Türkiye soluna taşımak açısından çok önemli bir katkı sağlıyor ve kilit bir önem taşıyor.

NEOLİBERALİZME KARŞI MST'NİN KAFA TUTUŞU¹

Mônica Dias Martins²

Quando
eu morrer
Cansado de guerra,
Morro de bem
Com a minha terra.³

- Francisco Buarque de Hollanda, 1997

Brezilya'nın Topraksız Kır İşçileri Hareketi (*Movimento dos Trabalhadores Rurais Sem Terra-MST*) günümüz Latin Amerika'sının en mücadeleci ve popüler hareketlerinden birisidir. 1979'da Encruzilhada Natalino, Rio Grande do Sul'deki ilk toprak işgalleriyle doğdu. Taban toplulukları ve Kırsal Toprak Komisyonları (*Comissão Pastoral da Terra-CPT*) gibi kilise örgütlenmeleri ile İşçi Partisi (*Partido dos*

¹ "The MST Challenge Against Neoliberalism", Latin American Perspectives, Sayı 114, Cilt 27 No. 5, Eylül 200, s. 33-45.

² Mônica Dias Martins, Ceará Federal Üniversitesi'ndeki akademik çalışmalarını Brezilya'daki tarım işçileri arasında 25 yıl boyunca gerçekleştirdiği mesleki ve politik etkinliklerle bütünleştirmiş sosyologdur. *The Challenges of Cooperation in The Rural Settlements* (1994) (*Kırsal Yerleşimlerde İşbirliğinin Zorlukları*) isimli kitabın yazarıdır. Yazar, faydalı yorumlarından dolayı Timothy Harding, Robert Austin, Pablo Pozzi ve James Petras'a teşekkürü borç bilir. Bu makalenin önceki sürümü Latin Amerika Çalışmaları Derneği'nin 21. Kongresi'nde (Chicago, 24-26 Eylül 1998) sunulmuştur. Bu makale, daha iyi bir toplum mücadelesinde öldürülen MST militanlarının anısına ithaf edilmiştir.

³ "O zaman/ öldüğünde/ Bu yorgun savaşta,/ Daha iyi öleceğim/ Kendi toprağıma karıştırmışım gibi.

Trabalhadores-PT) tarafından desteklenen hareket, 1980'lerin ortalarındaki yeniden demokratikleşme günlerinde tarım reformunun politik gündeme dahil olmasıyla birlikte tüm ülkede yaygınlaştı.⁴ 1990'larda ise önemli bir kitle hareketine dönüştü.

MST'nin kırsal yerleşimleri kooperatif ilişkiler, kolektif planlama ve özyönetimle karakterize olurlar. Dayanışma, sosyal adalet ve özerklik temel etik değerleridir. Düşüncelerini yaymak için aylık bir dergiye, "beyinsel ve bedensel çalışma" yöntemine dayalı bir eğitim sistemine ve radikal teori konusuyla uğraşan çalışma grupları vasıtasıyla işleyen yoğun bir politik-ideolojik formasyon sürecine sahipler. Bu gruplarda üretim araçlarının toplumsal mülkiyetinin gerekliliğine dair yeni bir bilinç geliştiriyorlar. Önderleri medyada boy gösteriyor ve hükümetle pazarlık yapıyorlar; eylemleri ise işçi sendikaları ve kentsel hareketler arasındaki ittifakı güçlendiriyor.

MST'nin karmaşık pratiği, merkezi bir sorun üzerinde odaklanacak biçimde tasarlanmıştır. Bir köylü örgütü -ki birçok aydın ve politikacıya göre köylülük "erimekte olan" bir toplumsal kategoridir-⁵ serbest piyasa kapitalizminin ve onun ideolojisi olan neoliberalizmin sözde faydalarını nasıl sorgulayabilir? Topraksız işçiler, Brezilya'da kuvvetli yeni bir toplumsal güç haline dönüştüler. Baskıcı şiddete ve düzenle bütünleştirme girişimlerine karşın, üretken olmayan mülkleri ve kamu binalarını işgale yönelik kitlesel eylemler düzenliyorlar. Toprak işgalleri, 1990'daki 43 işgalden 1997'deki 180 işgale kadar tırmanarak aradan geçen yedi yıl içinde toplam 698'e ulaştı. MST'nin

⁴ Bu dönemdeki Brezilya Toprak Reformu'nun önemini ve yaşayabilirliğini inceleyen yazında özellikle önemli olanlar, aydınlar ve işçi önderleri arasındaki tartışmanın dinamiklerini yansıtanlardır (CONTAG, 1982; Carvalho, 1982; Figueredo, 1984). Sözde Yeni Cumhuriyet döneminde bu tartışma alevlenmiş ve öneriler ile popüler hareketleri koordine etmek üzere ulusal bir toprak reformu kampanyası (*Campanha Nacional da Reforma Agrária-CNRA*) yürütülmüştür (CNRA, 1987).

Brezilya'nın kırsal nüfusu, toplam nüfus olan 156.664.223'ün yüzde 23'üne düştü (IBGE, 1993). Yaklaşık olarak 12 milyon topraksız köylü bulunmaktadır.

fikirleri hâlihazırda, devrimci bir tutkuyla toprak için savaşılan binlerce militana sahip bir halk hareketiyle bütünleşmiş durumdadır.

Bu makalede, tartışmalı toprak reformu kavramı konusundaki kısa bir sunuşun ardından, MST eylemlerinin temel özelliklerini ve onun neoliberal devlete karşı direniş perspektifiyle alternatif bir proje inşa etme yönündeki çalışmalarını, sınıf mücadelesi açısından analiz etmeye çalışacağız.

Toprak Reformu

Toprak reformu her zaman radikal olmayabilir. Barrington Moore ve Samuel Huntington gibi ABD’li akademisyenler, gelişmekte olan ülkelerin toplumsal devrime karşı dayanıklılığını ölçmek için toprak reformu kavramını kullanmışlardır (Silva, 1971). Kennedy yönetimi ve Kalkınma İçin İttifak döneminde, birçok Latin Amerika hükümeti, toprak reformu programlarını yürütmeleri için baskı altına alındılar.⁶ Brezilya’da ise João Goulart’ın başkanlığı döneminde (1962-1964) demokratikleşmenin ve toplumsal yapının değişiminin anahtar unsuru olarak toprak reformuna odaklanan popüler hareketlenmeler oldu. Askerî diktatörlük döneminde ise (1964-1985) toprak reformu, kapitalist gelişme ve özellikle de sanayileşme için stratejik nitelikli bir ulusal güvenlik sorunu olarak ele alındı. Kırsal bölgelerdeki sınıf mücadelesini sınırlandırmaya ve potansiyel olarak devrimci bir nitelik taşıyan köylüleri tutucu küçük çiftçilere dönüştürmeye yönelik bir devlet siyaseti olarak da kullanıldı. Ama toprak reformu Meksika, Bolivya, Şili, Kolombiya, Küba, Nikaragua, Peru ve diğer birçok yerde devrimci yapısal değişim açısından taşıdığı önemi de korudu.

Kısacası toprak reformunu, üretimi ve iktidar ilişkilerini dönüştürmeye yönelik çelişkili bir süreç olarak tarif etmek daha doğrudur -ki bu çelişkili süreç de formüle edilme ve yürütülme biçimi açı-

⁶ Frei hükümeti altındaki Şili, prototip bir “Kalkınma İçin İşbirliği” toprak reformu projesi yürüttü.

sından politik güçlerin karşılıklı ilişkilerine ve sınıf mücadelesinin özgül gelişme seyrine bağlıdır (Martins, 1994). Bu kavrayış, toprak reformunu ya ekonomik bir sorun ya toplumsal bir siyaset ya da basit bir ideolojik sorun olarak ele alan görüşün tersine ekonomik, politik ve ideolojik koşullar arasındaki bağlantıları vurgular. Bir küçük çiftçiler sınıfının kırsal mülkiyete ulaşma yoluyla yeniden üretilmesi, yoğun bir proleterleştirme (üretim araçlarından mülksüzleştirme) konjonktüründe gerçekleşmektedir. Bu sarsıcı çelişki, neden toprak reformunun başlı başına “muhafazakâr” ya da “devrimci” bir durum olarak etiketlenemeyeceğinin açıklanmasına yardımcı olmaktadır. Bu bir araçtır ve farkı yaratan, bu aracı kimin denetlediğidir. Yanıt karmaşıktır ve bizi, toprak reformunu, onun içinde yer alan farklı sınıflar tarafından yönetilen bir hareket olarak analiz etmeye yöneltmektedir. Toprak reformunun kapitalist mi yoksa sosyalist mi olduğu sorusu, yüzlerce *acampados* ya da yerleşimcinin avuçlarından ve zihinlerinden doğan yeni bir önerinin, yönetici sınıfların tarım projesinden uzlaşmaz biçimde farklı olan bu önerinin kendi bağlamında değerlendirilmelidir.

MST ile bir toprak sahipleri örgütü olan Kırsal Demokratik Birlik (*União Democrática Ruralista-UDR*)⁷ arasında, özellikle 1985'teki ilk Ulusal Tarım Reformu Planı'nın hazırlanması ve 1988 Kurucu Meclisi döneminde patlak veren politik ve ideolojik kutuplaşma, sermaye-emek gücü arasındaki karşılaşmayı ifade eden iki farklı toprak reformu modelinin inşasına yol açtı. Temel sorun, üretim araçlarının mülkiyeti (Bireysel mi, kolektif mi?) ve zenginliğin dağılımı süreci (Özel sermaye birikimi mi, toplumsal sermaye birikimi ve üretici güçlerin gelişmesi mi?) sorunu idi.⁸

⁷ Brezilya kırsal işletmeciler örgütü UDR, 1986'da doğdu (Bruni, 1987). Eylemlerinin şiddeti, kırsal mülkiyeti korumak için silahlı adamlar kiralaması ve özel bir ordu beslemesi nedeniyle, 1990'larda politik desteğini yitirdi. Önderi Ronaldo Caiado, 1990 başkanlık seçimlerinde zayıf bir performans gösterdi.

⁸ İki modellenli tarım reformu konusunda teorik bir yaklaşım, Martins (1997, s. 57-71) tarafından geliştirilmiştir.

UDR'nin önerisi, bireysel çıkarlar ile özel mülkiyeti ve burjuvazinin zenginliğin yeniden dağılımını kabul etmesi ölçüsünde de, bunun, toprağın yasal biçimde elde edilmesi sonrasında yüzlerce birime parçalanması yoluyla gerçekleşmesini savunmaktaydı. Özel mülk edinme modeli, tarımsal sanayilerin işçilerin üretim süreçleri üzerinde sağladığı denetim koşulları üzerinde işleyen tarımsal modernizasyonu teşvik eden klasik kapitalist tarımsal yeniden dağılım modelinin bir benzeridir. 1970'lerde, Brezilya askerî diktatörlüğü tarafından, kolonizasyon projelerinin kurulması aracılığıyla, sınırlı da olsa yürürlüğe de konulmuştur. Aslında bu sözde *colono* ya da *parceleiro* (parselci), kredi ve teknoloji başvurusunda bulunmasını sağlayan bir mülk tapusu da elde etmişti. Ama diğerlerinden yalıtılmış olduğu için ve neyi, nasıl üreteceği ile ürünlerini kime ve ne zaman satacağı konusundaki kararlar hükümet kurumları ve tarım politikaları tarafından kendisine dayatıldığı için, esas kazançlar egemen tarımsal sanayi kesimine akmıştı. Egemen sınıfların çeşitli kesimleri tarafından kabul edilen toprak reformu paradigması buydu.

MST'nin toplumsal mülk edinme modeli ise doğrudan üreticiler arasındaki kooperatif ilişkilere ve alternatif toprak elde etme ve kullanma tarzlarına dayandırılmıştır. Yerleşimler demokratik karar alma yapıları aracılığıyla, işçilerin deneyiminden, toprağın kalitesine, ürün çeşidine, pazarın yapısına ve birçok başka unsura bağlı olarak aile temelinden kolektif mülkiyete dek uzanan değişim biçimleri altında örgütlenmektedir. Örneğin, mülkiyet bireysel olabilir ama çalışma ve üretim kolektif biçimde yapılabilir ya da çalışma ve üretim toprağın bir parçasında bireysel, bir başka parçasında kolektif biçimde yürütülebilir ya da tüm mülkiyet ortakken aileler toprağın bir parçasında kendi kullanımları için üretim yapabilirler. Yerleşimcilerin parasal gelirlerinin artan bir oranı bölünmemekte ve mevcut üretim araçlarının yenilenmesi, yeni yatırımlar ya da aileler için eğitim, sağlık ve teknik yardım sağlanması için kolektif biçimde kullanılmaktadır. Bu değişik türden fonlar (*fundos*) toplumsallaşmış bir sermaye birikimi deneyimine kanıt oluşturmaktadır. Çalışan sınıflar tarafından

savunulduğu biçimiyle toprak reformu, daha eşitlikçi bir zenginlik dağıtımı aracı haline dönüşme potansiyeline sahiptir.

Kırsal toprak sahipleri ise kooperatif mülkiyet, üretim ve çalışma biçimlerine karşıdırlar. Bu deneyimlerin özel mülkiyet haklarını sorgulayan ve yerel düzeyden ulusal düzeye sıçrayabilecek yeni toplumsal örgütlenme pratiklerini ve politik katılım biçimlerini güçlendirebileceğinin farkında görünmektedirler. Brezilyalı akademisyen ve UDR destekçisi Miguel Reale Júnior, kendi sınıf konumunu Brezilya Kırsal Toplumu (*Sociedade Rural Brasileira-SRB*) isimli gazetede şöyle tarif etmektedir:

İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan günümüze dek, açıktır ki Brezilya'da kırsal bir kaos olmamış, bunun yerine toprağın yapısıyla kullanımı arasında ve bu ülkedeki ekonomik-toplumsal sistemle mevcut neo-liberal ideoloji arasında mükemmel bir bütünlük yaşanmıştır (1985, 9).

Yeni bir kitlesel ve radikal toprak reformu önerisi, toprağın daha fazla çiftçinin kapitalist sistemle bütünleşmesini sağlayacak biçimde yeniden dağıtılmasını değil, tersine tüm tarımsal yapının -üretim, iktidar ve kültürel ilişkiler- değiştirilmesini içerir. Tüm ekonomik, toplumsal ve politik sistemin değiştirileceğini ima eder. MST ulus çapında etkinlik kazanmadan önce bile tarımsal burjuvazinin önderleri kolektif işgal ve üretim projesinin kendi sınıf çıkarlarına ve kapitalizme karşı bir tehdit oluşturduğunun bilincindeydiler.⁹

Direnış Eylemleri

MST'nin neoliberalizme karşı direnişinin önemini analiz edebilmek için sınıf kavramı yaşamsal bir önem taşımaktadır. Sınıf analizi yaklaşımı MST'nin toprak reformu önerisinin, klasik yeniden dağı-

⁹ 1960'ların başlarında, toprak sahipleri özellikle kuzeydoğudaki güçlü bir toprak reformu hareketi tarafından korkutuldular. Bu, 1964 askerî darbesinin ve popüler örgütlerin 1980'lerin ortalarına kadar zalimce ezilmesinin nedenlerinden birisi oldu. Bu sırada, Kır İşçileri Ulusal Sendikası (*Confederação Nacional dos Trabalhadores na Agricultura-CONTAG*) ve en önemli köylü hareketi Köylü Birlikleri (*Ligas Campanesas*) üretim sürecinden çok, toprağın yeniden dağılımı ile ilgilidiler (Silva, 1971).

tımcı toprak reformu ve Brezilya devlet siyaseti ile yasaları karşısında taşıdığı olanakları ve sınırlılıkları anlamamızı sağlamaktadır.

Brezilya'da, kökü 1980'lere kadar uzanan ama hala son derece sıcak bir gündem oluşturan, iki uzlaşmaz toprak reformu modeli arasındaki savaşın özgün seyri, MST'nin neden neoliberal projeye karşı direnişin en önemli kaynağı haline geldiğinin anlaşılmasının da anahtarıdır. Bu kapışma özetle özelleştirmeye karşı işgal ikiliği ile ifade edilebilir.

MST bir devlet kurumu olan Ulusal Kolanizasyon ve Toprak Reformu Enstitüsü (*Instituto Nacional de Colonização e Reforma Agrária-INCRA*) üzerinde etkin bir baskı stratejisi geliştirdi. Bu strateji, kitlesel ve sürekli toprak işgalleriydi. 1964 Brezilya Toprak Yasası'na göre, özel mülkler ekilmediği ya da mülk sahibi ile işçiler arasında çelişkiler ortaya çıktığı ya da çevresel zararın doğduğu koşullarda kamulaştırılabilir. Yani MST'nin doğrudan eylemleri bu anayasal maddeyi desteklemektedir ve tersi de geçerlidir.¹⁰ Bu strateji, mevcut toplumsal sorunların çoğunun nedeni olan toprak temerküzünü görünür kılmakta da etkili oldu. Hareket tarafından *a festa* (parti) olarak adlandırılan işgal süreci, Topraksızlar için özel bir anlam taşır. Özel bir mülkiyete yerleşme kararı -ki bu zor bir karardır- olgunluk, bütünlük, disiplin ve umut gerektirir.

Bu doğrudan eylem, "pasif" köylüleri toprak ve politik katılım için savaşan güçlü öznelerle dönüştürür. Artık kendilerini "özgür işçiler" olarak adlandırmaktadırlar. Hem geleneksel geniş araziler (*latifundium*) hem de içinde "sermaye için işçi" oldukları modern tarımsal sanayi kompleksleri tarafından yasaklanan maddi ve kültürel malları yaratma kapasitelerini yeniden elde ederler. Eylemleri, işgallerin yasadışı olduğunu iddia eden ve şiddetle karşılık veren yönetici sınıfları tehdit eder. Onlara göre, toprak işgalleri Brezilya toplumundaki

¹⁰ Bu yasaya göre, INCRA özel mülkiyetin kamulaştırılmasından sorumludur. Kamulaştırma (*desapropriação*) altında, mülk sahibi toprak için tazminat alır. Mülksüzleştirme (*expropriação*) altında ise toprak tazminat ödenmeksinin kamusal mülkiyete dönüşür.

otoritenin yıkılmasına neden olmaktadır. Devlet temsilcileri, kamu nizamını korumak için, MST önderlerini yargılayarak onları demokratik kurumları sabote etmekle suçlarlar.

Bu radikal eylemin sorguladığı şey nedir? Temelde, kapitalist düzenin burjuva hukuku tarafından güvence altına alınan, neoliberal söylem tarafından pekiştirilen değerlerinden birisi olan özel mülkiyet hakları! İkincisi ise başkan Fernando Henrique Cardoso'yu hem ulusal sahnedeki politik performansı üzerinden hem de uluslararası arenada hükümetinin Dünya Bankası (DB) ve Uluslararası Para Fonu (IMF) tarafından dayatılan yapısal uyum anlaşmalarına olan bağlılığı üzerinden sorgulamaktadır.

Piyasa destekli tarım reformları, Dünya Bankası tarafından 1995'te Güney Afrika ve Kolombiya gibi politik bakımdan istikrarsız ülkelerde bir çözüm olarak savunulmaya başlandı. Ama Brezilya, Dünya Bankası'nın yoğun toprak işgallerini ve çelişkinin radikalleşmesini neoliberal rejime karşı bir tehdit olarak görmeye başlaması sonrasında plana dâhil edildi.¹¹ Federal hükümetle yapılan anlaşma Brezilya'nın kuzeydoğusunda, Ceará'da, başkanın partisi olan Brezilya Sosyal Demokrat Partisi (*Partido da Social Democracia Brasileira*-PSDB) tarafından kontrol edilen modern yerel yönetimin desteğini de alan piyasa destekli bir toprak reformunun uygulanması yönündeydi. Ceará'nın seçilmesinin bir başka nedeni ise burada yasal yollardan toprak elde etme işini tırmandıran MST tarafından koordine edilen toprak işgalleri ve kooperatif pratiklerinden (Martins, 1994) doğan yerleşimlerin belirgin biçimde başarı kazanmış olmaları gibi görünüyor. Dünya Bankası ve hükümet bu pratiklerin Ceará'nın performansı açısından taşıdığı önemi kabul etmek zorunda kalmışlardı.

¹¹ 1995'te Dünya Bankası Tarım Konferansı'nda tartışılan "Piyasa Destekli Tarım Reformu" belgesi, "Toprak dağılımının olmaması, Brezilya da dahil birçok gelişmekte olan ülkede kırsal işsizlikle birlikte, istikrarsız bir politik ortam, sivil kargaşa ve silahlı şiddet yaratmaktadır." demekte ve şöyle devam etmektedir: "Dünyanın en kötü gelir dağılımına sahip olan Kuzeydoğu Brezilya'da, toprak reformunu teşvik etmek uzun vadeli çıkarlar açısından gereklidir " (Ceará hükümeti, 1995).

Önerileri ise tarım reformunu özel bir girişime çevirmekten, toprak piyasasını Topraksızlar'la toprak sahiplerinin "eşit" koşullar altında pazarlık yapacakları bir düzlem olarak tanımlamaktan ibaretti. Topraklar, Kuzeydoğu Brezilya Bankası aracılığıyla sahipleri tarafından Topraksızlar'a bireysel temelde satılacaktı. Kırsal işçi sendikaları ve yerel birlikler de üyelerinin borç ödemelerini güvence altına almak üzere projeye dahil edilmişlerdi.

Sponsorluğunu Dünya Bankası'nın yaptığı bu toprak reformunu özelleştirme önerisine rağmen mücadele sürüyor. İşgal ve üretimin her ikisi de MST'nin neoliberalizme karşı ekonomik ve politik stratejisinin parçaları. Yerleşim sadece yasal bir mülk olarak değil, bütünsel bir üretim birimi olarak ele alınıyor. Aslında, üretim ve idare MST'nin alternatif önerisinin başarısında yaşamsal birer yere sahip. Tarımsal kooperasyon (MST, 1993; 1996), ortak malların-makinele- rin ve aletlerin alımı, hayvanların yetiştirilmesi, toprağın paylaşılma- sı-edinilmesi için bireysel işçilerin çabalarının birleştirilmesi. Yerleşimci örgütlenmeleri için planlama, üretim, pazarlama, eğitim, sağ- lık, siyaset, kültür vs. ile ilgili demokratik kararlar anlamına geliyor. Ama özellikle işin içine yüzlerce insan katıldığında bu basit bir görev değil. Aile üyeleri sık sık yapılan toplantılara birçok biçimde katılı- yorlar. Öneriler oluşturarak, soru sorarak, sorunları tartışarak, karar alarak, şarkı söyleyerek...¹² Normalde, gündem önceden biliniyor ve katılımı iyileştirecek bazı yöntemsel araçlar kullanılıyor. Kadınların ve gençlerin çoğu *companheiras de luta*¹³ olarak bağımsız biçimde ko- nuşuyorlar. Bazı yerleşimlerde, evli üyeler ancak eşlerden her ikisi- nin de katılması koşuluyla kabul ediliyorlar. Yıllık bütçe genel bir toplantıya sunuluyor ve kârın onarımlar, toprak iyileştirmesi, hayvan

¹² Toplantılar MST marşıyla ve toprak için mücadeleyle, proletarya ile ittifakla ve kadınların katılımıyla ilgili şarkılarla başlar ve biter. En iyi bilinenlerin- den bir tanesi şöyle demektedir: "Toplumu istediğimiz yönde değiştirmek için, kadın olmaktan korkmaksızın katılmalıyız " Karar almadan önce ba- zen olayı dramatize eder ya da "hayat resimleri" çizerler ve kararları onaylar ya da temsilci seçerken el kaldırmak yerine tohumları kullanırlar. (ed. n.) Mücadele yoldaşı.

yetiştiriciliği, bilgisayarlar, ev yapımı, öğretmenlerin ücretleri, çocuk bakımı, eylemler vs. arasında dağılımı için üyelerin çoğunluğunun onayı gerekiyor. Katılımcı planlama süreci, ailelerin önceki deneyimleri, dinsel ve ekolojik farklılıklar ve kredi, teknoloji ve eğitim gibi maddi üretim koşullarına erişim gibi öğeler tarafından etkileniyor. Sonuçlar büyük ölçüde farklılaşabiliyor (Medeiros, 1994).

MST'nin yerleşimlerde sürdürülebilir direniş eylemleri geliştirme stratejisinin merkezinde ise “kolektif çalışma” ve “kolektif yaşam” kavramı yer alıyor. Toprak bir kez elde edildiğinde, bir hareketsizleşme dönemi yaşanabilir. Yaşayacak ve çalışacak bir yer için savaşmış olan köylüler, serbest piyasa kapitalizminin varsayılan nimetlerinden faydalanmak isteyebilirler. Bu böyle olduğu ölçüde de, mücadelenin öznel alanında da savaş verilmelidir.

Sadece “okumaz-yazmazlığı” değil ama aynı zamanda teknolojik uçurumu ve politik yanlış bilgilendirmeyi de ortadan kaldırmayı amaçlayan eğitim, MST'nin toprak reformu programının bir önceliği. Genel anlamda, Paulo Freire'nin de söylediği gibi (1983, 58), “Bir yerleşim, tam da bir üretim birimi olması nedeniyle (insan dünya ilişkisinin dışında yer alan bir üretim yoktur), aynı zamanda tümüyle bir pedagojik birim de olmalıdır.” Eğitim etkinlikleri yerleşimcilerin kendi öğretmenlerini seçmeleri, düzenli kamusal öğrenim sürecinin konularını ve yöntemlerini değiştirmeleri, militanların politik-ideolojik formasyonu için müfrezeler (*brigades*) örgütlemeleri ve idari-teknik iyileştirmeye yönelik öğretim kurslarını koordine etmelerini içerir. MST'nin iki yıllık, tarımsal dayanışma için ikinci düzey teknisyenler okulu yakın zamanda Eğitim Bakanlığı tarafından tanınmıştır.

Brezilya'da iki kooperatif örgütlenme vardır. Brezilya Kooperatifleri Örgütü (*Organização das Cooperativas Brasileiras-OCB*) kırsal toprak sahiplerini temsil eder ve UDR-SRB ile bağlantılıdır. Brezilya Tarımsal Reform Kooperatifleri Ulusal Konfederasyonu (*Confederação das Cooperativas de Reforma Agrária do Brasil-CONCRAB*) ise 1994'de bir toprak reformu kooperatifleri ağı tarafından yaratılmıştır ve MST'nin toplumsal ve politik seferberliklerini destekleyen “ekonomik kolu” olarak adlandırılmaktadır.

MST'nin özel büyük çiftçilik sektörü kadar etkin olan yerleşimleri yerel, eyalet ve ulusal düzeyde tarımsal üretim kooperatiflerini örgütlemektedirler. Yine de, bu sistemle OCB arasında yaşamsal bir farklılık bulunmaktadır. Aslında, MST'nin kooperatif yapısı yerleşimcilere sağlanacak ekonomik geri dönüşler kadar toplumsal ihtiyaçları ve politik sonuçları da ele almaktadır. Kredi, pazarlama desteği ve teknik yardım kooperatifler tarafından tarımsal etkinlikleri, kârlılığı ve yaşam standartlarını iyileştirmek için sunulmaktadır (MST, 1998). CONCRAB sistemi, üreticiler ve tüketiciler arasında güçlü bir ilişki sağlama aracı haline gelerek tarım reformunun kentli nüfus açısından taşıdığı önemi de göstermekte ve kendi üretimleri üzerinde denetim sahibi olmayan diğer popüler örgütlenmelere kıyasla görece bir mali özerkliği güvence altına almaktadır. MST, politik gücün elde edilmesinde ekonomik gücün önemine inanmasına karşın, çalışmalarının çoğu “yeni bir toplum için yeni kadın ve yeni erkeğin” yaratılmasını amaçlamaktadır.

Alternatif Proje

Sosyal bilimciler daha çok popüler hareketlerin eylemleri üzerinde odaklanma eğilimindedirler. Eylemler önemli olmakla birlikte, bu durum toplumsal süreçlere dair seçkin bir yaklaşımdır. İşçi örgütlenmelerinin, düşünceleri eklemleme ve onları toplumsal bir değişime yönelik tutarlı bir bütün haline dönüştürme yeteneğinde olmadıkları gerekçesiyle, yönetilmeleri gerektiği biçimindeki otoriter iddiayı meşrulaştırır. MST'nin Brezilya için alternatif bir proje inşa etme çabasının incelenmesinde ise eylem ve kavrayış eşit önem taşımaktadır.

Halk Projesi'nin demokratik ve katılımcı bir planlama olarak kavranması, işgallerdeki ve yerleşimlerdeki gündelik pratiklerden kaynaklanan bir fikir olmasının yanı sıra okullarda ve müfrezelerde başka halkların tarihsel deneyimleri hakkında yapılan incelemelerden de kaynaklanmaktadır. MST destekçilerinin -profesörler, politikacılar, teknisyenler, öğrenciler, rahipler- katkıları, tabandan gelen sayı-

sız öneriyi tartışmak ve onlara geri dönecek belgeler üretmek üzere, düzenli olarak toplanan çeşitli grupları destekleyen bir ağ aracılığıyla örgütlenir. Neoliberalizme karşı kendi silahlarıyla dövüşmek için, popüler bir rıza yaratmaya, nüfusu seferber etmeye ve onları tüm Brezilyalılar için ekonomik, toplumsal ve kültürel politikalara katılma teşvik etmeye yönelik bir strateji geliştirilmiştir.

MST, Halk Projesi konusunda geniş bir tartışmayı kışkırtmak için, Cardoso yönetiminin halkın zenginliğini özelleştirmeler yoluyla güçlü Brezilyalılar'a transfer etmesini protesto etmek ve sosyal adalet, gelir dağılımı ve dayanışma ile gerçek bir demokratik toplumun inşasını desteklemek için bir yürüyüş başlattı. Seksen kolda örgütlenen yaklaşık 6 bin işçi, 3 Ağustos'tan (Brezilya Bağımsızlık Günü) 7 Eylül 1998'e kadar işsizlik, sağlık, eğitim ve barınma gibi konuları tartışarak ülkeyi kateden bir yürüyüş yaptılar.

Bu ulus çapındaki hareketin başlangıcı 1980'lere kadar uzanıyor. 1985'teki ilk Ulusal Topraksızlar Kongresi'nde, Sarney yönetimini toprak reformu programını yürürlüğe koyması için zorlamanın tek yolunun mücadele ve seferberlik olduğu kararı verilmişti. "Çözüm toprak işgalleridir." temel slogandı. 1990'da, Fernando Collor de Mello yönetimi sırasında yapılan ikinci kongre ise neoliberal reformların tüm Latin Amerika'da uygulanmaya başlanmasıyla birlikte farklı bir gerçeklikle karşı karşıya kaldı. MST açısından ulusal çapta bir hareket olarak varlığını sürdürmek ve devlet kurumları tarafından dayatılan yalıtılmışlığı aşmak için, kendisini ekonomik ve politik anlamda daha fazla ifade etmesi gerekiyordu. Yirmi eyaletten gelen delegeler büyük bir hevesle "İşgal, direniş, üretim" önerisini desteklediler. Kırsal yerleşimlerin ekonomik olarak mahvedilmesine ve Topraksızlar'ı istilacılar olarak adlandırmaya dönük devlet stratejini geçersizleştirmek için üretim olağanüstü bir önem kazandı (*Folha de São Paulo*, 13 Haziran 1997).

Cardoso'nun 1994'te seçilmesinin ardından, 1995'te yapılan Üçüncü Topraksızlar Kongresi, yeni başkanla müzakere edilecek bir öneriyi tartışmaya açtı. Bu kez odak "Toprak Reformu: Herkesin Mücadelesi" idi. Kooperatiflerin piyasa deneyimini, kentlerin civa-

rındaki toprak işgallerini ve yerleşimcilerin kentsel kültür üzerindeki etkilerini yansıtıyordu. Bunların çoğunluğu yaşam standartlarını iyileştiren ve tüketici tercihlerinde değişikliklere giden genç çiftlerdi. Öneri genel olarak, popüler ittifakı ve çoğunluğun ihtiyaçlarını ve çıkarlarını da içeren yeni bir politik gündemi somutlaştırıyordu.

Hükümet MST'ye yeni koşullar dayatmaya çalıştı, bunlardan bir tanesi de müzakerelerin sadece toprak işgallerinin durması halinde başlayacağıydı (*O Globo*, 26 Aralık 1997). Bu devlet pratiğinin müzakere gücünü azaltmaya yönelik olduğunun bilincinde olan hareketin yanıtı ise kitle seferberliklerini artırmak ve çeşitlendirmek oldu. Cardoso yönetiminin moral yenilgisi sonradan, artık adlandırıldığı biçimiyle “neoliberalizme karşı büyük yürüyüş” fikrini doğurdu. MST tarafından 1997’de yapılan toprak reformu, iş ve adalet için ulusal yürüyüş çalışan kesimlerle, nüfusun en yoksul kesimlerinin taleplerini eklemlenmenin etkin bir aracı oldu. İki ay süren yürüyüş başkent Brezilya’ya (Brasília) sol partilerin, basının ve kilisenin desteğini alarak ulaştı. Yürüyüşçüler yetkililere, uluslararası kapitalizm tarafından kabul edilen ve Brezilya devleti tarafından yürürlüğe konulan neoliberal politikaların alternatifi olmayı hedefleyen Halk Projesi’nin omurgasını oluşturan bir dizi öneri sundular.

MST’yi sıkıştırmak için çeşitli önlemler kullanıldı. 1995’te Corumbiara ve 1996’da Eldorado dos Carajás’ta yapılan türden katliamlar, yasal düzenlemeler, yargısal takipler, hareketin marihuana üreticisi olduğuna dair kamusal suçlamalar vs. Başlangıçta Cardoso, geleneksele karşı modern ikiliğini kullanarak hareketi görmezlikten gelmeye çalıştı. “Modernlik” neoliberal söylemin mitlerinden birisidir ve MST’nin arkaik geçmişi temsil ettiği söylenirken Cardoso’nun politikası da “modern” olarak sınıflandırılıyordu. Sonra içerme ve yalıtma girişimleri ile cezalandırma ve müzakere yöntemleri denendi ama bunlar önceki kitle seferberlikleri yüzünden eşit ölçüde başarısız oldular. Daha yakın zamanda ise hükümet iç tartışmalarını medyaya yansıtarak MST önderlerini bölmeye çalıştı.

Bu arada, Topraksızlar kentsel eylemler de geliştiriyorlardı. İlerici kent politikalarını destekliyor, ev işgallerinin örgütlenmesine yar-

dımcı oluyor, kan ve gıda bağışlamak ve sokakları temizlemek üzere küçük kentleri ziyaret ediyorlardı. Üstelik yerleşimlerdeki üretimin bireysel tarıma kıyasla artması nedeniyle, üretim yapılarını geliştirmekte ve işçi kooperatif denetimi altında tarımsal sanayi üretimlerini yoğunlaştırıyorlardı.

MST'nin Brezilya halkı arasında yarattığı artan güvenilirliğin sırrı, yönetimlerinin naifliğin sınırına yaklaşan olağanüstü basitliğinde, kolektif yapılarında, kilise ve Uluslararası Af Örgütü gibi önemli örgütlerin destek açıklamalarında ve aydınlarla, sanatçılarla işbirliğinde yatmaktadır.¹⁴ Araştırmalar Brezilya nüfusunun yüzde 94'ünün toprak reformunu desteklediğini gösteriyor. Bazıları MST'nin gücünün simgelerle birleşen militanlık mistiğinden geldiğini söylüyor. Kırmızı bayrak, marşlar ve Che Guevara figürü. Diğerleri ise bunun askeri formasyondan -devrimci halk ordularından esinlenen müfrezeler-kaynaklandığı fikrinde. İktisatçılar üretimi, politik bilimciler iktidar ilişkilerini, coğrafyacılar yerelliği, antropologlar kültürel mirası, tarihçiler hareketin kökenlerini, eğitimciler öğrenme sürecini, sosyologlar örgütsel özellikleri vs. vurgulayacaklardır. Her disiplin Topraksızlar Hareketi'ni anlama girişiminde kendi özel konusuna odaklanmaktadır. Açıktır ki, katılımı ve militanlığı birleştiren çok disiplinli bir yaklaşım akademik kavrayış ve pratiğe katkıda bulunacaktır.

Benim içinse MST pratiklerinden dört sarsıcı kavram ortaya çıkmaktadır: (1) Üretimden sanatsal üretim sürecine dek uzanan kolektif yaşam tarzı, (2) beyinsel-bedensel çalışmanın simgelediği eğitim sisteminin özgünlüğü, (3) bir bakış açısı birliği içinde fikirsel çeşitliliğe olan saygısı ve (4) neoliberal proje karşısındaki ısrarcı karşı duruşu.

Artan toprak işgalleri, resmi tarımsal reform verilerindeki yanlışlıkların açıklanması ve PT'nin adayı Luiz Inácio Lula da Silva'nın (Lula) başkanlık kampanyasının desteklenmesi, 1998'deki MST gün-

¹⁴ 1997 Mayıs'ında, Portekizli yazar José Saramago ve Brezilyalı şarkıcılar Milton Nascimento, Francisco Buarque de Holanda ve Sebastião Salgado yazarlık haklarını MST'ye devrettiler ve söz konusu ürünler (kitaplar, posterler ve CD'ler) birçok ülkede yapılan kültürel etkinliklerde satıldı.

deminin önemli noktalarıydı. Ancak ana vurgu işsizlik, eğitim, barınma, gıda, sağlık ve kültürel etkinlikler gibi küresel temalara da odaklanan alternatif bir ulusal projenin oluşturulması oldu. Halk Projesi bir dizi problemi ele almakla birlikte, toprak reformu ana konu olmayı sürdürdü. MST'nin politik pratiğinde toprak reformu, Brezilyalı işçileri -kentteki ve kırdaki, kol emeği ve aydınlar- daha iyi bir toplum için verdikleri mücadelede birleştirmenin anahtar unsuru olageldi.

Şu anda MST önderi João Pedro Stédile'ye göre, tarımsal sorun merkezi olmakla birlikte ikinci planda yer almaktadır çünkü yeni bir modelin uygulanmasına bağlıdır (*O Globo* ile söyleşi, 26 Aralık 1997). MST'nin herkes için toprak reformu önerisinin yalnızca yeni güç ilişkileri ve kapitalizmden farklı yeni bir kalkınma modeli içinde uygulanabileceği görülmektedir. Bu tartışmanın birçok sonucu bulunmakla birlikte, toprak işgalleri ve kolektif üretim yönündeki başarılı stratejilerin radikalleşmesine yol açacağı görülmektedir. En dolaysız sonucu ise Brezilya halkına gündelik problemlerinin neoliberal politikaların bir sonucu olduğunu göstermek olacaktır.

Sonuç

MST pratiği, Topraksızlar'ın kendileri ve genel olarak da Brezilya toplumu tarafından Latin Amerika'nın geçmiş on yıllar boyunca olduğu gibi serbest piyasa politikalarının bir laboratuvar örneği olarak değil, halk kesimlerinin girişimleri içinden doğacak yeni bir toplumun nüvesi olarak yakından izleniyor. Kitlese, doğrudan, radikal, sürekli ve sürdürülebilir direniş eylemlerini içeren Halk Projesi, toplumsal mirasa saygı gösteren, çoğunluk için alternatifleri kavrayan, fikirleri basit ve inandırıcı bir biçimde sunan ve yapısal değişim projelerine dönüştüren, insanların bunları anlamasını ve bunlar için mücadele etmesini sağlayan ve güçlerini seferber eden aşağıdan bir süreç içinde inşa edilebilir.

Halk Projesi'nin en önemli bileşeni kapitalist modelden çok farklı bir toprak reformudur. Bireysel parçalar yerine toprağa, sermayeye

ve bilgiye mücadele ederek ulaşan işçiler, yeni bir üretim örgütlenmesi sürecini inşa ediyorlar. Bazı yerleşimlerde toplumsallaşmış sermaye birikiminin olduğu görülüyor. Kitleli işgaller ve kolektif çalışma özel mülkiyet haklarını sorguluyor ve bir başka mülkiyet ve zenginlik dağılımı biçimini meşrulaştırıyor. Ortaya çıkan bu toprak reformu sektörü ekonomik, toplumsal, politik ve kültürel değişimde merkezi bir rol oynuyor.

İşçilerin işbirliği neoliberal projeye sığmıyor ve ikinci adımsa güçlerin seferber edilmesi. Brezilya elbette bütün bir kalkınma modelini değiştiren bir bağlamda yer alan bir toprak reformuna ihtiyaç duyuyor. MST, daha iyi bir yaşam isteyen milyonlarca Brezilyalı'nın kolektif hayallerini radikal eyleme dönüştürme kapasitesine sahip görünüyor. Şimdi geriye artık bunu yapıp yapmayacağını görmek kalıyor.

Kaynakça

- Bruno, Regina. 1987 "UDR: para além da violência." *Tempo de Presença / CEDI*, no. 221 (June).
- Carvalho, Abdias Vilar de D'incao and Maria Conceição (eds.) 1982 *Reforma agrária: significado e viabilidade*: Petrópolis: Vozes/CEDEC.
- CNRA (Campanha Nacional da Reforma Agrária) 1987 *Reforma agrária na Constituinte: Proposta*. Mimeo, Brasília.
- CONTAG (Confederação Nacional dos Trabalhadores na Agricultura) 1982 *Posição da CONTAG sobre o Programa Nacional de Política Fundiária*. Mimeo, September, Brasília.
- Figueredo, Vilma (ed.) 1984 *A questão da reforma agrária nos anos oitenta*. Rio de Janeiro: Tempo Brasileiro.
- Freire, Paulo 1983 *Extensão ou comunicação*. Rio de Janeiro: Paz e Terra.
- Government of Ceará 1995 "A reforma agraria assistida pelo mercado." September 26.
- IBGE (Instituto Brasileiro de Geografia e Estatística) 1993 *Censo demográfico brasileiro*. Brasília.
- Martins, Monica Dias 1994 *Os desafios da cooperação nos assentamentos da reforma agrária*. São Paulo: Peres.
- 1997 "A radicalidade da reforma agrária." *Cadernos do CEAS* no. 171 (September / October): 57-71.
- Medeiros, Leonilde 1994 *Assentamentos rurais: uma visão multidisciplinar*. São Paulo: UNESP
- MST (Movimento dos Trabalhadores Rurais sem Terra)
1993 "A cooperação agrícola nos assentamentos." *Caderno de Formação* no. 20. São Paulo.
- 1996 "Cooperativas de produção: questões práticas." *Caderno de Formação* no. 21. São Paulo.
- 1997 1998 CONCRAB: *Quatro anos organizando a cooperação*. São Paulo.
- Silva, José Gomes 1971 *A reforma agrária no Brasil: frustração camponesa ou instrumento de desenvolvimento*. Rio de Janeiro: Zahar.
- SRB (Sociedade Rural Brasileira) 1985 *A rural*. 65 (December): 712.

BİR ŞENLİKTİ UZUN YÜRÜYÜŞ

Bu kitabın ikinci kısmında ayrıntılı olarak anlattığımız gibi MST, en çok bilinen adıyla “Topraksızlar Hareketi” dünyanın en büyük sosyal hareketlerinden biridir. Büyük toprak sahiplerinin topraklarını işgal eder. İşgal ettiği toprakların kapladığı toplam alan, Belçika’dan ya da İrlanda’dan daha büyüktür ve bugün iki milyondan fazla insan onun “başka dünyasında” yaşar. Çünkü toprakları sadece işgal etmekle kalmaz, işgal ettiği topraklarda kolektif tarım yapar. Kolektif karar alma sürecini işletir. Alternatif eğitim yapar, alternatif doğal tıp yöntemlerini uygular. Ekolojik tarım yapar. Uluslararası tarım tekellerinin ürettiği, tekeline aldığı tohumlara karşı kendisi ve küçük çiftçiler için tohum üretir. Yine küçük çiftçilerle, birlikte kurduğu kooperatiflerle ürettiklerini işler. Temel hedeflerinin bağımsız bir sosyalizm olduğunu söyleyen MST, uluslararası köylü hareketi Via Campesina’nın en önemli unsurlarındandır ve Dünya Sosyal Forumu’nun yine önemli örgütleyicileri arasındadır.

MST, Brezilya’da Lula hükümetini ve tarım politikasını, dünyada ise Dünya Ticaret Örgütü (WTO) kararlarını protesto etmek ve gıda güvenliğini savunmak için Goiania şehrinden başkent Brazilya’ya 273 kilometrelik uzun yürüyüşüne 1 Mayıs tarihinde başladı. Esas olarak yürüyüş, 17 Nisan 1996’da Carajás’taki uzun yürüyüşte yolu kesen askerî polisin 19 topraksız işçiyi, 13’ünün ellerini arkadan bağlayarak *machetalarla* ve otomatik silahlarla katletmesinin anmasıyla aynı zamanda başlayacaktı. 17 Nisan katliamı her zaman eylemlerle anılmakta. Ayrıca uluslararası çiftçi hareketi Via Campesina, bugünü “Dünya Emekçi Çiftçi Günü” ilan etti. Geçen yıl Papa’nın ölümü nedeniyle gündemin dışına düşeceklerini düşünen MST, yürüyüşü 1 Mayıs’ta başlatarak aynı zamanda işçilerle dayanışmayı da ön plana aldı.

Bu uzun yürüyüşte, ülkenin dört bir yanından delege olarak 12 bin 807 kişi vardı. MST delegelerinin yanı sıra işgal fabrikası delegeleri, devrimci Hristiyan delegeler, sendika ve öğrenci hareketi temsilcileri, sanatçılar, yazarlar da katıldı. Her gün geceleme için toprak işgal edildi. Binlerce insan için çadırlar kuruldu. 307 kişinin çalıştığı büyük bir mutfakta her gün için yaklaşık 30 bin öğün yemek, 15 bin sandviç ve kilolarca kahve yapıldı. Günde 320 ton su, içmek, banyo yapmak ve çamaşır yıkamak için kullanıldı. On beş su tankeri, yedi ambulans, 42 kamyon ve otobüs yürüyüş boyunca hizmet verdi.

Başkent Brazilya'ya 17 gün sonra varıldığında, 20 bin kişi olarak Lula hükümeti protesto edilerek toprak reformu talebi yinelenildi. Son anda polisle çıkan küçük bir çatışmanın dışında olaysız geçen eylemin başlangıç bildirgesinde; ulusal toprak reformunu bekleyen 430 bin aile için reform çalışmalarına hemen başlanması, küçük çiftçiler için "halk için tarım politikasının" hayata geçirilmesi, Amazon Ormanları'nın uluslararası tröstler tarafından yağmalanan zenginliğinin korunması, gıda ürünleri üzerindeki marka ve patent uygulamalarının hemen durdurulması ve bütün tarımın metalaştırılmasının engellenmesi, GDO'lu bitkilerin üretimi ve ticaretine son verilmesi, insan sağlığı üzerindeki ve çevreye olumsuz etkilerinin araştırılması, yerlilerin rezerv alanlarının korunması, çocuklara ve tüm işçilere yönelik şiddetin sorumlularının yargılanması istekleri ön planda yer alıyor. Ayrıca politik ve ekonomik istekler olarak, IMF politikalarının ve ALCA'nın (*Güney Amerika Serbest Ticaret Antlaşması*) uygulanmasının durdurularak, özellikle suyun özelleştirilmesine karşı çıkılan bildiride, aynı zamanda halk için ücretsiz sağlık ve eğitim kampanyasının hemen başlatılması isteniyor.

Aşağıdaki röportajlar, 1-17 Mayıs 2005 tarihleri arasında Topraksızlar tarafından yapılan uzun yürüyüş sırasında Dilek Çolak ile birlikte yaptığımız özel röportajlardır. Bu röportajlar MST Kolektif Liderliği ile yapılan diğer görüşmeleri içermiyor. Soruları daha çok Türkiye'deki *Topraksızlar* kitabı ve belgesel filmi üzerinde çeşitli söyleşilerde ya da tartışmalarda bana yöneltilen soruların arasından seçtik. Yine bu sorular içinden konunun daha ayrıntılı olarak anla-

şılmasını sağlayabilecek ya da başka tartışmalar açabilecek olanlarını özellikle tercih ettik. Aynı soruları bazen birkaç kolektif lidere yönelterek Topraksızlar Hareketi'nin bir bütün olarak bakış açısını almaya çalıştık.

“Camponesa” sözcüğünü Türkçeye çevirirken tam olarak karşılayan bir Türkçe kelime olmadığından, sözcüğün karşılığı olabilecek “küçük çiftçi-emekçi çiftçi, köylü-yoksul köylü” kelimelerinin hepsini bu kelimenin karşılığı olarak kullanmaya çalıştım. Metnin aslında, tüm bu sözcüklerin geçtiği yerlerde “camponesa” kelimesi kullanılmıştır. MST işgal toprakları hukuksal olarak tanındığı zaman “assentamento”, henüz işgalin yeni ya da bu prosedürün tamamlanmadığı yerler ise “campamento” olarak adlandırılmaktadır. Bu kelimeler görüşmelerin çevirisinde de yine bu şekilde yer almıştır.

İlk gün, Goyan'da bir spor salonunda toplanılıyordu. Ülkenin çeşitli yerlerinden delegeler peş peşe geliyorlardı. Sığamayınca yandaki stadın tribün altlarına yataklar serilmeye başlandı. Eski ve neredeyse dökülmek üzere olan otobüsler, binlerce Topraksız taşıyordu. Herhalde ülkenin bütün eski otobüsleri burada toplandı. Önlerine MST bayrağı bağlanmıştı. Otobüslerin üst bagajları yataklar, battaniyeler, bambu bayrak sopaları ve muhtemelen içlerinde kadınların ve erkeklerin MST tişörtlerinin, kadınların gece dans etmek için getirdikleri rengârenk ve kısa-seksi tişörtlerinin ya da yürüyüşten hemen sonra giydikleri ve yine kısa-seksi olan tişörtlerinin olduğu bohçalarla doluydu. Bütün bunları her gün yeniden yıkamak için çamaşır leğenleri vardı. Bazılarının *machetaları* (pala) bellerindeydi. Otobüsten inip kendilerine ayrılan yere doğru gidiyorlardı. Stada maça gelen kalabalığın arasına karışıp kızılıştırıyorlardı. Otobüs üstündeki denklerini birileri indiriyordu. Daha önce bu konuşulmuş, tartışılmış ve yapılacak iş, aralarında paylaşılmış olurdu her zaman. Aynı şekilde birileri su dağıtıyordu. Çocuklar otobüslerden iner inmez koşmaya başlıyorlardı. İleri geri koşuyorlardı. Bir yere varmak istemiyorlardı, sadece koşuyorlardı. Üstlerinde kıyıl MST tişörtleri ya da kıyıl Che tişörtleri vardı. İşportacılar tezgâhlarını kurmuşlardı. Küçük el arabalarında

mangal kömürünün üstünde sucuklar, sosisler ve et parçaları pişiriyorlardı. Yağları kömüre damlatıp ateşi körüklüyordu. Yanlarında çeşit çeşit romlar diziliydi. Hepsi de en ucuzundandı. Bu romlar kısa tahta çöplere geçirilmiş etler yenilirken ya da tek başına, peş peşe içiliyordu. İşportacılar bütün yürüyüşe katıldı. Nereye varsak romlarıyla bekliyorlardı. Polisler vardı. Nereye varsak copları, silahlarıyla bekliyorlar ve bizimle geliyorlardı.

Spor salonunun ortasına etrafı kurdelelerle çevrili koca bir yer yapıldı. Ortasına yürüyüş için herkese dağıtılacak geniş kenarlı hasır şapkalar taşındı. Üst üste geçirilmişlerdi. Görevlilerin giyineceği renk renk yelekler geldi. Sağlıkçılar yeşil, basın ve iletişimdekiler turuncu, güvenlikçilerse kıızıldı. Sonra çantalar geldi. Siyah küçük sırt çantalarıydı. İçinde bir defter, yürüyüşün manifestosu, iki kalem, MST çıkartması ve mutlaka bir kitap vardı. Paulo Freire, Florestan Fernandes, João Pedro Stédile, Marx, Engels, Rosa Luxemburg ve tabii ki Che Guavera'nın kitapları vardı. Çantalar 12 bin 807 delegeye dağıtıldı. Bu kitapları yürüyüş ertesinde, yemekten sonra, danstan önce ve hatta yürürken okuyanlar oldu. Kitap bitince yanındakiyle değiştirip okumaya devam ettiler. Bu çantalarla 12 bin 807 kitap ülkenin her yanına gitti. Yürüyüşün ertesinde Topraksızlar ve Dilek'le beraber üç günlük yolculuk sonunda Amazon'un kıyısındaki -bu kitapla birlikte yine filmi de olan- Abril Vermelho kampına gitmiştik. Topraksızlar yeni işgal etmişlerdi. Yağmur ormanlarının içindeydi. Dev ağaçların altında palmiye yapraklarından damları, siyah naylondan evleri ve içinde hamakları vardı. Yine aynı şeylerden bir okul ve bir kütüphane yapmışlardı. Kitaplar bu kampın delegeleriyle yürüdüler, okundular ve Amazon kıyısındaki bu kütüphaneye vardılar.

Büyük kolilerle parçalar halinde küçük pilli radyolar geldi. Beş kişi onları monte etmeye başladı. Birileri, herkesin boynunda asılı olan iptе taşıyacağı kartonları dağıtıyordu. Bu kartonların üstünde hangi komünden oldukları ve isimleri yazıyordu. Bu güvenlik nede-niyle yapılan uygulamadıydı. Yürüyüş dışardan birinin girmemesi, saldırı ya da gözaltı durumlarında haberli olabilmek içindi. Herkes kendi yerleşim yerinde, kendi arkadaşlarıyla yürüdüğünden zaten

birbirlerini tanıyorlardı ama 12 binden fazla kişi olunca bu önlemi almak durumunda kalmışlardı. Radyolar ortaya çıkmaya başladı. Şapkalar dağıtılıyordu. Tribünler doluyordu. Yataklar seriliyordu. Gelenler ortadan şapkalarını ve çantalarını alıyordu. Sonra yataklarının başına gidiyorlardı. Konuşuyorlar, okuyorlar, gitar ya da akordeon çalıyorlar, şarkılar söylüyorlardı. Çocuklar etrafı seyreliyordu. Radyoların pillerini taktılar. Bin taneydi. Her gruptan birine verdiler. Onlar antenlerini çıkarıp kulaklarına dayadılar, denemeler yaptılar.

João Pedro Stédile

(Topraksız Kır İşçileri Hareketi'nin en önemli lideri)

João Pedro Stédile, 1953 yılında Brezilya'nın güney eyaletlerinden Grande del Sud'te doğdu. İtalyan asıllı göçmen bir çiftçi ailesinden geliyor. Rio Grande del Sud Katolik Üniversitesi'nde ekonomi okudu. MST hareketi henüz doğmadan önce, militan olarak toprak işgallerinin içinde yer aldı. Brezilya askerî diktatörlüğü döneminde, en önemli muhalefet odağı olan Katolik Kilisesi'nin oluşturduğu CPT (*Commissione Pastorale della Terra*) içerisinde mücadele etti. Brezilya yerlilerinin sorunlarına ilişkin çalışmalar sürdürdü. Askerî diktatörlük dönemindeki ilk işgal olan Macali Çiftliği'nin 7 Eylül 1979'daki işgalini örgütledi. Daha sonraki işgallerde *campamento* örgütlenmelerini sürdürdü. MST'nin 1984'teki kuruluş kongresinde ulusal delege seçildi. MST'nin "Tarım Reformu" teorisinin en önemli yaratıcılarından ve yazarlarından. Her zaman MST'nin kolektif bir liderliğe sahip olduğunu söylemesine rağmen ülke içinde ve uluslararası kamuoyunda MST'nin lideri ve sözcüsü olarak anılıyor.

MST kendisini sosyal bir hareket olarak nitelendiriyor. Aynı zamanda kendisine devrimci bir hareket de diyebilir miyiz?

Bu aslında çok karışık bir konu. Bir doktrin düşünün. Bir ideolojiyi aklınıza getirin, yoksul köylüleri örgütlemek istiyor. Biz bunu istiyoruz. Yoksulluğa ve sosyal sisteme karşı mücadele ediyor. Bu böy-

le. Bunun için toprak istiyoruz, okul inşa ediyoruz. Yeni bir yaşam örgütlüyoruz. Bir sağlık sistemi, karşı bir eğitim sistemi ve esenlik içinde bir yaşam. Burjuva sınıfı tabii ki bunların hiçbirini istemiyor.

Bizim düşüncemiz başka bir model, sosyal bir değişim isteyen ve en önemli karakteri devrimcilik olan bir düşüncedir. Ayrıca, aslında mutlaka devrimci olmak için sosyalist olmak gerekmez. Brezilya sosyal yapısı aslında çok eşit çünkü milyonlarca yoksul var. –Gülümseyerek– Biz yoksulluk konusunda çok zenginiz.

İsteklerimiz arasında en önemli şey demokrasi. Biz her şeyin demokratikleşmesini istiyoruz. Direkt olarak toprağın, direkt olarak etüğün, direkt olarak emeğin, direkt olarak eğitimin ve direkt olarak adaletin demokratikleşmesini istiyoruz. Bütün bunları istemek gerçek bir devrimciliktir. Sonuç olarak, düşünsel anlamda ve politik anlamda bizim politikamız sosyal bir dönüşüm sürecidir.

Bir söz olarak “devrim” ve “devrimcilik” bence çok kritik sözcüklerdir. Çok etkili ve çok propagandif. Buna karşın, birçok hareket kendisini devrimci olarak nitelendiriyor, adları “devrimci bir hareket” oluyor. Ama gerçek bir devrim için sadece hükümetler, ordular ve şiddetin yeterli olduğunu düşünüyorlar.

Bizim hareketimiz ise Brezilya’daki bir mücadelenin devamıdır, yansımasıdır. Florestan Fernandes, Caio Prado, Celso Furtado’nun düşüncelerinin izleri vardır. Biz Brezilya devrimini istiyoruz. Brezilya devrimini yapmak demek aynı zamanda ülkeyi ekonomik ve sosyal anlamda yeniden inşa etmek demektir. Yoksulluğu ortadan kaldırmak için kesinlikle başka çare yoktur. Biz toprakları işgal ediyoruz, hepimiz devrimciyiz sonuna kadar. Bizim rotamız belli, devrimci bir çizgidir.

Sonuç olarak, biz yoksul Brezilyalılar savaşağız. Bu savaşı sürdürmek ve bu ülkeyi yeniden inşa etmek için gerekli olan bu enerjiye de sahibiz.

MST büyük bir hareket ve her geçen gün biraz daha büyüyor. MST’nin bir büyüme çizgisi, bir sınırı olduğunu düşünüyor musunuz?

MST toplumsal bir hareket. Mücadele ediyor. Yoksul köylüler arasında örgütleniyor. Ama Brezilya’da dört milyon topraksız aile ya-

şıyor. Bu yüzden MST çok küçük harekettir. Biz bütün Brezilya'daki topraksız işçilerin örgütlenmesini istiyoruz. Bizim çok önemli ve net ortaya koyduğumuz bir nokta var ki, biz Brezilya'nın bir bütün olarak sosyal dönüşümünü istiyoruz. Başka bir model istiyoruz Brezilya için. Aynı zamanda MST'nin Brezilya tarihinden edinilmiş, kazanılmış düşünsel bir yapısı var. Aslında tam tersi, şu anda bütün hareketler için bir aşağıya doğru gidiş var. Tarihsel olarak bu böyle. Yani Brezilya'da sadece biz yokuz. İşçi sınıfının diğer alanları da problemler yaşıyor. MST işçi sınıfının diğer alanlarının da yansımasıdır, refleksidir. İşçi sendika hareketi için de bu böyle. Genel halk hareketi, öğrenci hareketi için de aynı şey söz konusu.

Sürdürdüğümüz bu savaşın içerisinde biz emekçi çiftçileriz. Bu savaşın içerisinde biz emekçi çiftçiler olarak direniyoruz, mücadeleyi sürdürüyoruz. Neoliberalizme geçit vermemek için mücadele ediyoruz. Bu böyle. Ancak aynı zamanda biz bütün öbür hareketlerin de yansımasıyız, refleksiyiz. Biz mücadele sürdürürken, diğer hareketlerin sorunlarını bizim dışımızda düşünemeyiz. Onlar bizim mücadelemizin nedenlerinden biri, onlar bizim için çok önemli. Biz bir gün çok büyüyeceğiz, büyüyeceğiz ve sonra, "Her şeyi aldık yeter." diyeceğiz ve onlarla ilişkimizi keseceğiz! Böyle bir şey yok. Bizim örgütlenmemiz bütün Brezilya'nın sosyal mücadelesi için. Bizim saldırımız, örgütlenmemiz bütün benzer sorunları yaşayanların, sosyal dönüşüm mücadelesi içindir. İşçi sınıfı ve yoksul Brezilyalılar aynı şekilde savaşıyorlar. Ofis çalışanları, öğretmenler, iletişim çalışanları... İşçi sınıfının diğer unsurları da böyle bir dönüşüm için mücadele ediyorlar bu ülkede.

Ancak onlarla birlikte bu süreç içerisinde bütün yoksul Brezilya mücadele ederek, savaşarak, düşüncemize ulaşacağız, sosyal dönüşümü sağlayacağız.

MST her geçen gün biraz daha büyüyor. Genel bir sekreterliği var. Acampamentolar, assentamentolar ve kooperatifleri var. Gittikçe daha büyüyor. Bu büyüme sonucunda bürokrasinin başlamasından korkmuyor musunuz?

MST Kolektif Liderlik: Biz bürokratizme karşı çok deneyimli bir hareketiz. Bürokrasi bizde karakter olarak kaybolmuş haldedir. Mesela, bu ulusal yürüyüşte görüyorsun ki hiç bürokrasi yok. Zaten bürokrasi olsaydı böyle bir hareketin olması mümkün olmazdı. Şimdi başkent Brazilya'ya yürüyoruz. Bürokrasinin merkezine ve ona karşı bir yürüyüş bu. Bu aynı zamanda bürokrasinin negatif etkisinin de harekete bir kez daha gösterilmesidir. Bizim örgütlenmemizde böyle bir bürokratizm tehlikesi tabii ki olabilir ama bizim yirmi yıllık deneyimimiz, geleneğimiz var. Biz işçi sınıfı mücadelesi tarihimizden dersler aldık. Biz bu işçi sınıfı mücadelesinden, mücadeleyi birlikte koordine etme gerekliliğini öğrendik. Bizim emekçi çiftçi hareketleri olarak deneyimlerimiz var. Bizim, hareketin işbirliği için bir örgütlenme teorimiz var. Birinci ilkemiz; herkesin birlikte karar alması, herkesin birlikte yapmasıdır. İkinci ilkemiz; gücümüzü militanca birlikte çalışmaktan alıyoruz ve bunu da yine tarihimizden öğrendik.

Biz militan bir sosyal hareketiz. Bu bizim işçiler arasında çalışma metodumuz. Bu aynı zamanda bizim tarihsel deneyimlerimizi de ortaya çıkaran bir metot. Burada soruya geri dönersek bizim örgütlenme prensibimiz, yöntemimiz bir bütün olarak bürokrasiye karşıdır. Mesela, bütün yönetim kolektiftir. Bir başkanlık ya da genel sekreterlik yoktur. Herkesin tek tek sorumluluğu vardır ama böyle bir kariyer yoktur. Çünkü böyle bir kariyer merkeziyetleşmeyi, başkanlığı ve bürokrasiyi başlatır. “Ben bir başkanım” dendiği anda bürokrasi başlar, bizim manifestomuzda böyle bir şey yok. Diğer prensibimizi bölümleyerek açıklayayım. Bu işbirliği karakteridir. Ve diğer prensip ise kesinlikle açıklıktır. Genellikle *assentamento* ve *campamentolar* bunlarla yönlendirilir.

Bütün bu örgütlenme içerisinde bir bürokratin çıkması mümkün mü? Ayrıca hareketin karakteri eylemcidir. Bu form, hareketi ve hareket ediş biçimini her zaman belirler. Şimdi bu, aynı zamanda bizim militanca dayanışma biçiminde oluşan tarihsel deneyimimizi de ortaya çıkartır. Bununla birlikte Latin Amerika için zaten Che Guevara bir bütün olarak bunu sistematize etmiştir. Sistematik biçimde,

bir bütün olarak yazdı. Ciddi bir militan davranışın ne olduğunu, dayanışmanın örgütlenmesinin ne olduğunu, yoldaşlık ilişkisinin ne olduğunu, teorik çalışmanın ne olduğunu, hepsini. Bu formasyonun etik, moral ve profesyonel bir karakteri vardır. Ve militan, devrimci bir karakteri vardır. Bu yürüyüşte bizim örgütlenmemizin metodu da bu karakterden hareket eder. İnsanların örgütlenmesinde aslında sayıların da önemi var. Ne kadar çok insan ile birlikte bir organizasyon gerçekleştirebiliyorsanız, o kadar iyi örgütlenmişsiniz demektir. Bu yürüyüşte 12 bin kişi tarım reformu için yürüdü. Bu talep, hükümet için çok zor bir politik ve ekonomik pozisyon yaratıyor. Ve 220 milden fazla yürüyor insanlar, tarım reformu için. Niçin hükümete karşı böyle önemli bir politik, ekonomik bir istekle yürüyüş düzenleniyor? Sayılar neden önemli? İnsanların kalıcı olarak örgütlenmesi en önemlisi. Bu bizim örgütlenmemizin niteliğini ve gelecekteki durumumuzu ortaya çıkarır.

Türkiye’de de emekçi çiftçiler örgütlenmeye başlıyorlar. Çiftçi sendika hareketi Via Campesina’ya katıldı. Aslında buradaki gibi çok büyük topraklar ve çok büyük toprak sahipleri yok. Bazı Kürt köyleri dışında (tabii ki bu Brezilya ile kıyaslanamaz). Daha çok küçük çiftçiler var ama aynı problemleri yaşıyorlar. GDO’lu bitkilerin kapitalist büyük tarım şirketleri tarafından her geçen gün daha fazla ülkede üretilmesi, patent ve marka uygulanması ile yüzyıllardır süren tarımın metalaştırılıp ele geçirilmesi, özellikle de sizin ALCA süreci gibi AB süreci karşısında tarımın tasfiyesi de söz konusu. Bu deneyimlerden hareket ederek Türkiyeli çiftçilere bir şey söylemek ister misiniz?

MST aynı zamanda enternasyonalisttir. Latin Amerika’daki diğer campesina hareketleri ile sürekli dayanışma halindedir. Aslında Brezilya campesina hareketi çok genç. Brezilya köylü sınıfının uzun tarihine bakarsak MST çok genç, yirmi yıllık bir hareket.

Brezilya’ya Avrupa’dan binlerce çiftçi göç etti. 1899’dan önce 1 milyon 600 bin çiftçi göç etti. Benim büyük büyük babam da bu göçmenlerden biriydi. Brezilya campesina tarihi karşısında MST deneyimleri önemli bir direniş ama aslında çok genç.

Bir sosyal sınıf olarak Latin Amerika köylü hareketi çok büyük mücadele deneyimine sahip çünkü köylülük Portekiz kolonisinden, Avrupa kolonisinden itibaren mevcut. Aztekler, Mayalar hepsi campesinaydı. Hepsi köylüydü, hepsi tarımla uğraşıyorlardı. Hem çok iyi çiftçiydiler hem de çok iyi tarım yapıyorlardı. Avrupalılar saldırmadan önce onlar burada patates, mısır ve başka bir sürü şey üretiyorlardı. Biz onlardan öğrendik ve bütün Latin Amerika köylüleri enternasyonalisttir. Tarihsel olarak, gelenek olarak enternasyonaldır. Köylüler bir sınıftır ve başka bir ülke köylüsü olarak bölünemez. Bu nedenle biz çok sayıda diğer hareketle dayanışma halindeyiz. Deneyimlerimizi paylaşıyoruz. Yaşamımızı nasıl sürdürdüğümüzü birbirimize aktarıyoruz. Ulusal emekçi çiftçi hareketleri ile birlikte hareket ediyoruz ve şu anda bunu teknik olarak Via Campesina formu içerisinde gerçekleştiriyoruz. Şu anda 127 köylü örgütlenmesi olarak 89 ülkede örgütlü Via Campesina. Bütün dünyada ve şu anda, uluslararası deneyimleri birbirimize aktarmaya daha da fazla önem veriyoruz. Bu nedenle çok fazla kontağımız var diğer ülkelerdeki campesinolarla. Özellikle kültürel aidiyete ilişkin bütün dünyadaki campesinosların, hepimizin ortaklığı söz konusu. Bu nedenle objektif olarak toprak işçileri, özellikle toprakta üreten kadınlar, doğal olarak karakteristik ve subjektif, kültürel bir birliktelik halindeler. Bütün bunların sonunda tek bir düşünce ortaya atabiliriz ki bu çok önemlidir. Bu hepimizin dayanışması, birleşmesi demektir. Biz gelecek için bu düşünceyi bütün dünyada inşa etmeliyiz. Ve sonuç olarak, bu zaten söylendi İngiltere’de, sömürgecilğe karşı. İşte bu düşüncemizi Via Campesina’da şimdi hayata geçirmeliyiz. Bizi saran emperyalizme karşı, biz de enternasyonal olarak mücadele edeceğiz. Büyük enternasyonal bir işbirliğiyle finans kapitale karşı mücadele etmeliyiz. Finans kapital, satın almalarla ve özelleştirmelerle, bütün dünya tarımını bu baskıyla daha fazla kontrol altına almaya çalışıyor. Avrupa ve ABD pratik olarak tüm tarım ticaretini kontrol altına aldı. Özellikle tohum satışını. Bu tam anlamıyla bir baskı ve pratik olarak Monsanto, Bungue, Cargill, Danone, Nestle, Bayer, Syngenta, Novartis, Basf, ADM (Almanya’dan)... İşte bunların egemenliği demek.

Bunların hepsi bütün tarımı kontrol altında tutuyorlar. Bu tarımın kolonize edilmesi, sömürgeleştirilmesidir. Şimdi şu anda kontrol ediyorlar. Tohumları, ilaçları kontrol ediyorlar. GDO'lu üretimi ve tüm tarımsal ürünlerin ticaretini kontrol ediyorlar. Kore'yi, Türkiye'yi, Japonya'yı, Arjantin'i, Güney Afrika Cunnhuriyeti'ni, Hindistan, Bangladeş, Meksika, Brezilya, ABD köylülerini... Hepsini baskıyla kontrol altına alıyorlar. Bütün bunların hepsini kapitalist tröstler yönlendiriyor. Buna karşı bütün küçük çiftçiler, köylüler, kooperatifler uluslararası bir dayanışma meydana getirirlerse, uluslararası bir hareket inşa edebilirlerse o zaman kapitalizme karşı bir sınır çizebilirler. Tam burada gelecek için kritik bir mesaj vermek istiyorum Türkiye köylülerine, Suriye köylülerine, Yunanistan, Akdeniz köylülerine. Şimdi mutlaka birlikte hareket etmeliyiz, karşı bir hareket yaratmalıyız. Enternasyonal olarak Türkiyeli köylüler, Brezilyalı köylüler, ABD'li köylüler, Avrupalı köylüler... Bunun üzerine sonuç olarak demek istiyorum ki, bütün dünyada tarımı yaratan köylülerdir ve bunun bir ulusu yoktur. Ve Marx'ın söylediği gibi "Dünyanın bütün işçileri birleşin!", "Dünyanın bütün üretenleri, köylüleri birleşin!" işte o zaman biz kapitalizmi durdurabiliriz. Eğer bunu başaramazsak bütün köylüler tasfiye olacak. Milyonlarca köylü büyük göçler yaşayarak şehirlere göç edecekler. Artık, küçük köylülerin kapitalizmle birlikte yaşama şansları yoktur. Peki, o zaman halk ne yapacak? Köylüler nasıl yaşamlarını sürdürecekler? Ancak sadece "para ödeyebilen" yaşamını sürdürebilecek. Yani bunun anlamı kapitalizmde köylüler için hiçbir çıkış yok, "Se correr, o bicho pega. Se ficar, o bicho come."¹ –Gülerek– Ama biz köylüyüz. Bizim işimiz bu. Biz bir arada olursak, biz onu yeriz.

Yani köylüler için tek çıkış enternasyonal olarak birlikte hareket etmek, birlikte üretmek, enternasyonal bir tarım yaratmak ve birlikte mücadele etmek.

¹ "Eğer kaçarsanız canavar sizi yakalar. Eğer olduğunuz yerde durursanız canavar sizi yer." Brezilya atasözü.

Her gün iki kolektif lider, sözcü oluyorlardı. Bir kadın, bir erkek. Bütün basınla o gün onlar konuşuyorlardı. Basın ise doğal lider olarak gördükleri Stédile ile görüşmek istiyordu. Stédile hep reddediyordu. Diğer arkadaşlarına yönlendiriyordu. “Onlar bizim sözcümüz,” diyordu. Bunun nedeni, binlerce kişinin yaşamının sorumluluğu, inanılmaz meşguliyet ve aynı zamanda hareketin liderinin sadece kendisi olmadığını göstermekti. Arkadaki çadırlardan birinde, yaklaşık bin kişinin ortasında bir yerde oturuyordu. Bir yandan muhabbet ediyor, öte yandan yürüyüşün koordinasyonu ile ilgileniyordu. *Le Monde Diplomatique* ve BBC’nin röportaj isteğini bile reddetti. Sadece bizimle görüştü. Çadırların ortasında konuşurken İtalyan gazeteciler gördüler. Görüşmenin sonunu hiçbir şey sormadan çekmeye başladılar. Ses çıkarmadık. Birisi dert yandı: “Ben iki yıldır MST’yi çekiyorum ve hala Stédile randevusu vermediler.” diyordu.

Ayrılrken Stédile’ye “Hoşça kal!” demek için gittik. Yüzünde her şeyin bitmesinin rahatlığı ve gülümsemesi vardı. Yanındakine bizi “Türkiyeli arkadaşlar, Petras’ın da arkadaşları,” diye tanıstırdı. “Doğru dürüst konuşamadık,” dedi, “Kürt lider cezaevinde tecritte mi hala?” diye sordu. “Evet,” dedik, “diğer politik mahkûmlar da.” Biraz burayı anlattık. Yüzündeki gülümseme kayboldu. Vedalaştık.

Her yerden geçen yürüyüşten tanıdıklarım çıkıyordu. O zaman bin kişiydik. Hasretle sarılıyorduk. Bazen ben hatırlamıyordum; onlar, yabancı olduğum için, daha iyi hatırlıyorlardı. Çantalarını almaya geldiklerinde Ivy’i gördüm. Onu üç yıl önce ilk tanıştığımda da campamentoda sevgilisiyle beraber evinin tabanını düzeltiyordu. İçine beton dökülmüş iki tenekeyi yere vurarak toprağı sıkıştırıyordu. Geçen yürüyüşün de koordinatörüydü. Siz de ilk filmde tanır-sınız. Bu yürüyüşü de o koordine ediyordu. Her sabah saat beşte kamyonun üstünde mikrofonla herkesi yola düşürüyordu. Her gün başka grup önde yürüyordu. Onun sesiyle uyanıyorduk. Her fırsatta konuşuyorduk. “Nasıl geçti iki yıl?” “Birçok şey gelişti ekonomik, politik olarak ve tarım politikası olarak. Biz de bu nedenle daha güçlü

yürümek, daha güçlü protesto etmeliydik, kendimizin örgütlenmesi için. Bu yüzden yürüyüşü birleştirdik, politikalara karşı. Bu aynı zamanda tarihsel olarak daha da iyi örgütlenmiş bir yürüyüş için, daha iyi örgütlenecek bir Brezilya için yapılması gerekendi. Bu bizim için de bir eğitimidir aslında.” Yine, elinde mikrofon yokken çok sessiz ve mütevazıydı. Yine konuşurken gözleri parlıyordu.

Senyora Donna’yı buldum. Geçen yürüyüşte benim dans hocamdı. İri anaç göğüslerinin önünde benim gibi beceriksiz bir dansçıyı sağa sola savuruyordu. Slogan attı mı herkes katılıyordu. Yürüyüşün onuncu günündeydi. İlk günden beri uzun konuşmamıştık. Çadırlardan birinde buldum. Manuel’le karısı ve küçük Bi ile yan yana oturuyordu.

Dilek’e çek mutlaka dedim. *Topraksızlar* kitabını eline verdim. Fotoğrafının olduğu sayfalara yakın yeri açtım. Hiçbir şey anlamadan kitaba bakıyordu. Kendi fotoğrafını görünce yürüyüşten sonra çadırda yatmış herkesi havaya kaldıran bir çılgılık attı. “Gloria Gloria! Ünlü oldum ünlü oldum!” diye kahkahalarla bağırıyordu. Herkes başına toplandı. Kitapta herkes kendi fotoğrafını aradı. Her kafadan bir ses çıktı. Geçen yürüyüş hatırlandı. Bana slogan attırmak istediler. Gü-lüyorlardı. Bir tane atmaya kalktım. “O değil,” dediler. “MST” diye at. Şüphelendim. “Neden?” diye sordum. Güldüler. Yanlış telaffuz ediyordum ve bu telaffuz cinsel bir anlamı çağırıyordu. İki yıldır bunu konuşuyorlardı. Attım. Yine beğenmediler.

“Bi” büyümüştü. “Bi” filmin sonunda iki kere adını söyleyen ufaklıktı. O zaman babası Manuel’in kucağındaydı. İki yılda ikinci uzun yürüyüşüydü. Kamptayken iki kere polis saldırısı yaşamıştı. Yürüyüş bitti. Dilek’le yataklarımızı, battaniyeleri ve şapkalarımızı onlara vermeye karar verdik. Brezilya’nın göbeğinde parkın içini işgal etmiştik. Stada yakın bir dev çadırda kalıyorlardı. Hazırlık yapıyorlardı. Onların kampını da ziyaret edeceğimize yeminler ettik. Her şeyi onlara verdik. Artık yataklarınız var. Mutlaka gelin dediler. Manuel mahcup oldu. Şöyle etrafına baktı. Verecek bir şeyler aradı. Bulamadı. Biz bir şeyler vermekten utandık. “Zaten taşıyamıyoruz,” diye geveledik. Doğruydu da. Sonra elini boynuna attı. Kolyesini

çıkardı. Saçtan bir kalpti. Üstünde adı yazıyordu. Muhtemel karısı vermişti. Uzattı ve bize hediye etti.

Ne yatağımız ne de battaniyemiz vardı. Geçen seferki gibi bir yerlerden verirler diye düşünüyordum. Ama bu sefer çok kalabalıktı ve her şey bir bütün olarak örgütlenmişti. İlk gece spor salonunda, altımıza boş MST çantalarından yaptığımız yatakta yattık. Gece çok soğuktu. Üşüdük. İkinci gece de aynı salonda kalınıyordu. Bir ara dışarı çıkıp döndüğümde Dilek bizim için iki yatak bulmuştu bile. Bir campamentoya dağıtılırken gidip istemişti. Gece yine soğuktu. Bu sefer MST çantalarıyla üzerimizi örttük. Dışarda kaldığımız ilk gece çadırımız da yoktu. Çok fazla nem vardı. “Rastgele bir çadırda kalabilir miyiz?” diye sorduk. “Tabii, dediler. Kaldığımız yer, Hristiyan devrimcilerin yeriydi. Hep aynı çadırda kaldık, hep onlarla yemek yedik ve eşyalarımız hep onların eşyalarıyla bir dahaki konaklama yerine ulaştı. Bizim çadırda ayın yapıyorlardı. Yani kilise çadırında kalıyorduk. Bir gün tuvalet kâğıdı istemek için bir komüne gidiyordum. Geceydi. Rastgele bir çadırın kenarına gittim. Kenarda naylon içinde battaniyeler gördüm. “Fazla mı?” diye sordum. Sonradan tanıdım, Mozambik ve Güney Afrika delegeleriydi. Bir tane istedim, iki tane verdiler. Üçüncü gün çadırımız, yataklarımız, battaniyelerimiz vardı ve bir sürü de yeni arkadaş.

Luis Sanchez, doksan yaşındaydı. İlk gördüğümde statua elinde bir MST bayrağı sallıyordu. Bir gün 14, bir gün 20 kilometreyi birlikte yürüdük. Senyör, henüz gençti. Doksan yaşındaydı. O bütün yürüyüşü baştan sona yürüdü. Bastonuyla hızlı hızlı yürüyordu. Aynı çadırda kalıyorduk. Yürüyüş bitince son gücüyle çadırda kendini yatağa atıyor, akşama kadar uyuyordu. Yürürken konuşmuştuk: “Ben bu yürüyüşe katılıyorum çünkü halkın yürüyüşü bu. Sosyal adalet için yoldaşlarla bir aradayım. Topraksızlar’la da birlikteyim. Özgürleşme için Goiânia’dan beri yürüyüşteyim. Yoldaş gazeteci aracılığıyla Türkiye’dekilere söylemek isterim ki, tarım reformu mutlaka gereklidir. Adalet için! Benim perspektifim büyük toprak sahiplerine karşı mücadeledir. Ben elli yaşından beri aralıksız savaşıyorum. Şimdi seksen dokuz yaşındayım, Haziranda doksan yaşında olacağım. Ve mücadeleyi sürdüreceğim. diyordu.

Itelvina Masioli

(Topraksızlar Hareketi'nin kolektif liderlerinden Itelvina, ellili yaşlarda bir kadın delege)

Yürüyüşün başından sonuna her anında, yüzünden eksik olmayan gülümsemesiyle yürüyüşte yer aldı. Henüz ilk günlerde yaptığımız bu görüşmeden son güne kadar her gün defalarca onunla ve sıcak gülümsemesiyle karışlaştık.

Neden bu yürüyüşü yapıyorsunuz?

Bu yürüyüş, onurlu yaşamaya doğru sürecin bir parçası, toprak reformunun onurlu sürecinde önemli bir adımdır. Bu süreçte bizim sesimizi duyuran, birçok tecrübe kazandıran bir eylemdir ve aynı zamanda, yaşadığımız süreci analiz etmemizi sağlayan bir araçtır da. Toprak reformu mücadelesi çok zor bir süreçtir. On sekiz yıl Fernando Henrique hükümeti tarafından uygulanan neoliberal politikalarından, küçük çiftçiyi tasfiye politikalarından sonra 2003'de Lula hükümeti geldi. Herkes daha iyi koşullara sahip olacağımızı düşünüyordu ancak iki yıldan daha fazladır aynı durum devam etti ve toprak reformu süreci hiç ilerlemedi. Şu anda bu yürüyüşü, yaşadığımız bu durumu aşmak, ülkede mücadeleyi daha da ilerletmek için gerçekleştiriyoruz. Çünkü Lula hükümeti olanlara çok fazla seyirci kalıyor. Bu süre içerisinde gördük ki sosyal istekler hiçbir zaman öncelikli olmuyor. Hükümetin birinci yılında işsizlerden, yoksul Brezilyalılar'dan birçok aile MST'ye katıldı. İlk iki yılda 70 bin aile harekete geçti. Şu anda bu süreç, büyük bir tıkanma yaşıyor. Bu yüzden bu yürüyüş, ülke politikasında toprak reformunun içinde bulunduğu durumu aşmak için daha da önem taşıyor. Bu yürüyüş, bütüne bakarsanız, küçük bir yürüyüştür. İki yüz yetmiş kilometre yürüyeceğiz, 23 eyaletten insanlar katılacak, sloganlar atacağız, bildiriler dağıtacağız, binlerce gazeteci bizi izleyecek, milyonlarca kişiye sesimizi duyuracağız, başkente gireceğiz. Bu ulusal yürüyüş bizim için de küçük bir kurs olacak aslında. Campamentoların durumunu, toprak reformu ihtiyacını, köyle şehrin ilişkisini anlatacağız. Çünkü

şu anda büyük bir yıkım var. Bu yürüyüşle, tarım politikası hakkında büyük bir propaganda yapmış oluyoruz, bilgilendirmiş oluyoruz. Bu toplumsal anlamda çok önemlidir. Aynı zamanda yürüyüş gerçek bir baskı oluşturmakta, yani biz, Brezilya'nın her yerinden gelenler, yürüyünce gerçek bir etki yaratıyoruz. Bu yürüyüşte büyük çoğunluk MST'den ama diğer hareketlerin delegeleri de var. Kadın Çiftçi Hareketi, Baraja Karşı Hareketi, Küçük Çiftçiler Hareketi, İşgal Fabrikası İşçileri, Devrimci Kiliseler. Birçok değişik eyaletten, Joinville'den, Santa Catarina'dan. Bu, hareketin ülke ile ilişkisi açısından çok önemlidir. Bu yürüyüşe, toprak reformu için "ulusal yürüyüş" adını veriyoruz. Ama görüldüğü gibi, bu sadece toprak reformu yürüyüşü değil, bütün sosyal hareketleri de kapsıyor. Toprak reformundan ekonomik duruma ve uluslararası politikaya... Hangi hükümet, köyde, ekonomide ve genel politikada yoksul Brezilyalıların bayrağını taşımak istiyorsa onlar için de öğretici. Çünkü yoksullara yapılan yanlış, aynı zamanda hükümetin kendisini de zayıflatan bir yanlıştır. Bu yürüyüş, bu yüzden büyük bir objektif bilgilendirmedir. Bu yürüyüşün inşası, örgütlenmesi, bunların hepsi MST'nin yirmi yıllık sürecini yansıtıyor. Bu örgütlenmenin yapılması, işçiler ve kadınlar için de bir okuldur. Bizim tecrübelerimiz, bunun örgütlenmede en yararlı etken olduğunu kanıtladı. Bu çok büyük bir şeydir.

Mesela ayrı bir kadın örgütlenmesi yaratması, *nükle*i (nuclei)² içinde, kadınların kendi kararıdır. Böyle bir şeyin, assentamentoda ve campamentoda da örgütlemesi söz konusu olabilir. Bu, çalışmanın sürdürülmesini gerektirir. Ama bizim hareketin formunda, iki önemli şey vardır. Bir nükle kurulduğunda, mutlaka biri kadın, biri erkek olmak üzere iki koordinatörü olur. Bu sayı çoğaldığında -yirmi, otuz, elli olur- o zaman bir başka kota olmadan, kadın delegeler de çoğalır. Bu gerçekçi bir mekanizmadır. Bağımsız olarak sonraki iştir. Çünkü sürekli olarak bir inşa süreci söz konusudur. Kadınlar toprak için mücadele ederler, toplantılara ve koordinasyona katılırlar, bölgede ve hareketin yönlendirilmesinde yer alırlar. Bu önemlidir.

² 10-12 aileden oluşan birim.

Genellikle, kazandığımız deneyimlerin onlara aktarıldığı ve onların deneyimlerinin bize aktarıldığı bir durum söz konusudur. Kadınların bu durumu, sürecin yoldaşlığının öğrettiklerinin ortaya çıkardığı bir şeydir. Biz her zaman karşı mücadele geliştirdik. Kadın Çiftçiler Hareketi ile de dayanışma böyle bir durumda ortaya çıkmıştır.

Kore’de çiftçi hareketi güçlüydü. Çok gelişmiş bir sanayi toplumu olmasına karşın, yaklaşık 35 milyonluk nüfusun dört milyonu kadar köylü vardı. Toprak reformunun ender olarak başarılı gerçekleştirildiği bir yerdi. Küçük çiftçilerin meydana getirdiği Kore Çiftçi Sendikası, 40 bin üyeye sahipti. Ancak gerek çiftçiler arasında, gerekse bütün toplumda etkisi çok daha fazlaydı. Ayrıca, bir de Kadın Çiftçi Sendikası vardı ve yaklaşık on bin üye ile mücadeleye katılıyordu. Aynı soruyu Koreli Kadın Çiftçi Sendikası Başkanı’na sorduğumda, iki nedenden söz ediyordu. Birincisi, bazı çiftçiler erkeklerin de içinde bulunduğu örgütlenmelere kadınları katmaktan çekindiklerinden böyle bir yola başvurmuşlardı. Örgütsüzlük yerine ayrı örgütlenmeyi seçmişlerdi. İkincisi, erkeklerin özellikle yönetimde önlerini kestiklerini düşünüyorlardı. Aynı konuşmada birlikte olduğumuz Fransız kadın çiftçi delegesi de “Biz de ayrı örgütlenmeliyiz,” diyerek bu görüşe katılıyordu. Kore’de, birlikte bir çiftçi eylemine gidiyorduk. O gün Kore Çiftçiler Sendikası ve Kadın Çiftçiler Sendikası, birlikte polisle çatışma başladılar. İki gün sürdü.

Yol uzundu. Her gün yaklaşık yirmi kilometre yürünüyordu. Sabah çok çok erken çıkılmasına rağmen son saatlerde güneşe yakalanılıyordu. Özellikle o saatlerde çok rahatsızlanan oluyordu. Sürekli bizle gelen yedi tane ambulans vardı. Ağır bir şey olursa hastaneye taşıyordu. Her varılan yerde bir de sağlık çadırı kuruluyordu. Orada iki doktor, isteyenleri muayene ediyor ve gerekli ilaçlar veriliyordu. Tabii ki ücretsizdi. –Zaten Brezilya’da henüz sağlık ilke olarak ücretsizdir. Sadece kimlik numaranızla her hangi bir sağlık ocağında muayene olup ilaçları bedava alabilirsiniz. Biz bile olabiliyorduk– Her grupta ayrıca sağlıkçılar vardı. Onlar küçük çantasında ilk müdahale için gerekli ilaçları taşıyorlardı. Bunların çoğunu kendileri yapıyor-

lardı. Her kampta olan ilaç tarlalarında yetişen bitkileri yanlarında getirmişlerdi. Geçtiğimiz yerlerden de topluyorlardı. her gün yürüyüş bittikten sonra kendi aralarında toplanıp ihtiyaçlarını belirliyor, işbölümü yapıyor, ilaçları paylaşıyorlardı. Bitenleri yeniden yapıyorlardı. Mao'nun çıplak ayaklı doktorları gibiydiler.

Su sorumluları her gün binlerce ton su taşıdılar. İçecek su için yürüyüş esnasında tankerler yolun kenarında duruyorlardı. Herkes yürüyüşe devam ediyordu. Her grubun su sorumluları kendi kaplarına suyu alıp yürüyüş devam ederken herkese dağıtıyorlardı. Sabah kahvesi ve sandviçleri de böyle oluyordu. sabahın ilk kilometrelerinde on beş bin sandviç dağılıyor. Tonlarca kahve içiliyordu. Hemen peşlerinden biri sandviç kağıtlarını topluyordu. Her gece kalış yeri için işgal toprağına ulaşıldığında orada yüzlerce mobil tuvalet kurulmuş buluyorduk. On iki binden fazla kişi yürürken iki bin kişi yürüyüşün diğer yönlerini inşa ediyordu. Gece kalınan yerlerden çadırlar sökülüyor, bir dahaki konaklama yerine kamyonlarla taşınıyor. Orada inşa ediliyordu. Oraya varıldığında herkesin çadırının nerede olduğunu bulabilmesi için yazılı büyük kartonlarla bekliyorlar, o grup geldi mi onu çadırına kadar götürüyorlardı. Bütün yürüyüş yolunun ortasında kurulmuş dev mutfakta 320 kişi sürekli olarak çalışıyordu. Bütün yemekler burada pişiriliyor, alüminyum tabaklar içinde, sterfor kutularda kamyonlarla, konaklama yerine ulaşıyordu. Yemekler hep sıcak olarak tam zamanında ulaşıyorlardı. Günde iki öğün ve toplam 30 bin porsiyon yemek pişiriliyor ve dağıtılıyordu.

Çamaşır yıkamak ve konaklama için, daha çok bir nehir ya da göl kenarı tercih ediliyordu. Orada yüzülüyor ve çamaşır yıkanılıyordu. Eğer böyle bir yer yoksa banyo için kadınlara ve erkeklere iki ayrı yer yapılıyordu. Çok çok büyük plastik varillere, tankerler sürekli su taşıyor, oradan alınan kovalarla banyo yapılıyordu. Herkes her gün banyo yapıyor ve her gün çamaşır yıkıyordu. Her işgal yerinin ağaçları, çevredeki dikenli teller ve kayalar, kurutulmak için serilmiş, asılmış tişörtlerle doluydu. Bütün bu yürüyüşte en çok yapılan şey, çamaşır yıkamaktı. Tabii ki dans etmekten sonra!

Itelvina

Eskiden, belki elli yıl önce, sadece toprak reformundan bahsetmek, belki mümkün olabilirdi. Ancak neoliberalizmden sonra, dünyada kapitalist şirketlerin tarımı ele geçirmesi, özellikle de GDO ve patent uygulamalarının başlamasıyla “Toprak Reformu” tek başına artık yetersiz kalmıyor mu?

Doğru. Bu yüzden biz de bütün dünya için Via Campasina içerisinde örgütleniyoruz. “Toprak Reformu” dediğimizde daha iyi bir konjonktür ortaya çıkartıyoruz. Bu karşı model için mücadele ediyoruz. Biz şimdi, elli yıl önceden çok daha fazla şey talep ediyoruz. Biz “Tarım Reformu” (*Reforma Agrária*) için mücadele ederken, çok daha fazlasını talep ediyoruz. Bütün yurt için bir proje istiyoruz. Bu proje ile Brezilya için daha iyi şeyler istiyoruz. GDO’lu bitkiler Brezilya’yı öldürüyor. Bizim yurdumuz, çok zengin elementlerle ve tohumlarla doludur. Bu nedenle, GDO’nun yaratacağı sonucu da daha iyi biliyoruz. Bu yüzden, Lula hükümetine karşı taleplerimizin arasında önemli yer tutuyor. Biz yaşadıklarımızdan dolayı diyoruz ki, “Bu ülkeyi çokuluslu şirketler kontrol ediyor.” Bu nedenle, biz Via Campasina çatısı altında bir kampanya yürütüyoruz: “Halk, kamu hizmetleri hakkına sahiptir.” Bunun dışında, MST diğer çiftçi hareketleri ile birlikte tohumları koruyor. Çünkü endüstriyel çiftçilik, teknolojik baskıyla tohumları ele geçirmektedir. Buna karşı bütün çiftçi hareketleriyle koordineli mücadele ediyoruz. Bu nedenle, Brezilya’da diğer hareketlerle beraber, tohumlar için bio-laboratuvar inşa ediyoruz. Rio Grande, Santa Catarina ve diğer yerlerde, tohumlar için doğal üretimler sağlıyoruz. Kaybolmaya yüz tutan çeşitleri, mesela birçok çeşit “mancuyuka”yı, yeniden üretiyoruz. Mancuyuka, orijinal olarak bizim yurdumuzun ürünüdür. Bunun kültürel anlamda da etkisi vardır. Onu korumak bizim işimizdir. Bu yüzden GDO’ya karşı sürekli bir mücadele halindeyiz. Öte yandan bütün ürünlerin çokuluslu şirketler tarafından gasp edilmesine karşı yeniden üretim halinde olmalıyız. Tohumlarımızı yeniden üretmeliyiz. Bir sürü sosyal hareket, teorik olarak yerleşim yerlerinde bu sorunları anlatmaktadır ama pratik olarak da tarımı, doğal olarak yeniden üretmek, özgür tohumlar yetiştirmek gerekmektedir. Bunu da bağımsız olarak,

kendi başına değil, paylaşmak gerekir. Çünkü binlerce küçük çiftçi tohum satın almaktadır. Bu yüzden sürekli mücadele etmeli ve bunun kültürel etkisi de düşünülmelidir. Çiftçiler bunu anlamakta ve aslında onlar da GDO'lu tohumlar satın almak istememektedirler. Satın almamaktadırlar. Bu nedenle hareket, mücadele ederken aynı zamanda sürekli olarak alternatif üretmektedir.

Biliyor musunuz, ABD Irak'ı işgal ettikten sonra, hukuksal olarak bütün Irak'ta sadece Monsanto tohum satılabilmektedir!

Kesinlikle doğrudur. Biz Monsanto'yu iyi biliyoruz. İlk defa Monsanto, Arjantin'de ve burada GDO'lu üretimi uyguladı. Şimdi de tohumlarını patentleyerek, sahip çıkarak hegemonyaya devam etmektedirler. Herkesin tohumları satın alma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Ama buna karşı mücadele de herkeste duyarlılığa yol açtı. Gıdanın sağlığı, insanların sağlığı için şimdi süpermarketlerde bile özel bölümler yapılmaktadır. Herkes satın alırken düşünmektedir artık. GDO'ya karşı mücadele, her zaman yeniden yeniden düşünmeye yol açmaktadır. Herkes "Gıda yaşam demektir, gıda sağlık demektir." diye düşünmektedir. Herkes ne yediğini bilmelidir. Biz tohum projesinde diyoruz ki, "Toprak, su ve tohum bir üçlüdür." İnsanlığın yaşamının devamı için birbirinden ayrılmaz bir üçlüdür bu. Toprak, su ve tohum insanlığın bağımsızlığıdır. Kamunun hizmetinde olmasıdır çünkü bu yaşamdır. Sermayenin kontrolünde olamaz. Tohum kapitalist pazara dahil olamaz.

MST toprak işgal ediyor ama sadece işgal etmekle kalmıyor, aynı zamanda kolektif tarım yapıyor, alternatif eğitim ve alternatif sağlık uyguluyor. MST ne istiyor?

"Biz başka bir yaşam istiyoruz," diye ifade edebiliriz. Bir başka yaşam mümkündür. Başka bir ekonomik model, başka bir tarımsal model. Biz başka bir toplum için mücadele ediyoruz. Bu yürüyüş, Topraksızlar'ın objektif durumunu da yansıtır. Biz başka bir toplum istiyoruz. Zirvesinde yaşamın olduğu. Başka ihtiyaçların öncelikli olduğu, insanlık için. Yaşamak için toprak, yaşamak için su. Doğal bir yaşamın öncelikli yer olduğu bir model. Biz bunu istiyoruz çün-

kü biz bunu biliyoruz. Çoğu zaman “MST toprağa çok ideolojik mi bakıyor?” diye sordular. Çünkü sadece toprak yeterli değildir. Nasıl toprak? Hükümet diyor ki, “Toprağın dağıtılması yeter.” Tarım reformu daha iyi bir konjonktürdür ama kapitalist modelde esas olarak bu mümkün değildir. Çünkü eğitim, sağlık çok önemlidir. Diğer tip bir yaşamın kurulması, inşa edilmesidir aslında. Biz yıllardır yaşadığımız ülkeyi iyi biliyoruz. Tarım için çok iyi bir toprağımız var. Yetiştirdiklerimiz 177 milyon insanın, hatta daha fazla insanın yaşamını karşılayabilecek kapasitede. Biz aslında çok daha iyisini yapabiliriz. Birçok kez ülkenin diğer yerlerine seyahat ediyoruz. Bizim gibi bir ülke olamaz. Doğallığı, zenginliği hepsi aynı. Adaletsizlik de bir o kadar çok. Bizdeki asgari ücret Bolivya’dan, Arjantin’den bile daha azdır. Onların durumu, biz yoksul Brezilyalılar’dan daha iyi. Bizim gibi, elementer olarak zengin kapasitesi olan başka bir ülke yoktur, 177 milyon insanın rahatça yaşayabileceği. Bu nedenle hareket başka bir yaşamın inşa edebileceğini, mümkün olduğunu söylüyor. Biz yoksullar, işçiler ve tüm mücadele edenler olarak daha iyi bir yaşamı inşa etme kararı veriyoruz. Toprak reformu sadece büyük toprak sahiplerine karşı köylülerin bir mücadelesi değildir, aynı zamanda bütün olarak bir toplum için mücadeledir. Toprak reformu Brezilya’nın geleceği için alternatif bir projedir. Bu yüzden mücadele daha iyi olmalı. Toprak reformu elli yıl öncesinden daha da zor bir değişimdir şimdi. Biz sadece toprak istemiyoruz, biz daha çok daha fazlasını istiyoruz. Toprak, eğitim, sağlık ve onurlu bir yaşam istiyoruz. Bunlar yoksa hiçbir şey gerçekleşemez.

MST, söylemlerinde “sosyalist bir ülke”den bahsediyor. MST nasıl bir sosyalizm talep ediyor?

Biz hareket olarak sosyalizme inanıyoruz. Sosyalist bir Brezilya istiyoruz. Ama aynı zamanda bunu tartışıyoruz. Brezilya için nasıl bir sosyalizm daha uygundur? Nasıl daha iyi bir yaşam yakalanabilir? Biz hep tartışıyoruz ve yapıyoruz. Onurlu yaşamak sosyalizm ise evet biz sosyalizm istiyoruz.

Türkiyeli çiftçilere bir şey söylemek ister misiniz?

Via Campasina örgütlülüğü önemlidir. Bütün dünyada çiftçilere uygulananlar çok benzerdir. Adaleti inşa etmek için sürdürdüğümüz mücadelelerimiz de benzerdir. Bu nedenle birçok ülkede sürdürülen toprak, özgürlük ve onur mücadelesi aynı zamanda Türkiyeli çiftçilerin de mücadelesidir. Küresel baskının karşısında, her zaman dayanışma halinde, Via Campasina ile biz de küresel direniş, küresel dayanışma, küresel umut mücadelesi içerisinde olmalıyız.

Yürüyüş konvoyunun ortasında, büyük bir tır vardı. Üstünde büyük kolonları taşıyor. Yürürken ya da konaklamalarda, konuşmalar buradan yapılıyor ve müzik grupları buradan şarkı söylüyorlardı. Ayrıca bu tır Marea FM'in de (*Estación Marea, FM 104.0, Buenos Aires*) yayın yeri idi. Kamyonun içine kurulmuş radyo istasyonu ile bütün bu konuşmalar ve müzik her yerde yayınlanıyordu. Yürüyüşün başında dağıtılmış pilli el radyolarıyla bütün gruplar bunu dinleyebiliyordu. Uzunluğu beş kilometre olan yürüyüş konvoyu için bir güvenlik unsuruydu aynı zamanda bu. Bir saldırı ya da tehlike olduğunda bütün yürüyüşçüler hemen öğrenebiliyorlardı. Aynı zamanda bazı sloganlar birlikte atılabiliyordu. "Reforma Agrária cuando?"¹ diye Marea FM'den slogan atıldığında, beş kilometre uzunluğunda on iki binden fazla kişi haykırıyordu: "JA!-JA!-JA!"² Konaklama yerlerinde herkes bir yandan dinlenirken bir yandan da radyo dinliyordu. Mesela Leonardo Boff'un konuşmalarında binden fazla kişinin kaldığı dev çadırların içi tamamen sessizlik halinde radyodan konuşmayı dinliyor, sonra birden alkışa başlıyorlardı. Her çadırın içi ayrı ayrı inanılmaz bir görsel kompozisyondu. Yan yana serilmiş yataklarda kadınlar, erkekler, çocuklar, kitap okuyanlar, sohbet edenler, uyuyanlar, kâğıt oynayanlar, birbirine sarılmış sevgililer, kenarlara asılmış çamaşırlar, gitar çalanlar, paylaşılan romlar ve insanların sokuklarından meydana geliyordu. Yürüyüş esnasında yürüyüşçülerle yapılan röportajlar, önemli ilanlar, günün programı, mesajlar ve her

¹ "Toprak Reformu ne zaman?"
 "Hemen!-Hemen!-Hemen!"

şey vardı bu radyoda. Marea FM eylemden doğan gerçek bir radyoydu, yayındaydı.

Valquimar Reis (Kima)

MST'nin kolektif liderlerinden Valquimar Reis'e herkes takma ismi olan "Kima" ile sesleniyordu. Görev paylaşımını gösteren tahta da bile öyle yazıyordu. Amazon kökenli bir topraksız işçiydi. Bu konudaki soruları ona yönelttik. James Petras'a göre Kima, MST içinde "en soldaki" liderdir.

Siz esas olarak toprak reformu talep ediyorsunuz ama bunun yanında Amazon'a ilişkin hak talepleriniz, suya ilişkin talepleriniz var. Bunlar nedir?

İlkemiz; toprağın esenliği, toprak reformunun esenliği ve sosyal değişim için örgütlenmedir. Bir bütün olarak yurdun her tarafıyla ilgileniyoruz. Ulusun bütün sorunları bizim sorunumuzdur. Biz onurlu yaşamı inşa ediyoruz. Halkın esenliğini, yürüyüşünü örgüt-lüyoruz. Bu önemlidir. Amazon birçok alanın ilerleme kaynağıdır. Mesela Amazon'un bitki örtüsü çok önemlidir. Brezilya çok büyük, çok zengin kaynaklara sahip bir yerdir. Bunun ekonomik talanına karşı mücadele de hareketin sorumluluğu altındadır. Yıkımına mü-saade etmemelidir. Brezilya, Amazon'dan sorumludur. Bu bütün hal-kın esenliği için önemlidir. Biz burada yaşıyoruz ve bir bütün olarak bu bizim sorunumuz. Bitkisel yapısından, kültürüne her şeyinden sorumluyuz. Amazon öyle bir yurttur ki çok zengindir. Şu anda çok büyük kaybı, yıkımı söz konusudur. Emperyalizmin favori yeridir. Orada yaşayan emekçiler her gün daha kötü durumdadılar. Biz onun yok olmasını istemiyoruz. Emperyalizmin ona dokunmasını istemi-yoruz. Amazon bizim kalbimizdir. Amazon bizim yurdumuzdur. Emperyalizmin buradan defolmasını istiyoruz. Brezilya çok büyük bir ülkedir ve bu nedenle Amazonun bütün bitki yapısından, can-lılarından, ekonomik talanından hepsinden sorumludur. Bu neden-le Topraksızlar Hareketi, Amazon'dan da sorumludur. Amazon'un

tahrip olması halkı da etkilemektedir. Tekrar yerine getirilemeyecek zararlar oluşacaktır. Amazon'dan herkes kişisel olarak sorumludur. Amazon su açısından, bitkisel yapı olarak, mineral bakımından çok zenginlikler taşır. Ayrıca "İndian" rezerv alanları da oradadır. Bizim en önemli alanımızdır yaşamımız için ve bizim yaşadığımız yerdir. Bu nedenle bütün her şeyinden, kültüründen de sorumluyuz. Bütün dünya üniversitelerinin katıldığı şey vardır. Mesela şöyle bir alanda –kollarını açarak bir daire çiziyor– bile bütün bir dünyanın zenginliğini taşır. Amazon'daki bitkilerden, ilaç imal eden uluslararası şirketler, bitkilerin patentlerini alarak İndianlılar'ın bile kullanmasını engelliyorlar. Sonra bitkilerin de yok olmasına neden oluyorlar.

Diğer yandan toprak ve su, tüm insanlığın yurtdur. Bütün herkes için, bütün insanlık içindir. Toprak özelleştirildiğinde, su özelleştirildiğinde, bütün bunlara para ödendiğinde, bütün dünyanın üstünde bir baskıdır bu. Hayatın yok olmasıdır, insanlığın yok olmasıdır. Bu mücadele, esenlik ve yaşamın sürdürülmesi içindir. Aksi takdirde bu bütün her şeyin tahribine, insanlığın tahribine yol açar. Bu bir delilik! Biz Topraksızlar üretirken, şu anda yok edici bir biçimde uygulanan ekimi ve üretimi değil, farklı teknik ve biçimleri yaşama geçiriyoruz.

Brezilya'nın şu anda büyük bir bölümünde GDO'lu üretim yapılmaktadır. Mesela birçok alanda kimyasal maddeler kullanılmaktadır, toprağı öldürmektedirler. Önce GDO'lu tohumlar ekilir, sonra bunun ihtiyacı kimyasallar kullanılır. Sonra bütün bunlar, yememiz için önümüze getirilir. Bu bütünyle akıldışıdır.

Sorun sadece çiftçiler için değil, değil mi?

Evet, değil. Sorun bütün insanlar için, şehirli için.

MST şehirliyle nasıl bir ilişki içindedir?

Bu yürüyüşün bir karakteri toplumsal anlamda bağın kurulmasıdır. Yüzde seksen oranında Brezilyalı şehirde yaşıyor, yüzde 20 oranında köyde. Elli yıl önce bunun tam tersiydi. Bu büyük bir değişimdir. Köylüler kendilerine çıkış olarak şehirde yaşamayı görüyor. Bu politikaların sonucudur çünkü toprak, büyük toprak sahiplerinin

elinde toplanmıştır. Bunun yanında köylüler yaptıkları küçük tarımsal üretimle yaşamlarını sürdüremez olmuştur. Şehre gitmiştir ama şehirde iş yoktur, kalacak yer yoktur. Şehrin bilinen genel hizmetleri de onlar için yoktur. Hastane, eğitim için okul. Bunun yanında büyük bir ahlaksal çöküntü vardır. Basit şeyler bile yoktur ve her şeye para ödemek zorundadırlar. Ülkenin durumu göstermiştir ki halkın bu şekilde sağlıklı bir şekilde yaşayabilmesi mümkün değildir. Toprağın tek elde toplanması bunun temel nedenlerindendir. Birçok ülke toprak reformunu elli yıl önce, seksen yıl önce yapmıştır. Ama Brezilya'da bu hiç gerçekleşmemiştir. Hala toprağın çok büyük çoğunluğu, büyük toprak sahiplerinin elinde toplanmış haldedir. Paraguay'dan sonra, dünyada ikinci büyük toprak eşitsizliği Brezilya'dadır. İşte bütün olarak bunun karşısında olanı talep ediyoruz. Bizim ülkemiz, nüfusumuzun çok fazlasını doyuracak kadar büyük ve zengindir. Objektif olarak düşün; o toprakta planta yetiştir, üret ve onu şehre ver. Herkesin yaşayabileceği bir durum ortaya çıkar.

Siz sosyalist bir ülke istediğinizi söylüyorsunuz. Nasıl bir sosyalizm?

Biz başka bir ülkeden buraya bir model ihraç etmek istemiyoruz. Bir topluluk var. Üç farklı geçmişi olan ve hepsi şimdi Portekizce konuşan bir topluluk. Hep burada yaşayan Indianlar, Avrupa'dan gelenler ve daha sonra Afrika'dan gelenler. Burada üç değişik kültür vardır. Bu üçünün birleştiği, yeni bir şey ortaya çıkıyor. Şu etrafa bak. Bir sürü başka orijinden gelen insan var. Bu başka bir form yarattı. İşte bu Brezilya'dır. Bu başka etnik kökenlerden, başka kültürlerden meydana gelen siyahların, sarışınların, melezlerin olduğu bir yer. Bunlardan oluşan bir topluluk var.

Bu uzun süre tartışılmıştır. "Nasıl bir toplumsal düzen istiyoruz?" Önce, biz bu yaşadığımız sosyal modeli istemiyoruz. Biz kapitalizmi istemiyoruz. Çünkü kapitalizm öldürücüdür, kabul edilemezdir. Teknoloji çok büyük oranda sadece çok küçük bir azınlığa hizmet etmektedir. Büyük çoğunluk bundan yararlanamaz. Büyük çoğunluk okuldan, hastaneden yoksundur. Zorunlu temel ihtiyaçlarını karşılayamaz. Biz niye bu sistemi isteyelim? Biz başka bir sistem istiyoruz ve bunun adı da sosyalizmdir. Onun temeli değişiktir, başka bir şeyi

inşa eder ve çıkış budur. Başka türlü olanı gerçekleştirir yaşamın devamı için, başka bir kültürü. Bundan doğan bir politikadır.

“Başka bir dünya istiyoruz!” diyorsunuz yani?

Evet. Başka bir dünya mümkün!

Bizde Türkiye köylüleri genellikle sağ destekler ama son yıllarda tarıma yapılan saldırılar sonucu hızla tasfiye oldular ve ilk defa muhalif olmaya başladılar. Geçen yıl örgütlenerek Via Campasina’ya katıldılar çünkü Avrupa Birliği buradaki ALCA etkisi yaratıyor. Tarımı tasfiye ediyor, kapitalist çiftlikleri destekliyorlar. GDO’lu ürünlerin ülkeye girmesi ve gittikçe gelişen endüstriyel çiftlik, küçük çiftçiye tasfiye ediyor. Bütün bunlara karşı direnişte Via Campasina’nın yeterli gücü var mı? Nasıl yorumluyorsunuz?

Via Campasina birçok ülkenin çiftçilerinin yer aldığı bir örgütlenmedir. Bizim için birlikte yarattığımız bir hattır. GDO’lu ürünlere uluslararası şirketlere karşı dayanışmayı içeren, çiftçilerin çöküşüne karşı, gıda ürünlerin serbest ticaret konusu olarak algılanmasına karşı mücadele vermektedir. Bütün bunlara karşı bir direniş inşa etme halindedir. Yani oluşum içinde ve tartışarak ilerlemektedir. Birçok ülkede birçok hareket mücadele etmektedir. Objektif durum budur. Burada Brezilya’da birçok alanda konuşulur. Mesela enternasyonal bölümdeki arkadaşlar bütün ülkelerle bağlantı kurar, ilişkiye geçerler ama bununla her şey bitmez. Herkes sonra çeker gider. Birçok değişik karakterli hareketin bir araya gelerek bir inşa süreci yürütmesi hiç de basit değildir. Bu bir süreç meselesidir.

Çok büyük çoğunluğu Topraksızlar delegesiydi. Onların dışında da delegeler vardı. Büyük barajlara karşı hareketin delegeleri vardı. Barajlardan Etkilenenler Hareketi’nin (Movimento Dos Atingidos Por Barragens-MAB) bayraklarıyla yürüyorlardı. Bayraklardaki simgeleri, yüksek enerji direklerinde çarmığa gerilmiş bir insandı. Bu hareket enerji bölgelerine karşı yani enerjinin baskısı ile inşa edilen barajlara karşı örgütlenen bir harekettir. Bu şekilde değiştirilen haritaların mağdurlarının mücadelesi hareketidir. Bu hareket, doğanın tahrip ol-

masına ve kültürel haritanın yok olmasına karşı çıkmaktadır. “İşçiler ve toprak için su; yaşamak için!” diyorlardı. Büyük barajlar bir bütün olarak bölgeyi yıkıyordu. Yollarından çıkarılmış suların taşıdıkları ağaçlar, bitkiler, bütün organik kalıntılar baraj gölünde birikiyor, gölün altında kalan organik parçalarla beraber çürüme yapıyor ve çıkardığı gazla bir bütün olarak çevrede hava kirliliği yaratıyordu. Bu kalıntılar ve suyun taşıdığı diğer unsurlar baraj gölünü dolduruyor, baraj ekonomik durumunu kaybediyordu. Sulama kanallarıyla uzaklara taşınan sular, yolda büyük ölçüde kayba uğruyordu. Sulandığı yerlerde de daha fazla ürün elde edebilmek için doğal oluşumun normallerinin üstünde gerçekleştirilen sulama, toprakta tuzlanmaya neden oluyordu. Bu durum daha fazla kimyasal ilaç kullanımına, dolayısıyla bu da suyun daha çok kirlenmesine ve toprağın ölümüne neden oluyordu. Bütün çevreye yayılarak dağılan su bir yerde toplandığında, çevreyi besleyen sular kesiliyor ve kuraklık yaratıyordu. Bu, bir sarmal merdiven gibiydi. Bu kuraklık ormanları kurutuyor, ormanlar ortadan kalktığından yağmur azalıyor ve baraj gölüne yeterli su akışı da gerçekleşmiyordu. Yani bundan barajları yapan müteahhit firma, ilk beş yıl kadar ürünü alıp giden endüstriyel çiftlikler ve enerji tekellerinin dışında hiç kimse kazanmıyordu. Aynı zamanda bu çevrede yaşayan insanlar göç ettirilerek, sürgün oldukları yerde bütün yaşamları yıkılıyor, kültürleri yok oluyor, gökyüzü başlarına çöküyordu. Bizde GAP’ın ortaya çıkardıklarıyla, Çoruh ve Munzur barajlarının yıkıcı etkisiyle aynıydı. Sloganlarıysa, “Águas Para a Vida, Não Para a Morte!” yani “Su yaşam için, ölüm için değil!” di.

Aralarında her yaştan topraksız işçi vardı. Sekiz aylık Maria arabasında katılıyordu. Değişe değişe itiyorlardı arabayı. Bir topraksız, tekerlekli sandalye ile 273 kilometreyi kat etti. Yokuş aşağı inerken rahattı ama düz yolda ya da yokuş çıkarken sağ kolunun yanındaki pedali eliyle çevirerek ilerliyordu. Bir diğerinin tek bacağı vardı. İnanın bütün yolu koltuk değneği ile yürüdü. Bir başkasına bayrak adam diyorduk. Beş metre uzunluğundaki uzun bambuya altı tane farklı bayrak takmıştı. MST, CUT, Via Campasina, Pastoral... Özellikle sabahları karşıdan esen rüzgârda yürümek çok güçlü. O kuca-

ğındaki bayrakla rüzgâra karşı yürüyordu. İki yüz yetmiş üç kilometre tüketip Brezilya'ya vardığımızda, ona bu yürüyüşte Türkiye delegesi olduğumuz Tütün Üreticileri Sendikası (TÜTÜN-SEN) ve Üzüm Üreticileri Sendikası (ÜZÜM-SEN) bayraklarını hediye ettik. Çok sevindi. Bir dahaki yürüyüşte onları da taşıyacağını söyledi.

Leonardo Boff

Leonardo Boff, Özgürlük Teolojisi'nin kıtadaki ve dünyadaki en önemli teorisyenidir. Latin Amerika'da sürekli yoksulların yanında yer alan Özgürlük Teolojisi, egemenleri her zaman rahatsız etti. Eski Papa Jean Paul, Leonardo Boff ve arkadaşlarının susmasını emretmiş ve onları lanetlemişti. Leonardo Boff, yine bu sözde insani Papa'nın da mensup olduğu ve İspanyol faşistlerinin kurduğu tarikat Opus Dei üyesi olan Vatikan Dışişleri Bakanı Sodana tarafından "Kiliseye ve İsa Mesih'e karşı bir hain" olarak tanımlanıyordu. Bu sözlerin sahibi Sodana, aynı zamanda Şili diktatörü Pinochet'nin yakın arkadaşıydı ve bu arkadaşlığını diktatör Pinochet'nin işlediği cinayetler nedeniyle İngiltere'den İspanya'ya iade edilmesi istenirken onu kurtararak gösterdi.

Leonardo Boff, 1938'de Brezilya'da doğdu. Doktorasını 1970 yılında Münih'te tamamlayarak, 1993'e kadar felsefe ve teoloji profesörü olarak Petropolis Enstitüsü'nde çalıştı. Daha sonra Rio de Janeiro Devlet Üniversitesi'nde etik, ilahiyat felsefesi ve ekoloji dersleri vermeye başladı.

Altmıştan fazla kitabın yazarı olan Boff, o zamanların Münih Piskoposu yeni Papa Kardinal Ratzinger ve onun muhafazakâr düşünceleriyle çatışma içerisindeydi.

Yoksulluk ve insanlık için yaptıkları nedeniyle İsveç Parlamentosu'nun verdiği "Right Livelihood" ödülünü 1991 yılında aldı. MST ile başından beri çok yakın çalışmalar yürüttü. Özgürlük Teolojisi'nin bu teorisyeni sadece Katolikler arasında değil, aynı zamanda Protestanlar arasında da çok etkilidir. Çalışmalarını ve mücadelesini halen Rio de Janeiro'da sürdürüyor.

Özgürlük Teolojisi - Hristiyan Devrimciler

Özellikle Latin Amerika'da etkin olan Özgürlük Teolojisi, bütün Hristiyan mezhepleri arasında önemli bir etki yarattı. "Tanrı bize öbür dünyada zaten cenneti vaat ediyor. Esas biz bu dünyayı cennete çevirmeliyiz." diyerek, yoksullarla birlikte dünyayı dönüştürme mücadelesi içinde yer aldı. ABD tarafından yalnızca eleştirilmekle kalmadı, aynı zamanda "komünistlerle işbirliği içinde olan mülkiyet düşmanları" olarak ilan edilip başka önlemler alınacağı bildirildi. Bunun üzerine El Salvador'daki faşist cuntayı işlediği cinayetler, işkenceler yüzünden lanetleyen Piskopos Romero, sağcı milislerce öldürüldü. Aynı zamanda Papa, Özgürlük Teolojisi'nin Leonarda Boff, Gustavo Gutiérrez, Jon Sobrino ve diğer önde gelen kişilerine sessiz kalmalarını emrederek onları lanetledi. Papa ayrıca, kendisi gibi faşist tarikat Opus Dei üyesi olan Monsenyör Trujillo başkanlığında "İkinci Latin Amerika" adı altında bir konferans düzenleyerek, Özgürlük Teolojisi'ni bir bütün olarak lanetledi ve devrimci Hristiyanlığı yok etmeye çalıştı. Papa bu nedenle CIA direktörü William Casey'den Özgürlük Teolojisi üzerine raporlar alıyordu. Özgürlük Teolojisi, Nikaragua devriminde devrimcilerle birlikte diktatör Somoza'ya karşı açıkça tavır aldı. Yoksulları, Sandinistalar'la birlikte mücadeleye çağırdı ve doğrudan devrim içinde yer aldı. Meksika'da Zapatistler'e destek oldu. Yoksulların haklarını almaları için savaşmalarını istedi. El Salvador'da faşist diktatörlüğe karşı her zaman devrimcilerin yanındaydı. Özgürlük Teolojisi'nin etkisi, Papa'nın açtığı savaştan sonra azalmasına rağmen hala yoğun olarak sürmektedir. Yoksulların kilisesi, bugün mücadelesini aynı şekilde sürdürüyor. Yine Özgürlük Teolojisi mensubu Brezilyalı piskopos Hélder Câmara'nın bir zamanlar söylediği gibi, "Kilisenin yoksulların yanındaki rolüne dair çağrıda bulunduğumda, beni aziz ilan ediyorlar. Yoksulluğun nedenlerine dair bir şey söylediğimde ise 'komünist' diyorlar." Leonardo Boff'la Brezilya'da MST Topraksızlar Hareketi'nin "uzun yürüyüşü" sırasında konuştu.

Yoksulların Hristiyanlığı

Bu görüşme bizim açımızdan çok önemli. Çünkü Türkiye’de hiçbir zaman -bazı özgün deneyimler olmakla beraber- din adamlarıyla, dincilerle devrimciler bir arada hareket etmediler. Bu yüzden size ilk sorum, neden MST’yi destekliyorsunuz ve neden bu yürüyüşte yer alıyorsunuz?

MST mücadele ediyor. Tarım reformu için mücadele ediyor. Başka bir tip sosyal yapı için ve toprağı kapitalist sistemin dışında başka türlü işlemek için mücadele ediyor. Ekolojik olarak ve doğrudan insanların yararına işlemek için mücadele ediyor. Biz buradayız çünkü Brezilya Katolik Kilisesi ve çoğunluktaki kiliseler her zaman tarım reformunu, doğrudan köylülerin bu mücadelesini desteklemişlerdir. MST bunun en önemli unsurlarından bir tanesidir. Ayrıca MST, Özgürlük Teolojisi’nin içinden doğan bir harekettir. Zaten doğallığında Hristiyanlık, tarım reformu ve topraktan ayrı düşünülemez. Biz hepimiz; din adamları, kadınları, teologlar, papazlar, Brezilya Dinsel Konferansı her zaman MST’yi destekledik. Çünkü bu mücadele Brezilya Katolik Kilisesi için çok özel. Etik anlamda, halka etkisi anlamında, sosyal olarak birçok anlamı var. MST için diğer önemli bir unsursa MST’nin mücadelesi Halkın İncili’nde de vardır, ona tamamiyle uygundur. Bu yürüyüşte Halkın İncili her zaman onların yanındaydı. Bu yürüyüş, Halkın İncili’nin ne olduğunu göstermesi açısından çok iyi bir örnektir. Bu ulusal yürüyüşte, halkın yaşayan İncili tercih ettiğini bir kez daha görüyoruz. Köylülerin çoğunluğu Katolik’tir.

Yaşamın bir sayfası ile İncil’in bir sayfası burada gerçekte yan yana geliyor. Köylülerin büyük bir çoğunluğu kendisini saran bir çember olarak dine sahiptir. Ve bu doğal olarak böyledir. Mistik etkilerden dolayı böyledir. Nasıl bir araya gelebilir ki kapitalist metalaşmayla? Hristiyan inancı, yoksullar ve onların sosyal dönüşüm mücadelesi içindir. Şimdi de yerleşim sorunu için yaptıkları mücadele, yaşamı sürdürmek için yaptıkları mücadele. Direniş mücadelesi, hareket için bir mücadele ve özgürlük için mücadele. Halkın İncili bunu bir sürü yerde özgürlükçü perspektiften söyler. Milyonlarca grup, insan

hakları grupları ve Brezilya'nın yoksul grupları, milyonlarca insan. Bunun anlamı insanlığın çoğunluğudur. Köylüler, MST ya da diğer gruplarda toprak için mücadele verenler, insan hakları için mücadele verenler, evsizler, siyahlar, çingeneler... Hepsi. Halkın çok büyük bir kısmı, bütün bu halk hareketlerinin Hristiyanlık'taki özgürlük perspektifiyle, Özgürlük Teolojisi ile bir bağı vardır.

Bugün siz, bütün gün MST ile birlikte yürüdünüz. Bir tarafta da büyük toprak sahipleri var, kendilerine "çok iyi Hristiyan" diyen. Sizin birlikte yürüdükleriniz arasındaysa sosyalistler, komünistler de var.

MST ideolojik olarak sosyalisttir. Bu sözü edilen sosyalizm, Doğu Avrupa'daki gibi değildir. Bizim istediğimiz sosyalizm, demokrasi-siz olmaz. Sosyalizm, fundamentalist anlamda demokratik olmalıdır. Ekonomide demokrasi, eğitimde demokrasi, köyde demokrasi. Demokrasinin anlamını söylemek istersek radikal, direkt olarak sosyal bir olgudur. Bunu kapitalizm nasıl yapabilir? Direkt olarak işçi için, toprak için, özgürlük için, sağlık için. Sosyalizm direkt olarak sosyal eşitliğin bayrağıdır. Ayrıca burada sosyalizmin değişik bir anlamı var. Burada sosyalizm merkezi bir olgu değil. Bizim ülkemiz üçüncü dünya ülkesidir. Sefaletin ve yoksulluğun çok olduğu bir ülkedir. Bizim anladığımız sosyalizmde en önemli unsur insandır. Bütün gücünü insandan alır ve bu noktada da zaten dinle dayanışır. Biz sosyalizmle kesinlikle dinsel olarak uyum içerisindeyiz. Birlikte hareket etmek, dayanışmak, katılmak ve yoksullar için mücadele etmek. Yoksulluğun mücadelesinde bir merkezdir sosyalizm ve bu çok önemli bir bayraktır. Bir toplumsal yapı düşünün ki sosyalizme inanıyor. Sosyalizmin tarihsel olarak bir rotası, yolu vardır. Çok büyük bir düşüncedir sosyalizm, biz yoksullar ve üçüncü dünya ülkeleri için. Aslında bütün dünya için. Sadece Brezilya için ya da toprak için değil.

Global bir perspektiften baktığımız zaman, MST aynı anlamda değerlidir. MST küçük değildir. Başka bir toprak, başka bir Brezilya mümkün. Başka dünya mümkün. Bu yüzden MST çok önemlidir. Via Campesina'nın bir unsuru olarak aynı zamanda Dünya Sosyal Forumu'nun bir unsuru olarak önemlidir. Oluşturduğu sempati ve

küresel bakış açısı bakımından. Bu nedenle zaten dünyadaki ihtiyacı tartışıyoruz. “Nasıl bir sosyalizm?” diye tartışıyoruz.

ABD Başkanı Bush, “Ben iyi bir Hristiyanım.” diyor ve İslami terörizmden bahsediyor. Bunun için ne diyorsunuz?

Benim kişi olarak düşüncem, Bush İslam’a karşı saldırıyı koordine ediyor. Bunu başka türlü açıklayamayız. Irak’a saldırması, Afganistan’a saldırması, sürekli savaş kışkırtıcılığı yapması, bütün olarak İslam kültürüne saldırması. Bu askerî saldırılarının üstünü kapatmak için sözcük olarak Hristiyanlığı kullanıyor. Bunun Hristiyanlıkta kesinlikle alakası yoktur. Bush, Hristiyanlığın yanından bile geçmiyor. Vatikan, geçen ABD seçimlerinde Bush’u destekledi. Dolayısıyla savaş destekledi. Çünkü Bush eşcinselliğe karşı çıktı, kürtaja karşı çıktı ve kadınların özgürlüğüne karşı çıktı. Bence, Vatikan mutlaka bu tavrından vazgeçmeli. Çünkü birçok dramatik olay oluyor. Bu seçimlerde mutlaka yapmalı çünkü Hristiyanlığı kendi amaçlarının üstünü kapatmak için kullanıyor. Bir kez daha dinle örtüyor, politikasını böyle sürdürüyor. Şimdi bunu tekrar yaratıyor. Buna direkt olarak müdahale etmek lazım.

Bunun için, çok büyük nedenlerimiz var. Bir de özgür Hristiyanlık var, yoksulların Hristiyanlığı. Bizim hiçbir zaman İslam’la bir düşmanlığımız yok. Yoksul Müslümanlar bizim kardeşimizdir. Şimdi İslam kardeşlerimizin petrol için topraklarını işgal ettiler, Irak’ı işgal ettiler, Afganistan’ı işgal ettiler. Bu savaş niçin yapıyorlar? Çünkü bu bir petrol savaşı. Onların sistemi için. Petrol onların sisteminin kanıdır. Bush bunu yapıyor çünkü burjuvazinin istediğini yapması gerekiyor. Açıkça burjuvazinin egemenliğinin küreselleşmesine hizmet ediyor. Buna karşı kültürel anlamda da direnmek gerekiyor. Tam da bu pozisyona karşı çıkmak gerekiyor. Biz hepimiz kardeşiz. Bütün bunların birlikte mağduruyoruz. Bush, kendi saldırılarının üstünü kapatmak için böyle konuşuyor. Bunun için de kiliseyi kullanıyor. Biz hepimiz çok iyi biliyoruz ki bu savaşın dinle hiçbir alakası yok.

Bizim ülkemizde, dinle devrimcilerin, sosyalistlerin arasında bir ilişki yok. İslam diniyle bir kontakları yok. Sizce böyle bir ilişki kurulabilir mi?

Aslında İslam, orijinalinde bir özgürlük dinidir. İlk çıkışında çoğunluğu çölde yaşıyor. Yoksulları savunan çok önemli kuralları olan bir dindir. Özgürlük dinidir. Önceleri devrimciydi. Sonra gittikçe değişti. Bir kısım tutucuların kullandığı bir din oldu. Sürekli olarak uluslararası muhafazakârlıkla birlikte anıldı. Başlangıçta özgürlükçüydü. Ama bazı gruplar var ki, onlar, İslam'daki özgürlükçü teolojiden söz ediyorlar, savunuyorlar. Onlar orijinaline dönmeyi savunuyorlar. Birçok konuda Özgürlük Teolojisi'nin düşüncelerini paylaşıyorlar. Ben, Rio Janerio'da iki İslam teoloğuyla tanıştım. Birçok konuda aynı düşünceleri paylaşıyoruz. Özellikle eşitlik konusunda. Özellikle kapitalist kültüre karşı, bağımsızlık için, insanlar arasındaki dayanışmaya ilişkin, birçok önemli konuda aynı düşünüyoruz, Hz. İbrahim'den gelen ortak düşüncelerimiz var. Geleneksel bir ortak düşünceden hareket ediyoruz. Bir sürü düşüncemizin kaynağı ortak. Tabii İslamcılık deyince hangi İslam olduğunu da düşünmek lazım. Türkiye'deki mi, İran'daki mi, Irak'taki mi? Bunların hangisi İslam'ın orijinaline daha yakın? Çünkü esas olarak İslam, yoksullar için bir dindir. Yoksullar için mücadele sürdürmüştür. Bu geleneksel bir konudur. Bir sürü farklılığımız olabilir. Esas önemli olan, sonuç olarak aramızdaki eşitliğin, kardeşliğin savunulmasıdır. Herkesin eşitliğinin savunulmasıdır. Sonuç olarak söylemek gerekirse özgürlükçü teolojiler, maddecî ve egoist kültüre karşı bir yapı yaratmalıdırlar.

Dün siz su üzerine, suyun özelleştirilmesi üzerine konuştunuz.

Çok uzun zamandır bu önemli bir sorun. Bütün dünya için çok önemli. Bütün dünyadaki suyun sadece yüzde üçü kullanılabilir. Brezilya bu kullanılan suyun yüzde on üçlük kısmına sahiptir. Böyle olunca, bütün dünyada su, politik anlamda çok büyük bir önem kazanıyor. Petrol benzeri bir durum ortaya çıkıyor çünkü dünya su-suzlaşıyor, gittikçe çölleşiyor.

Bu yüzden dünyada su için “sosyal bir antlaşma” doğrultusunda direnilmesi gerekir. Peki, neden sosyal bir antlaşma? Bu antlaşma üzerinden direnmek lazım, ABD ve kapitalist sisteme karşı. Peki, nasıl su? Kesinlikle doğal olan, kesinlikle ticareti yapılmayan. Yaşam için hiçbir zaman pazarda satılamaz olan su. Bu öyle bir elementtir

ki üstünde herkesin minimum anlayabileceği bir element. Dünyadaki bütün ülkeleri, milyarlarca insanı ilgilendiren bir şey. İki milyon insan şu anda tamamen sağlıklı, kirli su içiyor. Su, bütün insanlığın üzerinde uzlaşmak zorunda olduğu ortak noktadır. Biz politik olarak istiyoruz ki bütün ülkeler, bütün insanlık suyu doğal bir şekilde kullanabilsin. Ve kesinlikle bedava olarak kullanmalı çünkü herkes yaşamak zorunda. Mesela Türkiye’den söz edecek olursak, Fırat Nehri’nden söz edelim. Asya’daki çok önemli bir nehirdir. Birçok ülkeyi ilgilendiren bir nehir. Su burada, ülkeler arasında anahtar bir durumda çünkü su burada yaşam kaynağı konumunda.

Bu çok önemli uluslararası bir sorun. Aynı şeyin Latin Amerika’da da geçerli olduğunu biliyoruz. Ülkeler arasında baskılar yapılmasına, sorunlar çıkmasına neden olan bir konu. Bütün dünyayı ilgilendiren bir şey ve Brezilya çoğuna sahip. Bu nedenle dayanışma ve yardımlaşma gerekliliği insanlık için tartışılmaz. Peki, bu nasıl çözüme ulaşacak? Gelecek beş-altı yıl sonra, bununla ilgili savaşlar yapılacak. Suyun dağıtılması ile ilgili garanti istenecek, kontrol altına alınmak istenecek. Türkiye burada anahtar bir ülke. Birçok güç Fırat üzerinden bu konuyu tartışıyor. Bu kesinlikle fundamental olarak çok önemli bir konu. Türkiye için özellikle dayanışma sorunu çok önemli.

Son bir soru sormak istiyorum. Sizin ALCA süreciniz gibi bizde de yaşanan bir AB süreci var ve benzer olarak da köylülerin tasfiye olması söz konusu. Siz bu genel durum hakkında bir şeyler söylemek ister misiniz?

Türkiye’nin Avrupa ile ilişkisi çok önemli çünkü Türkiye çok geniş bir kültüre sahip. Bir İslam kültürü. Bu sadece Türkiye için önemli değil, bütün insanlık için önemli bir kültür. Politik olarak bölünmüş olsa da çokkültürlülüğün inşa edilmesi söz konusu. Aynı zamanda Türkiye çok büyük bir nüfusa sahip. Doksan milyonu, değil mi?

Yetmiş milyonu geçti.

Bu ülkedeki köylülerin AB karşısındaki durumunun ne olacağı da önemli. Mesela bizim Latin Amerika’da referans olarak gösterdi-

ğimiz şeker, kahve, süttür. Ama Avrupa’da bunlardan söz edilemez. Onlar, yüksek gümrük duvarlarını kendi üreticileri için koruyorlar. Bu durumda Türkiye köylüleri için ne söylenebilir ki? Çok büyük bir tartışma gerektiği kesin. Bunun dışında, bu tartışma konuları içerisinde İslamcılık, Hristiyanlık, eşitlik, insan hakları, toprak ve milyonlarca köylü, hep bu büyük tartışmanın içerisinde.

Bu noktada, Türkiye köylüleri mutlaka mücadele için atak yapmalı. Çünkü eşitlik mücadelesinin başka bir yolu yok. Tabii bunun içerisinde Türkiye’deki din adamlarının ve dininde çok önemli bir etkisi olacaktır çünkü köylüler için çok önemlidir din. Özellikle son Papa, Avrupa ile Türkiye’nin ilişkisini zaten istemiyor. Buna karşı “Hayır.” diyor. Türk kültürünün AB karşısında uyum sağlayamayacağını söylüyor. Hâlbuki onun karşı çıktığı çokkültürlülüktür, onun karşı çıktığı insanlığın ve dünyanın bir araya gelmesidir. Bazı kültürlerin, bazı geleneklerin, bazı spiritüellerin, geleneksel olarak eşitliğin, İslamcılığın zengin kültürünün reddedilmesidir. Aslında birlikte yaşamın reddedilmesi demektir.

Bizim çadırın kenarları yoktu. Akşamüstleri oralara toprağı ve ekmeğı anlatan küçük pankartlar asılıyordu. Devrimci Hristiyanların ayini için yataklarımızı kenara çekiyorduk. Ayinde, Yoksulların İncili’nden parçalar okuyorlardı. Bir saat kadar sürüyordu. Bazen kenarda yatıyorduk, hatta uyuyorduk. Kimse aldırmiyordu. Ayine katılan, en fazla yüz kişi oluyordu. Zaten elli kadar devrimci Hristiyan delege vardı. Bunlar papazlar ve rahibelerdi. Halk Kilisesi’nin mensuplarıydı. Topraksızlar’la yürüyüp, onlarla yiyorlardı. Çoğunluğu kadındı. Bizimle beraber, Halk Kilisesi’nden iki kişi daha kalıyordu. Herkesin zaten kalacak yeri vardı ve kenarları açık olduğundan kilisede kalmıyorlardı. İlginç bir çadırı bizimki. Bir Belçikalı çocuk vardı. Dünyayı gezmeye çıkmıştı. On dokuz yaşındaydı. Daha önce MST’den haberi yoktu. Orada öğrenmişti. Her türlü kolektif çalışmaya katılıyordu. Dinliyordu. Bir keresinde ayakkabılarını bir yerde unuttu. İki gün çıplak ayakla yürüdü. Yeni gelen rahibeler, ona tok-yo getirdiler. Protestan bir aileden geliyordu. Tanrıya inanmıyordu.

Diğer komşumuz “Tırsai” idi. Uzun saçları, sakalları ve kirli tırnakları, kolunda koca bir heavy-metal amblemi vardı. Sürekli heavy-metal selamı veriyordu ve yanında Brezilya Komünist Partisi’nin bayrağını taşıyordu. Brezilya Komünist Partisi’nin yürüyüşteki tek bayrağıydı bu. Gelince, onu kilisenin ortasına dikiyordu. Daha çok, sokakta yaşayan bîmekanlar gibiydi. Hristiyan devrimcilerle yürüyordu. Çok çalışkandı. Her türlü işi üstleniyordu. Renkli bir evimiz vardı. Halk Kilisesi’nde dört kişi uyuyorduk. Tanrı aldırmiyordu.

Her geçtiğimiz yerde tabii ki hayat duruyordu. Binlerce kişinin geçmesi en az 45 dakika alıyordu. Otomobillerden, otobüslerin camlarından sarılıp, el sallayanlar oluyordu. Kornalarla selamlayanlar yürekten gülümsüyorlardı. Bazen öğrenciler yol kenarına toplanıp sloganlar atıyorlardı. Sendikalar pankart açıp destekliyorlardı. Bazen küfür edenler de oluyordu. Bir dört yolda arabalar, motorlar bekliyorlardı. Bir motorun arkasındaki siyah kadın parmağıyla küfür ediyordu. Bir sürü insan, otomobiller içinde olduğu yere çakılıyordu. Çoğu sessizce seyrediyordu. Aralardan geçmeye çalışanlar da oluyordu. Bir evin bahçesinden arabasıyla çıkmaya çalışan bir adam bunlardan biriydi. Güvenlikçi Topraksızlar’la tartışmaya başladı. Onlar kortejin arasından geçirmediler. Arabaya binip herkesin üstüne sürmeyi denedi. Güvenlikçiler önüne atladı. İnip aşağıya silahını çekti. Herkes yürümeye devam etti. Machetalarıyla arabanın önünde duruyorlardı. Adam “Ben de İşçi Partiliyim. diye bağırıyordu. Herkes yürüyüp önünden geçip gitti.

Roberto Baggio

MST kolektif liderlerinden Baggio, bütün yürüyüşte hep ön sıradaydı. Kırklı yaşlardaydı. Yürüyüşün genel olarak sorumluluğu ondaydı ve çoğu zaman en öndeki büyük MST bayrağı ile yürüyen de o oluyordu. Baggio ile hem yürürken hem de daha sonra başka bir gün konaklamalar sırasında konuştuk.

Bu uzun protesto yürüyüşünü neden yapıyorsunuz?

Bu yürüyüş, yoksul Brezilyalılar'ın örgütlediği, Brezilya'nın ihtiyacı olan kültürün yaratılması mücadelesidir. Toprağın büyük toprak sahiplerinin elinde toplanmasına ve çokuluslu tekellere peşkeş çekilmesine karşı bir eylemdir. Bu yürüyüş bütün Brezilya'da tarımı ve tarım politikalarını tartışmaya açacaktır. Toprakların tartışılması ulusal politikaların, tohum rezervlerine hukuksal talanın ve bunun üzerinden gıda üzerinde hegemonyanın tartışılması olacaktır.

Ben iki yıl önce de bu yürüyüşe katılmıştım. Aradan iki yıl geçti. MST'de nasıl değişiklikler oldu?

Hareket o esnadan beri daha çok gelişti, daha çok etkinlik yarattı. Yeni şeyler inşa etti. Şu anda hareket, özellikle objektif olarak yenisinden inşa sürecini başlatmayı tartışıyor. Bunun üzerine düşünüyor. Bütün hareket daha fazla üretmek, daha iyi örgütlenmek ve daha iyi kendini anlatabilmek için ne yapması gerektiğini tartışıyor. Yoksul Brezilyalılar'ın daha iyi örgütlenbilmesini gerçekleştirmeye çalışıyor. Mesela bu yürüyüşe, 10 bin militan katılıyor. Bu militanların katılma nedeni, toprak reformu ile Brezilya'nın geleceğini inşa etmemizdir. Bütün örgütlenmeyle, bu yapılanmayla, militanlar kendilerinin nasıl bir yapı içerisinde olduğunu tanıtıyorlar.

MST seçimlerde Lula'yı destekledi ve Lula şu anda başkan ama siz bu yürüyüşü yapıyorsunuz. Nedir şu andaki durum?

Bu yürüyüş, Lula'nın politikalarına karşı toprak reformu talebiyle bir yürüyüştür. Başkan Lula'nın, hükümetin, Tarım Bakanlığı'nın uygulamalarına ve uluslararası sermayenin konjonktürüne karşıdır. Aynı zamanda Brezilya burjuvazisine karşı, yoksul Brezilya için yapılmaktadır. Onların uygulamalarına karşı, yoksul Brezilya'nın örgütlenmesidir, yoksul Brezilya'nın işbirliği mücadelesidir. Radikal olarak yoksulların örgütlenmesiyle daha iyi bir ülkenin inşa edilmesidir. Ne zaman yoksullar örgütlenirse ancak o zaman gelişkin bir ülkenin kurulabilmesi mümkündür. Bu yürüyüş, yoksulların kendi alanlarında örgütlendiği, kendi inisiyatifine inancıdır. Çünkü daha iyi bir yaşamı yoksullar örgütleyecek. İşte bu yürüyüşte, yoksul Brezilyalılar gelişmek için alanları örgütleyerek yürüyorlar.

Türkiyeli çiftçiler de benzer şeyler yaşamakta. GDO'lu ürünlere karşı, sizin ALCA gibi AB'nin onları tasfiyesine karşı örgütlenerek Via Campasina'ya dahil oldular. Onlara söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Çiftçilerin problemleri bütün dünyada aynı. Çokuluslu şirketler ve finans kapital tarafından uygulananlarla bütün dünyada benzer politikalara maruz kalıyoruz. Bu aynı problemler sürmektedir. Köylüler maruz kaldıkları benzer uygulamalara karşı otonom olarak örgütlenip objektif hareket ederek ve mümkün olan süreci özgürlük içinde inşa etmelidir. Çiftçilerin tek çıkışı, özgürlük içinde örgütlenmeleridir. Politik olarak, taktik olarak deformasyona tabi olmadan, örgütlenmede yoğunlaşmalı militan bir kadro ile mücadeleyi sürdürmelidirler. Via Campasina cephesinde bir araya gelerek, geleceği birlikte inşa etmeliyiz.

Sonra, çadırların ortasında, tam öğle yemeğinin ertesinde konuşuyorduk. 21 kilometre yürüdüğümüz bir gündü. Etrafta yemek kapları toplanıyor, insanlar banyo yapıyorlar ve her zamanki gibi çamaşır yıkıyorlardı. Çadırların ipleri, toprağı işgal etmek için kırılmış çitler, hamakların arası hep yıkanmış çamaşırlarla doluydu.

Yürüyüşe başlayalı yedi gün oldu. Nasıl gidiyor sizce?

Bu yürüyüş diğer yürüyüşlerden farklı. Öncelikle sayı olarak farklı. 12 bin delege katılıyor. Bu önemli tarihsel bir durum yaratmaktadır. Bu bir sürecin yaratılmasıdır. Bu yürüyüş önce assentamento, campamentolarda objektif olarak tartışıldı. Yürüyüşün kondisyonu hazırlanmaya başladı. İhtiyaçları, gıdası sağlandı, örgütlendi. Ve aynı zamanda, bu yürüyüş için 12 bin militan seçildi. Yürüyüşün okul olarak öğretici etkisi çok fazlaydı, özellikle kendi örgütlenmemize etkisi daha fazlaydı. Bize daha fazla deneyim kazandırdı.

MST sadece toprak işgal etmekle kalmıyor. Kolektif tarım yapıyor, başka bir demokrasi uyguluyor. Bunları yaparken de eğitime, alternatif eğitime büyük önem veriyor. Nasıl bir eğitim bu?

Biz toprak reformu düşüncesi için çalışıyoruz. Bu düşüncede yo-

ğunlaşarak büyük toprak sahiplerine karşı toprağın demokratikleşmesini sağlamaya çabalıyoruz. Bu aynı zamanda ekonomik olarak bir paylaşma, gıdanın eşitlikçi dağıtılmasıdır. Bütün bunlar toprak reformunu merkez alan bir süreçtir. Çünkü çiftçiler arasında kültürel politika, yerleşim olarak özgürce gelişmiş değildir. Brezilya yoksulluğunda köylülük tarihsel olarak hep marjinalize edilmiştir. A, B, C'den başlayıp bütün eğitimde dışlanmıştır. Büyük parçasının yeniden inşa edilmesi gerekir. Bu toplumsal yapıya herkes özgürce karar alarak katılır. Sonra pedagojik olarak insanın ele alındığı eğitim başlar. Yaşadığımız yılların deneyimi bize formu göstermiştir ki, günlük olarak her şeye katılmak sürekli olarak insanı geliştirmektedir. Toprak reformu eylemi, militanları hazırlar ve onu bu formun içinde mücadeleye katar ve Brezilya'nın diğer alanlarında da katılımlarını sağlar. Bütün olarak gelişimi sağlar. Aynı zamanda büyük işgaller bu tekniğin mihenk taşıdır. Militanların daha fazla anlamasını, daha fazla katılımını sağlayarak gelişimlerini sağlar. Bu form ve teknik, aynı zamanda politik kısmını da meydana getirir. Bütün teknik program iki cephenin girişidir. İki perspektiftir. Bir teknik olarak bir alanın yaratılması, ikincisi ideolojik olarak bir militanın yaratılmasıdır. Toprak reformu süreci inşa edilirken, aynı zamanda kendisini de inşa eder. Yani bizim eğitimcilerimiz, bizim yapıcılarımız, bizim ekonomistlerimiz, bizim doktorlarımız meydana gelir. Toprak reformu inşa edilirken bu konjonktürün insanları da ortaya çıkar. Aynı zamanda politik mücadele çizgisi ve gelişen bir kültürel perspektif ortaya çıkar. Bizim tercih ettiğimiz kültürel politika, toprak reformu mücadelesinde oluşmaktır. Bu süreç sürekli ve sonsuzdur. Bütün her zaman başından başlayarak devam eden, sürekli unsurların oluşturduğu bir kültürel politikadır.

Peki, öte yandan da televizyon var. Bu sizin kültürünüze tamamen karşı bir baskı oluşturmuyor mu?

Brezilya'da televizyon çok ideolojiktir ve burjuvazinin ideolojik politik hattındadır her zaman. Buna karşı bizim hareketin perspektifi ise her zaman komün olarak var olmaktır. Assentamentolarda, cam-pamentolarda çiftçilerin komün olarak var olma kültürü savunuldu-

ğu zaman özgürlük kültürü var olabilir ancak Bunun için ona uygun bir perspektifle mücadele ediyoruz. Yoksa emperyalizmin, kapitalizmin ideolojik baskısı her zaman zaten mevcuttur.

Peki, siz bir televizyon kanalınız olmasını ister misiniz?

Biz aynı zamanda iletişim üzerine de eğitim çalışmaları yapıyoruz. Bu bizi Brezilya'da objektif olarak başka yere taşır. Eğer biz bunu gerçekleştirebilirsek o zaman, mesela bizim uluslararası gazetemiz *Brasil de Fato* gibi, MST kendini doğrudan ve daha iyi duyuracaktır. Biz politik çizgimizi duyuracağız ve biliyoruz ki, *Radio Nasion*'le yaptığımız toprak reformu propagandası gibi, kültürel politikayı da daha iyi aktarabileceğiz. MST'nin halk programlarını, yapacaklarını iletebiliriz. Bu bizim kapasitemizi daha da artırır ancak bunun içinde bizim kapasitemizin de daha ilerlemesi gerekir.

Ancak televizyon birlikte hareket etmeyi engeller. Bir propaganda aracıdır, manipüle eder. Bu mümkün mü?

Eğer iletişim kurabilirsen her şeyi yapabilirsin. Eğer onlarla iletişime geçebilirsen bu mümkündür. Bir başka şey inşa edebilirsin. Kapitalizme alternatif bir şey gerçekleştirmek mümkündür. Tabii ki bunun için bir sürü yeni yöntem bulmak gerekir. Şu anda bunu yapacak gücümüz yok zaten.

Bir başka sorum da, uyguladığınız alternatif sağlık sistemiyle ilgili olacak. Bu nasıl bir program?

Bizim sağlık programımız da kişinin yaşamı üzerinedir. Biz yaşamın üzerine kurulu bütünlüklü bir sağlık programı meydana getiriyoruz. Pratik olarak assentamentolarda, campomentalarda sağlık komiteleri örgütlüyoruz. Bu komiteler bütün temel problemleri tespit edip, çözümünü sağlamak için çalışır ve sağlık politikasını yürütür. İkinci olarak, bir laboratuvar inşa ediyoruz. Burada imal ettiğimiz ilaçlarla kamplarda ve şehirdeki yoksullara sağlık yardımı sağlıyoruz. Bizim tecrübelerimiz bu yöntemin çok yararlı olduğunu gösterdi. Bu sağlıkta da militanca bir perspektiftir. Sağlık eğitimcilerimiz bütün yerleşim yerlerinde bu bilgiyi öğreterek, doğrudan müdahale edecek sağlıkçılar yetiştirir. Yani bu şekilde sağlık politikası yaygınlaştırılır,

onun kültürü anlatılır ve aynı zamanda her yerde doğal ilaç elde etmek için bitkilerin yetiştirilmesi sağlanır. Aynı zamanda düzenli olarak sağlık kontrolü yapılır herkese. Bu militanca sağlık programının temel taşlarından biridir. Biz aynı zamanda Küba hükümeti ile yaptığımız işbirliği ile oraya genç MST'lileri gönderiyoruz. Onlar sağlıklı olarak eğitiliyor. Bütün bu yaptıklarımızla toprak reformunun sağlık programını yaratıyoruz.

Ben bu soruyu bütün yoldaşlara soruyorum. MST olarak "Sosyalizm istiyoruz." diyorsunuz. Nasıl bir sosyalizm?

Bizim hareketin üç ana talebi vardır. Birincisi; toprak için mücadele. Bu bütün çiftçilerin üretmesi, çalışması ve yaşamını sürdürebilmesi içindir. Bu nedenle halk hareketinin toprak reformu mücadelesi önemlidir. Toprağın adil bir biçimde dağıtılması, demokratikleşmesi önemlidir. Bunlar önemli ilerlemedir ve sosyalizm yolunda adımlardır. Bu aynı zamanda Brezilya konjonktüründe yapılaşmaktır. Nasıl bir ekonomik model, nasıl bir tarım, nasıl bir toplumsal yapı örgütleneceği anlamına gelir. Bütün bunların olması için kapitalizmden başka bir modele ihtiyaç vardır. Kapitalizmde bunların gerçekleşmesi mümkün değildir. Kapitalizme karşı yoksul Brezilya'nın örgütlenmesi söz konusudur. Yoksulların, işçilerin emekçilerin, örgütlenmesi söz konusudur. Sosyalizm objektif olarak kapitalizmin alternatifini sunmaktadır. Toprak reformu mücadelesi ve bütün Brezilya toplumsal yapısının değişimini içermektedir. Gelişkin bir yapının inşa edilmesidir. Biz buna sosyalizm diyoruz. Nasıl bir süreç ve nasıl örgütlenecek bu Brezilya yoksullarının kolektif inşası ile ortaya çıkacaktır. Her şeye kolektif bir biçimde karar vererek, gün gün ve sürekli olarak sosyalizme doğru büyük bir yürüyüş yapıyoruz.

Yürüyüş esnasında, her yerleşim yerinden geçerken bir yandan gazete dağıtılıyordu. Seyredenlere, barlarda bılardo oynayanlara, seyyar satıcılara, evlere ya da yürüyüş nedeniyle yavaşlayan otomobillere gazete veriliyordu. Yürüyüşü neden yaptıklarını anlatıyorlardı. Yürüyüşten ve MST'den haberi olan çok fazla insan vardı ya da onları egemen medyanın tanıttığı gibi terörist ve haydut olarak bilen. Top-

razsızlar'la ilk defa karşı karşıya geliyorlardı. Ürkek de olsa bir yaklaşma oluyordu. Topraksızlar, her geçtikleri yerde iz bırakıyorlardı.

Biz bütün yolu yürüyorduk. İtalya'dan beş gazeteci de sürekli olarak geliyordu. Diğer gazeteciler, gelip bir uğrayıp kaçıyordu. Her gün onlarca gazeteci geliyordu. *Le Monde diplomatique*, *BBC*, *El Cezire* ve onlarca Brezilya basını. Hepsinin ilgi alanına biz de giriyorduk: Türkiye'den gelenler. Benzer sorularına, benzer cevaplar vererek muhtelif basında yer alıyorduk. Aynı zamanda TÜTÜN-SEN ve ÜZÜM-SEN delegesi olarak da konuşuyorduk. Haberi nasıl verdiklerini seyrede miyorduk. Yürüyorduk. Başka uluslararası delegeler de vardı. Mozambik, Güney Afrika, Angola, İspanya, Paraguay ve Bolivya'dan. İlk günden sonra birçoğunu göremedik. Battaniyeleri aldıktan sonra bir daha Güney Afrikalılar'a da rastlamadık. Diğer gazeteciler sık sık arabalara biniyor ve yolu öyle kat ediyorlardı. Böyle bir şeye hakları vardı tabii ki ama bu yürüyüşçüler tarafından farkına varılıyordu. Onlar yürürken durmadan arabada gidenlere ona göre davranıyorlardı.

Onlarla beraber bütün yolu yürüyorduk. Tek ayrıcalığımız onlar gibi belirlenen sırada yürümek zorunda değildik. Bazen en öne geçiyor, sonra en arkaya yürüyor, tekrar öne yetişiyorduk. Dilek'le iş paylaşıyorduk. O çoğunlukta önden gidiyordu. Durmadan bana şikâyet geliyordu, "Neden basın önlüğünü giymiyor?" diye. Basın önlüğü turuncu bir MST yelegeği idi. Onu giymeyen basınla sadece sözcüler konuşuyordu. Korteje giremiyorlardı. Biz herkesle konuşabiliyorduk. Dilek ısrarla giymiyordu, sevmiyordu. Kolektif liderlerden Baggio sürekli ön sıralarda yürüyordu. Dilek'i tanımayan güvenlikçilerle bir sorun olunca o müdahale ediyordu. Son gün, Dilek ısrarlar sonucu yelegeği giyince güldüler. En çok Baggio güldü.

Irma Bruneto

MST kolektif liderlerinden Irma Bruneto'yla iki yıl önce de görüşmüştük. Assentamento Qonquista na Fronteria benim ilk olarak ziyaret ettiğim MST toprağıydı ve Irma da MST'den ilk görüştüğüm

kolektif lider. O konuşmamızda bir yandan bizim için pişireceği fasulyeyi ayıklıyordu. Burada başkent Brazilya'ya doğru 13.000 kişiyle birlikte yürüyorduk. Uzun konuşmadık ve bütün yürüyüş sırasında da nasıl olsa görüşürüz diye sürekli bir gün sonraya erteledik. “Amanha amanha” yani “yarın yarın” bir Latin Amerika klasiğidir. Sonuçta elimizde sadece bu kısa görüşme kaldı.

Aradan iki yıl geçti ne değişti MST’de, sizde?

Toprak reformunda MST’nin talepleri gerçekleşmedi, hükümet verdiği sözleri tutmadı. Biz bu nedenle Brazilya’e yürüyoruz. Tek bir yol var, o da toprak reformu. Bu sefer bunu gerçekleştirmeli. Biz aynı zamanda GDO’ya karşı ve tohumların korunması için de yürüyoruz. Çünkü GDO’lu üretim sağlığa karşıdır ve tohumlar üzerindeki monopol hiçbir zaman doğal üretime izin vermiyor. Bu tohumlar üzerinde yapılan baskı insanlığın bağımsızlığına yöneliktir. Binlerce köylüyü yok etmektedir. Bu baskı insanlığın yaşamı üzerinedir. Doğal tohumların yok olması, bütün olarak doğanın ortadan kalkması demektir ve bu insanlığa karşı bir durumdur. Biz buna müsaade etmemeliyiz.

Gıdayı biz üretiyoruz. Biz direnişimizle bütün dünyada yemeğimize ve toprağımıza sahip çıkıyoruz. Yemek yemek yaşamakla aynıdır. Biz toprağa sahip çıktığımızda, yaşamımıza sahip çıkıyoruz ve onu yeniden kuruyoruz.

Her gece durduğumuz yerin yakınında eğer bir bar ya da bakkal varsa hayatının satışını yapıyordu. Deposunda ne varsa tükeniyordu. Diğer işleri organize eden MST’lilerle beraber sayıları 15 bini bulan insanlar bir şeyler satın alıyordu. Ellerindeki bira, rom ya da kola hemen tükeniyordu. Bir de bizle beraber gelen bir işportacılar sürüsü vardı. Izgara etler, börekler, mısırlar, meyveler, meyve suları, bira ve rom satıyorlardı. MST’nin de kamp içinde bir kamyonunda büfesi oluyordu. Tuvalet kâğıdı, ekmek, meyve satıyordu. Çeşit çeşit MST tişörtleri, Che ve Don Kişot resimli tişörtler, bandanalar, şapkalar satıyorlardı. Üç tane kitap ve gazete tezgâhı vardı. Kendi yaptıklarını

satanlar da vardı. İndianlar, Amazan kolyeleri ve küpeleri satıyorlardı. Küçük, kurumuş yapraklardan küpeler, tohumlardan kolyeler, bileklikler vardı. Sonra bizle beraber kilisede kalmaya başlayan bir adam ağaçtan oyulmuş yüzükler satıyordu. Nedense pek sevmiyorduk. Yüzüklerin efendisi diyorduk ona.

Patronsuzlar-Fabrika İşgalcileri'nin sarı bayrakları vardı. Yüze yakın delegeyle yürüyorlardı. Çadırları yoktu. Eşyalarını taşıyan otobüs her konakladığımız yere geliyordu. Onlar bagajlarında ya da içeride koltukların üzerindeki yataklarda uyuyorlardı. "Biz Topraksızlar'ı destekliyoruz. İşgal fabrikası işçileri olarak MST'nin yürüyüşüne katılıyoruz. Biz de fabrikanın kamulaştırılmasını talep ediyoruz. İflas etmiş bir fabrikada, işgali üretimi ve mücadeleyi sürdürüyoruz." diyorlardı. "İflas eden fabrika, işgal edilen fabrika, kamulaştırılan fabrika" sloganını atıyorlardı. Neoliberal politikalar ve özellikle özelleştirme nedeniyle yüzlerce fabrika iflas ediyor, kapanıyordu. İşçilerin başka bir yerde yeniden iş bulabilme şansları da yoktu çünkü çok sayıda fabrika iflas ediyordu ve çok büyük bir işsizlik vardı. Onlar bunun üzerine "Bu ekonomik krizin nedeni biz değiliz. Fabrikayı da biz değil patron yönetiyor ama iflas eden fabrikada makineler haciz edilip götürüldüğünde siz benim, eşimin ve çocuklarımın ekmeğini alıyorsunuz." diyerek fabrikaları işgal ediyor, kendileri yönetiyor ve üretiyorlardı. Fabrikaların işçi denetiminde kamulaştırılmasını talep ediyorlardı. Diğer sloganlarıysa "İşgal Et, Diren ve Üret"ti. Bu yürüyüşten sonra onların fabrikalarına gitmeye karar verdik. Latin Amerika işçi denetimindeki fabrikaları, işgal fabrikalarını anlatan "Patronsuzlar" bu yürüyüşte başladı. Konakladığımız yerlerde birlikte bilardo oynuyor, bira içiyor, muhabbet ediyorduk.

Charles Trocate

MST kolektif liderlerinden Charles'ın öyküsü aslında tam anlamıyla MST'nin yarattığı "yeni insan"a bir örnektir. Charles, okuma yazma bilmeden katıldığı Topraksızlar Hareketi'nde şimdi eğitim koordinatörü. Aynı zamanda Brezilya'da hatırı sayılır bir şairdir de. Charles'la yürüyüş sonrasında da onun delege olarak geldiği Vene-

zuela tarafındaki Pará eyaletine birlikte gittik. Onun koordine ettiği eğitim çalışmalarına katıldık.

Yürüyüş devam ediyor. Nasıl gidiyor sizce?

Yürüyüş bizim değiştirme gücümüzü gösteriyor. Çizdiğimiz politik hatta ilerliyoruz. Biz sekiz ay önce ulusal yürüyüşü inşa etme kararı aldığımızda, Lula hükümetinden toprak reformunu yaşama geçirmesini ve bunun Brezilya konjonktüründeki önemine değinmiştik. Bu yürüyüş, tarihsel olarak ikinci büyük marştır. Toprak reformunu tartıştığımızda tarımın tümünü tartışıyoruz, ekonomik modeli de tartışıyoruz. Bu yürüyüşün kongreyi etkileme kapasitesi, dolayısıyla Brezilya'nın politik konjonktürünü etkileme kapasitesi önemlidir. Yürüyüş genel düşüncemizin bir sentezidir. Nasıl desem... Geçmiş yirmi yılın organik bir uzantısıdır. Biz bu süreci materyalize ve sistematize ediyoruz. Halk hareketi olarak, bu bir pedagojik eğitim politikasıdır.

MST sadece işgal etmiyor. Başka bir dünya yaratıyor, başka bir kültür yaratıyor değil mi?

Büyük toprak sahiplerine karşı toprağın özgürleşmesi, toprağın demokratikleşmesidir aynı zamanda. Brezilya'da büyük toprak sahibi olan çok az kişi vardır. Brezilya için toprağın monopolize karakteri önemlidir. Tarihsel olarak Brezilya'da toprağın monopolize olması demek, aynı zamanda açlığın kültürü, aynı şiddetin kültürü demektir. MST'nin ise her zaman uyguladığı işgal, Paulo Freire'nin dediği gibi bir işgal aynı zamanda özgürlüğün kültürüdür. Bir işgalde herkes anlar ki "yapabiliriz" Politik olarak, bir eğitim ve bir kültür inşa edilir. Bir toprak işgali, politikanın ve kültürün kardeşliğini yansıtır. Bunu nasıl elle tutulur hale getiririz? Birinci olarak, bir kimliğin inşa edilmesidir.

MST düşünsel çalışmasında "Sem Terra" topraksızları içerir. Sem Terra, tarımı ve köylülerin toprakla birlikteliğini içerir. İlk olarak kolektifin politikası, katılım kültürü ve kalıcı kültürel mücadeledir. Kalıcı kültür mücadelesinin birçok farklı etkisi vardır. Kalıcı onurlu yaşam, bir başka formdur. Komünün başarıya ulaşması için kültür

mücadelesi, uygarlık için, üniversite için, toplum için bir kültür mücadelesi sürdürülür. Bence bu mücadele, aynı zamanda adalet için de bir mücadeledir. Bu adaletin toprakla birlikte hareket etmesidir. Bu politikanın tanımıdır, birçok insanın kişisel mutluluğudur. Zafer için gerekli olan toprağın işgali düşüncesinin, köylüler üzerinde kalıcı etkisi büyüktür. Bu etki hem hareket için hem de yeni bir toplum içindir. Kültürel formun tanımı, adalet ve kültürün birlikte olmasıdır. Bu adaletin kültürüdür ve farklı biçimlerde tezahür eder. Tiyatronun, resmin kültürü, şiirin, heykelin, müziğin, fotoğrafın. Bunların hepsinin kültürü. Bunların hepsi birbiriyle uyumlu bir şekilde eğitimin bir parçasıdır. Ve bu tartışmanın yaratıcı unsurudur. İşçiler, campamento için mücadele ederek yaratırlar. Çünkü Paulo Freire der ki, “Yaşam campamentodur.” Bu ilke olarak açık olmak, tartışmak, her zaman yeniden yeniden konuşmaktır.

Çok zor değil mi? Hemen yanınızda kapitalizm var ve çok hegemonik.

Brezilya sosyal olarak bağımsız değildir ve politik olarak da serbest değildir. Biz bir düşüşü engellemeye çalışıyoruz. Biz uzun bir yürüyüş yapıyoruz. Bu yürüyüş kolonyalizmden başlar ve üç ayrı dönem vardır. İlki, tarım problemini çözmek için toprağın halkın kendi denetimine alınmasıdır. Böylece tarım, fundamental olarak sahibine geri dönmektedir. Bu kültürün yaratılmasında büyük bir etki yaratır. Bir ülke eğer toprağı demokratize etmezse yoksuldur. İkincisi, bizim tarihimizin yüzde sekseni böyle geçmiştir. İşçiler her şeyi yaparlar, buna rağmen hiç sesleri yoktur. Burjuvazi ise hiçbir şey yapmaz ama her şey onun sesidir. Bu nedenle Brezilya’daki asgari ücret dünyanın en düşüklerindendir. Brezilya yoksul bir ülkedir. Hiçbir zaman ücret işçinin geçinebilmesini sağlamaz. Burada asgari ücret az diye diğer ülkelerden iş gelir. Bu çalışma kültürü olarak böyledir yani kültür, işçiler için güçsüzlük kültürüdür. Kişinin kafasında subjektif olarak, kültürel olarak 400 yıldır tarihsel olarak bu böyledir. Yani üretimin yansıması sayı olarak farklı, dışarı yansıması farklıdır.

Yarın için ise perspektif demokrasidir. Şu anda buradaki demokrasi sadece burjuvazinin figürüdür. Sadece figür. Elli yıldır monopolize etmişlerdir. Her zaman politika demek şiddet demektir.

Brezilya burjuvazisi hiçbir zaman politikaya başkasının dahil olmasına tahammül etmemiştir. MST işgal mücadelesinde yoksulların politikasını sürdürüyor. Geçen yıllarda MST birçok kez büyük toprak sahiplerinin yerlerini doğallaştırdı. Buna karşın onlar her zaman iki şeyi kullandılar: sosyal olarak bölme/ayırıştırma ve suç. Şu anda işçiler campalarda esenlik için çalıştıklarında bağımsız bir kültürle, bağımsız bir kültür için çalışırlar. Kolektif bir kültür ile sosyal bir kimlik edinilir. Nasıl bir pozisyonda olduğumuzu göstermek, değişimi göstermek için bu önemlidir.

Birçok sorum var çünkü "Topraksızlar" film-kitabından sonra bana sorulan soruları size iletiyorum, bazı şeyleri biraz daha açmak için. Mesele bir kişi kampta diğer kişiye karşı şiddet uygularsa ne olur? Örgütlenme böyle bir durumda ne yapar?

Biz halk hareketiyiz ve bağımsız her şeyden. Politik olarak, dinsel olarak, etnik olarak hiçbir yere bağlı değiliz. Normu kolektif bir bağımsızlık olan bir halk hareketiyiz. Halk hareketi olarak kent-kıyılarında çalışıyoruz. Birçok değişik insan dahil oluyor ama her çeşit insan. Eski mahkûm, evsiz, eski marjinaler, eski uyuşturucu kullananlar... Özellikle böyle sosyal durumların olduğu birçok campamentoda, mümkün olan daha iyi örgütlenme için sistematik olarak çalışılmaktadır. Herkes topluluğun yaşamını sürdürebilmesi esasına göre davranmalıdır ve esas form "Nasıl daha iyi bir topluluk inşa edilir?"dir. Buna göre karar alınır. Bu yüzden kesinlikle şiddet yoktur. İşbirliği içerisinde daha fazla politik çalışmaya yoğunluk verilir. Düşünce şudur ki, her kim başkasıyla işbirliği yapıyorsa, o birlikte çalışıyor demektir. Eğer değişik arkadaşlar birlikte çalışıyorlarsa aynı zamanda işbirliği yapıyorlar demektir. Çalışmanın örgütlenmesi, işbirliğinin örgütlenmesi bir kimlik oluşturur. Bu da sorunu çözer.

MST, Sosyalist Brezilya istediğini söylüyor her zaman. Nasıl bir sosyalizm?

MST'nin Brezilya için iki temel amacı vardır: Toprak reformu ve bir başka toplumsal yapı yaratmak. Biz bu iki sonucu kesin olarak

talep ediyoruz. Bunu yapabilecek durumu yaratmak için entelektüel bir formülasyona ihtiyaç vardır. Nasıl bir sosyal yapıya ihtiyacımız var? Bizim campamentlarımız, nasıl bir gelecek istediğimizin laboratuvarıdır. Bu bizim formumuzdur. Herkes çalışmakta ve herkes geleceği inşa etmektedir. Okullar, kurslar, fiesta. Biz fiesta için mücadele ederiz. Bu bizim formumuzdur.

Brezilya büyük bir kriz yaşadı. Bu kriz aslında büyük bir ideolojik krizdir. Bunun içinden bir gelecek çıkması da mümkün değildir. Köylülerin büyük çoğunluğu için gelecek yoktur. Üniversitelerde de akademik olarak böyle. Bu yüzden Brezilya'nın geleceği, köylülerin perspektifi ile birlikte hareket etmektir. Diğerleri içinde böyle olmak zorundadır aynı zamanda. Çünkü onların krizinden bir gelecek doğmaz. Brezilya'da en büyük problem bu mücadele için konsensüstür. Mesela Lula hükümetinin herkese ihtiyacı vardır. Bütün herkesi düşünüp sürece katması gerekmektedir. Birçok defa görüldüğü gibi Brezilya hükümetinin tayrı aslında stratejik olarak dünyayı etkiler. Brezilyalı olarak, bir hat, bir okul olarak, neoliberalizme karşı çıkmalıyız. Biz büyük bir kriz yaşadık yapısal, ideolojik ve geleceğe ilişkin. Buna karşın bu yürüyüş ise Brezilya'nın geleceğinin inşasıdır. İnsanlar öğreniyorlar ve pratik olarak da yapıyorlar.

Bu yürüyüşü nasıl örgütlediniz? Nasıl karar verdiniz?

Bu çok cesur bir tarih. Bizim hareketimiz MST ideali için sürekli çalışıyordu ama hiçbir zaman bir başkan belirleme etkisi olmamıştı. Bu süreci kısaca toparlayarak açıklamak gerekir. Sürekli olarak özgürlük için direndik, politikamızı açıklamak için birçok kez yürüdük, mücadele ettik. Kendi politikamızı belirlemek için her beş yılda bir, büyük ulusal kongre yaptık. Dördüncü Ulusal Kongre'de, 2000'de, ülkenin her tarafından gelen binlerce delege ile dört gün boyunca Brezilya konjonktürü tartışılarak, beş yıllık politik hattımız belirlendi. Hareket yine kendi özgür ve bağımsız durumuna karar verdi. Hemen ardından halk karşıtı saldırılarla mücadele ederek 2002 yılına kadar geldik. Özellikle binlerce militan sadece iki yıl içerisinde, bu politik mücadele içerisinde yetişti. Bu toprak reformu ve çağdaş bir toplum mücadelesiydi. Ulusal koordinasyon altı

ay boyunca hep buluştu. On eyalette, 12 bin militan toplanarak hareketin yürüyüş çizgisini, politik hattını yeniledi. Bütün eyaletlerin durumunu yansıtan ulusal koordinasyon ve alanların ulusal koordinatörleri ortaya çıktı. On eyalette sürekli olarak bu politik hat üzerine çalışıldı. Bu hat, tamamen kolektif olarak belirlendi. Mesela ulusal koordinasyon geçtiğimiz Ocak ayında toplandığında, Brezilya toprak reformunun son durumunun analizini yaptı. Lula hükümetinin toprak reformundaki durumunu inceledi ve ulusal yürüyüş kararını inşa etti. Bu yürüyüş kararı aynı zamanda birçok yere danışıldı. Bütün bunlardan ulusal yürüyüş sonucu çıktı. Dolayısıyla bu danışmalar da otomatik olarak politik hat açıklandı. Toprak reformu talebiyle Lula hükümetine karşı tarihsel bir karşı çıkış örgütlendi. Biz beş yıl içerisinde nasıl bağımsız sosyal bir mücadele sürdüreceğimizi tartıştık, campamento ve assentamentolarda da uyguladık. Mesela böyle organik ilişkinin sonucu olarak büyük yürüyüşe karar verildi. Bizim bunun sonucunda çok fazla sesimiz olacak. Ayrıca bu sosyal durum hakkında en önemli danışmadır. Yılın sonunda daha fazla şey biliyor ve tecrübeye sahip olacağız. Nasıl bir toprak reformu, nasıl bir karakteri var ve Lula hükümetinin pozisyonu nedir? Bu süreç içinde de bütün militanlar geliştirdi assentamentolarda, campamentolarda ve tüm ülkede. Sonuçta, toprak reformu için hep beraber burada olduğumuz bu eylem başladı. Tarihimizdeki ikinci büyük yürüyüş örgütlendi. Bu perspektifin hepimize ait olduğunu gösterir. MST düşünüyor, tartışıyor ve organik olarak bir politik çıkış örgütlüyor. Bizim bu formumuz, herkese danışılarak sürdürülen bir formdur. Politikanın uygulanması ve mücadelesidir bu yürüyüş.

Biz geçtiğimiz sekiz ay içinde hazırlık yaptık. Her eyalet bağımsız olarak yaptı. Mesela benim eyaletim Pará'da assentamentolarda her nükleide on aile vardır. Bunların hepsinin, biri mutlaka kadın olmak üzere iki koordinatörü vardır. Bütün politikamızı herkes yani nükleideki bu aileler belirler. Ailelerin kararı çok değerlidir. Hangi düşünce ortaya çıktıysa o hayata geçer. Her nüklei kendi tavrını da gösterir bu şekilde. Bütün kararlar ve yürüyüş işte bu militanca normlar üzerine örgütlendi.

Son seçimlerde Lula'yı desteklediniz ve şimdi ona karşı yürüyorsunuz. Pişman mısınız Lula'yı desteklemiş olmaktan?

İlk önce bu durumun nasıl ortaya çıktığına bakalım. MST otonom bir harekettir. Diğer hareketlerden farklıdır. Diğer hareketlerle birçok kez sınıf mücadelesinde birlikte davrandık, dayanıştık. Ama politik parti başkadır. İşçi Partisi'nin (PT) militan kanadı resmi olarak her zaman yani yirmi iki yıldır MST'yi sınıf mücadelesinde destekledi. Bütün örgütlenmelerinde yer aldı. Yirmi iki yıldır Lula her zaman mücadelenin içindeydi. PT, 2002'de başkanlık programına toprak reformunu koydu. Bu çok önemliydi. Bizim de birçok militanımız Lula hükümetinin çalışmalarına katıldı. Çağdaş bir ihtiyacı küçük de olsa karşılayabiliyordu. Şimdi böyle bir durumda henüz bir şey denenmeden nasıl ona karşı tavır alınabilir ki? Aynı zamanda bu bizim için hükümeti etkileyebilecek, başkanı bile belirleyebileceğimiz tek seçenektir. Ulusal olarak kongre partilerinin geleneğinde ilk defa bir seçimde böyle bir şans doğdu ve PT tarihsel olarak da önemliydi. Brezilya'nın politik çizgisini belirleyebilecek bir durum ortaya çıkmıştı. Aynı zamanda bu sosyal bir mücadele için de önemliydi. Birçok sosyal örgütlenme bir araya gelmişti. Devrimci kilise, tarihsel hareketler, çeşitli varyasyonlar hepsi bir aradaydı ve Lula her zaman toprak reformunu savunmuştu. Hükümetin programı, ekonomik modeli hepsi bütün yoksul Brezilya'nın perspektifiydi.

Ancak geçmiş iki yılda sosyal reformlar açısından hükümet hiç de böyle olmadı. Toprak reformu dahil. Bu yürüyüşte vurguladığımız durum var şimdi. Birincisi, Brezilya devletinin burjuva karakteri önemlidir. Her şey onun tekeli altındadır ve sosyal değişimlere müsaade etmez. Brezilya devletinin demokratik temeli zayıftır. Lula hükümeti, INCRA'nın (Resmi Toprak Reformu Kurumu) toprak reformuna dair 4500 hazır sözleşmesini bekletti. İki yıl içinde bu sözleşmeler hayata geçmedi. Devlet mekanizmaları halk için hiç çalışmadı. Bizim bu yürüyüşümüz tarım politikasına, aynı zamanda da hükümetin ekonomik model ve sosyal durumunun inşasına ilişkindir. Hükümetin ulusal tarım politikası kalbimizde bile sefalet yarat-

tı. Özellikle hammadde ve tohumlar açısından çokuluslu şirketlere teslim edildi. Ulusal tarım bütünüyle kapitalist çokuluslu şirketlere terk edildi.

Evet, neoliberalizm problemi değil mi? Peki, buna karşı MST'nin genel olarak örgütlenme formu nedir? Nasıl bir düşünsel hat izler?

Biz uzun tarihimizden ve MST'nin kendi geçmişinden öğrendik ki değişim için mutlaka mücadele etmeliyiz. Bunun için biliyoruz ki düşünsel olarak da güçlü olmalıyız. Florestan Fernandes'in düşüncesi bizim için iyi bir örnektir: "Karşı düşüncenin varlığı, senin düşüncenin gücüdür." MST her zaman pratik ile herkesi, herkes ile pratiği birleştirir. Bu şekilde kolektif olarak bir bütün ortaya çıkar çünkü tek başına bir çare bulamazsın, çıkış her zaman kolektif olarak bulunur. Genel bir düşünce vardır. Biz de bunu kendi tarihimizden öğrendik, "Dinle ve öğren. O zaman bütün mücadele mümkün. Her zaman nasıl bir formda mücadele edeceğimiz böyle ortaya çıkar. Bugün bu yürüyüş formunun ortaya çıkışı için Lula hükümetinin Brezilya'nın konjonktüründe bir şey yapması yeterli değildir, mutlaka bu yürüyüş gereklidir. İşte bu diğer formdur.

Diğer önemli olansa, yine bizim öğrendiğimiz ilkelerin formüle edilmiştir. Örgütlenme sırasında pratiğin ilkelerini dinlemeliyiz. Pratik objektif olandır. Eğer pratiği dinlemezsen objektif olamazsın ve rotandan geri düşersin. Bir diğer form, örgütlenmeyi aralıksız sürdürmek, inşa sürecini sürdürmektir. Bu şekilde örgütlenmen daha da gelişir. Gerçeğin sesi bazen düşündüğümüzün dışındadır. Bağımsız kolektif yapıya sahip çıkılarak bu yakalanabilir. Biz bunların hepsini biliyoruz çünkü bir bireyin gücü, düşüncesinin gücü kadardır. Bu kolektif olarak her şeyin dinlenmesidir.

Biz öğrendik ki, örgütlenme demek sorumluluk yüklenmek demektir. Herkes örgütlenme içinde yer almalı ve herkesin bir fonksiyonu olmalıdır. Herkes değişim için bir önem taşır. Bu genel olarak mücadele cephesinde de sekülerdir. Kontra büyük toprak sahipliği, kontra emperyalizm. Mücadele zordur ama bilinmelidir ki, yaşam da zordur. Yaşayabilmek için önemli olan sürekli değişim düşüncesidir.

Stratejik zafer, sürekli olarak yeniden yaratmaktır. Örgütlenmenin gerçek gücü, politik olarak değiştirebilme gücüdür.

Charles, biliyoruz ki sen bir şairsin. Bize bir tane okur musun?

Bir tanesine başlayıp vazgeçiyordu. Sonra başkasını okudu. Toprağı ve Topraksızlar'ı anlatıyordu.

Devrimci Hristiyanlar'la aramız iyiydi. Bizi seviyorlardı. Neden iki kişi, tek kişilik yemek aldığımıza şaşırıyorlardı. Bize fazlasıyla yettiği için böyle yapıyorduk. Ayinlerinde İncil'den ekmeğin kutsallığını anlatan bölümler okuyorlardı. Tanrının ekmeğinin, tohumunun ve suyunun ticarete kesinlikle konu olamayacağını söylüyorlardı. Tabii ki haklıydılar. Türkiye'de İslamcı bir televizyona konukken canlı yayında tekrar ettim bunu: "Bir onurlu din adamı yok mudur, 'Allah'ın suyu satılamaz' diyen. Bir onurlu din adamı yok mudur, 'Allah'ın tohumları GDO ile değiştirilemez, patent ile hakları satın alınamaz' diyen?" Kendileri meyve yerken arayıp bulup bize de sunuyorlardı. Rahibe kılığıyla dolaşan tek teyzeye "Rahibe Terasa" adını vermiştik. Küçük ispiro ocağında kahve pişirince mutlaka bizi buluyor, dudaklarında bir anne gülümsemesiyle sunuyordu.

Bütün yürüyüş sırasında polisler eşlik ediyorlardı. Genellikle çok kalabalık değillerdi. Kortej henüz varmadan yan yollar kesiliyordu. Aradan geçmeye kalkan araçlar engelleniyordu. Kortejin uzunluğu beş kilometreydi. Bütün olarak bir yerden geçiş 45 dakika sürüyordu. Bu yüzden yolun bir tarafında kalanlar bazen geçmeyi deniyorlardı. Hep aynı polisler eşlik ettiler. Bir süre sonra bir dostluk bile başladı. On yedi gün sonra Brazilya'ya varıldığında, son gün olacak büyük yürüyüşten önce Stédile bir konuşma yaptı. Polislere teşekkür etti. MST şapkası taktı polis komutanının başına. Bir MST çantası hediye etti, içinde yine bir defter, yürüyüş manifestosu ve bir kitap olan. Bir gün sonra da İçişleri Bakanlığı'nın önündeki polislere kadın çiftçiler çiçekler dağıttılar. Bize garip geldi bunlar. Ancak bir gün sonra polis saldırınca anladık. MST barış için her şeyi yaptı, onlar her şeye rağmen saldırdı.

Rosana Fernandes

MST kolektif liderlerinden Rosana, siyahi genç bir kadın delege. Daha çok, sessiz ve kendi halinde. Her gece kalmak için işgal edilen yerde kurulan çadırlar benzer biçimde kuruluyordu. Biz yürüyerek ulaşıp çadırımızı bulduğumuzda komşularımız aynı oluyordu. Bütün yolculuk boyunca Rosana ile de komşuyduk.

On gün geçti yürümeye başlayalı, nasıl gidiyor sizce?

Ulusal koordinasyon delegeleri olarak toplanıp değerlendirdik bu on günü. Durum gösteriyor ki, her şey iyi gidiyor. Yürüyüş, ulusal çapta çok büyük bir yürüyüş olmasına rağmen çok küçük problemler dışında her şey yolunda gidiyor. Toprak reformu talebimizi Brezilya'nın birçok tarafına duyurduk.

“Topraksızlar” kitap ve filminden sonra bana sorulan soruları biraz daha açmak için sizlere iletiyorum. MST kendini nasıl finanse ediyor? Mesela bu yürüyüş nasıl finanse edildi?

MST Topraksızlar mücadelesi, 1970'lerden itibaren aslında vardır. Mücadelede birçok hareketle sürekli dayanıştık. Mesela kiliseyle, sol partilerle, yerel yönetimlerle, sivil toplum örgütlenmeleriyle ama esas sürekliliğini sağlayan Topraksız ailelerin sağladığı gelirlerdir. Mücadeleyi aileler finanse ederler. Mesela bu ulusal yürüyüş de böyledir, bütün yoksul Brezilya'nın dayanışmasıyla örgütlenmiştir. Brezilya'daki arkadaşlarımızın da dayanışmasıyla. Tabii ki bu yürüyüş esnasında birçok farklı ilişkiye de ihtiyacımız vardır. Mesela Goyan eyaleti yönetimi ambulanslar verdi, sağlık hizmetlerinde ve yürüyüşe su sağlayarak büyük yardımda bulundu. Bu dayanışma, Brezilya'nın toplumsal olarak toprak reformuna nasıl baktığının da göstergesidir. MST'nin uzun zamanda sahip olduğu, Brezilya ve dünyadan birçok örgütlenme ile oluşturduğu kontaklar çok önemlidir.

STK'lar var mı dayanışılanlar arasında?

Evet, yerel hükümetler ve bazı STK'lar da var. Bunlar genellikle taşıma ve yiyecek yardımı ile destekliyorlar bizi. Pozisyonlarına göre yardımda bulundukları oluyor.

*Türkiye’de STK’lar konusunda kuşku bir bakış var. Bu tehlikeli de-
ğil mi?*

MST otonom bir harekettir. Nasıl mücadeleye devam edebiliyorsa, onunla yaşar. MST her zaman partilerden ya da başka şeylerden bağımsızdır. Bütün kamplardaki, yerleşim yerlerindeki insanlar hareketi oluşturur. Bu nedenle biz sadece özel aktiviteler için bu tür yardım alırız, otonom yapımızı ortadan kaldırmayız yani. Bu bizim otonomi pozisyonumuzu bozamaz. Otonom olduğumuzun en iyi örneği Lula hükümeti ile ortaya çıkmıştır. Biz Lula ile birlikte mücadele ediyorduk. O şimdi başkan ancak şimdi biz hükümete karşı mücadele ediyoruz. Biz partilerden, hükümetlerden ya da STK’lardan bağımsız mücadelecileriz. Bu yüzden otonomi, bağımsızlık ve hareket bizim objektif olarak durumumuzu gösteriyor. Toprak, toprak reformu ve sosyal değişim olarak bağımsız. Diğer hareketlerle sadece dayanışma bağlarımız var. Onlarla birlikte çağdaş bir yere ulaşmak için dayanışıyoruz. Sadece bir grup özerk aktiviteler oluşturabilmek için projeler üzerinden onlarla çalışıyoruz. Bu yürüyüşte de olduğu gibi.

Farklı bir kültürden söz ediyorsunuz. Bunun unsurlarından biri “Mistika” Mistika nedir ve nasıl bir etki yaratır?

“Mistika”nın anlamı bütün Topraksızlar’ın katılımı demektir. Ulusal yürüyüş, işgaller, yaptığımız aktiviteler, yürüyüşler hepsi mistikadır aslında. Mistika bir geleneksel sözcüktür. Mistika bir yaşamdır. Bu yaşamın dışı yansıtılmasıdır. İşçilerin yarattıklarının dışı yansıtılmasıdır. Bu geçmiş yılları yansıtan bir sembolizmdir. Bir kişinin yaşamında, nasıl söylesem, bütün aldığı bilgileri, mücadelesini, yaptıklarını, mücadele potansiyelini hepsini gösterir. Bu objektif olarak düşünceyi anlatır. Mistika şarkılı, danslı, şiirli bir motivasyon sürecidir. Brezilya’da medyanın hepsi -bu durum dünyanın her tarafında aynıdır- tek hâkim bir düşünce olduğunu söyler ve hepsi tek tip olarak düşünür. Mistika ise buna “Hayır,” der. İnsanlık için başka bir formdur. Mesela büyük toprak sahiplerinin, büyük şirketlerin Brezilyalıları ne kadar yararı vardır ki? Buna karşı mistika, küçük tarım ve küçük çiftçilerin Brezilya toplumu için üretim yaptıklarını

gösterir. Bu medyaya hiç yansımaz. Bu toprakta yapılanın yansımasıdır. Küçük çiftçilerin üretiminin yoksul Brezilyalılar için olmasıdır. Bunu kamuoyuna mistika anlatır.

Bu biçime rağmen MST'nin bir televizyon kanalı olmasını ister miydiniz?

Biz bütün iletişim yollarını kullanmak isteriz. Bunu sadece patronların değil işçi sınıfının da kullanmasını isteriz. Eğer MST'nin özel bir kanalı olursa, o zaman açıkça bir sürü şeyi söyleyebilme imkânı olur. Brezilya'nın esenliği için bir şeyler yaratılabilir ama burada iletişimin ağır baskısının unutulmaması gerekir. Yani sizin bayrağınızın, mücadelenizin olabildiği her yer önemlidir.

Peki, burada bir paradoks yok mu? Mistika her insanın katılabildiği bir şey ise bir manipülasyon aracına da dönüşebilir mi?

Bunun özellikle MST'de iletişimin nasıl yapılacağına dair, işçi mücadelesinin merkezileşmesine, faydasına, ne olacağına dair etkisinin görülebilmesi lazım. Yani bu hareket nasıl mücadele veriyor? Nasıl yaşıyor? Bu anlatılabilir. Bu güçtür ama bir kısmı anlatılabilir. Yani birisi sorular sormaya başlayabilir, "Kim bunlar?" diye. Bu yürüyüş sırasında birçok mistika örgütlenmesi başka bir şeyler anlatır, düşündürür ve esenliğe yararı vardır. Ama bir gazetecinin sadece on dakika bir şey vermesi tabii ki anlatabilmek için yeterli değildir. Esas bu yüzden MST'yi anlayabilmek onun işgalini, yaşamını görebilmektir.

Topraksızlar kitabı, üstü toprağa bulanmış, sol yumruğu sıkılmış ve havada olan bir küçük kız kapağıyla çıktı. Bu iki yıl öncesinin yürüyüşündeki mistikalardan birinin fotoğrafıydı. Bu yürüyüşte de birçok yerde onlarca mistika sergilendi. Dağlara işlenen yazılar, müzik eşliğinde saçılan tohumlar, yerli dansları, hayvanların ve toprağın bereketini anlatan gösteriler yani onlarcası. Fakat bizi en çok etkileyen, peşpeşe dizilmiş hamile kadınların karınlarının üstüne çizilmiş resimlerdi. Filizlenen tohumlar, çiçekler yani yarın. Topraksızların ne yaptığını anlatan en güzel mistika buydu.

MST nasıl bir eğitim modeli savunuyor ve uyguluyor?

Assentamentolarda ve kamplarda iki ayrı eğitim sekansı vardır. Biri, okuma yazmadan başlayan bütün okul eğitimi, diğeri ise mücadele kimliğidir. Ülke için üretim yaparken, deneyimlerin öğrettikleridir. Küçük grup olarak toplanılarak alınan kararların, işgalin kendisinin herkese öğrettikleridir. Bu öğrenişin daha kolay yürüdüğü bir süreçtir. Bu herkesin kimliğinin ortaya çıkış sürecidir. Hareketin okullarında okuma-yazma da dâhil tüm eğitim, sadece gençlere değil, herkese yönelik olarak verilir. Bizim ilk olarak inşa ettiğimiz şeylerden biridir eğitim. Okul ve eğitim garantisi de ilk yüklendiğimiz şeydir. Şehirde ise onların klasik eğitimleri yani şehrin kendisini inşa eden bir eğitim vardır. Bu Brezilya'da her zaman bütün şehirler iyidir, bütün köyler kötüdür şeklinde işler. Bu televizyonlarda da böyledir. Müzik, moda, giysiler bütün bunlarla bir kimlik oluştururlar. Bizde ise gençler toprak reformuna katılarak, üretime ve yaşama katılarak başka bir eğitim süreci yaşarlar. İlk ve ikinci öğretimden sonra, MST'li gençler yerel ve federal hükümetin üniversitelerine giderler çünkü hareketin üniversitesi henüz yok. Mücadelenin daha iyi kalitede sürdürülmesi için buralarda üniversitelere devam edilir çünkü bizim fakültemiz yok. MST'nin yaklaşık yüzde 50 genci bu üniversitelere devam eder. Burada coğrafya, ziraat, hukuk ve başka şeyler okumaktalar. Biz aynı şekilde üniversitelerde de parasız eğitim talep ediyoruz. Şu anda Brezilya üniversitelerinde bir reform tartışması vardır. Bu reforma ihtiyaç var, yoksa üniversiteler tamamen halkla ilişkilerini kopararak, işçiler ile bağlarını kopararak zenginler için var olacaktır. Birinci ve ikinci okullardan sonra yine halk üniversiteleri olmalıdır. Halk üniversiteleri işçi sınıfına hizmet edecektir.

Daha önce geldiğimde özel bir kadın çiftçi hareketi yoktu. Şimdi var. Neden böyle bir harekete ihtiyaç duyuldu?

Kadın çiftçi hareketinin yaklaşık üç yıl gibi geçmişi var. Bu konunun özel olarak tartışılması gerekiyor çünkü mücadele içinde kadının konumu ve sosyal pozisyonu oldukça sınırlıdır. Bu limiti aşabilmek ve ilerleyerek daha iyi bir duruma gelmek gerekir. Topraksızlar kadının bu durumunu açıkça tanımlamıştır. Çünkü MMS'te (Kadın

Çiftçi Hareketi) genellikle kadınlar başka hareketlerdendir. MMS'te sadece kadınlar çalışmakta ama biz sınıf savaşında birlikte mücadele edilmesine inanıyoruz ve ancak zafer bu şekilde elde edilebilir, diye düşünüyoruz. Bir bütün olarak eğitimimizde ve örgütlenmemizde kadınların bağımsızlığı ve etkisi, kadınların sayısından daha fazladır. Bu yürüyüşte de öyle, kadınların etkinliği daha fazla. Biz o kadar iç içeyiz ki, ayrı ayrı olabilmemiz mümkün değil. Öte taraftan, bizde hareket delegeleri federal ve ulusal açıdan yüzde ellişer oranında yer almaktadırlar. Sayısal olarak karşılaştırıldığında, bu durum kadınların avantajına oluyor çünkü bağımsızlık olursa erkeklerden daha az kalırız. Mesela, bu yürüyüşte kadınlar olarak sadece yüzde 30'uz ama koordine edenlerin yarısı kadın. Bu bizi gayet iyi tanıtıyor bence. Biz bu şekilde örgütlenerek toplumsal bir dönüşüm sağlıyoruz aynı zamanda.

İlk yürüyüşün ardından iki yıl geçti. Nasıl değerlendiriyorsunuz bu son iki yılı?

Biz büyük bir gelişme içerisindeyiz. MST olarak bütün ülkede örgütlenmeyi inşa ediyor, assentamento ve campamentolarda gelecek için örgütleniyoruz. Birçok yeni aile, nüklei şeklinde örgütlenerek bizim güçlüklerimizi aşmak için umut veriyor. Bütün her şeyin açıklandığı bir formasyondur bu. Bu ilerlemenin düşünüldüğü, tanımlandığı tartışmalar, her zaman bütün ailelerin katıldığı bir biçimde campamento ve assentamentolarında sürdürülür. Mesela, bu ulusal yürüyüşte hiçbir kişi yürüyüşe dair alınmış bir karar "bilmiyordum" diyemez. Çünkü herkes karar aşamasında oldu. Bu her yerde tartışıldı, nasıl yapılacağı konuşuldu. Toprak reformu için etkileri konuşuldu ve karar alındı. Bütün ailelerin hepsinin karar verdiği bir şeydir bu. Bunun anlamı, toprak reformu talebi ile birlikte neoliberal politikalara karşı direniş ve bir başka toplumsal yapıyı inşa etme isteğidir. Geçen iki yıl içerisinde campamento ve assentamentolarda düşündüğümüz birçok şeyi gerçekleştirdik.

Türkiyeli çiftçilere özellikle kadın çiftçilere söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Eğer işçiler mücadele etmezlerse hiçbir şey elde edemezler. Bunun için işçiler mutlak olarak örgütlenmelidir ve bu konuda da en önemli unsur kadınlardır. Eğer kadınların katılımı, kapasiteleri olmazsa hiçbir zaman çağdaş bir şey olmaz çünkü özellikle kadınlar olmazsa, sosyal bir örgütlenme olamaz. Bu durum muhtemelen Türkiye’de de aynıdır. Eğer örgütlenmezsek kendi yararımıza hiçbir şey olmaz. Ancak bağımsız bir örgütlenmeyle değişim umuduna sahip olabiliriz.

Yemekler her zaman yeterli hatta fazlaydı. Yürüyüş hattının ortasında işgal edilmiş toprakta kurulmuş mutfakta çalışan 320 Topraksız işçi Topraksız komünlerinden, kooperatiflerinden, Küçük Çiftçi Hareketi’nden gelen malzemelerle günde iki öğün yemek yani 30 bin porsiyon yemek pişiriyorlardı. Bu yemek, büyük bir tabağı bol bol dolduran pilav ile üstüne her öğünde değişen bir parça et, tavuk, mancuyuka, bazen balık ve kara fasulyeden meydana geliyordu. Bazı öğünlerde meyve de dağıtılıyordu. Sabahları bol şekerli kahvenin yanında salamlı ve kaşarlı sandviçler vardı. Biz Dilek ile her zaman tek bir tabakla doyuyorduk. İki tabak çok fazla geliyordu. Sorun daha çok tuvaletteydi. Her gidilen yere yüzden fazla mobil tuvalet kurulu-yordu ama yine de yeterli olmuyordu. Yolda gruptan ayrılabilmenin avantajıyla benzin istasyonlarını ya da açık araziyi kullanmayı tercih ediyorduk. Zaten çoğunluğun tercihi de buydu. Son gün Parlamento’nun önüne de yüzden fazla mobil tuvalet inşa edildi. En güzel ayrıcalık, hem tuvalete girmek hem de kamera şarjı için grubun önünden yürüyüp bir benzincide oturabilmektir. Kamerayı şarja takıp bir bira söylüyordum. Herkesin önümüzden geçmesi 45 dakika tutuyordu. İki bira içimi Topraksızlar’ı seyreliyordum. Sonra şarjı dolan kamerayı alıp onlara katılıyordum.

Her gün yürüyüşten sonra her sektör kendi arasında toplanarak durumlarını değerlendiriyor ve kararlar alıyordu. Güvenlikçiler, sağlıkçılar, eğitim sorumluları, mistikaları gerçekleştirenler yani herkes yürüyüşün o halini tartışıyorlardı. Yürüyen bir organizmaydı. Topraksızlar Hareketi’nin en önemli karakteristik özelliği budur. Henüz toprak işgal etmeden başlayan karar alma sürecine katılım, işgalden

sonra da sürekli devam eder. Bu artık doğal bir refleks halini alır. Tartışmak ve karar almak, başka bir demokrasinin en önemli unsurudur.

Yürüyüş ertesinde Venezuela taraflarında bir kampa gitmek üzere yola çıktık. Otobüs çok eskiydi ve yol üç gün sürüyordu. Dört-beş otobüs birlikte gidiyorduk. Daha önce yemek yenecek yerler ayarlanmıştı. Aynı gün içerisinde bizim otobüsün altı-yedi kere lastiği patladı. Bu nedenle biz o sıcak yemek yiyeceğimiz yere ulaşamadık. Bunu tabii ki otobüsün içinde hepimiz biliyorduk. Ama yemekten sorumlu kişi herkesi bunun üzerine toplantıya çağırdı. Dedi ki, “Arkadaşlar, biliyorsunuz günde iki öğün sıcak yemek için karar almıştık. Bu yemeği buradan 100 kilometre ötede ayarlamıştık ama otobüsün lastiği patladığı için oraya varamıyoruz. Size ekmek arası bir şeyler ayarlayıp versem olur mu?” Herkes “Tamam,” dedi tabii ki ama bunu herkese sormadan yapamazdı. Bu bir kültür halini almıştı. Sonra herhangi biri “Sen bizim ne yiyeceğimizi kendi başına nasıl karar verebilirsin? Bizim aldığımız kararı nasıl ortadan kaldırabilirsin?” diye sorardı.

Artık her şey bitti demiştik. İçişleri Bakanlığı önündeki gösteri de sona erdi. Parlamento önündeki meydanda 20 bin kişi toplandı. Meydan o kadar büyük, o kadar büyüktü ki, bu kadar kişi bile ufacık görünüyordu. Tının üstüne müzik grupları çıkıyor, şarkılar söyleniyordu. Karşıda dev parlamento binası vardı. İki yanında sırayla dev bakanlık binaları sıralıydı. Önlerinden geçen yolların genişliği en az 50 metreydi. Stédile’nin “Brazilya’ya yürürken aynı zamanda bürokrasinin merkezine karşı da bir yürüyüş bu, diye tanımladığı gibiydi. Brazilya zaten ormanın ortasına bir başkent olarak inşa edilmişti. Modernizmin dünyadaki en büyük ve en karakteristik şehriydi. Bütün bu meydanın altı, bakanlıkları birbirlerine bağlayan, hepsini parlamentoya bağlayan yeraltı yollarıyla doluydu. Meydan çimenlikti. Kadınlar, erkekler, çocuklar şarkı söylüyorlar, dans ediyorlardı. Bir polis helikopteri tepemizde uçmaya başladı. Otomatik silahlı bir polis, helikopterin açık kapısından bacaklarını dışarı sarkıtmış oturuyordu. Herkesin üstüne pike yapmaya başladı. Başları-

mızın hemen üstüne kadar alçalıyordu. Kalabalık açıldığında yere değiyor sonra tekrar havalanmaya başlıyordu. Herkes slogan atmaya başladı. Onların helikopter ve otomatik silahlarına karşı Topraksızlar'ın yalnızca machetaları vardı. Ortada atacak taş bile yoktu. Herkes ne bulursa fırlatmaya başladı. Plastik koniler, su dolu pet şişeler, bayrakların bambu sopaları. En etkilisi, Hindistan cevizleriydi hatta bir tanesi helikopter kapısında otomatik silahıyla oturan polise geldi. Helikopter yükselip pike yapmaya devam etti. Ne tesadüftür ki, hazır bekleyen atlı polisler de birden meydanın öte yanında ortaya çıktılar. Kılıçlarını çektiler. Herkesin üstüne atlarını sürdüler. MST geri çekildi. Kendi dışlarına bir kordon yaptılar. Elllerinde machetaları, bambu bayrak sopaları vardı. İki İşçi Partili (PT) parlamenter vardı. Biri Ana idi. Onlar oldukları yerde durdu. Etrafında biz altı-yedi gazeteci durduk. Tam iki ordunun ortasındaydık, tam ortasında. Polis atları o kadar büyüktüler ki biz ortada kalınca bir an duraksadılar. Ana, bir polisin atının üzengisinden tuttu, "Bana komutanını çağır." diye bağırdı. Polisler tereddüt etti. Atlar homurdanıp duruyordu. Kılıçları parlıyordu. Kameralara baktılar. Durdular. Komutan geldi. Konuşmaya başladılar. Topraksızlar, arkada sloganlar atıyorlardı. Ortada iki parlamenter, komutan ve biz vardık. "Yasalar çiğneniyor." dedi komutan. "Katliam olur ve bunun sorumlusu sen olursun." dedi parlamenterler. Konuşmaya başlandığı anda artık provokasyon tükenmişti. Komutan sorumluluktan korktu. Garipti, heybetli atların üzerinde, kılıçlarıyla polislerin gözünde korku vardı. Belki de öldürebilmenin ürküntüsüydü. Kılıçlarını kınlarına soktular. Atlarını geri çektiler. Topraksızlar neşeyle sloganlar attı. Bir gün sonra gazeteler 30 bin polis olduğunu yazdı. Bir katliam son anda durdu. Sadece Topraksızlar'dan 40 yaralı vardı.

Gilmar Mauro

MST kolektif liderlerinden Gilmar, aynı zamanda Topraksızlar Hareketi'nin uluslararası koordinatörüdür. Onunla konuşurken daha çok uluslararası politikaya ilişkin sorular yönelttik. Yürüyüş sırasın-

da uluslararası basın için yapılan toplantıya kolektif liderlikten Itelvi-na ile birlikte katılan ulusal delegeydi. Fabrika işgalcilerine göre MST kolektif liderleri içinde en solda olanı Mauro'ydu. Petras ise daha önce söylediğim gibi buna katılmıyordu. Biz konuşurken, Topraksızlar arkada büyük varillere tankerlerle su dolduruyorlardı. Büyük bir gürültü içinde dünyayı konuştuk.

MST, ALCA'ya neden karşı çıkıyor?

İlk olarak ALCA, Kuzey Amerika'nın egemenliğinde bir emperyalizmdir. ALCA ile Latin Amerika'nın yeniden sömürgeleştirilmesi denenmektedir. Bu öncekinden de beterdır. Birincisi tamamıyla ekonomik olarak ABD'nin ticaret alanına dâhil edilecektir çünkü ABD büyük bir finans krizi halindedir. Burada aşağı yukarı 500 milyar doları bulan bir ticaret hacmi vardır. Bütün bunlardan dolayı, ABD için bütün Latin Amerika'yı kontrol etmesi önemlidir. Bu ham madde, enerji ve ticaret kapasitesi olarak önemlidir. Bütün Latin Amerika'da ALCA bunun için inşa edilmeye çalışılıyor. Meksika'da yapıldı bu ve geçenlerde bir milyon Meksikalı, devlet başkanı Fox'a karşı, NAFTA'ya karşı yürüdü. Çok büyük ekonomik, sosyal problemlere yol açtı. Biz ALCA'ya karşıyız çünkü bu birlik esas olarak büyük kapitalist şirketlerin ve finans dünyasının yararınadır, yoksul halkların yararına değil.

Sizce benzer sorun Avrupa Birliği'nde de var mı?

Tabii ki var çünkü neoliberalizm bütün dünyada bu şekilde egemenlik kuruyor. 1970'li yıllarda işçiler mücadeleleri ile önemli haklar elde etmişlerdi. Avrupa'nın dahil olduğu bir kriz ile finans kapital iyice güç duruma girdi. Bu mücadeleye karşı ve finans kapitalin krizini aşabilmek için birleşerek bloklar oluşturmaya başladı. Bir Avrupa Birliği, bir NAFTA, bir ALCA'yı deniyorlar ve Asya'daki benzeri birlikleri. Çin'de aynı ekonomik paralelde sürdürüyor zaten. Bütün dünyada bir pazar oluşturdular. Bu, emperyalizmin içindeki büyük grupların bütün olarak bir araya gelmesidir. İşçi sınıfının birliği değildir ve ona hiçbir yararı yoktur. ABD'nin bu serbest pazarına karşı her yerde halk karşı çıkmaktadır. Ekvador ve Guatemala'daki

gelişmeler bile bize açık olarak ABD'nin serbest pazarının etkilerini göstermektedir. Bu birlikler sadece büyük uluslararası şirketlerin yararına değildir. Hiçbir zaman işçi sınıfının, yoksul halkın yararına olamaz.

Peki, buna alternatif var mı?

Var. Buna alternatifi biz inşa ediyoruz. Yoksulların onlara karşı birleşmesidir. Bu birleşme sosyal ve kültürel değildir. Ticari değildir ve bu birleşme esas olarak her şeyi değiştirecektir. Bağımsız olarak üreterek, daha fazla dayanışma ile gerçekleşecektir. Sağlık ve eğitim de bu birliktelikle güçlendirilecektir. Bu birliktelikle başka bir hareket yaratabilecektir. Mesela, Küba ve Venezuela iyi bir inisiyatiftir. Bu yeterli değildir ama önemli bir perspektiftir. İyi bir örnektir ve karşı hareketi inşa etmektedir. Bir mücadele birlikteliğidir. Ayrıca bu serbest ticaret öyle büyük krizler yaratmaktadır ki, ABD diğer bütün ekonomileri yıkmaktadır. Bu yoksullar için yok edicidir. Bu yüzden alternatif, yoksulların bir araya gelmesidir.

Peki, MST'nin ALBA ile ilişkisi söz konusu olabilir mi?

Biz ALCA'ya karşı uluslararası bir kampanya yapıyoruz. Bunun için Havana'da da toplantı yaptık. ALBA çok önemlidir. Latin Amerika hükümetlerine bir birleşme şansı sunmaktadır. Biz bir sosyal hareketiz ALBA içerisine dahil olabilme şansımız yok ama gerek yerel belediyelerle, gerek federal hükümetlerle birlikte sürdürülebilecek ilişkilerle özellikle başka bir kültür yaratma açısından bir işbirliği söz konusudur.

Sizce başka bir Latin Amerika mümkün mü?

Bence mümkün. Bolivar ve José Martí'nin rüyalarının olması mümkün bence, aynı zamanda ihtiyaç da bu. Farklı insanların bir araya gelmesi, dayanışması. Büyük kapitalist finans teşebbüslerinin baskısı altındaki Türkiye, Kore ya da diğer Latin Amerika ülkeleri benzer politikalara maruz kalmaktadır. Bu konuda Brezilya, Güney Amerika için çok önemli bir nitelik taşımaktadır. Brezilya, Güney Amerika'da başka dil konuşur ve başka bir kültüre sahiptir. Daha önceki bağımlılığın yerini şimdiki endüstriyel bağımlılık almıştır. Bu ayrımların ortadan kaldırılarak en azından Latin Amerika için bir

araya gelme söz konusudur. Bunu gerçekleştirmek için özellikle sosyal hareketlerin büyük önemi vardır. Bunun için Latin Amerika'ya özgü yeni bir kültür yaratmalıdır. Bunun için mücadele ederek birleşmeyi yaratmalıdır.

MST her zaman toprak reformundan bahsediyor ancak sadece toprak reformu değil kolektif tarım da yapıyor. Bunun yanı sıra alternatif eğitim, alternatif sağlık ve belki de daha birçok şeyin alternatifini gerçekleştiriyor ve bu sebeple kendisine sosyal bir hareket diyor. Peki, bütün bu pratikler karşısında MST için devrimci bir hareket diyebilir miyiz?

Devrimcilik duruma bağlı bir anlam taşır. Bu formu sağlıklı bir şekilde anlatmak gerekir. Ortada bir mücadele ve o mücadelenin birçok değişik alanı var. Sınırsız. Toprak, burjuvazi, toprak reformu, sosyal mücadele, sağlık, eğitim yani eğitilmiş bir ülke ve başka bir politika inşa etmek. Şu andaki durum ile yeni bir dünya inşa etmek Brezilya'da mümkün değildir. MST'nin politikası ülke için toprak reformu talep etmektir. Aynı zamanda bunun kültürünün yaratılmasıdır. Benim ülkemde şehirlerde çalışan işçi daha fazladır. Bunun için de bir cephe durumu yaratmak gereklidir. Mesela bir yerde Topraksız çiftçiler, bir yerde toprak var. Onu işgal edip kolektif olarak işliyorlar, eğitim yapıyorlar ve yeni bir politika yaratıyorlar. İşte bu devrim! Topraksızlar'ın bağımsız olarak örgütlenmesi, kendi politikasını geliştirmesi, kültürünü yaratması devrimci bir durumdur. Biz buna "kültürel devrim" diyoruz. Aynı zamanda biz devrimciyiz. Biz tabii ki kapitalizmin insanlık için olmadığına inanıyoruz. Biz sosyalizme inanıyoruz ve bunu inşa etmeye çalışıyoruz. Nasıl bir sosyalizm? Kültürel ve sosyal bir sorumluluk taşıyan, gerçeği inşa eden ve özgürlüğe önem veren, yakın tarihin deneyimlerinden ders çıkaran bir sosyalizm. Bu bizim deneyimimizin öğrettiği bir şeydir. Kapitalizm yıkıcıdır, yok edicidir. Bunu bize tarih gösterdi. Bizce bütün sosyal hareketler devrimcidirler gerçekte. Biz bunu tarihimizden öğrendik ve bir yeni form, yeni bir strateji ve yeni bir taktik inşa ediyoruz. Bu çok önemlidir, sol için de önemlidir.

Çok sayıda eski sosyalist ülke gezdim. Küba'yı gezdim. Mesela Nikaragua'da sordum, "Neden sosyalizm Nikaragua'da devam etmedi?" diye. Onlar da dediler ki, "Etrafımız kapitalist sistemle çevriliydi

ve çok güçlüydü. Üzerimizde çok fazla baskısı vardı ve biz bu baskı nedeniyle sosyalizmi sürdüremedik.” Bence, MST de sosyalist bir hareket ve *kapitalizmin içinde yaşıyor. Bu bence çok ilginç bir paradoks çünkü burada kapitalizm MST’nin güçlenmesini sağlıyor. Tabii ki bunu istemiyor ama yarattığı sosyal adaletsizlik, şiddet MST’yi güçlü kılıyor. Ne düşünüyorsunuz bu konuda, fikrime katılıyor musunuz?*

Bu bizim düşünmemiz gereken bir şey doğrusu. Biz kapitalist bir ülkede yaşıyoruz. Etrafımız kapitalist bir ideoloji, kapitalist kültürle çevrili. Biz bunun içinde bir alternatif inşa ediyoruz, daha dayanışmacı bir sosyal grup inşa ediyoruz fakat bu yeterli değil. Biz çok küçüğüz. Her geçen gün kapitalist ideolojiyle daha fazla karşı karşıyayız. Gelecekte şöyle bir durum var. Bir yanda ekonomik mücadele yaşamı sürdürmek için ve bir politik mücadele (eliyle yukarıyı göstererek.) Bizim gelecek projemiz sosyalist bir ülke projesi (yukarıdaki elini göstererek). Bu zor bir durum çünkü toprak aşağıda (eliyle alt tarafı göstererek) politika yukarıda. Bunun bir araya gelmesi, ortak bir hat çekilmesi lazım. Yani toprak reformu için mücadele aynı zamanda yukarısı için de devrim mücadelesidir. Bu aynı zamanda diğer toplumsal güçlerin de bir araya gelmesiyle olur. Tek başına MST gerçekleştiremez. Biz bu bütün parçanın küçük bir bölümüyüz.

Toprağın demokratikleşmesinden bahsediyorsunuz. Nedir toprağın demokratikleşmesi?

Bu çok önemli bir tez benim için. Bu form başka bir formdur, seçimsel sisteme karşı. ABD’de de seçim, oyun var. Adına “demokrasi” dedikleri. Burada, Brezilya’da da aynı. Dört yılda bir seçim var ve sonra hiçbir şey. Mücadele ise toprak için, mücadele toprak reformu için, mücadele daha iyi bir yaşam için, mücadele daha iyi bir ekonomik sistem için. Her zaman daha iyi bir demokrasiden söz etmeliyiz. Bir demokratik mücadele aynı zamanda toprağın demokratikleşmesi ve iletişimin demokratikleşmesi demektir. Suyun demokratikleşmesi, doğal kaynakların demokratikleşmesi demektir. Ekolojik üretim ve bağımsız politika inşa etme demektir ve bunun örgütlenmesi demektir. Demokrasi toplumsal olarak bir bütün olmalıdır. Değilse, o zaman karikatür demokrasi demektir.

MST nasıl finanse ediyor kendini?

Finans çok önemli yaşamak için. Bizim yöntemimiz kendi kendimizi finanse etmemizdir. Büyük oranda assentamento ya da campamentolarda üretilen elementlerden finanse ediyoruz kendimizi. Çünkü herkes zaten MST içinde mücadele ediyor ve çalışıyor. Zaten MST'nin militanları assentamentolarda yaşıyor. Assentamentolar onların yaşamlarını sürdürmesini sağlar. Bir garanti taşır. Yüzde 80 oranındaki finansımızın yükünü kendi aramızda dağıtarak karşılıyoruz. Yüzde 15'iniyse Brezilya'daki sosyal örgütlerle sürdürdüğümüz aktivitelerden elde ediyoruz. Sendikalar ve birliklerle. Yüzde 15 oranında da NGO'larla.

Biliyorum çok küçük bir orandan söz ediyorsunuz ama NGO'larla çalışmanın bir riski yok mu? Soros ve onun Ukrayna'da yaptıkları gibi bir riskten söz ediyorum.

Bu bir sentezdir ve tehlikesi vardır. Bu durumdaki formumuzu açıklayayım. Bir proje üzerinden bir spesifik bir şey yapıyorsak iyi ama bu bizim politik çizgimizi belirlemeye kalkarsa o zaman yokuz. Şu anda önemli şey var. Görülüyor ki, özelleştirmelerin doğurduklarına karşı çok büyük bir konsensüs oluştu. Çeşitli kurum/kuruluşlar ve sosyal hareketlerle birbirine girdi. Tartışmalar şeklinde, işleyen projeler şeklinde birçok sektörde Dünya Bankası'yla tartışılıyor, işçilerle tartışılıyor ya da projeler yapılıyor işbirliği halinde. Brezilya'da 202 bin NGO ve kilise kuruluşu vardır. Bu büyük bir sosyal konsensüs de yaratmakta. Kapitalist ideolojiye karşı mücadele ederken onun organları ile proje yapmak çok tehlikelidir. Bir yandan Monsanto, Coca Cola işçi sınıfını bütün olarak denetim almaya çalışırken çok dikkatli bir şekilde bunu sürdürmek zorundayız. Biz bu perspektifi her zaman göz önünde bulundurarak düşünüyoruz. Evet, risk var. Her zaman var. Biz bunu üstleniyoruz.

Türkiyeli çiftçiler için bir şey söylemek ister misiniz?

Genel olarak biliyorum, sizin çiftçiler de finans kapitalin baskısına maruz kalmaktadır. Mesela Monsanto bütün dünyaya hâkimiyet kurmaktadır. İlaçlarla, kimyasallarla, teknik olarak makinelerde,

patent olarak tohumlarda. Suyu hatta üniversiteleri kontrol altında tutuyor. Bu durum her yerde aynı. Burada da, Türkiye’de de, başka bir ülkede de. İlaçlar, onlar da öyle. Afrika’da da bu böyle, başka bir yerde de. Nestle, her yerde aynı Nestle. Bu nedenle Türkiyeli çiftçilere mücadele edin diyebilirim, başka çare yok. Uluslararası dayanışmayla mücadele edin. Köylüler, şehirdeki işçilerle birlikte bir cephe halinde savaşın yoksa zafer olmaz. Mücadelenin sağlığı için cepheler oluşturmaliyiz. GDO’ya karşı, onun yıkımına karşı bütün dünyada, Türkiye’de ve her yerde. Biz her yerde birlikte mücadele etmeliyiz. Mutlaka dayanışmalıyız. “Bütün dünya işçileri birleşiniz.”

Hip Hop

Gece konaklamalarında konserler oluyordu. Konser olmasa da dans her zaman oluyordu. Bu konserlerden birini Hip Hop Hareketi (*Movimento Hip Hop*) verdi. Gecekondularda örgütleniyorlardı. Topraksız Kır İşçileri Hareketi’yle her zaman dayanışıyorlardı. Kamyonun üstünden yoksulluğu ve isyanı içinde taşıyan rap parçalarını söylerlerken aşağıda genç Topraksızlar “break dans” yapıyorlardı. Binlerce dinleyicileri vardı. O gün yürünen yirmi kilometreye ya da yarın yürünecek yola aldırmadan kendilerini sokağın müziğine, temposuna bırakmışlardı. Hip hop hareketinin ünlü gruplarından *Família* ile daha sonra Campinas favelalarında görüştük.

São Paulo gibi favelalarla, yani gecekonduyla çevrili. Onlardan birine gidiyoruz. Belediye otobüsünden inince, on üç yaşlarında bisikletli bir çocuk geliyor, “Família’ya mı gideceksiniz?” Família bizi bekliyormuş zaten. Bir başkası daha geliyor yine bisikletli ve aynı yaşlarda. Tokalaşıyoruz. Önümüze düşüyorlar. Bisikleti bedenlerinin bir parçası gibi kullanıyorlar. Dar sokakların arasından, çok daha dar bir sokağa giriyoruz. Genişliği bir metre bile yok. Sokağın başında birisi bekliyor yine tokalaşıyoruz. O da katılıyor bize. Bir sonraki köşede üç-dört çocuk daha katılıyor. Elli metre kadar ötemizde diğerlerine benzer, tahtadan bir gecekondu var.

Ev Sahibimiz Hip Hop Hareketi

Evin önü kalabalık. Hepsini bizi bekliyorlar, teypte bir hip hop parçası çalıyor. Hip hop Hareketi'ne yapılan bir ziyaret bu. Hip hop Hareketi, bütün Brezilya favelalarında yaygın. Hareket esas olarak dört unsurdan oluşuyor: Hip hop müziği, break dans, graffiti ve DJ.

Demis ile konuşuyoruz. Onlardan biri. Daha çok sözcüleri gibi:

“Eğer Brezilya Hip Hop Hareketine bakarsak hepsinde sosyal sorunlar işlenir. Gecekonduların sorunları, Brezilya toplumunun sorunları, siyahların sorunları.

“Biz Família'yız. Biz müzik işçileriyiz. Sosyal alanda müzik yapan işçileriz çünkü biz inanıyoruz ki hip hop sadece şarkı değildir. Bu bütün olarak kültürdür. Tamamen tarihsel ve tamamen yaratıcı. Sosyal olarak yaratıcı. Objektif anlamda gerçeği anlatan bir yaratıcılık. Kendisini medyaya tanıtmaz. Gerçi Família medya içerisinde yer alabilir ama medya için yaratmaz.”

Bir şarkılarında anlattıkları gecekondudayız. Kamera için biraz ışık var diye içeride konuşmak istedim. Yaklaşık otuz kişi varız, kulübenin içinde. Herkes yan yana dizilmiş.

Demis devam ediyor, kucağında iki yaşlarında bir çocuk. Geldiğimizde teybin başında dans ediyordu. Arkalarında son şarkılarında yapımından bahsettikleri tuvalet var. Yarım kalmış...

José Valdir

MST kolektif liderlerinden Valdir, Rosana ile aynı bölgenin delegesiydi. Biri siyah diğeri beyazdı. Rosana'nın çok sessiz olmasına karşın Valdir'in kahkahaları ortalığı çınlatıyordu. Tam olarak birbirlerini tamamlıyorlardı. Yürüyüş başlamadan önce Goiania kentinde birlikte kaldığımız Dom Fernandes okulunda tanıştık. Bu görüşmeyi ise yürüyüşün ortasındaki günlerde, bizim çadırda yaptık, bir yürüyüş sonrası dinleme zamanında.

Yürüyüş nasıl gidiyor?

Bu yürüyüşe baktığımız zaman bizim durumumuzu yansıtan bir görüntü ortaya çıkıyor. Tartışarak inşa edilen bir sürecin sonucuydu bu. Bizim nasıl yaptığımızın görüntüsüydü. Biz bunu diliyorduk şimdi gerçekleşiyor. Şimdi de bunun nasıl gerçekleştiğini görüyoruz 12 bin 200 kişi. Birçok zaman hareketi tartıştık burada. Büyük yürüyüşün hazırlığı nasıl gidiyor? Kaç kişi katılacak? İnsanların karnı nasıl doyacak? Bence tasarladığımız şu ankine çok yakındı. Ayrıca bence bu yürüyüşü yapmamızın tam zamanıydı. Objektif olarak doğru bir akımdı. Bu nedenle kolektif olarak yaratılan bu alternatif, içeride ve dışarıda önemli etkiler yaratacaktır. Bu yürüyüşün etkisi yürüyüşten sonra mutlaka toplumsal yapıda da kendini gösterecektir.

GDO'lu ürünlerin ve patent hegemonyasının baskısı altındayken toprak reformu talebi yeterli mi?

MST'nin mücadelesi, toprak reformu mücadelesi, toprak mücadelesi başka bir nitelik taşıyor. Bunun karakteri başka bir projedir. Çünkü şu anda biz, "Mücadelemiz büyük toprak sahiplerine karşıdır." dediğimiz zaman, tabii ki toprak reformunu ve aynı zamanda bir başka modeli talep etmekteyiz. Toprağın merkez olarak ele alınması bir başka tarım biçiminin savunulmasıdır. Bütün büyük çokuluslu şirketler şu anda tarımla ilgilenmektedir. Dolayısıyla ABD emperyalizmi de ilgilenmektedir. Mesela GDO ile bütün tohumları kontrol etmesi, gıda ticaretinin bütününü kontrol edilmesiyle bir emperyalist strateji sürdürülmektedir. Bizim mücadelemizin bir karakteri vardır. Ne zaman ki toprak işgali olur, o zaman büyük yürüyüş olur. Bu sadece basit bölgesel bir şey olmasına karşılık hiçbir zaman izole olmaz. Bu bizim toplumsal projemizin bir parçasıdır. Bu bizim için öğreticidir ve aynı zamanda bununla başka bir hedef de amaçlanır. Doğal kaynakların işlenmesi de dahil. Aynı zamanda başka bir biçim örgütlenir. Demokratikleşmiş yeni bir toprak, yeni bir tarım sistemi ve yeni bir toplumsal yapı inşa edilir. Yani kamp inşa edilirken aslında yeni bir toplumsal yapı inşa edilir. Bunlar bizim projelerimizdir. Toprak için mücadele etmek ve yeni bir dünya inşa etmek.

MST sosyal bir hareket. Aynı zamanda devrimci bir hareket de diyebilir miyiz?

Biz hepimiz devrim diyoruz. Sözcük olarak yeniyi inşa etmek demektir. Bizim hareketimiz devrim istiyor. Brezilyalı köylüler için devrim istiyor. Bu sistemi işçiler için bir düzen yapmak için. Yani Topraksızlar Hareketi çağdaş, gelişkin bir dünya istiyor. Devrim ülkenin yeniden inşası demektir. Bu başka bir dünyanın yaratılması için devrimdir. Başka bir gelecek inşası demektir bütün Brezilyalılar için.

MST her geçen yıl daha da büyüyor, örgütleniyor, yeni kamplar ve kooperatifler kuruyor. Bu büyümeden bir bürokrasi ortaya çıkması söz konusu olabilir mi?

İki büyük cephe var. Biri savaştığımız büyük toprak sahiplerinin, savaştığımız tarım modelinin, savaştığımız ekonomik modelin ve toprağın tek elde toplanmasının cephesi. Aynı zamanda bu cepheye karşı bir diğer cephe vardır. Diğeri ise alternatif bir model inşasının örüldüğü cephe. Mesela tarımın tahribatına karşı aynı zamanda bir tarım modeli inşası vardır. Endüstriyel model modern merkezi teknolojiye ihtiyaç duyarken bu modele karşı reformla yeni bir model, ciddi tartışmaların yapıldığı alternatif bir model inşası söz konusudur. Mesela, eğitim üzerine tartıştığımızda kâğıda karşı eğitim için, kâğıda karşı düşünsel bir yapı ve özgürlük için yeni bir pedagoji inşa etmekteyiz demektir. Kâğıtsız bir eğitim formu, üniversite ya da diğer eğitim yerlerinde bir başka perspektif inşa edecektir. Biz böyle bir eğitimi inşa etmek istiyoruz. Bu egemenlerin “kâğıt eğitimi”ne karşı alternatif bir modelin inşasıdır. Bu sağlıkta da benzerdir ya da tarımda işbirliğinde de, kooperatiflerde de. Savaşıklarımızın bütün modellerine karşı alternatif model yaratmamız demektir. Eğer düşmanlar bir model ürettiyse bizim başka bir model üretmemiz gerekir. Hareket ihtiyacı olduğu doğal ve objektif bir düşünceyi, başka bir perspektifi inşa etmelidir. Tabii ki sadece konuşarak değil. Konuşurken aynı zamanda da alternatif model inşa etmek gerekir. Diğer cephe ne yapıyorsa biz onun aynı zamanda alternatif modelini inşa etmek durumundayız.

Ben problemsiz bir toplum olabileceğine inanmıyorum. MST’nin süreci nasıl geliyor? Problemler var mı?

Kesinlikle katılıyorum. Biz çok sistemliyiz. Umut ediyoruz ki böyle devam edelim. Hareketin temeli yoksul halktır. Biz yeni bir toplumsal sistem inşa etmeye çalışıyoruz. Var olan durumdan yeni bir duruma değişim tabii ki problemler yaratır. Bunun içinde deformasyon olacak mı? Çağdaşlaşmak sadece kafadaki sağlıklı düşünce değildir. Aynı zamanda yeni toplumsal yapının inşasıdır. Bu yapının etkisidir, işbirliğinin koordine edilmesidir, bağımsızlığıdır -ki bu çok güçlüdür bizim topluluğumuzda. Bütün bunlar yeterli bir etik çizgidir. Tabii ki bunun inşası çok yavaştır ve uzun bir süreç ister. Bazen farklı bir şekilde işler. Bunu nasıl tarif edeyim? Şimdi ihtiyaç olan bu yavaş sürecin devamı söz konusudur. Şimdi sadece bitkiler yeşeriyor. Biz meyve bekliyoruz, bunun için uzun bir süreç gerekiyor. Bu sürecin bütünü belirlmek mümkün değildir. Yapararak devam ediyoruz.

Türkiyeli çiftçilerin de üyesi olduğu uluslararası çiftçi örgütlenmesi Via Campasina şu an nasıl bir çizgide size göre?

Köylülerin dünyada örgütlenmesinin dizaynı büyük bir iştir. Bu dayanışmayla gerçekleştirilen büyük bir eklemlenmedir. Emperyalistler ve büyük şirketleri gerek Brezilya'da gerekse de Avrupa'da benzer modellerle her yerde aynı baskıyı dayatıyorlar. Bu durum ortak bir cephe yaratıyor. Bunun karşılığında köylüler eklemlenerek, başka bir cephe yaratmaktalar. Bu büyük bir umut doğurmaktadır. Bu direnmenin diğer taraflara aktararak birleşmesi ve yeni bir cephe yaratmasıdır. Bu her zaman tartıştığımız bir şeydir. Emperyalist model stratejisi çiftçileri sınırlayan ve tasfiye eden bir süreçtir. Köylü her zaman doğa ile birlikte yaşar. Yaşantısı ona bağlıdır. Mesela su olmadan yaşam nasıl devam edebilir? Bu nedenle bizim mücadelemiz çok önemlidir. Bu modele saldırmak, yaşamı savunmak ve umudu inşa etmek bakımından. Via Campasina bu yolda uluslararası cephenin oluşumunda gerekli örgütlenmedir. Bu hareket, gelecekte daha da önemli bir noktaya varacaktır. Tarihte hiçbir zaman köylülerin örgütlenmesi bu düzeyde olmadı. Yani uluslararası bir eklemlenme olmadı. Tarihsel olarak bütün örgütlenmeler yereldi. Şu anda Via Campasina uluslararası bir cephedir. Biz umut ediyoruz ki başka

köylüler için de başka bir model inşasının çizgisini oluşturalım. Biz bir bütün olarak, insanlık için mutlu bir yaşantının kurulmasını talep ediyoruz. Bunda köylülerin bağımsız mücadelelerinin büyük yeri vardır. Herkes için toprak, doğal zenginlikler ve yeni nesiller için geleceğin garantiye alındığı bir yol. Doğal zenginliğin toprağına yani esas yerine geri döndüğü, üretimin daha iyi koşullarda sürdüğü, yaşamın esenlik içinde idame ettirildiği bir yol. Bu gelecek için büyük bir umut veren yoldur. Mücadelenin diğer örgütlenmelerle koordine edilmesi, deneyimlerin bir diğerine aktarılarak güçlendirilmesi büyük bir toplumsal ortaklaşma meydana getirir.

FAVELADA YAŞAM³

“Bizi tanıtırken birçok insan diyor ki, ‘Gecekonduarda yaşıyorlar ve onlar marjinal. Onlar gecekonduarda yaratıyorlar.’”

“Evet biz marjinaliz. Siz koca bir marjinal mahallenin içinden geçtiniz. Bütün gecekondu marjinal. O zaman bütün ülke marjinal çünkü bu ülkeyi meydana getirenler esas biziz.”

“Diyorlar ki, ‘Onlar suçlu.’ Bu da doğru. Biz suçluyuz. Suçun bilgisini taşıyoruz. Suçluyuz, kitap okuyoruz. Suçluyuz, resim yapıyoruz. Suçluyuz, başka bir sistem istiyoruz.”

Tepeden sarkan lambanın ışığı azalıp çoğalıyor. İçeri sığmayanlar gecekonduunun tek penceresinden bakarak bizi dinliyorlar.

“Graffiti yapan var mı?” diyorum, birisini çağırıyorlar. Koca kalın çerçeveli gözlükleriyle gelip bizi selamlıyor. Üstünde “Boss” yazan bir tişört var. Demis’in üzerinde Brezilya’nın siyahi devrimci lideri Zumbi Dos Palmares tişörtü, konuşmaya devam ediyor.

“Bir başka şekilde düşünürsek bunu, birileri, ‘Bu favela nasıl bir yer?’ diye sorarsa, depresif bir yer burası.”

“Çok küçük, çok zor bir yerde yapılan bir müzik düşünün, ama aslında bu bizim gücümüz kişisel olarak. Televizyon yok, politikacılar

³ BBC’de yayımlanmış halidir.

yok. Polisler hiç ‘yok’ değil, yoksulluk hiç ‘yok’ değil. Bizim söylediklerimiz bu. Biz, bütün yoksulların yarın uyanıp uyanamayacağı endişesinden söz ediyoruz, yaşamını sürdürüp sürdüremeyeceğinden.”

“Peki, burada mafya var mı?” diye soruyorum.

“Evet, tabii ki mafya var ve çok tehlikeli. Her gün birilerini öldürüyor. Burada kimsenin işi yok. Herkes çocuklarının nasıl süt içeceğini düşünüyor. Yani insanları öldüren bu. İşte bu, mafya. Eğer silahlı mafyadan söz ediyorsak, uyuşturucu trafiğinden söz ediyorsak, her eve girdi mafya. Çünkü artık her evde televizyon var. İşte bu, mafya. Mafyanın en güçlüsü televizyondur. Eğer bir insanın öğreneceği süreci düşünürsek kitap okuması, gazete okuması ya da iyi bir film izlemesi bunların hiçbirisi televizyonda yoktur.”

“Gelecek için ne istiyorsunuz?”

“Ne mi istiyoruz gelecek için? Şimdi! Şimdi gelecektir. Şu an, gelecektir zaten. Bütün anlar gelecek. Gelecek, zaten şimdinin inşa edilmesidir. Eğer “yarın” dersen, bunu düşünürsek yarına kadar zamanımız var mı ki? Biz devrimciyiz. Ne yapıyorsak, hangi an olursa olsun, hangi deneyimlerimiz olursa olsun, kalbimize dokunan ne varsa hepsiyle birlikte devrimi inşa ediyoruz demektir. Şimdi konuştuklarımızı bile.”

Bu gece yapacakları duvar resmine davet ediliyoruz. Bir sonraki gün ise break dansa. Fonda Família çalışıyor. Şarkı, tuvaleti neden yarım bırakmak zorunda kaldıklarını anlatıyor.

Irma

MST Kolektif Liderliğinde olan iki Irma arasında bir karışıklık olunca, bu Irma’yı sarışın Irma olarak ayırıyorduk. Otuzlu yaşların başında güzel, alımlı bir kadındı.

Başlayalı on iki gün oluyor. Nasıl gidiyor yürüyüş?

Esas olarak yürüyüşün hazırlanması daha önemliydi. Biz hazırlanırken nasıl örgütleneceğimizi konuştuk, tartıştık, günlük dersler

düzenledik. Ne gibi güçlüklerle karşılaşabileceğimizi düşündük. Bugün ortaya çıkan durum, umduğumuzdan da iyi. Yürüyüş esnasında birçok kişiyle temas kurduk ve bağımsız çalışmalar yaptık. Bence, genel olarak iyi bir örgütlenmeydi ve iyi gidiyor.

Kadın bir delege olarak kadınların hareket içindeki durumunu anlatabilir misiniz?

Bizde kadınların durumu önemli. Hareket başladığından beri her geçen yıl daha fazla önem taşımaktadır. Biz kadınlar bağımsız olarak yıllardır mücadele ediyoruz aynı zamanda. Hareket içinde bağımsız olarak etkili biçimde yer alıyoruz. Birçok değişik konseyde görevli olarak ideallerimizi inşa ediyoruz. Gücümüzü yansıtıyoruz. Mesela bu yürüyüşte güvenlikte kadınlar var. Ulusal koordinasyonda da bu böyle, kadın ve erkek yoldaşlar var. Bu yürüyüşte azınlığız. Yürüyüşün yüzde 30'u kadındır ama etkinliği daha fazladır.

Kooperatiflerde ve kolektiflerde de işçiler için eşitlik ilkesi geçerlidir. Yirmi ailelik örgütlenmeler söz konusudur. Altı saat çalışarak kadınlar eşit ücret alırlar. Kadın işçiler günde altı saat çalıştıkları bu yerlerde işçilerin yansını oluştururlar. Kadınlar her türlü örgütlenme içinde eşitlik ilkesine göre yer alırlar. Bütün süreçte inşa edici olarak yer almaktadırlar. Kooperatiflerde, çeşitli sektörlerde ve diğer bütün süreçte. Kadınlar yaşamda gerçek yerlerini almak için mücadele vermekteler. Kadınlar, özellikle genç kadınlar sosyal dönüşümü etkilemektedirler. İdeolojik olarak bulundukları noktada kendi durumlarını deklare edip konseyde yerlerini almaktadırlar. Hareketin içinde çalışarak konseyin durumunu belirlerler. Bu mücadele bütün hareketin gücünü artırır.

Yürüyüşü ayrıca katılan Kadın Çiftçi Hareketi var? Bu bağımsız bir kadın mücadelesi mi?

Bizim MST'nin kadınları mücadeleye MST'ye girmekle başladılar. Bunun için kadınların problemlerine, sosyal zorluklara karşı mücadele MST ile başladı. Kadın Çiftçi Hareketi'nin esas örgütlendiği yer ise MST'nin dışındadır ve MST ile birlikte çalışır. Tarımda çalışan kadın işçilerin, küçük çiftçi kadınların oluşturdukları bir hareket-

tir. MST içinde kadınların ayrı bir kadın örgütlenmesi yoktur. Bizim örgütlenmemiz her zaman kadınların etkisini yansıtmasının yolunu bulmuştur. Sürekli olarak kadınların etkisi güçlüdür. Bu konu tartışmasız böyledir. Her zaman eşit bir konjonktür içindedir ve bir ayırım söz konusu değildir.

Bir diğer sorum da eğitim üzerine. Bana bu konuda çok soru soruldu. MST alternatif eğitimle neyi kastetmekte?

Geleneksel eğitim, Brezilya'da her zaman resmi görüşü yansıtan ve her zaman kâğıt üzerinde sürdürülen bir biçimdir. Bu görüş tarihi, coğrafyayı ve diğer dersleri de benzer şekilde işler. Hiçbir zaman işçilerden bahsetmez. Brezilya okullarında her zaman Brezilya burjuva ideolojisinin hâkimiyeti altında eğitim sürmektedir. Hareket buna karşı genç ya da yetişkinlerle birlikte başka bir çalışma halindedir. Brezilya toplumunun gerçek tarihinin eğitime geri dönmesi sağlanır. Bizim okullarımızda ilke olarak bilginin çıkış noktası ve harekete etkisi amaçlanır yani pratik olarak hayatın inşasına etkisi. Bu bizim alternatif eğitim algımızla geleneksel eğitim arasındaki en önemli farklılıktır.

MST gelecek için özel bir eğitim çalışması sürdürüyor mu? Ekolojik tarım ya da yeni bir model için yeni bir eğitim?

Evet, bu konuda hareket çalışıyor. Pratikte neye ihtiyacımız varsa onun çözümünü, farklı yollarını deniyoruz. Bu ekolojik tarım konusunda da böyledir. Birçok yerde önemli deneyimlerimiz var. Mesela, bizim assentamentoda ekolojik bir gıda projemiz var ve bu herkesin sürdürebileceği bir sistem. Bizim ineklerimizden elde ettiğimiz sütleri yine bizim meyvelerle karıştırarak yaptığımız bir teknikle başka bir üretimde bulunuyoruz. Bu pratik işlem, bütün okullarımız tarafından da sürdürülüyor. Eğitim pratiğin içinde ilerliyor. Bu ekolojik süreç, hayvanın yetiştirilmesinden sütün işlenmesine kadar bütün süreci işliyor ve bu sağlık açısından da çok önemli. Bu laboratuvarlarda çalışılmasına ve son ekolojik sistemin anlaşılmasına, buna bağlı olarak ilaçların yapımına yol açıyor. Eğitim gerçeği, gerçek eğitimi besliyor. Bu yeni biçimlerin bulunarak, bizim için kullanılmasına da

yol açıyor. Daha karmaşık ve güzel şeyler üretilmesi, bunların hepsi eğitime yansıyor. Eğitimden aynı zamanda toplum öğreniyor ve toplumdaki da eğitim. İşte bizim okulumuzda işçi sınıfı ideolojisiyle çalışılır, bu ideolojiyle pratik yapılır.

MST, açarak söyleyecek olursak Topraksız Kır İşçileri Hareketi, köylü değil işçi hareketi. Neden köylüler için işçi adını kullanıyorsunuz?

Bu ad hareketimiz ilk kurulduğunda yani yirmi yıl önce, iki işçi tarafından 1984'te verildi. Aynı zamanda tarımda çalışan işçileri de kapsar bu. Hareket ilke olarak işsizliğe karşı da mücadele eden bir örgütlenmedir. Topraksız Kır İşçiler Hareketi pratikte de bu formunu sürdürmektedir. Biz hepimiz kampta çalışan işçileriz yani tarımda çalışan işçileriz.

Hareketin büyümesi yeni sorunlar doğuruyor mu? Mesela, bir bürokrasi doğma tehlikesi var mı?

Hareket, nasıl daha iyi bir kişi yaratabilirimin yollarını arıyor. Hareketin ilkesi kolektif tartışmadır. Bu kolektif tartışma direnişin kolektifini yaratır. Biz normal olarak kurumsalın karşısına başka bir form ile çıkıyoruz. Biz her beş yılda yaptığımız kongrelerle hareketin izleyeceği yolu belirliyoruz. Son ulusal kongrede on binden fazla kişi vardı. Bu süreç içerisinde bürokrasi doğamaz. Herkes bağımsızdır, dinamik bir yapısı vardır hareketin. Bütün assentamentoların koordinasyonu söz konusudur. Her sektörün koordinasyonu vardır. Her zaman yönelim, çoğunluğun yönelimidir. Şu düşünce mutlaka anlaşılmalıdır ki, kapitalist bir toplulukta bürokratik bir gelişim olabilir. Ama bizim hareketimiz başka bir kültürle ortaya çıkmıştır. Bu kültür dayanışma ve işbirliği kültürüdür. Burada bürokrasinin kök salması güçtür. Her zaman bir diğerinin güvenliği, esenliği düşünülür. Her zaman kolektif olarak "Daha iyi nasıl olabilir?" diye düşünülür. Herkes bağımsız olarak hareket eder, kolektif olmanın iyi taraflarını bilirler ve yaşarlar. Her şey zaten otomatik olarak tartışılarak hayata geçer. Herkes bir bütün olarak, bütünü düşünerek hareket eder.

Sizin çocuğunuz var mı?

Evet, iki tane.

MST çocukları iyi ve özgür bir eğitim alıyor. Gelişmiş bir beceriye, yaratıcı bir zekâyâ sahip oluyorlar. Burjuvazinin de ihtiyaç duyduğu bir şey bu ve bu nedenle onlara olanakları iyi olan işler öneriyorlar. Üniversite okuduktan sonra çocuklarınız kampa geri dönmeyecek diye korkmuyor musunuz?

Bu işgalden itibaren başlayan bir süreç ve bütün eğitimde bir mücadele söz konusudur. Mesela, gençler bu yürüyüşte ülkenin çeşitli yerlerinden geliyor. Bizim çocuklarımız bizimle beraber ve bizimle aynı koşullarda yaşıyorlar, kararlara da aynı şekilde katılıyorlar. Bizim mücadelemizin temel ilkesi her zaman kolektif çalışmadır. Şehir işçileriyle birlikte kolektif iş yapma, bağımsız ve özgür davranma, her zaman her kararda, herkesle ve tabii ki çocuklarımızla da birlikte karar alma. Bizim örgütlenmemiz tartışma ve karar üzerine kuruludur. Bizim çocuklarımız okuduktan sonra teknik bir eğitim alırlar ve ziraat mühendisliği, veterinerlik ya da hukuk okuduktan sonra yine hareket içinde çalışabilirler. Önemli olan onların sağlıklı geleceğidir. Ve onlar, yaşama ilişkin sağlıklı bilgiye sahipler.

Ben sorunsuz bir topluma inanmıyorum. Sizce MST'nin problemleri nelerdir?

Biz kapitalist kültürle birlikte yaşıyoruz ve günlük yaşantımızda da onun etkisindeyiz. Öte taraftan kendi kültürümüzü de sürdürüyor, inşa ediyoruz. Bu ikisinin birlikte yaşayabilmesi mümkün müdür? Hareket örgütlenmeye başladığında ideolojik politikası da yaşamaya başlar. Örgütlenmeye girildiğinde kapitalizme karşı başka bir form örgütlenmeye de başlar. Bu durumun sonucu olarak, kapitalizmin etkisine karşı diğer toplumsal formun örgütlenmesiyle ikili bir çatışma ortaya çıkar. Bu kapitalist etki televizyonla, gazetelerle bir bütün olarak kapitalizmin uygulanış biçimiyle gerçekleşir.

MST büyük bir harekettir ve örgütlenmesi henüz gençtir. Kapitalizm ise hareketin her tarafındadır ve bu nedenle de her tarafı problemlerle sınırlıdır. Bir de kentin kendi gerçekliği vardır. Özellik-

le gençler her zaman bir meseleye sahiptir. Bir gencin sorunu varsa hareket için o da sorun yaratabilir. O on beş yaşında katılıyorsa, harekete katıldığında sorunuyla birlikte katılmaktadır. Gençler harekete on beş, on sekiz, yirmi yaşlarında geldikleri zaman harekete yine sorunlarıyla birlikte dahil oluyorlar. Genç kadınlar için de geçerlidir bu. Ancak bizim uzun yürüyüşümüzde deneyimlerimiz gösterdi ki, mücadeleyle bu sorunların hepsi aşılmaktadır.

MST sosyalist bir düzenden söz ediyor. Nedir sosyalizm? Nasıl bir sosyalizm?

Bizim bir idealimiz var. Bu idealimiz paylaşmak, dayanışmak, insanlık için çalışmak, onurlu bir yaşam sürdürmektir. Bütün bunları bugün yaşama geçirmemiz mümkün değildir. Bu yüzden biz başka bir toplum yaratmak istiyoruz. Herkesin çalışma garantisinin, sağlık güvencesinin olduğu, herkesin özgürce yaratabildiği bir toplumsal yapı. Bu toplumsal yapı yaşamın sağlıklı sürdürülebilmesinin şartıdır. Herkesin ülkede eşitlik içinde yaşaması bizim idealimizdir. Biz bu yüzden Brezilya'da sosyalizmi istiyoruz. Brezilya'nın yeniden inşasını öngören, yaşamı ve insanı merkezine alan bir sosyalizm.

Böyle bir sistem kapitalizmin yanında yer alabilir mi? Kendisini sürdürebilir mi?

Hayır, bu mümkün değil. Sosyalist sistem tamamen kapitalizmden farklıdır. Sosyal ve ekonomik olarak, hükümet biçimi olarak farklıdır. Başka bir kültürle, başka bir toplumsal yapı inşa edilmelidir. Bütün yaşadıklarımızdan, tecrübelerimizden doğan bir yapı.

Türkiye'dekilere söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Mesaj olarak şunu söylemek isterim. Dünyada bütün campasinolar aynı şeylere maruz kalıyoruz ve bu nedenle birleşmeliyiz. Onların Latin Amerika'da, Afrika'da yürüttükleri bütün politikalar her yerde aynıdır. Buna karşın her yerde köylüler üretici olандır ve dünyayı değiştirme gücüne sahiplerdir. Dünyada örgütlenmeleri bütün dünya için gereklidir. Yeni ve başka bir dünya için...

TOPRAKSIZ KADINLAR⁴

Dilek Çolak

Çıplak ayakları ile giydikleri şapelleri yolun tozunu havaya henüz karıştırmamışken, yollara düşmüştü binlerce Topraksız. Anlatacak pek çok öykü çıkar Topraksızlar'ın on yedi gün, 267 kilometre süren uzun yürüyüşlerinden. Ama ben, kadınlardan bahsetmeli, diyorum biraz. Kadınlar her şeyi anlatmaya yeter.

İlk defa bir futbol stadında tanıştım onlarla ve erkekler dünyasının başkentleri gibidir statlar. Yüzleriyle, gözleriyle, elleriyle kendi toprağının kadınlarına o kadar benzer ki Topraksız kadınları, dünyanın bütün ezilen kadınları gibidirler. Önce çocuklarının, sonra kocalarının, en sonra da kendi aç karınlarını doyururlar. Asla ilk olmayı düşlemezler, düşünmezler. Siyah-beyaz film karelerine sığdırılmış yaşamları, belki de ilk defa geldikleri bu büyük şehirde birden bire renklenir, on yedi gün süren bir şenliğe dönüşür. Dönüşür de asla toprağa bir başka şekilde basmaz Topraksız kadını. O yine üreten, yine ter döken, yine doyurandır. Onlarla bir statta tanıştım dedim ya, henüz gün yeni ağarmıştı ve gözlerimiz uykusuzluğa alışık değildi ama kulaklarımız yükselen sloganlara ve şarkılara kapalı değildi asla. Kamyonlardan indiriyorlardı eskimiş bavullarını ve hayatlarını. Sütten henüz kesilmiş çocukları ayakuçlarındaydı. Yaşlı ya da genç değildiler, doğdukları günden beri onları besleyen toprak zamanı durdurmuştu, sert eller armağan eylemişti doğa geçmişten ve gelecekten. Geniş kalçalarını, perhiz masalarında eritmeyi düşünmeyecek kadar severlerdi bedenlerini Topraksız kadınları. O kadar güzeldiler ki...

Kova kova sular taşıyorlar. Terlerini akıtıyorlar çimenlere, toprağa ve her yere. Durmadan çamaşır yıkıyorlar, yıkıyorlar, yine yıkıyorlar. Su varsa çamaşır da vardır. Statta ya da işgal edilen her geçici kamp yerinde ıslak çamaşırlar sallanıyor ilk önce. Az önce yürürken

⁴ www.sendika.org'da yayımlanmıştır.

salladıkları kızıl MST bayraklarının hemen yanında çadır iplerine, uzayıp giden tellere, çimenlerin üstüne, güneşin sıcaklığını değdirdiği her yere çamaşırlar asılıyor. Çamaşırdan arta kalan anlarda esmer tenlerine giydikleri en güzel elbiseleri ile şarkılar söylüyorlar durmadan. Hüzünlü, neşeli, aşk ve kavgı dolu şarkılar.

Genç bir kadın gördüm. Bir yandan dolgun göğüsleriyle bebeğini emzirirken, diğer yandan da güzel sesiyle hemen yanı başında gitar çalan kocasına şarkısıyla eşlik ediyordu. 12 bin 807 kişiyi besleyen büyük mutfağın patronu onlardı yine. Günde iki öğün yemek yapıyorlardı yanlarında erkek yoldaşları ile birlikte. Sloganları orada da hiç susmuyordu. Başlarına çiçeklerden taç yapmış genç kızlar yürüyüşçüleri selamlıyor, mistikalar yapıyor, dans ediyorlardı.

Adı İtelika'ydı. MST'nin Kolektif Liderliğindeki kadınlardan biriydi, konuşurken gözleri gülüyordu. Ona kadınları sorduk. Kızıl MST bayrakları arasında dalgalanan "Kadın Çiftçi Hareketi" bayraklarını sorduk. "Çok güzel," diye başladı, kızıkların arasındaki mor bayrakları açıklarken.

"MST'de her zaman kadınlar mücadelenin önünde yer aldılar. Şimdi ayrı bir örgütlenmeye de gidiyoruz çünkü bizim yani kadın çiftçilerin ayrı sorunları var. Bunlar için mücadele edeceğiz ve bu yüzden ayrı örgütlendik."

Rosana ve Irma. Kolektif Liderlikten iki kadın daha, Türkiyeli çiftçilerin bayrağını imzalarken üzerine çiftçi kadınlar için mesajlar yazdılar. Adı Maria idi, Arjantinli bir doktordu. Uzun zaman önce karıştığı Topraksızlar'a alternatif tıp öğretiyordu. Assentamento João Batista'da tanıştığımız koordinatör Aura da onun gibiydi. Bahçesinde yetiştirdiği bitkilerle ilaçlar yapıyordu, büyük ilaç tekellerine inat doğa ana ondan yanaydı. Germinna, onların yaptığı ilaçlarla yürüyüşçülerin yorulan ayaklarına masajlar yapmıştı on yedi gün boyunca. Cladua tanıştığı herkesle hemen kaynaşıyordu. Terzi Efigemia genç bedenler için geleneksel dans elbiseleri dikiyordu, gün boyu fırfırlı eteklerini savurarak dans edebilsinler diye. O da gençliğinde o kadar güzel dans ediyormuş ki... Yerli Amazon kadınları, bayrakları-

nı sallandırdılar yürüyüş boyunca, topraklarını geri istediler, suyun özelleştirilmesine karşı çıktılar, sloganlar attılar. Ve rahibeler, Özgürlük Teolojisi'nin savunucuları. Onlar duaları ve beyaz elbiseleri ile katıldılar Topraksızlar'ın arasına. İşgal fabrikalarından Cassia'da oradaydı. Kadın Çiftçi Hareketi kadınları. Indianlı genç bir kız, kamerasının düğmesine yalnız Topraksızlar için basıyordu, en güzel anları bir kere de o ölümsüzleştiriyordu. Herkes, emekten ve topraktan yana olan herkes oradaydı. Geniş hasır şapkaları ile onlar ya lider kadrolarda ya çamaşırdaki ya mutfaktaki ya da bir toprak işgalindeydiler.

Onlar MST'nin ve yürüyüşün her yerindeydiler. Yaşadıkları bu coğrafya üzerinde söylenmedik hiçbir şarkı bırakmak istemiyorlardı ve asla durmak yoktu onların defterlerinde.

Her coğrafyanın ayrı bir mücadele kültürü vardı. MST'nin tavrı, polis şeflerine verilen dostluk sembolleri ve sonrasında Topraksızlar'a yapılan saldırı karşısında müdafaa çizgisi de böyledir. Kore'de ise bu başka bir hattır. Koreli çiftçi Mr. Lee'nin, Meksika Cancun'da Dünya Ticaret Örgütü'nü (DTÖ) protesto etmek için barikatların üzerinde harakiri yaparak kendini öldürdüğünü okuduğumda ürpermiştim. Sonra tam bir yıl sonra Mr. Lee'yi anmak, DTÖ'yü protesto etmek için Kore'de yapılan eylemlere katıldığım oradaki mücadele kültürünü daha iyi anlayabilme şansına sahip oldum. "Mr. Lee'nin harakiri yaparak kendini öldürmesi sizi nasıl etkiledi?" diye sorduğumda, "Tabii ki çok fazla ama biliyor musun sadece geçen yıl iflas eden yüzden fazla çiftçi intihar etti." Yanıtını aldım. Sonra yüz yerde birden gösteri yaptılar. Benim katıldığım yerde polis merkezinin önünde gösteri biterken DTÖ'nün taburunu taşıyıp polis otobüsünün altına yerleştirip tutuşturdular. Polisin bunu engellemeye çalışmasına karşı çok kızdılar. Bizim vergilerimizle aldığımız bir otobüsün yakılmasına nasıl karışsınız diye düşünüyorlardı. Polis müdahale edince çatışma çıktı. Altı saat sürdü. Sonra çiftçiler vazgeçtiğinde polis diğer kentlerden aldığı takviye polisle geldi, meydanı ele geçirdi. Liderler orayı terk etmediler. Tutuklandılar. Bütün gece köylerden traktörlerle çiftçiler geldi. İki gün boyunca polis otobüslerini kırdılar. İki gün sonra sabah traktörlerle polis otobüslerini

park ettikleri yerde kısıtınıp hareket edemez hale soktular. Bir diğer meydana toplandılar. Traktörlerini tank gibi kullanıp o meydana yola çıktılar. Polis barikatı karşısında elleri demir çubuklu çiftçiler öne geçti. Polislerin kalkanları ve uzun coplarıyla çatıştı. Polislerin kafalarına taşlar fırlattılar. Onların barikatlarını parçaladılar. Polisler iki yana açılıp ortaya girmelerini bekledi. Onlar traktörleriyle sakin ve yavaş polislerin önüne yeni barikatlar kurdu ve yine ilerlediler. Meydanı yeniden ele geçirdiler. Herkesin önünde polis yetkilisine ve şehir yetkililerine özür dilettiler.

Başkent Brezilya'ya giriyorduk. Son katılanlarla 20 bin kişi olmuştuk. Herkes temiz ve yeni MST tişörtlerini giymişti. Sokaklarda insanlar toplanmışlardı. Alkışlıyorlardı. Beş yıldızlı otellerin önünden geçerken camlardan müşteriler şaşkın bir endişeyle bakıyorlardı. Boş odaların camlarından Brezilya dizi filmlerinin siyah hizmetçi kıyafetli temizlikçi kadınlarını anımsatan otel çalışanları sarkıyor, yürüyüşçüleri selamlıyorlardı. Ellerinde toz alma tüyleri, elektrik süpürgesi, hortumları vardı. İnşaat işçileri yüksek iskelenin üzerinden büyük boru anahtarlarını kenara bırakıp alkışlıyorlardı. Umurumda değildi. Yıllardır bir başkente 20 bin kişiyle birlikte girmeyi hayal ederdim. Bir de bu yürüyüşün merkezi arabasının üstündeydim. Herkesi selamlamaya devam ettim. Çok güzeldi.

TOPRAKSIZLAR
Topraksız Kır İşçileri Hareketi - MST

Otobüsten iniyoruz çünkü “Burası,” dediler. Alexandra’nın yüzüne bakıyorum, o da şaşkınlıkla etrafına bakıyor. Otobüs kalkmadan açık kapısından tekrar sesleniyoruz, şoför “Evet,” derken otobüs hareket ediyor. Şoför, içerdeki şakalaşan çocuklar ve otobüs gözlerimizin önünden kayıp gidiyor. Arkasında tropik ağaçlar ve onların arkasına saklanmış şirin evler bırakıyor. “Hiç buraya benzemiyor,” diyor, Alexandra. Yüzünden zaten bunu hep okuyordum. İlkokul hayat bilgisi kitaplarındaki mutlu köy resimlerine benzeyen bu yerde olması gereken çocukları arıyor gözlerimiz. Birkaç ses yakalayıp peşinden gidiyoruz. Koşturan çocuklar bizi görünce duraklıyorlar. Geriye yalnızca kuş sesleri kalıyor. Sorumuz üzerine dağılıp, annelerine sesleniyorlar. Anneler çıkıp geliyor evlerinden. Ellerindeki kurulama bezleri, kaslı kollarında garip duruyor. Irma’nın adını duyunca yüzlerindeki gülümseme büyüyor. “Şehir dışında,” dediklerinde ancak, Alexandra geldiğimiz yerin on dört yıl önce geldiği yer olduğuna ikna oluyor. Koordinatörün evini gösteriyorlar. Biri bizle geliyor. Resimden fırlamış ufaklık kucağına sığıyor, resmin içine doğru ilerliyoruz.

Eve varıyoruz. Altlarındaki kalın kırmızı topraklarıyla ayakkabıları dışarı bıraktık. Tahta bir ev. Camsız pencerelerinden tropik yeşil odaya doluyor. Hemen karşımızda başkan Lula afişi yanında bir İşçi Partisi (*Partido dos Trabalhadores-PT*) bayrağı. Maria bizi karşılıyor. Kaşla göz arasında, sofraya oturmuş yemek yerken buluyoruz kendimizi. Koca tabağı kaplayan pilavın üstünde kızarmış bir tavuk, yanında kara fasulye ve adını bilmediğim meyvelerden yapılmış harika meyve suları. Biz yemek yerken, Maria, Alexandra’nın getirdiği fotoğraflara bakmaya başlıyor. Buranın geçirdiği değişiklik karşısında sanki burada hiç yaşamamış gibi en az o da bizim kadar şaşkın.

“Daha okulu bile yapmamışız. Hepimiz birlikte mi kalıyorduk?”

“Yok,” diyor Alexandra, bir an için tavuğun lezzetinden sıyrılıp, “herkesin evi vardı ama şimdikilere hiç benzemiyordu.

Salon diyebileceğimiz bir yerdeyiz. Sağ tarafı mutfığa açılıyor. Koca bir kuzine üstünde süt kaynıyor. Buhar odaya dolan yeşili kavurup sağa sola savuruyor. Başkan Lula’nın iki adım arkasında bir televizyon duruyor. Kapalı. Karşısında, televizyonun sağladığı en iyi şey olan -tek iyi şeyi- uyuklama divanı. Bir tek koltuk, telefon ahizesinin yanı başında, tabii ki suratı televizyona dönük. Hemen yanı başında bir mate kabı Arjantindekiler’in en az üç katı. Arkaya doğru uzanan iki odanın kapıları kapalı. Kenarına asılmış ayna çerçevelenmiş bir orman resmi gibi. Maria baktığı her fotoğrafla birlikte geçmişe dönüyor.

“Hala kümesler duruyormuş orada, ilk olarak orada inşa etmiştik. Tam olarak kaç yılında gelmiştin sen Alexandra?”

“1989 ya da 1990’da. Okulun son yılıydı.

Alexandra, Arjantinli gazeteci arkadaşım. Eylül ayındaki film festivali için Arjantin’deyken, bizimle röportaj yapmak için gelmiş ve öyle tanışmıştık. Birçok gazeteci gibi aslında başka bir meslekten gelme. Buraya 1989 yılında, Ziraat Fakültesi’nin son yılında staj yapmak için gelmiş. Onun MST ile daha önce kaldığını öğrenip, bana eşlik etmesi için kandırdım.

“Bak bak o zaman konfeksiyon atölyesini de yeni kurmuştuk. –Elindeki fotoğrafı gösteriyor. Yabani otlarla kaplı büyük bir alanın ortasında bir çamur tepesinin yanında bir baraka.– Şimdi artık kapalı. Orayı misafirhane yaptık. Siz orada kalacaksınız.”

“Konfeksiyon atölyesine ne oldu?” diye soruyorum.

“Kapattık. Dışardan almak şu an için daha uygun ama ilk başta mutlaka kendimiz üretmemiz gerekiyordu. Hiç paramız yoktu. MST’nin ilkelerinden biri kendi ihtiyaçlarını doğrudan karşılamaktır. Bu yüzden ilk önce herkesin karnının doyması için üretim yaparız. Mesela, bugün yediğiniz her şey bizim üretimimiz ancak giysiyi, yalnız kendimize üreteceğimize, MST’nin büyük kooperatifinden

almak daha uygun. Bu yüzden üretimi durdurup orayı misafirhane yaptık.

“Buna kim karar verdi?” diye soruyorum.

“Biz.” diyor şaşkın şaşkın.

Sonra biz anlatmaya başlıyoruz. MST ile ilgili film-kitap projesini, dünyanın öbür ucuna bu alternatif yaşamı anlatmak istediğimizi. “Arjantin’e de,” diye ekliyor Alexandra. Yan yana ama bambaşka bir dünya Arjantin ile Brezilya. Maria ortadaki tabakları yeniden doldurmak için giderken Arjantin’den buraya MST yaşamını tanımak için gelenlerden söz ediyor. “MST’nin benzeri yok ama Arjantin’de” diye araya giriyor Alexandra ve “Bizim ülke adam olmaz.” ile bitiriyor. Aslında bu soru benim kafamda epey zamandır var. Brezilya’ya gelmeden önce Buenos Aires Siyasal Bilgiler Fakültesi’ndeki PT’yi anlatan derslere katıldığım da dinlediğim iki ülke arasındaki ayrı süreçler. Başta dil olmak üzere, kolonyal tarihinin farklılığı, endüstrileşme dönemleri ve boyutları, askerî diktatörlüklerin tavırları ve tabii ki Peronizmin etkisini hesaba katıyorum ancak yine de bu dönem devrim günleri yaşayan Arjantin’de neden toprak işgalcilerinin olmadığını anlamıyorum. Aslında bundan bihaber de değilim, Alexandra’yı da buraya getiren üniversitedeki öğretim üyeleri gibi bunu harekete geçirmek isteyenler olmasına rağmen, MST gibi bir hareketten Arjantin’de söz edilemez. Üstelik işgal fabrikaları¹ gibi doğrudan günlük yaşamın ele geçirilmesi örnekleri de mevcut olmasına rağmen. Neden olmadığına ilişkin henüz söyleyebilecek bir sözüm yok.

¹ Arjantin’de işgal fabrikaları, özellikle ekonomik kriz nedeniyle kapanmak zorunda kalan fabrikaların işçiler tarafından işgal edilmesi ve üretime devam ettirilmesi suretiyle ortaya çıkan bir durumdur. Bu şekilde el koydukları, yönettikleri fabrikalarda hem kendilerinin, ailelerinin yaşamlarını sürdürmek için ihtiyaçlarını karşıladıkları gibi hem de benzer durumdaki başka fabrikalardaki işçilerle dayanışarak ekonomik ve politik bir güç oluşturuyorlar. Arjantin’de sayıları yüzden fazlaya ulaşan bu fabrikaları ziyaret ettiğimde karşıma çıkan diğer önemli bir unsur da, bütün bu fabrika binalarının aynı zamanda birer kültür merkezi halini alması, kendi deyimleriyle “fabrika kültürü” yaratmalarıydı.

“Türkiye’den de gelen ilk kişisin.”

Şimdi bana “Biz adam olmayız,” deme sırası mı geldi? Tabii ki böyle demedim. “Çok uzağınız birbirimize,” dedim. “Aslında bir şeyler okumuştuk,” dedim. “Porto Alegre’de vardık,” dedim. “Biz gecekondu-ları savunduk, direndik sonra onlar beş katlı apartmanlar oldu, demedim. “Şehrin eteklerini birlikte işgal ettiklerimizin zincirlerinden başka kaybedecekleri şeyleri yokken şimdi evlerini bize kiralamıyorlar,” demedim.

Telefon çaldı. Köyün tek telefonu burada. “İki dakika sonra yine ara, dedi. Bir koşu karşı yola girdi. Sokağın başından seslendi. Geri geldi. Fotoğraflara bakarken, daha yemek isteyip istemediğimizi sordu. “Ne kadar gençmişim, dedi. Kaymak ve balı önümüze sürdü. Telefonla konuşanın önüne fotoğrafları sürdü. Birbirlerine bakıp gü-lümsediler. Tabakları topladı. Ocaktaki kaynar su ile kahve yaptı. Bizim için tertemiz çarşafı çıkardı. Üstüne yeni bir fotoğraf koyup telefonla konuşana gösterdi. O, ahizeyi kenara bıraktı. Ahize, bıraktığı yerden konuşmaya devam etti. Birlikte fotoğrafa bakıp şaşırdılar. Fırından taze bir ekmek çıkardı. Hep beraber taze ekmeğe kaymağı, balı sürdük, telefonla konuşan, koltuğun üstünde kendi kendine bir şeyler diyen ahizeyi parmağı ile gösterip bize şikâyet etti. Biz fotoğ-raflara bakıp onları yapış yapış ettik. Aldırmadık.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

Topraksız Müfrezeler²

Topraksızlar Hareketi’nin kökenleri nedir?

MST üç temel öğenin birleşiminin ürünüdür. Birincisi, 70’li yılların sonundaki ekonomik kriz, 1956’da Kubitschek ile başlamış olan sanayileşme devresini sona erdirdi. Genç insanlar kente gitmek için köyleri terk ediyorlar ve oralarda kolaylıkla iş buluyorlardı. Artık kır-

² New Left Review, Sayı 15, Mayıs-Haziran, 2002.

Söyleşinin İngilizcesi için bkz.: <http://newleftreview.org/II/15/joao-pedro-stedile-landless-battalions>

da kalmak ve orada hayatlarını kazanmak zorundaydılar. İkincisi, biraderlerin yaptıkları işti. 60'larda, Katolik Kilisesi askeri diktatörlükçe destekleniyordu ama Özgürlük Teolojisi'nin gelişmesiyle birlikte bir yaklaşım değişimi oldu, CPT ve ilerici bir piskoposlar katmanı doğdu. Önceden çizgi şuydu: "Üzülmeyin, topraklarınıza cennette kavuşacaksınız," Şimdi ise: "Cennette zaten toprağınız var, burada da olması için mücadele edelim," Biraderler çiftçileri toparlamakta ve örgütlemekte iyi işler yaptılar. Üçüncüsüyse, 70'lerin sonunda askeri diktatörlüğe karşı gelişen mücadele iklimiydi ki bu da yerel toprak çatışmalarını bile hükümete karşı verilen politik savaşlara dönüştürdü.

Toprak işgallerinin güney, kuzey ve kuzeydoğuya yayılmasının ardında böyle bir arka plan vardı. Hiçbiri kendiliğinden olmadı. Hepsi de yerel militanlar tarafından açıkça planlanmış ve örgütlenmişlerdi. Sadece aralarında bir ilişki yoktu. 1978'den sonra, kentlerde ilk büyük grevler patlak verdi. Bu grevler korkuyu silkip atmanın iyi birer örneği oldular. 1978'den 1983'e kadar geçen beş yıl içinde -bu döneme hareketin doğumu diyebiliriz- büyük ölçekli toprak işgallerinde patlama yaşandı ve insanlar diktatörlüğe karşı mücadele etme konusundaki korkularını yitirmeye başladılar. Burada CPT'nin etkisi yaşamsaldı ve kilise tüm ülkede kapsayıcı bir örgüt olarak nitelenebilecek olan tek organdı. Çok geçmeden bu işgallerin farklı bölgelerde yaşandığını anladılar ve yerel liderler arasında toplantılar düzenlemeye başladılar. Ben de çoktan ilki 1979 Eylül'ünde gerçekleşen Rio Grande do Sul'deki eylemleri örgütlemeye başlamıştım. CPT benimle ve diğer yoldaşlarla ilişkiye geçti ve ulus çapında toplantılar düzenlemeye başladık. Çiftçiler her şeyi kendi yollarıyla yeniden tartışıyorlardı: "Bunu kuzeydoğuda nasıl yapıyorsunuz?", "Kuzeyde nasıl yapıyorsunuz?"

Yavaş yavaş aynı sorunlarla karşı karşıya olduğumuzu anladık ve benzer çözümler üretmeye başladık. 1983 ve 1984 boyunca toprak için mücadeleyi yaygınlaştıracak ve her şeyden daha önemlisi bu yerel çatışmaları bir tarım reformuna yönelik büyük bir savaşa dönüştürecek bir örgütü nasıl inşa edebileceğimizi tartıştık. Sadece birkaç aileyi bir araya getirip, kullanılmamış topraklara yerleştire-

rek her şeyin sona erdiğini düşünmenin hiçbir şey değiştirmedığının farkındaydık. Geçmişin tarım mücadelelerinden, çiftçiler kendilerini örgütlemelerse sadece bir parça topraktan daha fazlası için dövüşmediklerini, asla daha geniş bir sınıf bilincine erişemediklerini ve mevcut sorunlarla boğuşmaya devam edeceklerini iyi biliyorduk çünkü toprak kendi başına çiftçiyi sömürden kurtarmaz.

1984 Ocak ayında Cascavel, Paraná'da tüm bu sorunları tartıştığımız ve bir örgüt kurmaya karar verdiğimiz Encontro Nacional'i topladık. İsim önemli değildi ama basın bize çoktan bir takma isim takmıştı. Her toprak parçasını işgal ettiğimizde gazeteler "Yine Topraksızlar!" diyorlardı. Mademki bizi böyle adlandırıyorlardı, biz de o zaman "Topraksızlar Hareketi" olacaktık. Kendimizi ideolojik olarak "Tarım Reformu İçin İşçiler Hareketi" olarak adlandırmaya daha yatkındık çünkü fikir sadece toprağın kendisi için mücadeleyi aşan bir toplumsal güç oluşturmaktı. Tarih asla tamamen insanların niyet ettikleri gibi gelişmez. "Topraksızlar" lakabımızı almıştık, isim üzerimize yapışmıştı. Bundan sonra en fazla yapabileceğimiz kısaltmayı icat etmekte: MST. Encontro Nacional'de aldığımız bir başka önemli karar da, kendimizi politik partilerden bağımsız, özerk bir hareket olarak örgütlemektir. Latin Amerika ve Brezilya'daki çiftçi hareketleri hakkındaki çalışmalarımız bize, ne zaman bir kitle hareketi bir partiye tabi olsa o hareketin parti içi bölünmeler ve fraksiyon savaşlarıyla zayıflatıldığını öğretmişti. Yoksa partilere önem vermediğimizden ya da onlarla birleşmenin yanlış olduğunu düşündüğümüzden değil. Hareket dışsal politik yönlendirmelerden bağımsız olmalıydı. Katolik Kilisesi'nden de. Çiftçilerin çoğu kilise tarafından güçlü biçimde etkileniyorlardı ve bize bu kadar çok yardım ettiği için tarımsal reform talep eden bir Hristiyanlar hareketi kurmamız gerekliliğini iddia ediyorlardı. Neyse ki politik olarak en uyanık yoldaşların kendisi kilisedendi. Açaõ Catõlica ya da JOC'larla³ deneyimleri olmuştu ve kendileri bizi buna karşı uyardılar. Ne zaman bir piskopos kitle örgütüyle farklı bir karar alsaydı, örgüt bitiyordu. Kulanacağımız genel taktikler konusunda da karar aldık. Tarım reformu

³ Daha önceki dönemlerde var olan dinsel karakterli örgütlenmeler.

mücadelesinin sadece bir kitle hareketi olarak örgütlendiğinde ilerleyebileceğine inanmıştık, o halde mümkün olduğu kadar çok insanı katmalıydık. Bir toprağı işgal edeceğimizde babaları, anneleri, oğulları, kızları, ihtiyaçları, çocukları yani herkesi katmalıydık. Hareketimizin hizmet edeceği on iki hedefi sıraladık.

Tarım reformu mücadelesi, bir başka Brezilya, sömürücülerin olmadığı bir toplum. Başlangıç çerçevesi buydu.

- 2 -

Brezilya'nın güneyindeki bir eyalet olan Santa Catarina'dayız. Assentamento Conquista na Fronteira'da. On dört yıl önce işgal edilmiş olan bu topraklar, yaklaşık bin 200 yüz hektar. MST'nin bu assentamentosunda 55 aile yaşıyor. Brezilya kendi başına ayrı bir dünyadır. Bu yüzden uyarırım ki, buradaki ölçüleri başka bir ülke ile karşılaştırmayın. Bin 200 yüz hektar gibi bir alan, ilk başta 55 beş aile için çok büyük gibi gelse de tropik iklimde toprak çok verimli olduğu için verimsizdir! Bitkiler, kanser gibidir. O kadar çoğalırlar ki, bu yüzden tarım yapmak çok zordur. Aslında Meksika'da Chiapas'ta da benzeri bir güçlüğü tanık olmuşum. Ayrıca Zapatistler'e yapılan askerî saldırılar, komünlerdeki tarımsal üretimi nerdeyse tamamıyla durduruyordu. Misafirhaneye yerleştirildik, yani eski konfeksiyon atölyesine. Büyük bir salon, kapının sağında yatakhanelere açılan iki kapı. Duvarlarda Sebastião Salgado'nun fotoğrafları. Birkaç Paulo Freire afişi. Yatakhanenin içinde ranzalar, biraz yurt biraz cezaevi koğuşu havası. Bomboş, bizden başka kimse yok. Maria'nın elinden çarşafı güçlükle kurtarıp kendi yatağımızı yapıyoruz. Hemen salona çıkıyor. Peşinden zor yetişiyoruz. Salonun diğer ucundaki mutfağı gösteriyor. "Kahve falan yapmak için," diyor. "Zaten iki kişinin yemekleri bizde yersiniz," Bildirim bu, öneri değil. Yemeklerin tadı hala damağımda, "Hayır," demeye hiç niyetim yok.

Milico kapıdan giriyor. Zayıf, gözlüklü sanki Gorki'nin kitaplarından çıkıp köyü örgütlemeye gelmiş bir militan. Tekrar baştan anlatıyoruz her şeyi. Bizi sakince dinleyip, "Koordinatörler toplantısında görüşme-

miz gerekir,” diyor. Endişeleniyorum. Filmi, kitabı yapamayacağımızı düşünüyorum. İki saat sonra toplantıda buluşmak üzere ayrılıyoruz.

- 3 -

Koordinatörler toplantısına gidiyoruz. Kaldığımız yerin hemen karşısına düşüyor. Büyük hangar gibi bir yerde bütün duvarlarını kaplayan Ernesto Che Guevera resimlerinden başka bir şey seçemiyorum önce. İki kadın yaklaşık on kişinin oturduğu uzun masaya yaklaşıyoruz. Kendimi jüri karşısına çıkmış gibi hissediyorum. Konuşmalarını kesmemek için kenara ilişip biraz bekliyoruz. Sonra Milico söze girip bizim geldiğimizi ekliyor ve kendimizi tanıtmamızı istiyor. Alexandra kendini anlatmaya başlıyor ve zaten on dört yıl öncesinden birkaç tanıdık çıkıyor. Bana sıra geldiğinde, hala içimde film-kitap izni alamayacağımız endişesi var.

“Türkiye’den geldim. Alternatif yaşamları anlatan kitaplar yazıyor, filmler yapıyorum. Ülkemde de yoksulluk çok fazla ve bence yakında çok daha büyük krizler yaşayacak. Bu yüzden sizleri anlamak ve onlara anlatmak istiyorum.”

“Tabii tabii,” diyorlar hemen ve ekliyorlar, “bunu örgütleyelim.” Rahatsızlık vermeyelim, diye Alexandra’ya fısıldarken onlar kendi aralarında iş bölümü yapıyor. Milico’yu, bizimle ilgilensin diye görevlendiriyorlar. Ellerindeki mate kabı bize doğru geçiyor. “Gündem bitti, değil mi?” deyip, Alexandra’nın on dört yıllık fotoğraflarına gülerek baktıklarında kendime geliyorum. Onlar jüri değil, toprak işgalcileri.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

“Başlangıçta tüm istediğimiz topraktı.”⁴

O halde hareket Rio Grande do Sul’da doğmadı?

Hayır, bu her zamanki öykü ama tamamen doğru değil. Böyle karakterize edilmesinin birçok nedeni var. Öncelikle, Encruzilhada

⁴ New Left Review, Sayı 15, Mayıs-Haziran, 2002.

Natalino kampını kurduğumuz yer Porto Alegre'nin kuzeydoğusunda Rio Grande do Sul'deydi ve basın bunu tarihsel bir olaya çevirdi. Üç eyaletin ortasındaydı. Sarandi, Ronda Alta ve Passo Fundo yani ismi gibi "Encruzilhada" yani yol ayrımı. Başkan General Figueiredo, yerleşimi yıkmak için Albay Curio kumandasındaki orduyu gönderdi. Mücadelemizi politikleştiren, diktatörlük oldu. Tüm istediğimiz topraktı ama bir gecede kamp aileleri, Mato Grosso'ya götürülmek üzere federal polis, ordu ve hatta hava kuvvetleri tarafından sarıldı. Sonunda yüz aileyi aldılar. Curio, askerî baskının öyle bir simgesiydi ki diktatörlüğe tepki duyanların hepsi bize sempati beslemeye başladılar ve Encruzilhada Natalino, tıpkı Scania Traktör Fabrikası'ndaki grev gibi ya da Lula'nın tutuklanması gibi karşı bir simge haline geldi. Şimdi orada isimsiz bir anıt var. Kamp, Topraksızlar için tarihsel bir omurgaya dönüştü, bölgede birkaç üretken olmayan *fazenda* -büyük mülkiyetler ya da alanlar- aldık ve orada yavaş yavaş yeni bir belediye oluştu. Pontão ismini aldı çünkü nüfusunun yüzde 80'i, başkan da dahil, gecekonducuydu. Mini bir özgür toprak, bir tarım reformu ürünü. Bu harekete güneyli bir damga vuran tek şey deneyimdi. Yoksa dediğim gibi kuzeydoğuda, kuzeyde, Bico do Papagaio'da ve burada São Paulo'da, Andradina bölgesinde, 1979 ve 1983 arasında süren toprak işgalleri vardı ama bunların sadece birkaçı ünlendi. Topraksızlar Hareketi'ne güneyli bir izlenim veren diğer faktör, militanlarımızın çoğunun geldiği bölge olmasıdır. Bunun basit bir nedeni var. Paraná'nın güneyinde çiftçi çocukları daha iyi eğitim alma şansına sahiptirler. Mücadelelerin birbirleriyle eklemlenmesine yardım edecekse, insanlarla temas kuracaksanız, onlarla ilişki oluşturacaksanız, bu temel bir gereksinimdir. Güneyden gelen düzinelerce militan başka bölgelere gönderildiler. Kuzeylileri eğitmek gibi bir ideolojimiz olduğundan değil, farklı eğitim düzeyleri yüzünden. Başkaları tarafından da kullanılmış olan bir yöntemi kullandık: Brezilya Ordusu, subaylarını güneyden ülkenin diğer yerlerine gönderir. Federal Tasarruf Bankası da, Katolik Kilisesi de.

Assentamento'yu gezmeye başlıyoruz. Önce Maria'nın evinin yanındaki büyük binaya doğru yola çıkıyoruz. Hemen önüne bir biçerdöver park edilmiş. Arkasında bir traktör römorkunun bir parçası görünüyor. Altına yatmış iki kişi, ellerinde kaynak makinesiyle çalışıyorlar. “Garajımız,” diyor, Milico. Yaklaşıyoruz. Kaynak makinesinin alevlerinin dışarı taşıdığı yerden iki baş uzanıyor. Biri gözlerindeki kaynak maskesiyle dışarı fırlayıp Alexandra'ya sarılıyor. Aradan geçen on dört yıl ve maske engellese de Alexandra sonunda tanıyor. Muhabbete dalıyorlar, biz garajı dolaşıyoruz.

“Bir biçerdöverimiz, iki traktörümüz var. Birini yeni aldık,” diyor Milico. “Bir de yeni bir soğutmalı kamyon aldık, özellikle tavukları marketlere götürmek için. Eğer herhangi bir sorun çıkarsa burada tamir ediyoruz.”

“Her şeyi tamir edebiliyor musunuz?”

“Yanıp yok olmadığı sürece evet. Esas olarak iki arkadaşımız burada görevli. Traktör ve biçerdöverde beceremeyecekleri bir şey olmaz. Belki hiç yoktan yapabilirler bile –gülüyor– ama kamyonda biraz daha zor. Özellikle elektronik parçaları bize güçlük çıkıyor.”

“Nasıl satın aldınız?”

“Bir kısmını peşin para olarak verdik, bir kısmı için de kredi kullandık. İlk yıllarda kredi kullanmak çok zordu. Daha doğrusu hiç mümkün değildi. Ancak yıllar geçince bankalar da bizim potansiyelimizi gördü ve şimdi onlar bize kredi teklif eder oldular. Ancak biz çok dikkatli adımlar atıyoruz. Özellikle bizim kooperatiflerimiz daha çok kredi kullanıyor çünkü büyük makinelere ihtiyaçları var. Zaten finans sorunları için MST merkezi olarak çözüm üretti.”

Garajın arkasındaki binaya doğru yürüyoruz. Burası tavuk kesimhanesi. Yedi yıl önce kurmuşlar. Alexandra, on dört yıl önce buraya Ziraat Fakültesi öğrencisi olarak geldiğinde her şeyi yapabildiğini fakat hayvan kesemediği için şehirli diye anıldığını anlatmıştı. Şimdi bu 100 metre uzunluktaki binada, tavuklar tüketime modern şekilde hazırlanıyor. Binanın ucunda dışarı çıkan otomatik üretim

bandında, ayaklarından takılmış tavuklar içeri taşınıyor ve kesilip ayıklanıp paketleniyor. Bana ayaklarından baş aşağı asılmış tavuklar, yaşama müdahale edemeyen bizi hatırlatıyor. Bu sırada Milico'nun anlattığı sayıları dinliyorum. Tek fark biz başka bir banttan sarkıyoruz. Haftada bin tavuk üretiyorlar. Aslında üretimin artması için tesisler müsait ancak pazar sorunları var. Onları depolamak için buzhaneleri de var ama planlı üretim yapmak zorundalar yoksa ellerinde kalmasından korkuyorlar. Şu anda dışarı satıp para kazandıkları en önemli ürün tavuk. Belki soğutmalı bir kamyon daha alabilirlerse daha uzağa pazarlama şansları olduğunu da ekliyor. Ayaklarından tuttukları tavukları çengellere asan işçilerle konuşabilmemize üretim bandı müsaade etmiyor. Barda buluşmak için randevulaşıp sularla beraber tavukların tüylerinin dışarı atıldığı taraftan Topraksızlar'ın topraklarını gezmeye devam ediyoruz.

- 5 -

“İşte burası soya fasulyesi, diyor. Ucunu seçemediğim bir yeri gösteriyor. “Şuradan buğdaylar başlıyor.” Farkını ayırt edemediğim bir sınır gösteriyor. Biz büyük şehirlerin insanları, sadece sonsuz bir yeşil görüyoruz. “Buraya Serba ekmeğe başladık. Önceleri hep dışardan alıyorduk. Burada yetismeyeceğini düşünüyorduk. Ancak son iki yıldır sadece kendi ihtiyacımız için ekıyoruz ve artık hiç satın almıyoruz.” “Ne ekileceğine kim karar veriyor?” diye soruyorum. Şaşırmış bir “Biiiz... cevabı alıyorum. Zaten bu cevabı biliyordum ama hoşuma gidiyor bunu yeniden yeniden duymak. Devam ediyoruz yeşillerin ayırımına, bir tepe tırmanıyoruz. Hemen ardında bir göl görünce, uyaran bir şair olmadığı için şaşıyorum. “Burada bir göl yoktu. Ancak yağmur yağdığında su toplanıyordu. Biz iki küçük dereyi buraya bağladık, bu gölü yaptık. Şimdi burada balık yetiştiriyoruz ve yüzüyoruz.” Telden bir çit çıkıyor karşımıza. Milico, yerde bulduğu bir ağacı machetasıyla ortadan bölüp tellerin arasına yerleştiriyor. “Değmeden geçin, bizim hayvanlar gölü kirletmesin diye elektrik verdik. Zaten iki kere hafif çarpılan bir daha bu tarafa

uğramıyor.” Telin bu tarafında otlar biçilmiş ve düzgün iki futbol sahası benim ölçübirimim büyüklüğünde bir göl. Kenarında küçük bir kulübenin çatısını çakıyorlar. Uzaktan çekiç seslerine kahkahalar karışıyor. Yanlarına gidiyoruz. “İnşaat ekibinden arkadaşlar.” diye tanıtıyor. Birisi çatının üstündeki büyük direğe at gibi oturmuş bir biçimde, ikisi aşağıda olmak üzere sohbete başlıyoruz. Önce biz kendimizi tanıtıyoruz. Sonra onlar. Çatıya binmiş olan söze başlıyor. Pool, yedi yıldır burada. Daha önce São Paulo’daki bir campamento-dan gelmiş. Orada da dört yıl olmak üzere on bir yıldır MST içinde. “Nasıl keyfin?” diyorum; “İyiii...” diyor, yeşillerin ortasında bir mavi su kenarında küçük kulübenin çatısındaki adam. Aşağıdakiler buraya geleli henüz üç yıl olmuş, yine başka campamentolardan. Kamera karşısında kendilerini tutamayıp kahkaha atmaya başlıyorlar. Biz de çekimi bırakıp mate içmeye başlıyoruz, tepemize tünemiş Pool’a vermeyi de unutmadan.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

“Mücadelemiz, sosyal ve politik mücadele.”⁵

MST’nin büyüme hızı ve ritmi nedir? Sürekli genişleme mi, sıçramalar mı?

Brezilya’daki tarım reformu mücadelesi ve Topraksızlar Hareketi’nin kendi gelişimi, bütünüyle toprağa yerleştirilmiş olan ailelerin sayısı ile ölçülemez. Mücadelemiz sosyal ve politik bir mücadele. Bazen hektarla da ölçülemeyecek zaferler elde ediyoruz ve bazen de bir sürü toprak işgal etmemize rağmen bundan elde edilen toplam politik etki o kadar da büyük olmuyor. Bu çok karmaşık ama aşağıdaki analizi yapmalıyız. 1984’teki Sarney yönetimi, diktatörlüğün yıkılışını izleyen büyük bir sosyal kalkışmayla karşı karşıya kaldı. Bu dönem tarımsal mücadeleler açısından son derece elverişli bir dönemdi. Bir sürü toprak işgali oldu. Brezilya yönetici sınıfları kriz içindeydiler. Sanayi durma noktasına gelmiş ve eski ekonomik model yenilmişti.

⁵ New Left Review, Sayı 15, Mayıs-Haziran, 2002.

Nereye gideceklerini bilmedikleri bu süreç, 1989 seçimleriyle sonuçlandı. Bu dönemde düşman zayıftı ve ilerleyebiliyorduk. MST 1984'te doğdu ama Sarney döneminde gelişti.

1980'lerin başlarından bu yana sayıca azalmalar yaşandı mı?

Büyüdük ama ritm, güçler dengesine dayalı oldu. Toprak sahipleri ya da hükümet ipleri eline aldığı zaman, büyüme hızımız düştü. Son iki yılda çok az kazanım elde ettik, şimdi artık bir hareket olarak önemli bir varlık kazanmış olmamız olgusuna rağmen. Çünkü Cardoso hükümeti bizi bir kavgadan diğerine sürüyordu, bizi politik açıdan sürekli savunmacı kalmaya zorlayarak. Biz onların neoliberal programına saldırmakta kararlıydık, onlarsa bizi yenmekte.

- 6 -

Çitlerle çevrili başka bir yere yaklaşıyoruz. “Burada tohum üretiyoruz.” diyor Milico. Uluslararası tekellerin kendi kendini yok eden “terminatör” tohumlarına karşı kendi tohumluklarını kurmuşlar. Zaten aynı zamanda MST toprak işgalcileri bütün topraklarında ekolojik tarımı yaşama geçiriyor. Dolayısıyla bütün bu alanları gezerken yalnızca oluşturulan kolektif üretim biçimin dışında ayrıca başka bir tarım sistemine de tanık oluyoruz.⁶

“Bazı bitkileri başta burada küçük alanlarda deniyoruz. Eğer başarılı olursa, daha sonra topraklarımızda üretmeye başlıyoruz. Aynı zamanda burada yetiştirdiğimiz tohumları küçük çiftçilere de satıyoruz. Onlar da tekellerden her yıl yeniden tohum almaktan kurtuluyorlar.”

Bunları söylerken bir sürü bitki adı sayıp bize gösteriyor. San ki çocuklarıymış gibi bahsediyor onlardan. Biraz solgun olanlara

⁶ MST'nin yaşama geçirdiği ekolojik tarım, dünyada örnek bir model teşkil etmekte. Güney Amerika, Afrika ülkelerinin dışında, ayrıca daha sonraki günlerde São Paulo'da misaİrhane de kalırken tanıştığım ABD'den bir grup tarım öğrencisi gibi, Amerikalılar da MST'ye ekolojik tarımı öğrenmek ve staj yapmak için geliyorlar.

üzölüp, sağlıklı olanlarında gözleri parlıyor. Avuçlarına topladığı tohumları kenarda biriktiriyor. Aniden bizi orada unutup bir tanesinin dibini çapalamaya başlıyor. Birden hatırlayıp gülümsüyor, “Dibi havasız kalmış.” Ortadaki kulübeye gidiyoruz. Gençler daire yapıp oturmuşlar. Küçük küçük kesilmiş bambuların içine toprak doldurup tohum ekiyorlar. Bu küçük bambu saksılar, meyve kasalarına bir kuyumcu tezgâhındaki altınlar gibi dizilmiş. Genç kızlar gülümsüyorlar, dünyadaki bütün akranları gibi nedensiz. Sessizleşiyorlar erkekler bir an için. Yakalayamadığımız espriler dolaşüyor. Kahkahalara boğulduklarında ellerden kaçan bambular toprak parçaları dökerek yuvarlanıyorlar aşağı doğru. Anadolu’da dinlediğim imecelere benzetiyorum. “Birlikte biçilen ot fışkırır,” diye yazar Tolstoy. Arkada üç kişi, eğik olarak konulmuş bir elekten toprak eliyor.

“On iki yıldır MST’deyim. Daha önce şu karşı topraklarda patronların yanında çalışıyordum.” Tepenin diğer tarafını işaret ediyor. “Tabii tabii çok kötü koşullardı. Şimdi kendi toprağımız. Bazen çok çalışıyoruz ama o günlerle karşılaştırılmaz. Sekiz saatten fazla gerekmedikçe çalışmayız. Karım zaten dört saat... İki çocuk, bir tanesi bak şu Che tişörtlü kız.” Onlara doğru bakınca üç Che tişörtlü görüyorum. Onlar bunun farkına varıp tekrar gülüyorlar. Esas kıza diğerleri işaret verdiriyor. “Diğer büyük kız üniversiteye gidiyor. Ayda bir gelir buraya. Santa Catarina’da... Orada da MST yurdunda kalıyor zaten...”

“Yedi yıl oldu. Daha önce Santa Catarina’da bir campamentoda iki yıl kaldık. İki çocuğum var... İkisi de burada doğdu... Niye MST? Çünkü daha önceki yaşamımızı sürdürebilme şansımız yoktu. Şimdi kendi toprağımız, başkasının toprağındaki gibi değil... Saldırırlarsa mı? Sanmıyorum ama tabii ki direniriz. Burayı biz ekiyoruz, bizim toprağımız...”

Tekrar toprağı elemeye dönüyorlar. Genç kız ve erkekler o elenmiş toprağı küçük bambu saksılara avuçlarıyla doldurup dünya tarım tekellerinin lisanslı tohumlarına, terminator tohumlarına karşı filizler ekiyor işgal topraklarda.

Sabahları kalkıp Maria'nın evine gidiyoruz. Bizim "tava ekmeği" dediğimiz ekmeği sıcak sıcak çıkarıp önümüze koyduğunda, ekmeğin zaten kendi başına o kadar iştah açıcı bir koku yayıyor ki, koca bir tanesinin yetişmesi imkânsız. Buraya gelmeden önce Alexandra yemek konusunda güçlük çekeceğimizi söyleyip duruyordu. Aradan geçen on dört yıl, burada güçlüğü tersine çevirmiş. Ne yiyeceğimiz değil, bu kadar şeyi nasıl yiyebileceğimiz sorunu var. Her biri ayrı lezzetlikteki kendi ürettikleri şeyler arasında, özellikle sabah yediğimiz bal ve kaymağın tadı inanılmazdı. Bal üretimine aslında ancak iki yıl önce başlamışlar. İki kişi bununla ilgili MST'nin açtığı kursa gidip daha sonra burada uygulamaya başlamış. Geçen seneden itibaren herkesin tüketiminden fazla ürün alabildikleri gibi artık satmaya da başlamışlar. MST topraklarında ekolojik tarım yapıldığından, dolayısıyla balların da tamamen doğal ve saf olduğunu herkes bildiğinden satışları umduklarından da iyi gitmiş. Bu nedenle çalışma komitesi önümüzdeki sene daha fazla üretme kararı almış. Eğer bir süre daha kalsaydım, sanırım daha da fazla üretmek zorunda kalacaktı.

Milico geliyor. Brezilya, daha doğrusu MST, benim bütün Latin Amerika için taşıdığım zaman kavramına ilişkin düşüncelerimi biraz sarsıyor. Herkes hemen hemen söylediği saatte, söylediği yerde oluyor. Eh tabii beraber uzun uzun kahveler içip rahat rahat konuşuyoruz ama yine de tembellik hakkını kutsadığım kıtanın diğer taraflarından çok farklı. Bugün ahırların ve kümeslerin oldukları yere gideceğiz. Yani bu kadar fazla kaymak yememin araştırmacı bir nedeni var. Kahveler içip biraz Brezilya matesi içtikten sonra yola düşüyoruz.

Önce kümeslere gidiyoruz. Yaklaşık 100 metre uzunluğunda üç ayrı bölüm var. Genişliği on metre, yüksekliği dört metre kadar olan bu kümeste binlerce tavuk olduğu kesin. Milico yine, girmişken kümeste bir şeyler yapıp öte yandan da bize tavuk üretimleri hakkında bilgi veriyor ancak, tavukların gıdıklamasından başka bir şey duyuyorum. Koca beyaz bir kütlenin ortasında bir uçtan bir uca yürüyüp anlamış gibi kafa sallayıp duruyorum.

Kümeden çıktığımızda önümüzden bir kağın geçiyor. Otostop yapıyoruz. İki mandanın çektiği kağıyla ahırlara doğru gidiyoruz. Peşimizden iki atlı gelip selam vererek devam ediyorlar. “Çobanlar.” diyor, Milico. Onlar karşı tepeye varıyorlar. Ellerindeki kementler havada daireler çizerek dönüyor. Tepenin üstüne dağılmış büyükbaş hayvanlar –hiçbir zaman birbirlerinden ayıramamışım– toparlanıp yola düşüyorlar. Biz ahıra kağın gibi gittiğimizden, onlar tepelerinde sallanan kemendin de marifetiyle, çok daha önce varıyorlar. Ahıra girdiğimizde tazyikli sularla yıkanır buluyoruz hepsini. İkisi kadın, üç kişi adlarıyla hitap ettikleri hayvanları yıkadıktan sonra süt sağma makinelerine bağlayıp yanımıza geliyor. Hemen Alexandra’dan ünü her yere yayılmış on dört yıl önceki fotoğraflara bakmak istiyorlar. Bir iki fotoğraf arası kafalarını kaldırıp işlerin nasıl gittiğine bakıyorlar. Çocuklarını fotoğraflardan seçip birbirlerine gösteriyorlar. Gülümsüyorlar. Gülümsüyorlar.

- 8 -

Bugün okullu olduk. Hemen bizim misafirhanenin karşısında, as-sentamentonun en güzel binası var: Okul. Ayakkabılarımızı çıkartıp içeri giriyoruz. Girer girmez karşımda uzun sakalıyla Paulo Freire’nin bir afişi. Zaten başka bir kişinin afişini bütün bu süreçte hiç görmedim. “Hiç kimse başkasına bir şey öğretemez, hiç kimse başkasından bir şey öğrenemez ancak herkes herkese bir şey öğretebilir.” Onun sözleri ve onun okullarından biri burası. İki sınıf var. Önce ufaklarınkine giriyoruz. Tepeye kadar oyuncak dolu bir yer. Önlerindeki kâğıtlara bir şeyler çiziyorlar. Şirinlik olsun diye, “Ne çiziyorsun?” diyorum küçük sarı bukleli saçlı küçük kıza. Beni işaret ediyor. Kâğıt yukardan aşağı bir sürü çizgiyle dolu. Diğerlerine bakıyorum. Benzer çizgiler. Sınıf beni çiziyor. Pencere camını karanlığa getirip ayna yapıyorum. Haklılar. Hepsi bana bakıp yukardan aşağı, soldan sağa bir çizgi atıyorlar. Hoca sesini bile çıkaramıyor “Bu adama hiç benziyor mu?” diye. “Bu benim perspektifim,” der Balaban. –Kastamonu ve “r”leri yutarak– Yüzlerinden sağlık fışkırıyor. Ne yoksulluğun sarı rengi ne de zengin çocukluğunun doymuş yağ bakışı.

Diğer sınıfa giriyoruz. Tahtaya bir Türkiye haritası çizilmiş. Bir an kendimi “*Hababam Sınıfı*” müfettişi gibi hissediyorum. “Merhaba!” deyip onları seyrediyorum. Birbirine yüzleri çevrilmiş sıralarda, birbirlerinin yüzlerine bakarak grup biçiminde oturuyorlar. Hoca, “Kendinizi tanıtmayacak mısınız?” diyor. Tek tek ayağa kalkıp kendilerini anlatıyorlar bana. Sıra bana geliyor. “Buraya geldim çünkü sizin gibi çok yoksul çocuk var ülkemde.” diyorum. Sizi anlatacağım belki onlarda böyle yaşayabilir. “Peki, Türkiye’yi kim biliyor?” diye sorduğumda yarısı el kaldırıyor. “Futbolu seviyor musunuz?” diyorum. Kızlı erkekli hepsi el kaldırıyor. Biri kalkıp Türkiye’nin maçlarının toplu sonuçlarını söylüyor. Ey dünyanın ortak dili, diye düşünüyorum. Daha bir sene önce gelişimde Lübnan ile karıştırılıyorduk. “Peki, oynar mısınız?” diyorum. Daveti hemen kabul ediyorlar. Kadın hoca, serbest kalmalarına karşı kadınların maçına katılmamı şart koşuyor. “Tamam,” deyip dışarı koşuyoruz. Avuçlarında tek mi, çift mi yapıp takımlar alıyorlar. Bana gol atacağım bir kale ve hiçbir zaman ayırt edemeyeceğim çocuklar gösteriliyor ve başlıyoruz. Hepsi ortalama dokuz yaşında. Bu maçtan sonra her yerde şunu tekrar ediyorum: “Ben Brezilya’da futbol oynadım. Takımın en yaşlısıydım ama en çok golü ben attım.”

ÖZGÜRLEŞTİRİCİ EĞİTİM⁷

Paulo Freire

(...) Özgürleştirici eğitim çalışması, idrak edinimlerinden oluşur, bilgi aktarımından değil. Bu eğitim, idrak edilebilir nesnenin –ki idrak edinimin amacı bu nesne olmaktan çok uzaktır– idrak eden aktörler –bir yanda öğretmenler, öteki yanda öğrenciler– arasında aracılık ettiği bir öğrenme durumudur. Dolayısıyla problem tanımlayıcı bir eğitimin praksi, öğretmen-öğrenci çelişkisinin çözülmesini daha başından içerir. Diyalog ilişkileri –idrak eden aktörlerin işbirliği içinde aynı nesneyi idrak etmesinin olmazsa olmaz koşulu– başka türlü imkânsızdır.

⁷ Paulo Freire, *Ezilenlerin Pedagojisi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003.

Gerçekten de bankacı eğitime özgü dikey ilişki biçimlerini terk eden problem tanımlayıcı eğitim ancak yukarıda sözü edilen çelişkinin üstesinden gelebilirse, özgürlüğün pratiği olma işlevini yerine getirebilir. Diyalog aracılığıyla, öğrencilerin öğretmenini ve öğretmenin öğrencileri ortadan kalkar ve yeni bir terim doğar: öğrenci-öğretmen ve öğretmen-öğrenciler. Öğretmen artık sadece öğreten değil, öğrencilerle diyalogu içinde kendisine de öğretilen biridir; öğrenciler ise kendilerine öğretilirken kendileri de öğreten kişilerdir. Böylece öğretmen ve öğrenciler, içinde herkesin büyüdüğü bir sürecin sorumluları haline gelirler. Bu süreçte “otorite”ye dayalı gerekçeler artık geçerli değildir, artık etki edebilmesi için otorite, özgürlüğün safında olmalıdır, karşısında değil. Burada hiç kimse başkasına ders vermez, hiç kimse de kendi öğrenmiş değildir. Bunun yerine insanlar, dünya aracılığıyla bankacı eğitimde öğretmenin “sahip” olduğu idrak nesneleri aracılığıyla birbirlerine öğretirler.

Bankacı eğitim anlayışı –her şeyi parçalara ayırma eğilimi yüzünden– eğitimcinin eyleminde iki aşamayı ayırt eder. İki aşama boyunca eğitimci, sınıfında veya laboratuvarında derslerini hazırlarken bir idrak nesnesini idrak eder. İkinci aşamada ise öğrencilerine bu nesneyi açıklar. Öğrencilerden idrak etmeleri değil, öğretmenin aktardığı konuları ezberlemeleri istenir. Öğrenciler herhangi bir idrak edimi gerçekleştirmez, çünkü bu edimin yöneltmesi gereken nesneler hem öğretmenin hem öğrencilerin eleştirel düşünme edimini başlatan bir araç değil, öğretmenin mülküdürler. Bu nedenle, “kültürü ve bilgiyi sürdürmek” adına, ne gerçek idrakleri ne de gerçek kültürü aktaran bir sistem karşısında bulunuyoruz.

Problem tanımlayıcı yöntem, öğretmen-öğrencinin eylemini bölmeyi; bir yerde “idrak eden”, başka yerde “aktaran” değildir. Onun yerine, ister bir eğitim projesini hazırlıyor olsun, ister öğrencilerle diyalog içerisinde olsun, hep “idrak etme” halindedir. İdrak nesnelerini kendi özel mülkü olarak görmez, kendisinin ve öğrencilerinin düşüncesinin nesneleri olarak görür. Bu şekilde problem tanımlayıcı eğitimci, kendi düşüncesini öğrencilerinin düşüncesi içerisinde sürekli yeniden biçimlendirir. Öğrenciler artık uysal dinleyiciler değil-

dirler, artık öğretmenle diyalog içinde eleştirel araştırma ortaklarıdır. Öğretmen öğrencilere malzemeyi, üzerinde düşünmeleri için sunar ve öğrenciler kendi düşüncelerini ifade ederlerken o da önceki değerlendirmelerini yeniden gözden geçirir. Problem tanımlayıcı eğitiminin rolü, öğrencilerle birlikte, doxa düzeyindeki bilginin yerini logos düzeyindeki gerçek alginın aldığı koşulları yaratmaktır.

Bankacı eğitim, yaratıcı gücü felce uğratar ve engellerken; problem tanımlayıcı eğitim gerçekliğin sürekli deşifresini başlatır. Bankacı eğitim bilinci boğmaya çalışır; problem tanımlayıcı eğitim bilincin su yüzüne çıkması ve gerçekliğe eleştirel müdahalesi için çaba gösterir.

Dünya üzerindeki kendileriyle ve dünyayla birlikte kendileriyle ilgili ortaya konan problemlerin giderek artmasıyla öğrenciler, gitgide artan bir meydan okuma ve buna karşılık verme yükümlülüğü hissedeceklerdir. Öğrenciler bu meydan okumayı teorik bir sorun olarak değil, bir genel bağlam içinde ve başka problemlerle ilişkili olarak algıladıkları için sonuçtaki kavrayışları gitgide daha eleştirel olma eğilimindedir ve böylelikle de gitgide daha az yabancılaşmış hal dedir. Meydan okumaya verdikleri karşılık yeni meydan okumalara yol açar, bunu da yeni kavrayışlar izler ve öğrenci giderek, kendini yükümlü biri olarak kavramaya başlar.

Özgürleştirme pratiği olarak eğitim –egemenliğin pratiği olan eğitimin karşıtı olarak– insanın soyut, yalıtılmış ve dünyadan bağımsız ve ayrı olarak var olduğunu reddeder. Ayrıca dünyanın, insanlardan ayrı var olan bir gerçeklik olduğunu da reddeder; gerçek düşünce ne soyut bir insanı ne de insanların bulunmadığı bir dünyayı ele alır; aksine, dünyayla ilişkileri içindeki insanları konu edinir. Bu ilişkilerde bilinç ve dünya eşzamanlıdır.

- 9 -

Akşamüstü kadınların maçına katılamıyorum. Ancak kenara kadar güçlkle yürüyüp seyretmem mümkün oluyor. Futbol sahasını ortadan ikiye bölüp bir tarafta erkekler bir tarafta kadınlar kendi aralarında maç yapıyorlar. Her iki takımın yenilenen teklifleri karşısın-

da hayır demek için başımı salladığımda bacaklarım ağrıyor. Onlar, sekiz saatlik çalışmalarından sonra yorgunluk atıyorlar. Maç bitip ayrılırken bir sürü ev daveti alıyoruz. İki saat kadar sonra, tabii ki fotoğraflarla birlikte, ev ziyaretlerine başlıyoruz.

Elli beş tane ev, bin 200 yüz hektar arazide merkeze yani okulun toplantı salonunun ve bizim misafirhanenin etrafına yakın. Yalnız bu hepsinin bir arada olması gibi değil. Daha çok bizim Karadeniz'deki gibi birbirini gören ama bitişik olmayan bahçe içinde evler. Hepsi ahşap ve birbirlerine benziyor. Zaten hepsi inşaat yapmakla görevli Topraksızlar tarafından inşa edilmiş. Yalnız aile üyelerinin sayısı oranında oda sayıları çoğalabiliyor. Ayrıca herkes kendi evi için kendi parasıyla ek şeyler yapabiliyorlar.

Mesela banyonun yerlerinin fayansla kaplı olması ya da yer döşemesinin üstünün muşamba kaplı olması gibi. Yani herkes ürettikleri ve sattıklarından kolektifin elde ettiği paradan kendilerine düşen payla istediğini satın alıyor. Bütün evlerde bu parayla alınmış ilk şey tabii ki ne yazık ki televizyon. Ayrıca hemen hemen her evde çamaşır makinesi var. Ve en önemlisi kolektifte üç özel araba var. Bu arabayı satın alan eşlerden biri dışarıda başka bir statüde çalışıyor. -İleride kooperatifleri anlatırken bu konuya döneceğiz.- Arabanın çekiciliği, günde ancak iki kez şehre gelip giden otobüse karşı yavaş yavaş olsa da herkesi özellikle gençleri sarmakta. -Troçki'nin Sovyetler Birliği'nde ilk yıllarında arabası olanların durumunu anlattığı satırlar aklıma geliyor.- Aslında arabalar en küçük, en ekonomik olan modellerden. Onlara gösterilen özeni satın alındıktan sonra yıllarca koltukların üstündeki naylonlarıyla kullanılmasıyla anlatabilirim.

"Eşitlikçi bir toplum modeli savunanların, nasıl olur da insanların eşit hareket yeteneklerini radikal tekellere devredebildiklerini anlamıyorum" der Ivan Illich-

Evlerde genellikle televizyon açık oluyor. Başlarında oturmuş gençler ve çocuklar tarafından seyrediliyor. Onlar bir yerlere gittiklerinde büyükler hemen kapatıp kendi işlerine dönüyorlar. Zaten televizyonun gelişi ancak dört yıl olmuş. Eşyalar hemen hemen herkesin

benzeri sadelikte şeyler. Birkaç koltuk, bir yemek masası, pencere kenarlarına dizilmiş küçük saksılarda çiçekler. Bir tane bile bizde yemek tabaklarının, porselenlerin sergilendiği büfe gibi bir şey yok.

Ellerimizde fotoğraflarla, bayram ziyaretine çıkmışız gibi, ev ev dolaşıp hal hatır soruyoruz. Kahve içip mateyi paylaşıyoruz. Bütün evlerde, kadınlar hemen arada bir boşluk bulup Alexandra'ya "Evlenecek misiniz?" diye soruyorlar. O "Hayır, biz yalnızca birlikte çalışıyoruz." dediğinde şaşırıp yeni bir kahve sunarak birbirlerine bakıyorlar. Bunu duyan genç erkekler, yavaşça kur yapmaya başlıyor.

- 10 -

Sabahleyin bir gürültüyle uyanıyorum. Nedense on kadar ranzanın ortada olanına yatıp etraftaki bütün ranzalara bir şeyler serpiştirdiğimiz için, ortalık 'biraz dağınık'ken birileri gelmesin, diye acele ile topluyorum. Onlar ise salonda oturup muhabbet ediyorlar. Dışarı çıktığımda onları doktor beklerken buluyorum. Dört hamile kadın, bir parmağını makineye sıkıştırmış bir adam ve anneleriyle mi gelmiş yoksa belli etmedikleri bir hastalıkları mı olduğunu anlayamadığım cin gibi çocuklar var. Bu eyalette PT yani İşçi Partisi iktidarı olduğundan belediye ile ilişkiler gayet iyi ve her hafta doktor buraya muayeneye geliyor. Ona yardım eden assentamentodan iki kişiyle birlikte başlıyorlar. Daha çok koruyucu hekimlik olarak sürdürülen bir biçim. Hamile kadınların o haftaki kilosunu defterlerine yazılıp ölçüleri alınıyor. Pansumanlar yapılıyor. Tabii ki hiçbir para ödemiyorlar. Bunu zaten bilen ben, karambolde tartılı verip bal ve kaymağın etkisini tespit etmeye çalışıyorum.

Maria kapıdan girip kahvaltıya çağırıyor. Yeniden tartışmak gerekecek. Evden çıkacağı için bir önce bize kahvaltı vermek istiyor. Alexandra "Biz kendimiz yaparız," diyor ama Maria'nın buna pek aldırdığı yok. Zaten Alexandra arada bir ona yardım edebilse bile benim bir ev işi yapabilmem mümkün değil. Aynı bizim köylerdeki gibi böyle bir işe kalkışmam garip geliyor onlara. Eve vardığımızda Mark'ı buluyoruz. Mark, Maria'nın kocası ve bu assentamentonun

koordinatörü. Şehirdeki toplantıdan henüz dönmüş. Açık sarı saçları ve kalın gözlükleriyle sevimli bir tipi var. Bir defter sayfasına tütün sarıyor. Alexandra ile sarılıp hasret gideriyorlar. Çok yorulduğundan, dört gündür başlarını belgelerden kaldıramadan çalıştıklarından, sıkıntıdan patladığından söz ediyor. Bunları anlatırken kalın numaralı gözlüklerinin arkasında gözleri daha da büyüyor. Kahvaltıya geçiyoruz. Mark, Alexandra, ben ve defter kâğıdında sarılı koca sigara. Neler yaptığımızı anlatıyoruz. Her yere gidip gitmediğimizi kontrol ediyor. Aslında birlikte dolaşmaktan büyük zevk alacağı kesin. Onunla konuşmak istediğimi söylüyorum. Hoşuna gidip derin bir nefes çekiyor sigaradan. Sigaranın ucu koca bir kor oluyor.

Aslında hemen hemen her şeyi kendimiz üretiyoruz. İki yıldır mate için Şerba'yı da kendimiz üretiyoruz. Yalnız artık konfeksiyon atölyesini kapadık. Giysileri assentamentonun dışından alıyoruz. Bir yıl önce, bir sonraki yıllarda ne üreteceğimize karar veriyoruz. Her yıl eğitim için gidenler aynı zamanda diğer yerleşim yerlerindeki üretim konusundaki gelişmeleri de öğreniyor ve böylece gelişmelerden de haberdar olabiliyoruz.”

Sigara kâğıdı görevi yapan defter kâğıdı iki satır yandıktan sonra sönmeye yüz tutuyor. Yeni bir satıra atlamak için derin bir ne fes alıyor. Fırsattan istifade araya giriyorum:

“Peki, bu assentamentonun ne sorunları var?”

“Esas sorunumuz nakit para. Gayet iyi besleniyoruz. Sağlımız yerinde ama dışarıdaki dünyaya para yetiştiremiyoruz. Bir yere gittiğimizde bizim için her şey çok pahalı. Bence, bunun içinde turizmi yerleştirmeliyiz. Çok güzel bir doğamız var. Gölümüz, ormanımız. Aynı zamanda ekolojik tarım yapıyoruz ve herkese örnek olacak kolektif bir yaşam sürdürüyoruz. Eğer tanıtımımızı yapabilirsek bence birçok turist buraya gelir ve biz de bu sorunumuzu halledebiliriz.”

Bu seferki nefesiyle sigara kâğıdındaki birkaç satırla birlikte ben de tutuşuyorum. Bence dünyanın en kirli endüstrisidir turizm. Her şeyini paylaşan insanları, her şeyini satabilen insanlar haline getirir. Sizi koca

bir para demeti halinde görürler ve dostluklarınız artık satın alabilme ölçünüze göredir. Aklıma Küba'da uygulanmak zorunda kalınan turizmin ortaya çıkardığı kirlenme geliyor. Konuyu değiştiriyorum:

“Tütün de yetiştiriyor musunuz?”

Bu konuyu her sene tartışıyoruz. Biz yetiştirmek istiyoruz ama sağlık komitesi karşı çıkıyor. Çocukların da alışabileceğini ileri sürüyor. Tütüne yapacağımız para yerine süt üretebileceğimizi söylüyorlar. Tabii bunlar genellikle karılarımızın ve onların dediği oluyor.

Gülüyor. Ben de gülüyorum. Bütün dünyanın komünlerinde aynı tartışma vardır. Zapatistlerden cezaevi komünlerine kadar. Tütün mü, süt mü?

- 11 -

Yine bir gürültü ile uyanıyoruz. Bu sefer, salona büyük büyük kazanlar taşınıyor. Yuka çuvalları peşinden getirilip masanın üstüne boşaltılıyor. Beş keskin bıçaklı beş kadın, soymaya başlıyor. Yüzümü yıkayıp döndüğümde büyük ocakları yanmış buluyorum. Kasalarca tavuk pişme sıralarını bekliyor. Maria bir uçtan bir uca koşuşturup duruyor. Bize yemek yapma işini abarttıklarını düşünüyorum. Aslında bu hafta sonu kentte bir karnaval var. O esnada MST orada bir restoran açıyor ve yılın en iyi kazancını peşin para olarak elde ediyorlar. Bu yüzden bir ön hazırlık yapılıyor. Karnavaldaki bu görevi koordine etmek Maria'nın işi. Hemen, korkusuzca, yuka soyan keskin bıçaklı kadınların arasına girip soruyorum: “Erkekler maço mu? Yani siz eziliyor musunuz?” Önce birbirlerine bakıyorlar. Sonra bıçaklar ellerde şöyle bir hızlı işliyor.

“Onlar sekiz saat çalışıyor. Biz dört saat. Aynı ücreti alıyoruz. Diğer haklarımızda aynı...”

“Ama yine de biz daha çok iş yapıyoruz...”

“Var var, tabii ki daha çok iş yapıyoruz, çocuğa bakan biziz...”

“Maçolar maço. Tamam, bu iş ayrı ama onlar ev işini yine de küçümsüyorlar.”

“Onlar ev işini yapsın, üç saat çalışsınlar... Hepsi gülüyor.”

“Ne yapacaklar, beceremezler ki!”

Bir kazan dolusu soyulmuş yuka pişmeye yollanıyor. Bir çuval daha masanın üstüne dökülüyor. Erkekler hakkında konuşmaya, yapılacak soslar hakkındaki konuşmalar karışıyor. Tavuklar parçalanıp kuzine-nin üstündeki büyük tavalara doldurulup kızartılmaya başlanıyor.

“Ya eskiden? MST öncesi?”

“Oooo,” diyorlar, hep bir ağızdan, “o zaman zaten çok yoksul-duk. Karı koca kaç saat çalışıyorduk...”

“Ayrıca erkeklerden az para verirlerdi.”

“Çocuklar için kreş de yoktu, okul masrafları için ayrı para.

“Ama o erkekler evde yine çalışmıyorlardı!”

Elindeki yukayı üstten bir bıçak darbesiyle uzunlamasına biçiyor. Bu kadar tehlikenin sabah için yeterli olduğunu düşünüp hazırlan-mış kahvaltıyı yapıyorum.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

“MST’de kadınlar var!”⁸

Cinsiyet işine gelince, mücadele tarzımız tüm aileyi kapsadığı için sadece erkeklerden oluşan geleneksel köylü hareketleri modelinden bir kopuş var. Bunu söylemekle kırdaki erkekler arasında hala güçlü bir maço kültürünün bulunmadığını kastetmiyorum. Tam tersine, hareketimizin örgütlenme biçimi kadınların da bir rol oynamaları gerektiği anlamına geliyor. Kamplarda erkekler kadar kadınlar da var ve hatta daha fazla da çocuklar. Genelde, kadınlar gündelik sorunları çözmek için oluşturulan komitelerde çok aktifler ama daha yüksek düzeylere daha az hazırlıklılar. Burada da maçoğun etkisi devre-ye giriyor. Erkek bir yoldaş partnerinin çok fazla yolculuk etmesine ya da başkentteki toplantılara katılmasına genellikle itiraz edecektir. Aile yaşamı kadınların ulusal ve eyalet düzeyinde daha geniş katılı-

mını zayıflatan sınırlar dayatıyor. Bu arada bir kota sistemimiz olmamakla birlikte, ulusal yürütme komitesindeki yirmi bir yoldaşın yüzde 40'ı kadın ve buralara da biz onlara yer ayırdığımız için değil, erkekler karşısında seçimleri kazanarak geldiler.

- 12 -

Eğitim komitesi karar vermiş, çocuklar karnaval için katkıda bulunacaklar. Çocuklarla beraber ormana gidiyoruz. Önümüzde Milico, elinde machetasıyla bize yol açıyor. En ufağından en büyüğüne hepsi var. Bir yandan giderken bir yandan Milico, bazı otlar bulup adlarını söyleyip onlara tanıtıyor. Büyükler dinlerken küçükler birbirleriyle ot savaşı yapıyorlar. Küçük bir koruluğa giriyoruz. Milico istediği gibi bir bambu bulup, beş-altı metrelik bambuyu, iki macheta darbesiyle yere indiriyor. Biraz büyükçe olanını çocuğa taşıması için uzatıyor. Bir başkası da bambunun altına girip yükü paylaşıyor. Yenisini seçiyor, Milico'nun machetası ve onu da aşağı indiriyor. Hemen iki ufaklık sırtlanıyorlar. Ağabeylerine, ablalarına özenen çok ufaklara, bir-iki küçük parça bölüveriyor maharetli macheta. Biraz kurumakta olan bambular seçilmeli. Ekvador'dan bilirim, yoksa avuçlarınız da binlerce incecik dikene sahip olursunuz. Çocuklar, bir orman şarkısı söyleyerek sırtlarında bambularla, bu küçük koruyu terk ediyorlar. Peşlerinden gidiyoruz. Milico ve machetası bizle olduğundan, rahat bir nefes alıyor bambular. Bizim evin önüne gidiyoruz. Yan yana yatırılan bambuların beşer santimlik yüksekliğinde parçalara ayrılmasını bekliyor çocuklar. Bu küçük saksılara küçük avuçlarıyla toprak doldurup, dikmeden önce öptükleri çiçekleri dikeyiyorlar. Karnavalda, MST restoranının masalarını süsleyecek, Topraksız İşçileri'nin çocuklarının avuçlarından çıkan çiçekler.

- 13 -

Irma şehirden dönmüş. Bizi bulmaya geldiğinde fotoğraflardan hemen tanıyorum. “Bana yemeğe geleceksiniz.” Sesindeki örgütçü

inisiyatif, hemen seçiliyor. Alexandra buraya geldiği esnada çok kısa bir dönem assentamentonun koordinatörlüğünü yapan Irma, ondan sonraki zamanda sürekli olarak bölge örgütlenmesinde çalışmış. Örgütlenmenin önemli kişilerinden biri. Ağaçların arasından evine doğru yürüyoruz. Tabii ki diğerlerinin evinden hiç farklı değildi. İki odasından birinde, öğretmenlerden biri kalıyordu. Köşede, bir balya MST dergisi duruyordu. Dünyanın her yerinde siyasi dergilerin benzer akıbeti vardır. Televizyon açtı. Torununu gösterdi. “O seyrediyor,” deyip kucakladı, annesine gönderdi. Ufaklık, seyrettiği Amerikan televizyon dizilerinde oynatılan küçük güzel kızlar kadar güzeldi. Ayakkabılarını giyerken gülümsedi, daha da güzelleşti. Televizyon hemen kapandı. Kahve suyu koyup masaya döndü. Henüz tamamlamadığı yazısını kenara itip masaya pirinçleri boşalttı ve anlatmaya başladı:

“Ekonomik, sosyal ve politik sorunlarımız için bir üst koordinasyon sistemimiz var. Aşağıda ise bir tanesi üretim sorunlarıyla, ekonomik sorunlarla; diğeri politik-sosyal örgütlenmenin sürdürülmesiyle ilgili sorunlarla uğraşan, iki koordinasyon örgütlenmemiz var.”

- 14 -

Akşama bara gidiyoruz. Daha önce Mark ile birkaç kez evde bira içmiştik ama ilk defa bu akşam bara gidiyoruz. Çünkü bar, ancak tatil günlerinden bir gün önce açılıyor. İlk günlerdeki koordinatör toplantısına katıldığımız eski okul binasında kapıdan girince sağda tahtadan bir sıranın üstü, plastik bardaklarla dolu. Barın arkasında tavuk kesimhanesinde görüştüğümüz T. var. Bu hafta sonu o nöbetçi. Bira isteyenlere, hemen plastik bardağa boşalttığı birayı uzattıktan sonra parasını bir naylon torbaya koyup kâğıda bir bira diye işaretliyor. Hemen önünde bir masada oturmuş çene çalan erkekler. Kapının önünde iki metre kadar derinlikte bir havuzda top büyüklüğündeki bilyelerle bir oyun oynuyorlar. İlk atılan beyaz topun yanına hangi takım daha yakın gelecek diye bir çekişme var. Eğer birisi çok yakınsa en son bilyeyi savuran beyaz topu nişanlayıp uzaklara savur-

maya çalışıyor. Gülüyorlar, biralarını yudumluyorlar. Köylüleriyle bütün gün kâğıt oynayan kont Tolstoy: “Oyun yaşamın küçük bir kurgusudur,” der. Hepsi erkek. “Kadınlar nerede?” diyorum. “Onlar yarın akşam oynamaya gelir, cuma günleri bizim günümüz,” deyip, elips şeklindeki toplara ufak bir falso verip yuvarlıyorlar, beyaz topa doğru. Mark, elindeki soğuk biralarla bizi içeri davet ediyor. Bir yandan içki içip bir yandan da tabii ki dünyayı değiştirme muhabbetleri yapıyoruz. “Bari dünyayı değiştiremiyoruz konuyu değiştirelim, der, James Joyce. Bizse, Topraksızlar’ın derme çatma barında, onların değiştirdikleri dünyadan söz ediyoruz.

- 15 -

Geceleyin kamyonlara, önceden hazırlanan yiyecekler, kasa kasa tavuklar, süt varilleri yüklendi. Bizim oradaki iki koca ocak sökölüp tabakların, bardakların yanına sığdırıldı. Panayırda çalışacak olanlar, kamyonun arkasından otobüse binip yola çıktılar. Sabah şehre vardığımızda üstü örtülmüş bir futbol sahası büyüklüğündeki alanın köşesine, MST restoran çoktan kurulmuştu. Tente ile ayrılmış mutfak önüne uzun bir yemek tezgâhı yerleştirilmiş, kırk-elli çeşit yemek bölümü dolmaya başlamıştı. Yirmiden fazla masa, sandalyeleri ve meyve desenli örtüleriyle müşteri için hazırıldı. Tabii ki çocukların çiçek diktiği küçük bambu saksılar masalardaydı. Esas hazırlık ise tentenin arkasındaydı. İki büyük ocağın üstü kaynayan, pişen, haşlanan şeylerle doluydu. Bir koca masanın etrafında durmaksızın işleyen becerikli eller yenilerini hazırlıyordu. Maria yanımıza gelip iki kadınla tanıştırdı. “Birlikte organize ediyoruz.” dedi. Kooperatiften iki kadınla tanışırken bir elime bir kahve tutuşturup, önüme becerikli ellerin hazırladığı şeylerle dolu bir tabak sürdü. Dokuz-on kadın hızla çalışmaya devam ediyorlardı. Yeni tanıştıklarım, bana Terra Viva Kooperatifi’ni (*Cooperoeste Terra Viva*) anlatıyorlardı. Ben önümdeki tabağı bitirmeye çalışıyordum. Onlar bu esnada onlarca tavuk kızartıp yukalarla salatalar yaptılar. Etleri, küçüklü büyüklü parçalara ayırıp bilmediğim yemeklere dağıttılar.

Maria yandaki bölüme götürüyor. Küçük Çiftçi Hareketi'nin (*Movimento dos Pequenos Agricultores*-MPA) pastanesi. Küçük çiftçiler yani elli hektardan küçük toprak sahipleri, uluslararası tekellere, egemenlere karşı MPA'da örgütlenmişler. MST ile birçok alanda dayanıştıkları gibi burada da yerleri yan yana. İki teyzeyle tanışıyoruz. Bir yandan erimiş çikolata dolu tencereleri büyük tahta kaşığıyla karıştırırken anlatıyor bize yukarıdakileri. Kafasındaki bonesiyle kırmızı şapkalı kızın büyükannesine benziyor. Masalarının üstü keklerle dolu. Israrlara dayanamayıp muzlu olandan, çikolatalı olandan, ananaslı, mangolu, adını bilmediğim meyveli olanlardan tadıyorum.

Yandaki stantlara geçiyoruz. Kooperatif Terra Viva'nın satış yerinde tanıdık biri var: Milico. Öndeki vitrinli dolabın içine Terra Viva sütlerini, meyveli yoğurtlarını diziyor. Bir üst raf, hergün büyük bir iştahla yediğimiz assentamentonun ballarıyla dolu. MST kitapları, CD'leri, bandanaları, şapkaları, Ernesto Che Guavera posterleri ve tişörtleri bir masanın üstüne satılmak üzere dizilmiş. Yanında yine MPA'nın satış reyonu. Kimyasal kullanmadan üretildiği yazılan bakliyatların yanına su motoruyla çalışan küçük bir değirmen yerleştirmişler. Kendi buğdayını orada satın alıp değirmende kendin çekiyorsun. Değirmenin ritmik sesi Milico'nun söylediği şarkıya karışıyor.

- 16 -

Bir hard-rock grubu çalışıyor. Sahnenin önü tıklım tıklım. Milico meyveli yoğurtların tükendiğini söyleyip durmadan yenisini istiyor. Lokantanın önünde uzun bir kuyruk var. Altı real yani iki dolardan az veren herkes, Topraksızlar'ın leziz yemeklerinden sınırsız yiyebiliyor. Uzun yemek tezgâhına yeni çeşitler eklenmiş, boşaldıkça yenileri geliyor. Genç kız ve erkekler garson olmuşlar, koştura koştura servis yapıyorlar. Tentenin arkasında çalışma hiç durmadan devam ediyor. Dışarıda müzik değişiyor, Polonez müziğini andıran bir müzik başlıyor. Elllerinde keskin bıçakları ve doğranmaya hazır yukalarla oynamaya başlıyorlar. Brezilya'nın bu bölümünde daha çok Polanya, Alman ve İtalyan kökenliler yaşıyor. Kızarmış tavuk tepeleri arasında

dans ediyorlar. Çalışırken eğlenen sosyalist topluluk görüntüsü, filmi propaganda filmine dönüştüreceği için çekmekten vazgeçiyorum. Dışarı fırlıyorum. Kalabalık arasında MST gençleri, grup halinde gezip yalnız birbirleriyle dans ediyor. Kentin diğer gençleriyle ayrı duruyorlar. Ortalık sarhoş olmaya başlıyor. Teneke bira kutuları toplayanlar daha hızla hareket ediyor. Kavga çıkıyor köşede, muhtemelen kız meselesi. Bizim çocuklar daha bir araya geliyorlar. Polis, kavga eden kişilerin kollarını arkasına büküp sürüklüyor. Yani her yerde olduğu gibi bir panayır, bir eğlence. Ha! bir de domates güzeli seçilmişti başta...

- 17 -

Assentamento geride kaldı. Ayarladıkları bir arabayla Santa Catarina'ya doğru yola çıktık. Yaklaşık on günlük dönemde bu kolektif yaşam deneyiminin kendi tarihine göre eskilerinden birinde yaşarken, her şeye olumsuz açıdan ve şüpheyle bakmaya çalıştım. Hatta bir ara neşe ile çalışmaya gidip yorgun ama neşeli çalışmadan dönüşlerini çektiğimde filmi yapmaktan vazgeçtim. Çünkü her şey o kadar güzel görünüyordu ki, bir propaganda filmi yaptığım zannedilecekti. Hep olumsuz sorular sormaya çalıştım. Tabii ki hatasız ve mükemmel bir toplum değildi. Mükemmel, sorunsuz bir toplum istemek bence faşizan bir eğilimdir. Yalnız, burada yaşayan elli beş ailenin mutlu olduğu çok açtı.

MST'nin temel ilkelerinden biri, topluluklardaki kişi sayısının sınırlandırılmasıdır. Bir kolektif en fazla yetmiş aileden oluşur. yani herkes özne olarak kalmalı herkes birbirini tanımalı hiç kimse nesneye dönüşmemelidir. Aklıma gelen sorulardan biri neden bin 200 hektarlık bu yerde daha fazla aile yaşamaması idi. Yine de, bu çok olumlu kurala da uygun olarak, on beşe yakın aile daha bu assentamentoda yaşayabilir gibi geliyordu. Buna assentamentoda yaşayanların kendisi karar verdiğini bildiğim için sık sık sordum ama hemen hemen hepsi yeni bir ailenin gelmesin de pek istekli değildiler. Bunun asıl nedeninin, büyüyen kendi çocukları için de güvenli yaşam sağlama isteği olduğunu düşünüyordum. Kolektifte toprakların özel

mülkiyeti olmadığından kimse satıp başkasına gidemezdi ama bu ailelerin çocukları aileden sayıldıklarından, eğer onlardan biri evlenirse assentamentoda -tabii ki topluluğun kararına dayanarak- yaşayabilirlerdi. İşte bu on beş kişilik aile eksiğinin onlara ayrıldığına dair, belki de kendi içinde bile hiç konuşulmayan bir anlaşma olduğuna dair bir kanaatim oluştu. Bu düşüncelerinde haksız olduklarına dair de bir kuşku taşıyorum. Çünkü o çocuklar bir yandan okula giderken bir yandan toprakları için çalışıyorlar. Tatillerde ya da okulu bitirir bitirmez hemen kolektif çalışmaya katılmak zorundalar.

Ayrıca kolektifte var olan üç arabadan üçünün de sahibi dışarıda yani kooperatifte çalışanlardı. Bu, kooperatiflerin kendi bürokratlarını da yaratması sonucunu mu yaratıyor, düşüncesini hep aklıma getirdi. Her ne kadar, “Biz her gün şehre gitmek zorundayız, diğer arkadaşların ihtiyacı yok,” açıklamalarına rağmen ve nerede çalışırlarsa çalışsınlar, birbirlerine çok yakın ücret alıp aynı koşullara sahip olmalarına rağmen aklıma gelen sorulardı. Zaten kooperatiflerin idari bir kast oluşturabilme potansiyeli MST içinde de her zaman tartışma konusu olmuş ve çok sıkı denetlemeye tabii kılınmıştı.

Mavi bir koridora serpiştirilmiş bulutların altında, olabilecek en kötümser sorularıyla birlikte Topraksızlar’ın kooperatifine doğru yol alıyoruz.

- 18 -

Kooperatif Terra Viva’nın (Yaşayan Toprak) süt ürünleri fabrikası. Ana yolun kıyısına beş dönüm bir arazi üzerine kurulmuş. Bütün diğer fabrika benzerleri gibi güvenlik kapısından geçilen, arazinin bir köşesinde idari bölümünün yer aldığı kamyonların girip çıktığı bir yer. Aslında cüssesine oranla az kişi çalışıyor. Diğer kapitalist kardeşlerinden farklı olarak herkes aynı yerde yemek yiyor. Ayrıca işçilerin soyunma odaları, duşları ve tuvaletleri Brezilya koşullarından çok, bir batılı ülke düzeyinde. İdari ofis de, bütün ofisler gibi, duvarlarda üretim grafikleri, birkaç yönetici odası, bilgisayarlarında muhtemel kâğıt oynayanlarla dolu.

Fabrikayı dolaşmaya başlıyoruz. Ana binanın önüne beton atılıyor. Kooperatifin komitesi binanın daha büyütülerek bir soğuk hava deposu daha yapılması kararını almış. Tankerler yanıımızdan geçip, arkaya, karnındaki sütü boşaltmaya gidiyor. Forkliftler kamyonlara sürekli, kutulanmış sütler, peynirler, Milico'nun festivalde en çok sattığı meyveli yoğurtlardan yüklüyor. Binanın içinde üçü kız dört işçi paketleme bandından aldıklarını kasalara dolduruyor. Daha içeri bölümleri gezmek için üretim sorumlusu arkadaşla birlikte Terra Viva önlükleri giyip kafamıza plastik kaslar giymek durumunda kalıyoruz. Fabrikanın her bölümünde en dikkat çekici şey tertemiz olması. Dışarıdaki işçilere paketlenmiş sütleri gönderen ambalaj makinesinin olduğu cam bölüme girdiğimizde bir mabette hareket eder gibi oluyoruz. Üretim sorumlusu Pool, makinenin öyküsünü anlatıyor. Saatte kaç adet ürettiğini, yalnızca bir kişinin onu kontrol etmesiyle çalışabildiğini, elektronik panelini, eski makinenin sorun yaratmasına rağmen bunda hiçbir sorunla karşılaşmadıklarını dinliyoruz. Tabii ki bununla beraber bu Tetra Pak marka Kuzey Amerikan makinenin kaçta alındığını, ne kadar daha borçları olduğunu ve kaç yıl ödeyecek olduklarını da. Makine, içine aldığı kartonları bellerinden büküp kutu haline sokarken, kredi alabilmek için yaşadıkları süreci ve uymak zorunda oldukları anlaşmalardan söz ediliyor.

Sanayi tesislerini ziyaret eden önemli yabancı konuklar gibi, soğuk hava depolarını, "Halka sağlıklı ürünler sunmak ilk şartımızdır," dediklerinden kendi ürünlerini denedikleri laboratuvarlarını, süt boşaltma ve depolama tanklarını inceledik, meşhur meyveli yoğurtları test ettik.

- 19 -

Şehrin içinde kooperatif Terra Viva'nın satış mağazasına gidiyoruz. Burası esas olarak süt ürünlerinin satıldığı bir yer değil. Süt ürünleri daha çok büyük marketlere toptan satılıyor. Burası bizim küçük kentlerde her zaman rastladığımız gibi bir tarım aletleri dükkanı. İçinde traktör sabanından machetalara, sulama tesisatlarından

kimyasal ilaçlara kadar bir sürü tarımsal üretim malzemesi ile dolu. Müşterileri, MST hareketinin assentamentoları, tarım yapan bazı campamentolarının dışında küçük çiftçiler. Esas olarak ekolojik üretim yapmalarına rağmen bazı tarım ilaçları satmalarının nedeni de daha çok küçük üreticiler. Bunların dışında en önemli satış ürünleri Topraksızlar'ın çiftliklerinde üretilen tohumlar. Bu satışın iki yönü var. Birincisi, MST işçilerinin ürettiklerinin doğrudan küçük çiftçiye, bu ürünün tüketicisine ulaşması, öte yandan büyük tarım tekellerinin ellerinde bulundurdukları tohum patentlerine alternatif tohum üretilip bir kereye mahsus ekilebilen ve böylelikle her sene tohum alma zorunluluğunda bırakan “terminatör” tohumdan, özellikle küçük çiftçiye kurtarabilmek. Bu arada örnek olarak domates ya da biber tohumunun kilosunun bütün dünyada, Türkiye de dahil, altından daha pahalı olduğunu hatırlatayım.

Yaşamın, teorilerden her zaman daha yaratıcı olduğunu düşünen MST hareketinin mücadele biçimini tek bir şeyle, mesela toprak işgalleriyle sınırlamamız mümkün değil. Toprak işgal edip kolektif tarım yapıyor, iktidarın ve anlayışının değiştirilmesini savunup küreselleşme karşıtı hareketin temel unsurlarından birini teşkil ediyor ama mesela Brezilya'nın ufak bir kentinde bir tarım ihtiyaçları satan bir dükkânı da işletiyor. Anlattıklarımda ya da bundan sonra anlatacağım her zaman dikkat çekmek isterim ki, MST, yaşamı bir bütün olarak yeniden örgütlemek için hareket etmektedir. Bu nedenle biraz büyükçe bu dükkân aslında egemenlerin dünyadaki koca silüetinin içinde güneşi bize sızdıran küçük bir delik gibi geldi bana.

- 20 -

Santa Catarina bir eyalet merkezi ve MST bölge sekreterliği burada yer alıyor. Daha önce söylediğim gibi Brezilya mesafeler ülkesidir. Bu yüzden aynı eyalette merkeze ulaşmak için yüzlerce kilometre aşmanız gerekir. Yaklaşık dokuz saatlik yolculuktan sonra Santa Catarina'ya vardığımızda sekreterlik çoktan kapanmıştı. Do-

layısıyla hemen campamentoya gidip orada kalabilmemiz mümkün olmuyor. Bunun üzerine “Uygun bir otel var mı?” diye soracakken, “Size misafirhanede yer ayırttık,” diye cevap veriyorlar. Bu gibi durumlarda ilk günlerde sürekli bize söylenen organize olmak sözcüğü geliyor.

Biraz şehrin eteklerinde, dört katlı bir bina. Dışarıdan zile basıp diyafondan kim olduğumuzu söylediğimizde otomatik açılıp içeri alınıyoruz. Ben içeride ketum kapı görevlileri beklerken, üç tane genç kız bizi karşılıyor. Tabii ki arkalarındaki duvarlarda Paulo Freire’nin ve Che Guevera’nın yan yana posterleri. Alıştık ya, hemen kendimizi tanıtmaya başlıyoruz. Önce dinleyip, sonra “Biliyoruz zaten, diyorlar. Yukarı çıkartıp kalacağımız yerleri gösteriyorlar. Erkekler ve kızlar için iki ayrı yatakhane var. Her birinde on beş-yirmi ranzanın olduğu bu yatakhaneye girer girmez, bir genç kız kucağında battaniye ve temiz çarşafarla girip bir ranza seçmemi söylüyor. Zaten okullar kapalı olduğundan yalnız iki erkek varmış. Gelişigüzel bir yer seçip duş almaya gidiyorum. Duvarlar Salgado’nun Topraksızlar fotoğraflarıyla dolu. İçlerine toprak işlemiş ellerle, büyük toprak sahiplerince öldürülmüş işçiler, açlığın izlerini taşıyan gözlerle dolu. Umutlu yüzlerin fotoğrafları da var çocukların da...

Aşağıda mutfakta bir şeyler yiyip sohbet ediyoruz. Şu anda dördü kız, beş öğrenci var yurttta. Misafirleri, yani bizi ağırlamak için ellerinden geleni yapıyorlar. İki MST kamplarında doğmuş diğerleri de en az on yıldır aileleriyle birlikte MST ile yaşıyor. Tam olarak Topraksız çocukları. “Peki, bu nasıl bir şey?”

“Diğer gençleri anlayamıyorum. Sanki başka bir dünyadan gelmişler ya da biz başka dünyadayız.” –Gülüyorlar. –

“Yok yok. Onlar çünkü yaşamın ne olduğunu hiç bilmiyorlar.”

“Toprak bile onlar için üstlerini kirleten pis bir şey. Hiçbir şey yapamayan arkadaşlarım var. Yani sadece yazı yazmayı ve sayıları biliyorlar belki ama onların ne ifade ettiklerinden haberleri yok.”

“Burjuvalar bir de markaları bilirler.” –Yine gülüşmeler.–

“Sizin hiç MST’den olmayan arkadaşınız var mı okullarda?” diye soruyorum. Bu sırada çoktan yemek hazırlığı bitti bile. Hep beraber bir masaya geçtik. Pilav, fasulye, yukadan başka, et parçalarını da paylaşıyoruz. Onlar soruyu hatırlayıp yanlarındaki genç erkeği gösteriyor.

“Ben MST’den değilim. MPA’danım. (Küçük Çiftçiler Hareketi’nden).

“Peki, sana göre MST’deki gençlerde bir farklılık var mı?”

“İlk başta gazetelerde okurduk. Böyle korkutucu bir tarafı olduğunu düşünürdüm. Sonra Lalila’nın MST’li olduğunu öğrendim, aynı bize benziyor diye şaşırdım. Çünkü yaşadıklarımız, konuştuklarımız aynıydı. Babam aslında yine de çekinerek bakar. Yani bir yanda MPA’ya da katıldı ama bir yanda yine de bir ürkekliliği...

“Sizin toprağı işgal ederiz diye korkuyor.”

“Neredeydi sizin orası?” –Gülüşmeler.–

“Aslında bizim otuz beş hektar toprağımız var. Bize bile yetmiyor.”

“Bak korktu korktu.” –Yine gülüyorlar.–

“Yok, aslında en son gittiğimde MST’nin ilkelerini ona anlattım. Artık hiçbir itirazı yok. Zaten pratikten biliyor, geçen sene tohumları MST’den aldık ama yine de daha önce söylediğinin tersini söylemesi zor.”

“Tamam tamam, bu burjuva değil. Elleri ile bir şeyler yapabiliyor.”

Aklıma assentamentoda iken televizyonda rastladığımız bir yarışma geliyor. Ortadaki bir kütüğü üç kişi kesmeye çalışıyor, testere bir bükülüp bir eğiliyor, bir türlü beceremiyorlardı. Bunun üzerine Mark’ın oğlu öyle bir şaşkınlıkla bakıyordu ki inanamıyordu: “Yok yok, numara yapıyorlar on saniye bile sürmez” diye.

“Peki, gelecekte ne düşünüyorsunuz?”

“Şimdi MST’nin bursuyla okuyoruz. Zaten geri dönüp çalışmak zorundayız ama ben öyle olmasa da mutlaka MST’de yaşadım. Çünkü öbür yaşamı anlayamıyorum. Bizim işimiz aslında bitmedi. Brezilya’daki, bütün dünyadaki yoksulluk bitene kadar bitmeyecek.”

“Yani burada bitince başka ülkeye gidecek Ernesto.” –Gülmeler.–

“Kız Ernesto Che Guevera.”

“Yok yok, ben de kesinlikle döneceğim. Zaten ailem orada ya da militan olarak başka bir yerde de çalışabilirim.”

“Aslında nerede çalışmak değil, niçin çalışmak önemli. Burjuvalara hizmet edeceğime, çok daha zor koşullarda yoksullar için çalışırım. Onlara çalışsam da onların tavrı hiçbir zaman değişmeyecektir. Benim de onlara tavrım değişmez ya.”

Gençlerin bütün her yerde olduğu gibi çok keskin bakışlarla dünyayı yorumlamalarının dışında çocukluklarından beri elleriyle yaratabilmenin verdiği kendine güvenleri çok açık bir şekilde anlaşıyor. Biraz daha dünyayı değiştirmek üzerine konuştuk. Biraz daha birbirimizin gözlerine bakıp umutlandık. –Aylar sonra MST delegesi Juluina Ribia Türkiye’ye geldiğinde konuştuk. MST üniversiteler tatildeyken kendi seçtiği hocalarla kendi seçtiği dersleri alıyormuş ve iki yıl içerisinde kendi üniversitelerini kuracaklar.–

- 21 -

Alkolle⁹ çalışan, arka kapısını yanlışlıkla açtığımız için üç kişi güçlükle kapattığımız bir arabayla yola düştük. Santa Catarina’nın on kilometre kadar dışına çıkıp ana yoldan biraz içeri girdiler.

⁹ Brezilya’da bütün benzincilerde motorin ve benzin dışında bir de otomobillerde kullanılmak üzere alkol satılır. Otomobillerde çok ufak bir değişikliklerle -benzinden otogaza geçen otomobillerdeki gibi- bütün marka ve modelde kullanılabilen alkol, proje ilk çıktığında benzinden on kat daha ucuz satılmaktaymış. Daha sonra muhtemelen büyük petrol şirketleri tarafından çökertilen bu projede alkol, her şeye rağmen bugün yine de en ucuz yakıt olarak satılmakta. Şeker kamışından elde edilen bu yakıtın 175 milyon nüfuslu dünyanın beşinci büyük ekonomisi Brezilya’da kullanılması ve dünyanın diğer taraflarında bu kullanımın hemen hemen hiç bilinmemesi beni çok şaşırttı. Birden Irak’taki petrol savaşının anlamını yitirmesi ve ülkemizdeki ekiminin çeşitli bahanelerle durdurulması istenen şeker pancarının bu alanda da kullanılabilmesi olasılığı beni çok etkiledi.

Çatal bir tahtaya yerleştirilmiş uzun bir sıranktan oluşan bir güvenlik kapısı. Kenarında küçük tahta kulübenin çatısından sarkan koca saç kapak. Güvenlik gongu ve arkada yamaca sarmış onlarca Topraksız evi: *Campamento*.

Yanımızdaki bizi getiren arkadaş, elindeki kâğıdı kapıya verdi. Geldiğimiz arabayı, en az bizim geldiğimiz araba kadar eski diğer arabaların yanına park ettik. Ağacın altına oturup machetalarıyla nöbet bekleyenleri selamlayıp evlere doğru yürümeye başladık. Bir futbol sahası var evlerin sağ tarafında. İki-üç metre altında tuvalet olduğu anlaşılan küçük tahta kulübeler var. Kısa aralıklarla yan yana duran küçük çatılar. Evlerin arasına giriyoruz. Siyah naylonlar kenti. Önlerinde tahta sandalyelere oturmuş sohbet edenler. Evin siyah duvarı kesilip altına bir ağaç parçası tutturulmuş. Yukarı sararak pence-reyi açan anne, beline sarkan saçlarına sarılmış bir ufaklık. Anne ve çocuğun gözleri birbirleriyle yanşacak kadar güzel. Açılan camdan müzik kaçıyor. Kadın saçlarını, ona sarılmış çocuğu, yarışan gözle-rini kucağına alıyor. Su taşıyan kadınlar. Bir küçük meydana çıkıyo-ruz. MST bayrağı dalgalanıyor. Tam altında bir alarm gongu daha. Küçük bir kulübeden yiyecek malzemeleri dağıtılıyor. Bir gitar sesi duyuluyor. Koordinatör yardımcısı Maria ile tanışıyoruz. Herkes ona “negro” diyor. O da bundan pek şikâyetçi değil. Buralarda pek siyah yok. Yirmili yaşlarda. Kısa saçlarıyla daha da iri görünüyor. Koordinatör dışarıda çalışıyormuş, bizimle o ilgilenecek. Hemen kendimizi tanıtıyoruz. Alistık bu seremoniye. O zaten kendini çoktan tanıttı. Meydanın köşesindeki eve doğru yürüyoruz. Bir yandan da “Maria... Maria... diye bağırıyor. Maria çıkıyor kapıya, sanki iki sevgili gibi sarılıyorlar. Maria altmış dört yaşında Arjantinli bir doktor kadın. Sekreterlikte ondan söz etmişlerdi. Nikaragua’da devrimden sonra on dört yıl yaşamış ve bir yandan da doğal tıp yöntemlerini öğrenip geliştirmiş. Şimdi de altmış dört yaşında olmasına rağmen MST kamplarını dolaşarak onlara doğal hekimlik öğretiyor. Aynı zaman-da da kendisi de yeni şeyler öğreniyor. Bize de sevgili gibi sarılıyor sınırsız.

Eve giriyoruz, yerler toprak. İki bölüme ayrılmış siyah naylonu tutan bambu direklere yaslanmış eski bir kuzine. Bir köşede iki kova su. Bir plastik kap daha, içinde yarı sabunlu sular altında tabaklar. Sinekler o kadar çok ki konacak yer arıyorlar. İkinci bölme yatak odası. İki yatak görünüyor. Maria rahat hareket ediyor. Köşede ev sahibesiyle tanıştıyor. Pencerenin önünde yuka pişiriyor. Acele ile elinden kaşığı bırakıp bize dönüyor. Kaşık, sineklere yeni bir alan oluyor. Yüzünde bir yoksul gülümsemesi. Zayıf yüzündeki hüzün gözlerini saklayamıyor. Hay aksi! Adını anlamıyorum. Evdeki üç tabağa yani bütün tabaklara yemeği dağıtıyor. Sanki yoksunluğun, yoksulluğun bütün dünyanın sorumlusu oymuş gibi özür diliyor. Bir tabağı elime alıp yemeğe başlıyorum. Tabii ki karasineklere aldırmiyorum. Onlar da bana aldırmayıp konup kalkıp tekrar konuyorlar. Pilavın üstüne kara fasulye koyup kenara bir yuka yerleştiriyorum. Tek oturacak yere Maria'yı oturtuyoruz. Yüzü, siyah naylon evin penceresinden o kadar güzel yeşil ışık alıyor ki, bir elimdeki tabağa aldırmadan kamera kullanıyorum. İki arada tabağı bitirip yarı sabunlu suyun içine bırakıyorum. Tencerede pişen kahveden bir fincan doldurup anlamaya çalışıyorum yine bu adları ve yüzleri olmayanların öyküsünü.

Sağlık evine gidiyoruz, ellerimizde kahvelerimiz. Maria hasta kabulüne başlıyor. Küçük bir tahta kulübe. Kamptaki birkaç tahta kulübeden biri. Diğerleri okul ve bakkal. Yani kamu yerleri. Kapıdan girince hemen karşı pencereden dışarıyı görüyorsunuz. Evcilik oynayan Amerikalı çocukların filmlerde gördüğümüz ağaç evi gibi. Onların filmlerinde hiçbir zaman olmayanlar muayeneye geliyor. Maria tam ortaya oturmuş, kendisini anlayabilsinler diye tane tane İspanyolca konuşuyor. Anlayamayanlar için, asistanlığını yapan Teresa aynı sözcüklerle Portekizce'ye çeviriyor. Yalnızca İspanyolca konuştuğunu bildikleri için anlamadıklarını düşünüyorum. Zaten üç adım büyüklükteki poliklinikte sol tarafta tahta raflarda üzerleri elle yazılmış ilaçlar var.

“Hepsi bitkisel, doğal ilaçlar bunlar. Bugün öğleden sonra bu kampın arazisindeki doğal olarak var olanları toplamaya gideceğiz. Yarın da üniversitenin bahçesinde yetiştirilen ilaçları toplayacağız.”

Burada henüz tarım yapılamadığından kendi ilaç tarlaları yok ama Maria en azından küçük çapta yetiştirilebileceğini düşünüyor. Biri geliyor. Kolunun üstündeki yara iltihap kapmış. “Ne zaman oldu? Nasıl oldu?” Bir şişe alıyor ilaç rafından.

“Bunu dövüp, günde üç defa kullanacaksın. Çünkü bu antibiyotik. Üç gün sonra yine gel, tekrar kontrol edelim.

İlacın bir kısmını başka küçük şişeye aktarıyorlar. Bu arada Maria yarayı temizliyor. Kampa sis bastırıyor. Hemen peşinden yağmur. Bunların hepsini Maria’nın arkasındaki pencereden seyrediyorum. Hastalarını yağmur yüzünden hep beraber içeri alıyor. Onlarla birlikte dışarının sisi, yağmur ve yağmur kokusu da içeri giriyor. Beyaz önlüğü yok. Uzmanlık diploması köşelere bir yerlere asılmamış. Sözcüklerinde diploma kırıntıları dolaşmıyor ve biliyorum ki o da yağmur kokuyor.

MST SAĞLIK SEKTÖRÜ¹⁰

MST için sağlık kavramı, ilaç ya da klinik sahibi olmaya dair bir kavram değildir. Sağlık çevre, hijyen, temizlik ve herkesin esenliğini de kapsar. Yani sağlık, nasıl ve nerede yaşadığınız, ne yediğiniz ve hayatınızı nasıl kazandığınızdır. Fiziksel olarak kendini iyi hissetmek, ruhsal açıdan barışıklık içinde olmak, insanlar arasında saygı, sevgi ve eşitlik olan bir aile yerleşimi içinde yaşamak, doğaya saygılı olmak ve adalet ve eşitliğin ele ele verdiği bir toplum içinde yaşamaktır.

Kimyasal madde, ilaç ve gıda üreten sanayiler çevreyi ve insanları en fazla tahrip eden sanayilerdir. Onlar için, çevrenin ve insanların sağlığı bir pazardır: İnsanlar daha fazla hasta oldukça, şirketler de kimyasal ilaçları ve tarım zehirlerini daha fazla satabilecek ve böylelikle de karları artacaktır.

¹⁰ MST web sitesi: www.mst.org.br, 23 Ekim 2002.

Bu açıdan MST eşitsizlik, yoksulluk ve işsizlik gibi toplumsal hastalıkları yok etmek için ve herkesin haklarına saygı gösterilen, herkesin özgürlük içinde kararlara katılabildiği ve sağlığın fiziksel hastalıklara yakalanmamaktan daha fazlası olduğu sağlıklı bir toplumu inşa etmek için savaşılmaktadır. Biz bir sağlık kültürü inşa ediyoruz. Tek başına yaşayan ve MST'ye katılmadan önce yalıtılmış olan bir aile artık topluluğun bir parçasıdır: Dayanışmayı öğrenmekte ve sorumlulukları paylaşmakta; hastalıklarını değil, sağlığını korumaktadır. İnsanlar arasındaki ilişkiler açıkça eşitlik, saygı ve inşa faaliyetine dayanır. Bu da sağlıklı, mutlulukla, aşkla, tatmin duygusuyla ve sürekli öğrenmekle ilişkileri yeşertmek demektir; insanın kendisini eşitsiz ve adaletsiz toplumumuzun bize ısrarla dayatmakta olduğu cinsiyetçilik, bireycilik, ırkçılık ve dayanışma yoksunluğu gibi zalimliklerden özgürleştirmesi demektir. MST'nin sağlık anlayışının çıkış noktası aile ile çocukların, annelerin ve babaların bilgi, kültür, yetenek, arkadaşlık ve hayallere dair sağlam köklere sahip olduklarını anlamakla başlar.

- 23 -

İlaç toplamaya gidiyoruz. Kollarımızda sepetler. Yine alkollü arabamıza atlayıp sallana sallana Ziraat Fakültesi'nin bahçesindeyiz. Arkasında Ferrari yazan, altta Che Guevera resimli kaplumbağa Volkswagen, ne olursa olsun bizi taşıyor. Bir büyük bahçede ekili yerleri geziyoruz. Maria'nın bitki bilgisi, bahçıvanlar tarafından hemen kavranıp saygıyla dinlenmeye başlıyor. Tek tek okşuyor onları. Bahçıvanlarla yeterince büyüymeyenler hakkında dertleşiyorlar. Her bölüme geldiğimizde, bana dönüp adını ve hangi hastalıklara iyi geldiğini söylüyor. Ben yalnızca bizim reyhanı aklımda tutabiliyorum. Çok iyi bir antibiyotik.

Teresa ile dolaşıyoruz. Teresa, MST'nin doğal tıp ile derslerine devam etmiş, kampta sağlık komitesinden Maria'yı dikkatle dinleyip arada başka bitkiler gösteriyor. Maria bunu duyunca hemen eline alıyor. Bitkiyi şöyle bir kokluyor. Ağzına götürüp çiğniyor.

“Bu şu’gillerden galiba. Demek öyle, bilmiyordum.”

Hemen defterini çıkarıp adını yazıyor. Kenarına resmini çizip tadını ve kokusunu yazıyor. Bir başkasının önüne gelip yine kendi aralarında konuşuyorlar. Bana dönüp açıklamasını yapıyorlar ama Brezilya’nın bitki çeşitliliği karşısında zaten çok şaşkın olan ben, anlamaya bile çalışmıyorum. Henüz, içtiğim meyve sularının adını bile öğrenebilmiş değilim. Kollarının altına yapraklar, kökler dolduruyorlar. Sepet çoktan yükünü aldı. Birkaç ilacı da tadına bakmak için ben yedim. Hayatımda gördüğüm en güzel eczane burası. Üçümüzün de kolları dolduğunda Maria çok memnun.

“Çok iyi şeyler bulduk. Yarın, günlerce yetecek ilaçlar yaparız. Biliyor musun, bütün ilaçların temeli zaten bu bitkilerdir. Ancak onların kimyasal değişimleri, endüstriyel bakışlarıyla bunların iyileştiriciliklerini yok etmeleri dışında başka bir şey daha vardır. Eğer bir bitkiyi sen yetiştirirsen, o seni iyileştirmek ister. İster inan ister inanma, bunu hisseder.”

Benim not defterim yok. Her zamanki gibi cebimdeki kâğıtlardan birini, bir otobüs biletini çıkarıp kenarına yazıyorum: “Mutlaka doğal tıbbi öğren!”

SAĞLIĞIN GASPI¹¹

Ivan Illich

Latin Amerika’da, aynı zamanda devlet adamı olan bir doktor, hekimlerin, ilacı saygınlaştırmak yerine farmasötik istilayı önlemelerini sağlamaya çalıştı. Dr. Salvador Allende, Şili Cumhurbaşkanı olarak kısa süren görevi sırasında, yoksulları sağlık gereksinimlerini saptama konusunda çok başarılı bir şekilde harekete geçirdi ve tıp profesyonellerini karlı değil, yararlı hizmet vermeye zorladı. Ancak ikinci girişiminde pek başarılı. Patent koruması altında olup Kuzey Amerika ve Avrupa’da para ödeyen müşteriler üzerinden denenmiş olanlar dışındaki ilaçların yasak-

¹¹ Ivan Illich, *Sağlığın Gaspi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995.

lanmasını önerdi. Ulusal farmokopedeki ilaç sayısını birkaç düzineye, aşağı yukarı Çinli çıplak ayaklı doktorun kara sepetinde taşıdığı miktara indirmeyi amaçlayan bir programı yeniden hayata geçirdi. İlginçtir ki Şili askerî cuntasının iktidarı aldığı 11 Eylül 1973'ten sonra ilaç ithali ve ilaç tüketimine değil de, halk hareketine dayalı bir Şili tıbbının en açık sözlü yandaşı olan birçok kişi ilk hafta içinde katledildi.

- 24 -

Gecenin ortasında otobüslerin homurtularını duyar duymaz uyan-
dım. Zaten gece yeni ailelerin işgale katılacağını bildiğimden kulağım
kapıdaydı. Gecenin siyahı içinde siyah naylonlu evlere çarpmadan
kapıya doğru koştum. Alexandra'yı uyandırmadım bile. Kampın bü-
tün koordinatörleri de hemen yanımda koşa koşa geliyorlardı. Poula,
elimde gece bizim film için yaptığı aydınlatma araçlarıyla bana yetiştii.
Ortasından kesilmiş pet şişelerinin kapaklarına yerleştirilmiş mum-
lardan imal ettiğimiz bir aydınlatma sistemimiz vardı. Mumlar bit-
mesin diye henüz yakmadan taşıyorduk. Kapıya varınca her gecenin
en az iki katı kadar güvenliği kapıda bekler bulduk. Yanı başlarına
yatırılmış machetalar ve oraklarla gelebilecek muhtemel bir saldırıya
karşı hazırıldılar. Alarm özelliği taşıyan, kapı girişinde sallandırılmış
saç gong gecenin sessizliği ile barışık duruyordu. Otobüsler güvenlik
kapısında bizimle birlikte vardılar. İçlerinde kadınlar, erkekler, ço-
cuklar ve gecenin gerginliğini taşıyorlardı. Otobüsün içindeki liste-
deki adlarını sildirdikten sonra teker teker işgal topraklarına inmeye
başladılar. Polis, otobüsü çevirmiş beş saat bekletmişti. İçlerinden bir
kadının üstünden silah çıkınca kocasını alıp götürmüşlerdi. Bu kam-
pın bulunduğu toprakların sahibi, sürekli çeşitli biçimlerde saldırdığı
için aynı topraklarda yeni işgaller yapılarak işgal alanı ve direniş ge-
nişletiliyordu. İki büyük dere ve üç tane ucu zor görünen büyük tepe-
yi de içine alan buraya elli yedi aile daha iniyordu. Sahibinin gözünü
doyurmayan topraklarda yeni bir yaşama başlayacak elli yedi aile. Ai-
lelerin hepsi indi. Otobüsler farlarını da yanlarına alarak eskiliklerine
yakışır homurdanmalarla beraber gittiler.

Koordinatör Miguel konuşmaya başladı. Işıklarım mumları yak-
tılar. Yüzlerini seçemiyordum. Pet şişelere sıkıştırılmış mumlar ya-
nınca havadaki coşkulu sözcükleri aydınlattılar.

Burası campamento San Domingo Miguel Gonzales ve ben koor-
dinatör Miguel. Aramıza katıldığınız için çok mutluyuz. Biz, sizlerle
beraber burada toprak reformunu gerçekleştirip yeni bir dünya yara-
tacağız. Hepinizi San Domingo Gonzales yaşayanları olarak sağlıklı,
mutluluk dolu toprak işgalleri diliyorum.

Sonra bir başka koordinatör sözü devraldı. Sözcükler başka,
coşku aynıydı. Bütün koordinatörlerde söz hakkı ve benim pet şişe
aydınlatmalarım birlikte dolaştı. Sonra Maria'ya söz verdiler. "Ben
Maria (...) Arjantin'den buraya sağlık sorunlarının düzelmesine yar-
dımci olmak için geldim. Sizlere bu aileye katıldığınız için 'Hoş gel-
diniz!' diyorum."

Sıra uykudan yeni uyanabilmiş Alexandra'ya geldiğinde yine
kendimi tanıtmak ve konuşmak zorunda olacağımı anlayıp söz-
cükleri seçmeye çalıştım. Sonra baktım ki sözcükler zaten geceye
aldırmadan dolaşıyorlar. Bir-iki cümle de ben söyledim, artık sı-
caktan pet şişenin kenarları eriyip mumun üstüne yapıştığından
etkisi daha da azalan ışık kenarda sandalyeye gitarıyla birlikte otu-
ran Ramon'a döndü. Sahnenin ortasında üstüne çevrilecek ışıkla
yaşama katılacak oyuncular gibi şarkıya başladı: "Hepimiz toprak
işgalcileriyiz."

Sonra sloganlarını attılar, eşyalarını alıp kendileri için ayrılan
öbür evlerin sol tarafında bulunan topraklarına doğru yola çıktılar.
Hepsinin sırtlarındaki dürülmüş yataklarının kenarların da macheta-
ları sarkıyor. Çocuklar annelerinin eteklerine tutunmuş uykulu göz-
lerle en küçük ayrıntılara uzun uzun bakıyorlar. Aydınlatmalarım
çoktan pet şişelerin içine gömüldü. Ufak çocuklar yaşlılarla birlikte
yataklarının peşinden bu gece uyumak üzere okula doğru yola çı-
kıyorlar. Diğerleri başlarına battaniyeler çekerek yere uzandılar ve
gecenin nemi hemen üstlerine çöktü.

João Pedro Stédile ile söyleşi: İşgal Öncesi Çalışmalar¹²

Tipik bir toprak işgalini tarif eder misiniz?

İki ya da üç ay süresince militanlarımız çok sayıda Topraksız köylünün bulunduğu bölgelerdeki köyleri ve toplulukları ziyaret eder ve bilinç yükseltme çalışmaları yaparlar. İnsanlara toprak hakları olduğunu, anayasada tarım reformu konusunda bir madde bulunduğunu ama hükümetin bunu uygulamadığını anlatırlar. Sonra, çiftçilere bölgede büyük kullanılmayan toprak olup olmadığını sorarız, çünkü yasa açık: Büyük üretken olmayan mülkiyet olan her yerde, hükümet buna el koymak zorunda. Tartışmalara katılırlar ve daha bilinçlenmeye başlarlar. Sonra karar anı gelir. “Toprak hakkınız var. Bölgede kullanılmayan toprak da var. Hükümeti buna el koymaya zorlamanın tek bir yolu var. Mektup yazdığınızda bunu yapacaklarını sanıyor musunuz? Başkana sormak zaman kaybı, hele ki toprak sahibiyse. Rahibe gidebilirsiniz ama ilgilenmezse ne olacak? Örgütlenmeli ve toprağa kendimiz el koymalıyız. deriz.

- 25 -

Kendimi gün doğuşuna kurdum. Güneşi henüz üstünde olduğumuz tepeyi aşmadan yakaladım. Gecenin nemi yerini sise bırakmış. Kırmızıya çalan güneş altında, neşe ortalıkta dolaşıyor. Nereden geldi aklıma. Eskiden ülkemde yolculukta bir yere varmak üzereyken radyoda yurttan sesler korusu çalardı ya, öyle bir duyuya kapılıyorum. Çoğu uyanmış bile. Islak çimlerin üzerinde uzun şerit halinde yayılmış siyah naylonun kesilmesini bekleyenlerin yanına gidiyorum. Ölçüldükten sonra siyah naylonlarını, evlerinin duvarlarını alıp topraklarının bir köşesine gidiyorlar. İki bambuyu diklemesine çakıp üst köşelerini machetalarıyla bir başka bambu gelecek şekilde oyuyorlar. Kiriş görevi yapacak bambuyu yerleştir-

¹² New Left Review, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

dikten sonra ilk evlerini yapmış oluyorlar. Bir süre sonra bu evler yine siyah naylonların altında köşeli evlere, iki küçük odaya dönüşür. Önce üstüne bir yerlerden bulunmuş kalın bir branda ile tahkim edilip pencerelerinin kenarları çiçeklerle dolu tenekelerle dolar.

“Nasıl geçti ilk gece?” diyorum bir amcaya. “Nerede uyudunuz?”

“Burada uyudum.” diyor, eliyle arkasındaki toprakları göstererek. “Çok soğuk değildi. Arkadaşlar bizi çok iyi karşıladı. Burası bayağı büyük bir yer. Beraber çok iyi yaşayacağız. Bir arkadaşım katıldım MST’ye. O hala uyuyor. Halbuki demin koordinatörler ev için direk dağıttılar. Onun da alması gerek. Ben de machetamla, orağını öbür işgal yerinde unutmuşum.

O konudan konuya ilgisizce atlıyor ama yüzündeki sevimli ifade sürekli. Dün gece otobüs ile gelenleri organize eden militan kızın yanına gidiyorum. Sis yüzündeki uykusuzluğu örtemiyor. Elinde dün akşamki defterle bir yandan bir yana koşturuyor.

“Nasıl geçti ilk gün?”

Hemen polisin yaptıklarını anlatmaya başlıyor. Bir yerde onları durdurup tam beş saat aramadan geçirmiş. “Böyle bir şeye hakkı yok,” diye ekliyor.

“Peki, siz ‘Nereye gidiyorsunuz?’ sorusuna ne cevap verdiniz?”

“Böyle bir soruya cevap vermek zorunda değiliz. Seyahat hakkımız var ve zaten işgalden önce herkese bu haklarını anlatıyoruz. Herkes de ona göre cevaplıyor.”

“Bir de silah yakalatmışsınız. Birisinin üstünde silah taşıdığından haberiniz var mıydı?”

“Yoktu ama burada çok kişinin silahı vardır. Bu çok önemli bir şey değil. Zaten eşi ve çocukları bizim yanımızda. Onlar aile için toprak reformunu ve mücadeleyi sürdürüyorlar.”

Sis iyice yükseldiğinde yeşilin ortasında elli dört Topraksız evi daha yükselmiş, hepsi gecekondular.

João Pedro Stédile ile söyleşi:**Festa: İşgal¹³**

İşgal kararı alındığında, biriktirmiş olduğumuz tüm tarihsel deneyimi aktarabiliriz ki bu da politik bir bakış açısından bakıldığında Topraksızlar Hareketi'nin yapmakta olduğu şeyin ta kendisidir: Bizim rolümüz, bir sınıf olarak öğrenmiş olduklarımızı aktarmaktır. Toprak işgalleri söz konusu olduğu sürece, işimizi biliriz. Her şeyi olmasa bile, birçok şeyi. Herkes, tüm aileler birlikte gitmelidir. Polisten kaçınmak için gece yapılmalıdır. Katılmak isteyenler kendilerini on beş ya da yirmi kişiden oluşan topluluklar biçiminde örgütlemelidirler. Sonra, her komite -bunlardan yaklaşık yirmi kadar olabilir- bir kamyon kiralamalı, çadır almalı ve ihtiyaçları depolayacak bir olanak yaratmalıdır. Bir gün, her bir on beş kişilik komitenin temsilcileriyle işgalin ne zaman yapılacağına karar verileceği bir toplantı düzenlenir. Karar gizli tutulmalıdır. Gece, kiralanan kamyonlar yanaşır, tam gün ışımadan önce ve topluluklara gidilir, taşıyabilecekleri ve sonra kullanacakları her şeyi yanlarına alırlar.

Ailelerin alanın denetimini ele geçirmek ve korunaklarını inşa etmek için tek bir geceleri vardır, böylece ertesi sabah erken saatlerde, mülk sahibi gelip alanı biteni anladığında, campamento çoktan kurulmuş olur. Komite alanı tanımak, nerede su kaynağı olduğunu öğrenmek, nerede gölgelik ağaçlar bulunduğunu anlamak üzere bir aile seçer. Bir açık hava kampı kurulurken dikkate alınması gereken bir sürü öğe vardır. Yola yakın olmak daha iyidir çünkü o zaman çok fazla eşyayı sırtta taşımak gerekmez. Bu tür lojistik deneyim bir işgalin nasıl geliştiği konusunda önemli etkilerde bulunabilir. Ama başarı gerçekten de katılan ailelerin sayısına bağlıdır. Daha çoklarsa, mülk sahibi ve polis açısından güç dengesi daha elverişsizdir; aileler azsalar, onları çıkartmak daha kolaylaşır ve ortaya çıkan politik sonuçlar da daha sınırlı olur. Sabah, yerleşim kurulmuştur ve çatışma temeli ortaya çıkmıştır.

Basında yer alır ve mülk sahibi yetkililere başvurarak gecekonducuların çıkartılmasını ister. Burada avukatlarımız devreye girerek,

¹³ *New Left Review*, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

arazinin büyük olduğunu ve üretime açılmamış olduğunu ve bu yüzden de durumun anayasaya uygun olduğunu savunurlar. Topraksızlar'ın bakış açısına göre, kazanırsak bu INCRA'nın araziye teftiş etmesi ve onu kamulaştırmaya karar vermesi sayesinde. Kaybedersek mülk sahibinin bizi dışarı atmak için gereken miktarda güce sahip olması nedeniyledir. Polis gecekonduları dışarı atmaya geldiğinde, her zaman şiddetten kaçınırsınız. Eğer kamp kaydırılırsa -örneğin yolun kenarına- biz de oradan bir başka kullanılmamış toprak işgal etmeye gideriz. Ama bir grup için önemli olan bir kez bir kampta toplandığında, birlik içinde kalmayı sürdürmek ve hükümet üzerinde baskı kurmayı sürdürmektir.

- 26 -

Kadınlar, yaşamın yine güçlüklerini en çok yaşayanlar. Bu kampa-
taki en büyük sorunlardan biri olan susuzluk, yine onların başına
patlıyor. Kampın iki tarafında bulunan yerlerden suyu evlere taşı-
yanlar hep onlar. Ben yemek yediğimiz eve bari suyu taşıyayım, diye
günde iki kez çeşmeye gittiğimde, herkesin garip bakışlarına maruz
kalıyorum. Bizim Anadolu gelenekleri gibi su taşıma işi, kadının üs-
tüne düşen bir görev. Dün Maria'nın kampın küçük meydanındaki
sağlık evinde yaptığı kontrollerde de tespit ettiği iki genel rahatsız-
lıktan biri kadınların bel ağrıları. Tabii ki bunun nedeni de suyun
taşınması. Zaten diğer sorun da sudan kaynaklı, özellikle çocuklar-
daki parazitsel hastalıklardı. Bunun üzerine akşam sağlık komitesi-
nin toplanmasını istedi.

Kampta elektriğin tek olduğu yer olan okula sağlık komitesi topla-
nmaya başladı. Her nüklei'den en az bir kişinin toplantıya gelip
gelmediği yoklama yapılarak tespit edildi. "nüklei bir?" "Burada!",
"nüklei iki?", "Burada!" Çoğunluğu kadın. Sanırım Maria istediklerini
kolay elde edecek. Hemen Maria söze başlıyor. Sorunu anlatıp çözü-
münü öneriyor. En az yüz metre kadar yukarı düşen köyün meyda-
nına bir depo koyup suyu aşağıdan buraya taşımak ve dolayısıyla su

taşınan yolu aza indirmek. Herkes birbirine bakıyor. Sorunun tartışılması bile gereksiz. Çünkü bir sürü kadın bel ağrılarıyla şimdiki toplantıda. Depoyu ve motoru alabilmek için yeterli paraları yok. Bunun üzerine Maria hiç su taşımayan erkekleri iyice haşlıyor ama yıllardır var olan bir alışkanlığı hemen bozabilmek zor. Onlar da biraz başlarını öne eğip ilk fırsatta bu işi gerçekleştirecekleri sözünü vermekten öte bir şey yapamıyorlar. Maria, devam ediyor. “En azından içecek su için mutlaka aşağıdan yararlanılsın” Esas olarak diğer su, parazitlerin nedeni. Bunu herkese ileteceklerini söylüyorlar ama özellikle üst taraftakilerin günlük koşuşturma içinde bunu yapmalarını biraz zor. Aklıma bir fikir geliyor. Çocukların hepsine birer pet şişe bulmak ve okulda her gün birlikte aşağıdaki suya gidip doldurmalarını sağlamak. Böylece en azından onların parazitsiz su içebilmelerini hem de bu bilinci üstlenmelerini sağlamak. Ayrıca ailelere de çocuklar üzerinden bir şeyleri gösterebilmek. Maria hemen destekliyor. Diğerleri de katılıyor. Bir gün sonra okuldan ellerinde şişeleriyle çeşmeye giden çocukları seyrederim.

- 27 -

Yeni gelenlerle birlikte üst suyun başında çamaşır yıkayan kadınların sayısı iyice çoğaldı. Özel bir izinle buraya gelebiliyorum. Koordinatör Miguel, belki bazılarının çamaşır yıkarken kadınların filme alınmasına karşı çıkacağını düşünüyor. Bu yüzden önce eşi, bizim için oradaki herkese sorduktan sonra derenin kenarında kalyalara çarpılarak yıkanan elbiselerin temizlenişlerini çekebiliyorum. Ortalarından bir kadın bağırınca sesinden tanıdım. Dün gece sohbet ediyorduk. Beşinci çocuğuna hamileydi. “Nereden geldiniz buraya?” dediğimde “Faveladan, diye cevaplamıştı. Brezilya’da her şehrin kenarlarını saran yoksullukları, uyuşturucu mafyalarıyla yaşamın hiçbir değerinin olmamasıyla meşhur gecekondularından bahsetmişti. Orada evleri varmış ama her gün ne yiyeceklerini, çocuklarını nasıl besleyeceklerini, düşünmekten kahrolduklarını söylemişti. “Suç nedir ki? Suç bizim için ekmek kazanmaktı, diye anlatmıştı. Sonra

canına tak etmiş, çekmiş kocasını “Bak,” demiş, “ben böyle yaşamaktan bıktım. MST’ye katılalım, kendimiz ve çocuklarımız için yeni bir gelecek kuralım.” Kocasını önce bırakamayacağını düşündüğü içki alışkanlığı yüzünden bayağı direnmiş ama “Biz birbirimizi severiz,” diyor. “Ben ikna ettim. Zaten buraya gelmeye.” MST ile yaşamaya karar veren genellikle kadınlar. Bu kararlarından sonra da artık ellerine aldıkları yaşamı belirleyebilme şanslarını bir daha hiç bırakmıyorlar. Şimdi karnı burnunda haliyle çamaşır yıkarken dün gece söyledikleri yine aklıma geliyor. Tepemizde parlayan koca aya bakıp “Çocuğumu burada doğuracağım,” demişti. “Burada. Bu güzel ay ışığında.

- 28 -

İki otobüse doluşup kente doğru yola çıktık. Bu eyaletin merkezi olan Santa Catarina’da Küçük Çiftçi Hareketi’nin (*Movimento dos Pequenos Agricultores*-MPA) düzenlediği savaşa karşı mitinge katılmak üzere yola çıktığımız otobüsler yine geçen geceler. Polis baskısından ve her an bir saldırı olabileceğinden korkan diğer otobüs sahipleri MST’ye otobüs kiralamak istemiyorlar. Ayrıca zaten çok fazla para istediklerinden ve bu otobüs sahipleri MST sempatanı olduğundan, hep aynı arabalarla yolculuk ediliyormuş. Polis yolda bu arabaları gördüğünde, içinde MST olacağı düşüncesiyle her zaman çeviriyormuş. Meksika’da Zapatist komünlerine yaptığımız yolculuklarda da benzer durumlarla karşılaşmıştık. Bu yüzden şoförler her yola çıkışta başka bir dağ yolundan komüne ulaşmaya çalışıyorlardı. Otobüste küçük bir nüklei yoklaması yapıldı. Hangi nüklei’den kaç kişi katıldığı tespit edildi. Sonrası bütün miting otobüsleri gibi şarkılarla, sloganlarla devam ediyor. Otobüstekilerin bu mitinge katılması daha çok MPA ile dayanışma ve ABD’ye karşı tavırları. Ama ben dünyanın diğer ucundaki Irak’ın işgal edilmesi ile Brezilya’nın, özellikle MST’nin o kadar yakın bağı olduğunu düşünüyorum ki, herkese bundan söz ediyorum. Onlar ise Brezilya’nın kendi başına koca bir dünya olduğu anlayışı içinde bunu fazla algılamıyorlar. Kentin içinde yoksul mahallelerinin içinden otobüslerle

geçip bir spor salonuna varıyoruz. Burada bütün çevre illerden gelen MPA mensupları dün gece uyumuş. Basket sahasının ortası yataklarla dolu. Kenarında koca kazanlarla yemekler dağılıyor. Yine birisi elime bir tabak tutuşturuyor. Salonda su kesik olduğundan yıkama şansı yok. Aldırmadan yemek doldurtup yemeye başlıyorum. Pilavın kenarına oturtulmuş iki yuka parçasıyla basket potası altında gitar çalanlara katılıyorum. Yemeği çabuk bitirip, tabak arayana başkasına uzatıp tekrar çekmeye başlıyorum. Brezilya'ya ilk girdiğimiz gün tanıştığımız sendikacı ile karşılaşırız. Onların tarım işçileri sendikası da MPA'nın bu mitingine destek veriyor. Beni tutup bu yürüyüşü organize eden MPA sorumlusuna götürüyor. Yirmi beş yaşlarında bir kız. Üst dişlerinde boydan boya teller var. –Bu telleri o zaman hala dişlerin düzeltilmesi için tedavi aracı olarak kullanıldığını zannediyordum. Ancak daha sonra geçen zamanlarda anladım ki, bu Brezilya'da küpe gibi bir süs olarak kullanılıyor. Ama hiçbir zaman bana estetik gelmediğini belirteyim.–

“Bu mitingi niçin yapıyorsunuz?”

“Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ı işgal ediyor. Biz barıştan yanayız. Irak'ı işgal ediyor çünkü büyük uluslararası tekeller böyle istiyor. Herkes oradaki savaşın petrolün ele geçirilmesi için yapıldığını biliyor. Biz küçük çiftçiler uluslararası tekellerin zulmünü en yakından çekenleriz. Bu yüzden mitingi gerçekleştirerek dünyanın diğer ucunda mazlum kardeşlerimizin yanında olduğumuzu göstermek istiyoruz. Brezilya hükümetinin savaşa karşı daha duyarlı olmasını istiyoruz.

“MPA büyük tarım tekelleri karşısında birleşerek, onların bizi tek çeşitli üretime zorlamalarına karşı, modifiye edilmiş terminatör tohumlara karşı, bizim ürünlerimizi pazarda yok pahasına satın alabilmelerine karşı birleştik. MST ile birlikte hareket etmemizin nedeni de bu. MST bizim için doğal tohumlar üretiyor ve biz ürünlerimizi kooperatiflerde birlikte işliyoruz. Büyük toprak sahiplerine karşı, uluslararası tekellere karşı birlikte mücadele ediyoruz. Şimdi bizim düzenlediğimiz bu savaşa karşı mitinge de, MST'li arkadaşlar destek veriyor.

Artık arkamızdaki büyük kazanlar kaldırılıyor. Henüz bir gün önce kurulmuş ocaklar hakem masasının yerini boşaltıyor. Aklına yeni geldiği için utanarak “Yemek yediniz mi?” diye soruyor. Birisi kolumdan tutup “Ben de konuşmak istiyorum,” diyor.

“Ben Jose Cordazo, küçük çiftçiyim. Yüz kırk kilometre uzaktan buraya miting için geldim. Çünkü eğer biz ses çıkarmazsak hepimizi köleleştirecekler. Elimizden yüzyıllardır yetiştirdiğimiz bitkilerin patentlerini alıp kendi bahçemizde yetiştirdiğimiz şeylerden bile para isteyecekler. Savaş, bütün bunların yürütülmesi için bir güç gösterisi...”

Kafasında bir kovboy şapkası var. Kirli sakallı yüzü, MST mensuplarından farklı değil. Zaten özellikle bu bölgede küçük toprak sahipleri tamamıyla aynı kaderi paylaşıyorlar. Almanya’dan, İtalya’dan, Polanya’dan gelen göçmen ailelerin her geçen yıl elindeki toprakları bölüne bölüne daha da azaldığından yoksullukları fazlaşıyor. Aynı aileden bazıları MST’ye katılıp mücadele ederken bazıları küçük yetersiz topraklarında yaşama uğraşı veriyor.

Toparlanıp valiliğin önüne gidiyoruz. Beş yüz kişilik kadar bir topluluk olarak merdivenlere çöküyoruz. Bizim kız, sırtına bağladığı MPA bayrağı elindeki megafonla bu küçük çiftçilerin küçük mitingini yönetiyor. Delegeler gönderiyorlar hükümete ve hep beraber haykırıyorlar: “Biz savaş istemiyoruz!”

- 29 -

São Paulo’ya varıyoruz. Yaklaşık on dört saatlik bir yol aştık. Bir metropol kent havası hemen çevremizi sarıyor. Brezilyalılar çok anlatıp korkuttuğundan, Alexandra her yaklaşıma soyguncu gözüyle bakıyor. Metronun özellikle yabancılar için çok tehlikeli olması uyarısı her yerde okuduğum şeylerden, bu yüzden hemen metroya gidiyorum ki bu endişeyi atlatalım. Çünkü zaten en fazla bir kez taksiye binme şansımız olabilir daha ötesi hayal. Üç istasyon sonrası MST Ulusal Sekreterliği’nin bulunduğu istasyon. Metro, bütün metrolar gibi sabah sabah uyukulu insanları taşıyor. Alexandra belki de soy-

guncularla aynı vagonda olduğumuzdan biraz alıştı. Siyah naylon torbanın içindeki kamera çantası ve çok küçük sırt çantası dışında zaten bir şeyim yok. Muhtemel soygun sırasında ilk kurtarılacaklar pasaportum ve çektiğim kasetler. Ulusal Sekreterliği buluyoruz. Üç katlı bir bina. Brezilya'nın en büyük kenti São Paulo olduğundan, MST'nin Ulusal Sekreterliği burada. Kamera ile kontrol edilen bir kapıdan içeri giriyoruz. Wanusa'yı soruyoruz, uluslararası ilişkilerden sorumlulardan biri. Haber verilmiş olması lazım. "Bir saniye bekleyin" diyor sekreter. Bir odaya alıyor. Tertemiz, düzgün bir ofis. Karşıda bir video ve televizyon. Arkada bir toplantı odası, tabii ki duvarında MST bayrağı. "Wanusa gelmek üzere." diyorlar. "Beraber kahve içmek ister misiniz?" Mutfağın yanına gidiyoruz. Herkes kahve içmeye inmiş. İnce dilimlenmiş taze sıcak ekmeklerin üstüne tereyağı sürüp kahvaltımızı yapıyoruz. Ne yazık ki Wanusa erken geliyor. Sadece kahvelerimizi alıp diğer odaya geçiyoruz. Bizi bekliyormuş, Irma haber göndermiş ama biz geleneklere uygun olarak kendimizi tanıtıyoruz. Ne yapmak istediğimizi söylüyoruz. O da her zamanki cevabı veriyor: "Organize olalım. Bugün savaşa karşı miting olduğunu söylüyor. "Tamam, diyorum, "bunda olmalıyız." Ayrıca São Paulo çevresindeki kentlere yakın kamplarda kalmak istiyoruz. "Şehir içi örgütlenmelerini görmek ister misiniz?" "Evet." Çok iyi organize edilmiş çok eski assentamentolardan birini belki ama ben öncelikle favelaları görmek isterim. "Tamam, mitinge yetişmek lazım." Dışarı çıkıyor. Önümüzden kâğıt yığınları geçiyor. "Peki," demiştim Irma'ya "ya bürokrasi?" "Tabii ki var hem de nasıl!" diye cevaplamıştı. Bir sürü kâğıt, dosya; özellikle kooperatiflerden sonra kontrol için her şey belgeli olmak zorunda. Bu da çok bürokrasi demek.

- 30 -

Henüz otobüste iken miting konvoyunu yakalıyoruz. Bütün mitingler gibi sokağın ruhu sarmış etrafı. Ortada ilerleyen bir kamyon herkesi mitinge davet ederken saflar halinde toplanmamış kitle, her

renkten bayraklarla yürüyorlar. Üç bin kişi kadar var. Sloganlarla birlikte dans ediyorlar. Amerikan Konsoloslugu'na 300 metre kala polis yolu kesiyor. Gençler hararetle ön tarafa koşuyor. Zaten çoğunluk genç. Polis yoldan çekilip konsolosluğa doğru gidiyor. Oyunbozanlık edip kaçan polise canları sıkılıyor. Hızla konsolosluğa yürüyorlar. Birkaç tane MST bayrağı gördüm. Bunun dışında kara bayraklardan, EZLN bayraklarına kadar hepsi var. Hatta bir Saddam posterini bile gördüm. İşçi Partisi (PT) bayrağı yok. Konsolosluğun önüne varıyoruz. Polis bir kat daha polis çekiyor önümüze. Bir helikopter tepemizde dolaşıyor. Ben konsolosluğu filme alırken konsolosluktan da bizi çekiyorlar. Daha önce başka ülkelerde, başka kitaplarda da olduğu gibi bütün dünyada vizyondayım. Polisler bütün dünya polisleri gibi komplekslerini şişme omuzlarla gidermeye çalışmışlar. Kalkanlarının ardında sakladıkları ve arkalarında bekleyen otomatik silahlı arkadaşları var. Kamyon konsolosluğun önüne geliyor. Knuşmalar başlıyor, savaşı lanetleyen. Konsolosluktan video çeken dışında hiçbir işaret yok. Üst katlardan aniden camlar açılıyor. Beyaz mendiller sallanıyor. Üstünde barış yazan kâğıtlar dışarı uzatılıyor. Konsolosluğun Brezilyalı çalışanları eyleme destek veriyorlar. Büyük alkış alıyorlar. Sloganlar daha coşkulu: "SAVAŞA HAYIR!"

MST adına birisinin konuşacağını duyuyorum. Kalabalık içinde sıyrılıp kamyonun önüne geçemiyorum. Ben arkada eyleme katılan genç kız örnekleri topluyordum. Güçlkle konuşmanın sonunu yakalıyorum. Kamyonun üstüne çıkabilmek için Alexandra'ya gönderiyorum. Biraz sonra kamyonun tepesindeyiz. MST delegesi ile tanışıyorum: Juliana. Arkasını konsolosluğa verip, duyulsun diye bağırta bağırta konuşturuyorum:

"Biz MST olarak savaş istemiyoruz. Birleşik Devletler, dünya jandarmalığına soyunup bütün dünyayı tehdit ediyor. Esas amaçları ise emperyalist çıkarları. Bunun için kadınları ve çocukları öldürüyorlar. Petrole sahip olmak için bütün dünyayı savaşa sürüklüyorlar. Biz buna karşı çıkıyoruz ve direneceğiz."

Arkamızda kamyonda toplanmış delegelere yumurta ve boya torbaları dağıtılıyor. Hep beraber konsolosluğa atılıyor. Birkaç ta-

nesi menzilden bilmeyerek kısa düşüp polislerin kasklarında patlıyor. Yumurtalı kasklar, konsolosluğu korumak için barajlarını sıklaştırıyorlar. Birkaç boya torbasından da nasiplerini alıyorlar. Bizi çeken video kendini geri çekip terbiye edilmemiş olarak kalıyor.

MST’NİN ORTADOĞU’DAKİ ÇATIŞMA HAKKINDAKİ POZİSYONU¹⁴

İsrail devleti ve Filistin halkının içinde bulunduğu ciddi durum karşısında ve Filistin Ulusal Otoritesi önderleriyle birlikte olan bir MST önderinin -yoldaş Mario Lill- ve Via Campesina’nın diğer önderlerinin yarattığı uluslararası tepkiler karşısında, konumumuzu açıklığa kavuşturmak istiyoruz:

Yolculuk hakkında:

1. MST, başlangıcından bu yana dayanışma politikasını ve tüm halklarla bilgi ve deneyim alışverişini öncelik haline getirmiştir. MST önceki yıllarda bu hedeflerle, İsrail’e delegelerini göndermiş ve halkının dayanışması sayesinde, yarı-sulak arazilerdeki sulama projeleriyle ilgili olarak önemli bilgiler edinmiştir.
2. İkinci Dünya Sosyal Forumu’nda kararlaştırılan bölge ziyareti, Filistinliler tarafından kutlanan Toprak Günü’yle çakışacak biçimde planlanmıştır. Değişik ülkelerden birçok örgütün delegelerinden oluşan Via Campesina delegasyonu, Ortadoğu’ya İsrail ve Filistinli çiftçilerle dayanışma amacıyla gitmiştir.
3. Ziyaret, İsrail ordusunun Filistin halkına karşı şiddeti beklenmedik biçimde tırmandırdığı bir ortamda, çatışmanın sertleşmesiyle de çakışmıştır. Şiddetin temel nedeni, Ürdün ve Gazze şeridindeki İsrail işgalinin sürmesi ve yaygınlaşmasıdır.

¹⁴ MST Ulusal Önderliği, São Paulo, 8 Nisan 2002. MST liderlerinin İsrail ablukası altındaki Yaser Arafat’la karargahında gerçekleştirdiği dayanışma eyleminin ardından yaptığı açıklama.

4. Filistin halkının insanlığa karşı işlenen suçların kurbanları haline getirildiği bir ortamda, militarist siyaset ve İsrail'in Ariel Şaron hükümeti tarafından sürdürülen ve ABD Başkanı George W Bush tarafından sınırsızca desteklenen İnsan Hakları ihlalleri karşısında, bu duruma seyirci kalmaz, sessiz kalmaz ya da aralarında Brezilya hükümetinin de olduğu hükümetlerin çoğunluğunun korkakça tutumunu sürdüremezdik. Bu nedenle, Via Campesina delegasyonunun bütün üyeleriyle birlikte İsrail hükümetinin tankları tarafından kuşatılan Filistin Ulusal Otoritesi'nin önderler grubuna katılarak dayanışmamızı sergilemeye karar verdik.
5. Ariel Şaron hükümetinin, hayata ve herhangi bir insanın haysiyetine saygı biçimindeki hümanist Yahudi geleneklerine ihanet eden, Filistinlileri ezmek üzere İsrail Ordusu'na dönmeyi reddettiği için hapse atılan Yahudi asker Sergio Yahni'nin de kendisini suçladığı gibi Filistinliler kadar İsraililer arasında da umutsuzluk ve ölümü tırmandıran politikalarını kınıyoruz.
6. 11 Eylül olaylarını kullanarak silahlarının gücüyle kendi çıkarlarına karşı olan tüm halklar açısından güvenliksizlik ve tehdit yaratan bir emperyalist saldırıyı başlatan George W Bush'un hükümet politikalarını kınıyoruz.
7. Ülkelerin çoğunluğunun, başta da Avrupalı hükümetlerin, Ariel Şaron'un Filistin ulusuna karşı yürüttüğü soykırım karşısındaki ve ABD'nin pratik olarak kalıcı bir sıkıyönetim hali yaratmış olan militarist saldırıları karşısındaki sessiz ve tereddütlü siyasetlerini kınıyoruz.
8. Topraklarının işgaline karşı, özgür ve egemen bir devlet hakları için verdikleri mücadelede İsrail hükümeti tarafından yürütülen gerçek bir soykırımın kurbanları haline getirilen Filistin halkını destekliyor ve onunla dayanışmamızı genişletiyoruz.

9. Kendileri de kendi ülkelerinin ordusu tarafından Filistin ulusuna karşı yürütülen saldırganlık, baskı ve aşağılamanın kurbanları olan İsrail halkını destekliyor ve dayanışma duygularımızı ifade ediyoruz. 1967 savaşı öncesindeki sınırlarına saygılı bir İsrail devletinin varlığını destekliyoruz.
10. İsrailiilerin ve Filistinlilerin, giderek büyüyen, bölgede barışı hedefleyen, iki halk arasında karşılıklı saygıya dayalı bir barışçıl bir arada yaşamı inşa eden kitle gösterilerini destekliyor ve dayanışmamızı sunuyoruz. Filistin halkını kendi topraklarında ezmek üzere orduya katılmayı reddeden İsraili subay ve askerlerin mücadelesine özel bir destek ve dayanışma sunuyoruz.
11. İsrail Ordusu'nun Filistin topraklarındaki askerî saldırısının acilen durdurulmasını, 1967 savaşı öncesi sınırlara çekilmesini, iki özgür ve egemen devletin varlığını güvence altına alan 242 ve 243 sayılı BM kararlarının acilen uygulanmasını talep ediyoruz.
12. Silahların gücünün barışı getireceğine inanmıyoruz. Barışın karşılıklı saygı ve adaletten doğacağına inanıyoruz. Her şeyin ötesinde de, İsraili yazar Amos Oz'un da yazdığı gibi, özgürlüğü, toprakları ve yaşamı için mücadele veren bir halkın kazanacağına inanıyoruz, her zaman!

- 31 -

Kamlara ancak yarın gidebileceğiz. Bu akşam kalmak için kenttin son metro durağındaki bir kilisenin misafirhanesi ayarlanıyor. Alexandra, yemek yerken seyrettiğimiz bir televizyonda metrodaki kameralardan çekilen bir görüntüyü seyrettikten sonra daha da ürkek. Metro güvenlik görevlisini bıçaklayıp silahını alıp kaçan iki kişi vardı bu görüntülerde. Bense, ülkemın kaderciliğinin verdiği ataletle umursamıyorum bile. Son durakta indiğimizde bizim eski Topkapı terminali benzeri bir yerle karşılaşılıyor. Tıklım tıklım, herkes bir

yerlere koşturuyor. Kenarlara dizilmiş sucuk ekmekçiler, seyyar satıcılar bağıra bağıra satış yapıyorlar. Bütün bunları yerken küçük arabalara dizilmiş rom şişelerinden kadeh kadeh ucuz rom içip soğuk bira satın alabilirsiniz. Yani sevdim. En güvendiğim şey, onlar gibi yoksul görünüyoruz ki, bu görüntü de hiç yanıltıcı değil. Karanlık sokaklardan TIR'ların park ettiği bir tanesine girip adresi buluyoruz. Uzun zil çalmalar sonucu birisi kapısını açıp bizi Özgürlük Teolojisi'nin kiliselerinden birinin misafirhanesine alıyor.

Uzun bir koridor. Sağ tarafında dolaplarla ayrılmış büyük bir mutfak var. Ve tabii ki bu mutfakta biraz sonra bize sunulacak piring pilavı, fasulye ve yuka. Üst kata çıkıyoruz. Kızlar ve erkekler için ayrılmış iki koğuş var. Ama bizi ters yerlere bırakıyorlar çünkü yarın İşçi Partisi'nin kadınlar kongresi varmış, bu yüzden bir sürü kadın gelecekmış o yüzden erkekler kısmında Alexandra'ya yer verirken ben kadınlar kısmına gidiyorum. Koğuşta öğrenci hareketi liderlerinden bir çocuktan başka kimse yok. Kadınlar kısmında yalnız kalmaktan korkan Alexandra beş dakika içinde yanımıza taşınıyor.

Yemek yemeğe indiğimizde duvarlardaki afişleri inceliyorum. Koca bir bayrak üstünde Arapça yazıyor. Filistin'deki toprak işgalcilerinin bayrağı. Mozambik'te MST'nin kardeş örgütlenmesi olduğunu biliyordum ama Filistin'i şimdi öğrendim. MST'nin lider kadrosundan Stédile'nin Filistinli lider Yaser Arafat kuşatma altındayken ziyareti ve birlikte afişlerini şimdi daha iyi anlayabiliyorum. Bu afişlerin yanında Paulo Freire ve Che Guevera'da eksik değil tabii ki. Sürekli orada kalanlardan birinin dolaptan çıkardığı romla birlikte yemeğimizi yiyip, dünyayı değiştirme muhabbetleri ediyoruz, Özgürlük Teolojisi'nin bir kilisesinde.

- 32 -

Bir gün sonra sekreterliğe gittiğimizde ne yapacağımız planlanmıştı. Yanımıza verilen birisiyle yola çıktık. Bir metro, iki üç otobüs değiştirip kentin sınırlarına vardık. Apartmanların arasından sıyrılır sıyrılmaz iki tepeyi kaplayan, artık bize çok tanıdık gelen Topraksızlar'ın evlerini gördük. Derenin üstündeki küçük bir köprüden geç-

tikten sonra evlerin arasına daldık. Campamento San Demingo'daki gibi güvenli bir girişı yoktu. Zaten kent ile o kadar iç içeydi ki bu mümkün de değildi. Ama tabii ki MST bayrakları direklerde dalgalanıyordu. Bu iki kamp, bir yolun iki yamacına yerleşmişti. Yolun diğer ucunda uzun bir ağaçtan yapılmış giriş kapısı vardı. Komşu şehrin sakinleri rahat rahat MST yolundan geçip evlerine gidiyor, arabalarsa kapının kalkmasını biraz bekledikten sonra kapıdakilere bir selam gönderip geçiyorlardı. Evlerin arasına serpiştirilmiş tuvaletlerden bazılarının kapısında asma kilitler asılıydı. Kafalarının üstünde su taşıyan kadınlar, ince sokaklardan geçerek evlerine ilerliyorlardı. Bizimle gelen adam, bizi başkasına devredip geri döndü. Sağır ve dilsiz olduğu için otobüslerde ve metroda ücretsiz gidebildiği için her gün şehirde olabilecek ufak tefek işleri hallediyormuş.

İki kampta yaşayan ailelerin sayılarını öğreniyoruz. İki kamp da çok yeni. Henüz dört ay olmuş. Burası baraj bölgesi olarak kararlaştırılmış bu yüzden de kamulaştırılmış olduğundan eski sahipleriyle bir dert yok. Mücadele direkt olarak devlete karşı. Bunun şu an için avantajı, hemen tarım yapılabiliyor olmaları. İşgal ettikleri ilk günlerden itibaren toprağı birlikte ekmeye başlamışlar ve ilk ürünlerini almışlar bile. Bu yüzden diğer campamento gibi dışarıda çalışmaya gitmelerine gerek yok. Ancak baraj bölgesinde olmanın doğurduğu başka sorunlar var. Devlet buraya baraj yapmak için uluslararası inşaat firmalarıyla çoktan anlaşmış. Buranın işgal toprağı olarak MST tarafından seçilmesinin nedenlerinden biri de zaten bu barajın yapımını engellemek. Büyük elektrik santrallerinin ekolojik dengeyi en çok bozan unsurlardan biri olduğu gerçeğinden hareketle, bu işgal yapılmış. Buradaki mücadeleye özel olarak santrallerin yarattığı tahribata karşı çıkan örgütlenmeler de destek veriyor. Böylece buradaki Topraksızlar'ın düşmanları, milyonlarca hektara sahip oldukları için yarattıkları güç ve egemenlik dengeleriyle hareket eden toprak sahipleri değil, uluslararası arenada en önemli güç odaklarından biri enerji santralleri, onları inşa eden inşaat tekelleri, onlara kredi sağlayıp büyük karlar sağlayan uluslararası bankalar, sözleşmelerini yapan hukuk firmaları devlet içinde kolaylıklar sağladıkları için karşılığını alan bürokratlara kadar koca bir yok edici dünya.

Kendi topraklarında tarım yapabildiklerinden olacak, yeni olmalarına rağmen daha iyi örgütlenmiş iki kamp sırt sırta. Siyah naylonların altındaki evler yine iki odalı ama en önemli özelliklerinden biri evlerin çok temiz olması. İnce sokakların kenarını süsleyen ayçiçeklerinin boyları neredeyse evlere ulaşmış. Tepelerdeki tarlalarına götürüyorlar bizi. Soya fasulyesi ile kaplı koskoca bir alan. Traktör gibi araçlar kullanamamalarına rağmen çok iyi verim almışlar. “Bayağı yorucu oldu ama ilk hasadımızı yaptığımızda sevincimiz büyüktü.” diyor militan kız Ramona. Dört yıldır Topraksız Kır İşçiler Hareketi’nde ve burası ilk olarak onun sorumlu olarak çalıştığı yerlerden biri. İki çocuğu ile birlikte, o da burada yaşıyor. Uzaklardan sırtlarında ağaçlarla birileri geliyor. Omuzlarındaki ağaçların dengesini sapladıkları oraklarla kurup taşıyorlar.

“İşgal ettiğimiz yerlerde su bulunmasına ve evleri yapabileceğimiz materyal bulunmasına çok dikkat ederiz. Hala yapmakta olduğumuz yerler var. Bu yüzden ormana zarar vermeden ihtiyacımız olan malzemeyi elde etmeye çalışıyoruz.”

Yeni ettikleri mısırlara doğru gidiyoruz. Mısırların olduğu tepeden karşı tepedeki radyo ve televizyon istasyonlarının verici antenleri görünüyor. Şehrin banliyösündeki apartmanlar görünüyor. Hemen kampın kenarında kurdukları, günün her saati futbol oynayanların olduğu büyük bir saha gözüküyor. Burada maç yapılırken top, banliyödeki bir mahalleye, verici antenlerinin ortasına, mısır tarlasına ya da Topraksızlar’ın evlerine kaçabilir.

Kendi evine götürüyor bizi. Tepesine koydukları turuncu branda ışığı o kadar güzel taşıyor ki. Büyük bir odası var. Odanın ortasında pirinç işlemeli bir karyola, kenarda oymalı bir gardirop var. Evin içindeyken siyah naylonlu bir Topraksızlar evinde değil, daha çok, eski bir konak odasında hissediyorsunuz. Dört yaşındaki büyük oğlu bir tahta parçasıyla oynuyor. Turuncu. Gardirop, pirinç yatak, hepsi turuncu. Biz de içeri girip turuncu oluyoruz.

Diğer koordinatör T. ile tanışıyoruz. Yirmi yıl rahibe olarak yaşamış. Evine girerken kapısının üstünde Che resmi asılı.

“Neden MST’ye katıldın?”

“Yoksulluğu ortadan kaldırmak için yalnızca konuşmak yetmiyor. Birlikte mücadele etmek gerek.”

Çekik gözleri, kısa boyuyla uzak Asyalıyı andırıyor. Sırtına kırmızı bir şal almış. Alıp bizi kampın ortasındaki tek dükkâna götürüyor. Oranın sorumlusu ile tanıştırıyor.

“Koordinatörler toplantısına gelmek isterseniz, saat iki buçukta... Eliyle dükkânın biraz ilerisindeki çardağın altını gösteriyor. Kenarları kolluklu küçük sıralar topluluğu var. Dükkânın sorumlusu ismini ve yaptığı şeyi anlatmaya başlıyor. Hemen ben de kendimi tanıtıyorum ve yaptığım şeyi. Önce benim söylemem lazımdı! Dükkân tabii ki siyah naylondan iki bölüm. Ön tarafı dışarıyla ayıran tezgâhın üstünde Salgado’nun çektiği fotoğraf afişleri asılı. O fotoğraflardakiler de altlarında çalışıyorlar. Köşede pirinç torbaları dolu. Hemen bitişik çuvallar fasulye. Bir yerlerde de yukalar olmalı. Arka bölüme geçiyoruz. Torba torba elbiseler var.

“Bunlar öbür MST yerleşim yerlerinden bizim için gelen elbiseler. Şu anda bunları tasnif ediyoruz: Sonra ihtiyaca göre dağıtacağız. Dağıtmadan önce tamir etmemiz gerektiğinden çalışma komitesine söyledim. Yardımcı olacak arkadaşlar gönderecekler.”

“Pirinçler ve fasulyeler de diğer MST yerleşim yerlerinden. Zaten üretim yapan MST assentamentoları ve campamentoları üretimlerinin yüzde 4’ü kadarını merkezi örgütlenmeye vermek zorundadır. Pirinç, fasulye, tavuk, yuka, süt gibi ürünler bize direkt olarak MST’den geliyor. Biz kendimiz için yeterli ürünü elde ettikten sonra bu yardım kesilecek.”

“Bir de Birleşmiş Milletler’in yoksullukla mücadele için dağıttığı yardımdan bazen alınabilen yiyeceklerin dağıtımını da biz yapıyoruz.”

O sırada Salgado’nun resimleri altında dağıtım başlıyor. Uzun bir kuyruk filan yok. Sıra hangi nüklei’de ise onun o günkü bu işle ilgili

sorumlusu gelip nükleî için bütün malzemeyi alıp gidiyor. Bizim sorumlu ve iki kişi, bunu ellerindeki kâğıttan kontrol edip ihtiyaçlarına göre veriyor. El arabaları, iki tekerlekli çek çekler malzemelerle dolu olarak evlere doğru yola çıkıyorlar.

Bir tuvalet kâğıdı istiyorum. Hemen arkasındaki raftan uzanıp uzatıyor.

“Ne kadar?”

“Ne parası? Biz burada para kullanmayız ki!”

- 35 -

Kenarları küçük kolluklu, ayakları çamura gömülü ders sıralarının yanında ayağa kalkmış teyzeler, amcalar, genç kız ve erkek koordinatörler bir marş söylemeye başladığında toplantının başlamış olduğunu anladım. Peşinden iki kez slogandan sonra herkes yerine oturmaya başladı. Bu her toplantıdan önceki ya da sonraki marş ve slogan benim daha doğrusu kameranın aşkına mı yapılıyor? Yoksa her toplantıda var mı? Küçük sıralardan birinin kırık bacağını hesaplamayan birisi arka üstü çamura yuvarlanıyor. Bir şey olmadığı anlaşılınca bu toplantıya neşeli bir hava katıyor. O, kampın diğer sorumlu koordinatörü Darina. Söze T. başlayıp hemen sözü bana veriyor. Kendimi ve ne yaptığımı hiç beklemeden anlatıp kamerayla toplantılarının yanında pusuya yatıyorum.

Herkesin elinde küçük bir kitapçık. Eğitim çalışması.

“Kim okuyacak?”

Biri kenardan başlıyor. Genç erkeklerden biri. Okuması yavaş yavaş ve kırık. İki paragraftan sonra durduruyor T.

“Üzerine konuşmak isteyen var mı?”

Kimse ses çıkarmayınca, yüzünün alt kenarında çamur izinin farkında olmayan Darina anlatmaya başlıyor:

“Niçin organik tarım yapıyoruz? Biz toprağın dostuyuz. Eğer kimyasal maddelerle tarım yaparsak onu öldürürüz. İlk başta daha çok ürün alsak bile...”

Diğerleri sessizce dinliyorlar. Buradan kalkıp kendi *nükle*i'lerine gidip aynı paragrafları okuyup peşinden muhtemelen aynı şeyleri söyleyecekler. Belki de henüz dört ay olduğundan derslerde konuşarak katılım daha az. İki paragraf okumadan sonra da Darina konuşmak zorunda kalıyor. Biraz elimdeki kameranın da etkisi var herhalde. São Paulo'nun kıyısındaki bu kampta yaşamaya başlayanların yüzde 60'a yakınının hiç okuma yazması yok. Çoğu sokaklarda yaşayan, favelalardan ve çok daha kötü koşullardaki pansiyonlardan gelme insanlar.

“Zaten kitaplarımız Freire'nin ilkelerine göre hazırlanmış, konuyu mümkün olduğu kadar doğrudan anlatmak isteyen kitaplardır. Ama insanlar bugüne kadar üç cümleyi peş peşe okumamışlar bile. Belki zor ama her geçen gün biraz daha başarılı oluyoruz... Ben de böyle bir ortamdan geldim mesela, diyor, toplantıdan sonra konuştuğumuz Darina. Dersin sonlarına doğru bir kaç tanesi beni ve kamerayı umursamadan konuşmaya başlıyor. Birisi bir örnek verince hepsi kafa sallayıp başka bir şey anlatmaya başlıyorlar. Ancak özellikle gençler daha önce pek tarımda çalışmamışlar diğerlerinin köyden göçmelerinin üstünden bayağı zaman geçmiş. Toplantı bitiyor iki slogandan sonra herkes kendi *nükle*i'sine anlatmaya gidiyor.

HALK İÇİN KESİN YENİLGİLER YOKTUR¹⁵

*Plínio de Arruda Sampaio*¹⁶

Campesino mistiği uzlaşmazlığın kaynağıdır ama aynı zamanda sağlam ittifaklar ve somut sonuçlar da yaratmıştır.

Buna inanmayanlar, campesino isyanlarının yeni bir sosyal düzenin kurulmasına yön veremeyeceğine inanır çünkü geçmiş kültürünün geleceği örgütleyemeyeceğine inananlar var. Bu tezin değeri ya da değersizliğine girmeksizin, kesinlikle söylenebilecek olan tek şey, yirminci yüzyılın bütün toplumsal devrimlerinin, temel bir başarı ko-

¹⁵ *Values of a Practical Militant* içinde, Popular Consultation, 2000.
Profesör ve Brezilya Federal Temsilciler Evi eski üyesi / SP

şulu olarak, campesinoların daha iyi bir dünya umuduna dayandığıdır. Ve böylece, MST mistiği ülkenin kırsal nüfusunun bu kültürüne dayanır. MST'nin değişim olasılığına olan inancını dayandığı temel, bu nüfusun bu manevi gücüdür. Mistiğini beslediği değerlerini, duyarlılıklarını ve duygulanımlarını çekip aldığı güç burasıdır. Bu temele iki büyük mistik ögesi daha eklenir: Hristiyanlık ve Marksist sosyalizm. MST ülkenin güney bölümünden doğdu, bir avuç genç, güneyli campesinonun cüretinin meyvesidir. Onlar babalarının kültürel değerlerine, geleneklerine ve yaşam biçimlerine saldıran kapitalist tarımsal modernleşmenin getirdiği yıkımdan bıkip usanmışlardı. Rahiplerinin hayır duasını alan bu genç Hristiyan militanlar bu yoksullaştırıcı uygarlığa karşı savaşlarında ilerlediler. Teknolojiye değil, onun sermayenin emek üzerindeki egemenliğinin kurulmasının, çevresel yıkımın, campesino kültürünün her türlü anlamdan yoksun bırakılmasının bir aracı olarak kullanılmasına karşıydılar. Bu mücadeleden kalbinde, Marksist hümanist değerleri anlamaya ve kendine güvenli sosyalistler olmaya başladılar.

Bu üç öge -campesino millenaryanizmi, edebi hayata yönelik Hristiyan inancı ve bu dünya üzerinde eşitlikçi ve demokratik bir toplum inşa etmeye yönelik sosyalist arzu- MST mistiğinde sonuçlandı.

Bu açığa çıkış, MST değerlerinin yakından incelenmesiyle doğrulanabilir.

MST'nin etkili önderlerinden birisi olan Ademar Bogo, bunları şöyle sıralıyor: “Dayanışma, öfke, adanmışlık, tutarlılık, umut, kendine güven, coşku ve şefkat.”

Bu değerlerin yakından incelenmesi anlamlıdır. Dayanışma değeri aile, komşular ya da hatta ülke düzleminde bile anlaşılmaz. O Brezilya'nın kendi içinde olduğu gibi uluslararası düzlemde de sınıf çıkarlarını içerir. Bu dünyadaki adaletsizliğin tüm kurbanlarıyla dayanışmadır. “Ulusun direnmesi gereken düzlem, ulusal düzlem olduğu için ulusal projelerimizi oluşturmak gereği duysak bile”, der MST mistiği, “gözlerimizi iç sorunlara kapatmamalıyız çünkü bunların çoğu sadece uluslararası mücadele ile çözümlenebilir.”

Öfke dayanışmayı tamamlar. Dünyanın herhangi bir köşesinde meydana gelen herhangi bir adaletsizlik karşısında öfke, mistiğe göre militanın bir özelliği olmalıdır. Adanmışlık, kolektif olarak kabul edilen hedeflere saygıdır ve eylemin sözlere denk düşmesini talep eden tutarlılık ile tamamlanır.

Halk için kesin yenilgiler yoktur ve bu da ortağı kendine güven olan umudun anlamıdır. Kendine güven campesinoyu mahveden aşağılık kompleksinin aşılmasıdır.

Bir militanın yeşertmesi gereken değerler arasında mücadeleden doğan mutluluk ve şefkat de vardır ki şefkat, “Düşmanı affetmek ve onun kendisini toparlaması için gitmesine izin vererek bize daha büyük bir güçle saldırmasına yol açmak değil, asla onun bir insan olduğunu unutmamak demektir.”

Bütün bu değerleri taçlandıransa ütopyadır: “Kendimizi her zaman büyük bir kapışmaya hazırlar gibi yaşamak.”

- 36 -

T.’nin evine gidiyorum. Onun evine sanırım dördüncü gidişim.

Her gidişimde küçük adımlarla koşa koşa ocağa bir su koyup ne içeceğimi soruyor. Ben ne içersem aynısından oda içiyor. Var olan iki sandalyeden birisine oturup uzun uzun sohbet ediyoruz. Her gelişimde elinin altında okuduğu başka bir kitap görüyorum. Yandaki evde kaldığımdan, gece geç saatlere kadar yanan mum ışığını siyah naylonlardan rahatça görüyorum. Dışarıya sızan ışığın bir noktada kızıllaşmasını duvardaki Che afişine bağlıyorum. Geçen gece kahve fincanını doldurup tam bana uzatırken uzun zamandır merak edip sormadığım soruyu soruverdim, “Dini inancın var mı?” diye. Çünkü birkaç gün önce hararetli bir diyalektik tarihsel materyalizm savunusunu duymuştum.

“Evet. İsa’ya inanırım.

Yerine oturdu. “Ya Che?”

“İkisi de yoksulların dostudur.”

“Peki, burada, senin de koordinatörü olduğun bu campamentedo Özgürlük Teolojisi’ne bağlı bir kilise inşa etmek ister misin?”

“Kesinlikle hayır. Burada yalnızca Katolikler yok. Burada birçok dinden, birçok mezhepten insan var. Avalanlagistler, Afrikalılar var. Özgürlük Teolojisi’nin kendisine de aykırı. Ayrıca insanlar ibadetlerini kendi başlarına da pekâlâ sürdürebilirler. Ayrıca bir sürü inancı olmayan insanlar da var. Biz herkesin içinde olduğu bir topluluğuz.”

Bugünse mate içmek istediğimi söyledim. O galiba mate içmek istiyor, diye düşünüp. Darina dışarılardan bir yerden sandalye bulup yanımıza geldi. Burada kaldığı günlerde T. ile birlikte kaldı. Çünkü onun evinde ve yatağında ben yatıyordum. Birlikte kaldıkları gece geç saatlere kadar genç kızlar gibi gülüşmelerini duyuyorum. Bu akşam için pişirecekleri kendi yetiştirdikleri fasulyeleri ayıklamaya giriştiler. Sırası geldiğinde, koca bir kaptaki Brezilya matesi elden ele dolaşılıyor.

“Peki, size kötü sorular soracağım. Mesela dağıtımda eşitsizlik mümkün mü?”

Ona baktığım için Darina başlıyor:

“Bizim örgütlenmemizde aslında herkes birbirini tanır. Bir kamp-ta belli bir aile sayısından daha fazla insan olamaz. Kamplardaki ailelerde *nükleî*’lere ayrılır. Dolayısıyla herkes herkesin kaç kişi olduğunu, ne kadar yiyeceğe ihtiyacı olduğunu bilir. Bu nedenle bir kişinin fazla, mesela yiyecek, alabilmesi mümkün değildir. Belki çok çok küçük miktarda, bu da zaten bir süre sonra herkes için yeterli yiyecek olduğunda hiç sorun olmaz. Dışarıdan gelen yiyeceklerin de ne kadar olduğunu herkes bilir. Çünkü her *nükleî*’den bir kişi bu komitede vardır. Yani bu komitede çalışır ve aynı zamanda da kendi kendine de denetler. Zaten eğer böyle bir şey tespit edilirse en ağır cezayı veririz.

“En ağır ceza ne?”

“En ağır ceza onu hareketten atmaktır. Hareketten atıldığı zaman, burayı işgal topraklarını, bu yaşamı, her şeyi tamamen terk etmek zorundadır. Yani sokağa geri dönmesi demektir. Belki ilk başlarda böyle

olaylara rastlayabilmek mümkündü ama mesela yalnızca dört ay sonra bile burada bu tür bir eşitsizlik olmasını muhtemel görmüyorum.”

Darina’nın söylediği gibi hırsızlık, hele kamptan birinin malının çalınması pek mümkün değil.

“Bizim sorunumuz daha çok alkol ve uyuşturucu. Hemen hemen herkes böyle bir geçmişten gelmiştir buraya. Bu yüzden her an bu sorunlar patlak verebilir. Ve özellikle bundan kaynaklı kavgalar doğabilir. Tahammül etmediğimiz ikinci konu, birbirimize karşı şiddet kullanmaktır. Kimse burada bir başkasına şiddet kullanamaz. Aslında bu sorunlar hep birbirine bağlı. Açlıktan doğan hırsızlık ortadan kalktıktan sonra insanlar ancak uyuşturucu ya da alkol alabilmek için çalarlar. Tam tersinden bakarsak eğer birisi alkol ya da uyuşturucu kullanıyorsa bunu hangi parayla, nasıl satın alabilmiştir? Bizim sistemimizde insanlar birbirlerini bilirler. Bu yüzden kimsenin arkasına hafiye takmak gerekmez. Hemen her şey ortaya çıkar.”

“Peki, kim cezalandırıyor? Bir mahkeme var mı?”

“Yok yok. Bütün kararları hep birlikte koordinatörler veririz. Hatta hareketten atma gibi cezaların verilmesinde herkesin kararı alınır. Diğer cezalarda da koordinatörler ailelere sorunu götürüp sonucu bize ulaştırırlar. Yani bütün kararları nasıl alıyorsak, aynı şekilde cezalar verilir.”

“Peki, cezalar ne? Fiili bir ceza var mı? Dövme filan gibi.

“Yok yok. Kesinlikle böyle bir şey yapamayız. Ancak birileri şiddet kullanırsa kendimizi koruruz. Cezalar, hareketten atmanın dışında, geçici olarak uzaklaştırma kolektif yerlerde zorunlu çalışma cezası. Mesela ot biçme.”

“Peki, bir yandan çalışmayı yüceltmek bir yandan da ceza olarak çalışma cezası vermek paradoks değil mi?”

“Doğru ama fonksiyonel.” –Gülüyorlar.–

“Peki, hiç polise teslim ettiğiniz oluyor mu?”

“Yok yok. Sadece bir kişiyi polise teslim ettik, o da tarlada uyuşturucu ekmiş, yetiştiriyordu. Bu konuda çok titiziz. Çünkü bizi burjuvazi

karalamak için sürekli olarak uyuşturucu ile bağlantı kurdurmak istiyor. Bu nedenle direkt olarak polise teslim ettik. Polis, zaten MST yerleşim yerlerinden yıllarca neden hiçbir şikayet olduğunu anlayamaz.”

“Ben Meksika’daki Zapatist komünlerinde¹⁷ bir tecrit cezası biliyorum. Hiç kimse tecritteki kişiyle mesela bir ay konuşmaz. Bu özellikle dağın ortasındaki komünlerde çok etkiliydi. Sizde böyle cezalar yok mu?”

“Aa, iyi fikir. Bu cezayı deneyebiliriz. Belki de yararlı olur, değil mi Darina?”

Mate bitti. Fasulyeler ayıklandı. Muhabbet devam ediyor.

HAYATI VURGULAYAN BİR İNSANLAŞMA YOLU BULUNMALI¹⁸

Paulo Freire

Bu değerlendirmelerin sunulmasındaki hedef, devrimin içsel pedagojik karakterini savunmaktır. Özgürleşmelerini sağlayacak mücadeleyi ezilenlerin kendisinin üstlenmesi gerektiğini açıkça belli bir gerçek vurgulamış olan tüm çağların devrimcileri bu önermeyle birlikte onun içerdiği mücadelenin pedagojik yönünü de tanımışlardır. Bununla birlikte bu önderlerin pek çoğu –belki pedagojiye karşı doğal ve anlaşılır antipatileri yüzünden– ezenlerin kullanmış olduğu “eğitim” yöntemlerini uygular hale gelmişlerdir. Özgürleşme sürecinde pedagojik eylemi reddetmezler fakat ikna etmek için propagandayı kullanırlar.

¹⁷ “Bizim burjuvazi gibi o kadar çok paramız yok cezaevleri inşa edelim! Eğer birisi suç işlerse bu daha çok sarhoş olup evleri kırmak falan olur. Evleri zaten biliyorsunuz nasıl olduğunu. –Gülüyor ve içinde bulunduğumuz, bizim kaldığımız evi gösteriyor. Tahta parçalarından bir baraka.– Mesela o zaman ona herkese ait olan alanlarda ot biçme cezası verimiz. En ağır ceza olarak da tecrit verimiz ki bu komünlerde gerçekten çok etkilidir.” (Metin Yeğin, Marcos’la On Gün)

Paulo Freire, *Ezilenlerin Pedagojisi*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2003.

Ezilenlerin, insanlaşma mücadelesini üstlendikleri zaman o andan başlayarak mücadelenin tüm sorumluluğunu da kabul ettiklerini anlamaları esastır. Ezilenlerin, uğruna mücadele ettikleri özgürlük sadece aç kalınama özgürlüğü değil...

(...)Yaratma ve kurma özgürlüğü, şaşabilme ve göze alabilme özgürlüğü. Böyle bir özgürlüğü tatmak için etkin ve sorumlu bir birey olmak gerekir; tutsak ya da çarkın iyi yağlanmış bir dişlisi olan birey değil.(...) İnsanların tutsak olmamaları da yetmez; toplumsal koşullar robotların doğmasına yol açarsa yaşam sevgisi değil, ölüm sevgisi olacaktır.¹⁹

Baskının/ezmenin, ölümü yücelten ikliminde biçimlenmiş olan ezilenler, mücadeleleri aracılığıyla, hayatı vurgulayan bir insanlaşma yolunu bulmak zorundadırlar. Bu da sırf daha fazla yiyeceği olmaktan ibaret değildir –ama bu yanı mutlaka bulunmalıdır–. Ezilenleri mahvetmiş olan şey zaten, durumlarının onları nesnelere indirgemiş olmasıdır. İnsanlıklarını yeniden kazanmak için, nesne olmaktan çıkıp insan olarak dövüşmelidirler. Bu radikal bir görevdir. Mücadeleye nesne olarak girip de sonradan insan haline gelemezler.

Mücadele, insanların, başkalarınca mahvedilmiş olduklarını görmeleriyle başlar. Propaganda, yönetim, manipölasyon egemenliğin silahlarıdır hepsi de onların yeniden insanlaşmalarının araçları olamazlar. Tek etkin araç, içinde devrimci önderliğin ezilenlerle kalıcı bir diyalog kurduğu, insanlaştırmacı bir pedagojidir. İnsanlaştırmacı pedagojide yöntem, öğretmenlerin (bu örnekte devrimci önderliğin) öğrencileri (bu örnekte ezilenleri) manipüle edebildiği bir araç olmaktan çıkar çünkü bu pedagoji bizzat öğrencilerin bilincinin ifade edilmesini sağlar.

Yöntem, gerçekte, bilincin kendini edimlerde dışa vuran dışsal biçimidir ve bilincin temel özelliğini –amaçlılığını- benimser. Bilincin özü, dünyayla birlikte olmaktır ve bu davranış sürekli ve kaçınılmazdır. Dolayısıyla bilinç, özü gereği kendisinden başka, kendisi dışında, kendisini kuşatan ve onun fikirsel yeteneği aracılığıyla kav-

¹⁹ Erich Fromm, Sevginin ve Şiddetin Kaynağı, Payel Yayınları, 1987

radığı “bir şeye giden yol”dur. Bilinç böylelikle tanımı gereği kelimenin en genel anlamıyla bir yöntemdir.”²⁰

Dolayısıyla devrimci bir önderlik ortak amaçlı bir eğitim uygulamak zorundadır. Öğretmenler ve öğrenciler (önderler ve halk), gerçeklik karşısında ortak amaçlıdır ve her ikisi de sadece bu gerçekliği deşifre etme ve böylelikle gerçekliğin eleştirel bilgisini edinme görevinde değil, bu bilgiyi yeniden yaratma görevinde de öznelendir. Gerçekliğin bu bilgisine ortak düşünce ve eylem aracılığıyla ulaşırken, kendilerini bu bilginin sürekli yeniden yaratıcıları olarak keşfederler. Bu şekilde, ezilenlerin özgürleşme mücadelesinde bulunuşları, olması gereken şey haline gelecektir: Sahte katılım değil, yükümlülükleri olan bir girişim.

- 37 -

Kapıya birisi geldi. Kampın kenarındaki mahalleden geliyor. Bir şikayeti var. Demin hep beraber oturlurlarken masanın üstüne bıraktığı cep telefonu kaybolmuş. Bunu da kamptan birisinin yaptığını düşünüyor. Onu tarif ediyor. Sözüne iki de bir kesip “Olmaz ki ama yoldaş,” deyip tekrar devam ediyor, “biz burada birlikte yaşıyoruz.” Daha önce konuştuğumuzda T.’ye “Çevredeki insanlar nasıl karşıladı?” diye sormuştum. “Çok iyi karşıladılar, hiçbir sorunumuz yok,” diye cevaplamıştı. Polise gitmek yerine T. ile sorunu çözmeyi tercih ettiğini söyleyip “Olmaz ki yoldaş, biz birbirimizi sürekli gözetlemek zorunda mı olacağız?” diye ekliyor. T. ile Darina kısa bir konuşma yapıyorlar aralarında.

“Onun için yapılan ikinci şikayet bu.

“Yarın toplanıp karar verimiz. Teşekkür ederiz size, bize geldiğiniz için. Biz konuşup size kararımızı bildireceğiz.”

Aralarında fısıldaşıp saat kaçta toplantı yapacaklarını konuşuyorlar. Gece evleri sarmış. Kenarlarında ayçiçekleri olan dar sokağın başındaki evden aküyle çalışan televizyonun sesi geliyor. Yemek yediğimiz eve giriyorum. Beni bekliyorlarmış, girer girmez harika kokulu

²⁰ Alvaro Vieira Pinto’nun, bilim felsefesine hazırlık niteliği taşıyan bir çalışmasından.

tabaklar uzanıyor. Karanlıkta ne olduklarını bilmiyorum ama nasıl olsa fasulye, pilav ve yuka vardır. Acele ile yiyip mumun ışığında bir yemek yeme sahnesi çekmek istesem de gece baskın çıkıyor. Ne tertemiz bu Topraksız evinde ne de biraz sonra altına girdiğimiz çardakta mısır közlerken bir şey kaydedemiyorum. Diğer kamptaki ışıkçıları arıyorum. Masanın kenarındaki tahta sıraya ters oturarak sıralanıyoruz. Masanın üstünde gündüz çocuklarla oynadığım domino taşları hala duruyor. Birkaç ev aşağıdan gitar sesleri. Kapkaranlık bir gece.

“Buraya geldiğiniz ilk günü hatırlıyor musunuz?”

“Tabii. Geceydi ama ay vardı. Ortalık çok sakindi. Polis olabileceğini düşünmüştük baştan beri. Aslında nereye gideceğimizi bilmiyorduk. Sadece işgal edeceğimizi biliyorduk. Ben São Paulo’dan daha uzak bir yere gideceğiz, diye düşünmüştüm. Otobüs ilk durduğunda polis çevirmesi var zannettim. Ama hiç bir şey olmadı.

“Peki, böyle bir müdahale olsaydı, ne yapardınız?”

“Buna zaten günlerce önce karar veriyoruz. İşgal sırasında neler olabileceğine, nasıl tepki vereceğimiz, hepsi bize gecelerce anlatılmıştı. Uzun uzun düşünüp karar verdik.”

“Ne ‘sen’ karar verdin? Ben söylemesem hala sokaklarda sürünecektik.”

Mısırları közleyen teyze, böyle deyip araya giriyor. Bir de kocasının eline, “Sen çok konuştun,” der gibi bir mısır tutuşturup susturuyor. Mısırlar yeni dallarından koparılmış. Uluslararası tekellerin milyar dolarlık inşaat alanlarında, muhtemel enerji santrallerinin beton blokları yerine dikilmiş sütlü mısırlar.

São Paulo’ya geri döndük. Geri döndüğümüzde bizim kilisenin misafirhanesi İşçi Partisi’nin kadın kongresi için gelen kadınlarla doluydu. Etrafta bildiriler kol geziyor, her kapının ardından toplantı yapan bir kadın grubu çıkıyordu. Kadınlar koğuşu dolduğundan ya da rahat olmadığından, bizim koğuş da İşçi Partisi’nin kadınlarıyla

doldu. Azınlık kalmanın ezikliğini yaşadım. İki çalışan ve bizim öğrenci lideriyle beraber seksen üç kadına karşı dört erkektik. Güçlkle köşe bucak saklanıp giyiniyorduk.

Sabah sekreterliğe gidip yoksul şehir örgütlenmesi için gideceğimiz yerin adresini aldık. Haberleri var bizi bekliyorlar. Yine metroların son duraklarından otobüslere binip verilen adrese gittik. Pencerelelerinden hayatta gördüğüm en eski çarşıların sarktığı, üçüncü katın camından sabahın onunda birisinin kustuğu, çöplerin birinci kat ile aynı yüksekliğe ulaştığı bir pansiyonun önünden geçtik. Birinci katın çöplerinin arasından oyuk açan ya da zaten o çöplerin arasında olan ya da zaten hiç birbirinden farklı olmayan iki yerden birinden seslenen bir kadın bize bir şarap parasına bedenini teklif etti. Ya sarhoş olduğundan ya da çöplerin arasından ses öyle çıktığından sesi ekolu çıkıyordu. Üst katlardan birinde ya da hepsinden birden bütün kadınlar bütün erkeklerle kavga ediyor, dayak yiyor, bıçaklanıyor gibi çığlık atıyorlardı.

Hava güneşli ve bulutsuzdu. Duvarın dibine kartonların arasına yatmış evsizler, henüz güneş onları ısıtmaya başladığından pek kalkmaya niyetleri yoktu. Soyguncu tipli insanlar açlıktan soyamayacak kadar bitkindiler. Ancak suratlarımızı bıçaklar gibi bakmaktan başka bir şey yapamıyorlardı. Çok şükür ki bıçaklanmamış suratlarımıza bakışları, onların karınlarını biz aç bırakmasak bile öfkelerini doyurmadığımız için nefret doluydu ya da sefalet karşısında bütün dehşeti ben uyduruyordum. Onlar yalnızca yeni duvarı geçebilen güneşin ısısına kendilerini terk etmişlerdi.

Tam bu pansiyona bitişik, evsizlere rüzgâr mendireği yapan duvarın karşısında MST merkez organizasyonun yeri var. Kent yoksulları arasında bu şekilde örgütlenmeye daha iki yıl öncesinde başlamışlar. Bu şekilde örgütlenmenin temel çıkış noktalarından biri, bütün bu kır yoksullarının kısa bir süre önce şehre kırdan göç etmiş olmaları. Şehrin yok edici baskısı, yoksullaşması karşısında en büyük zarara uğrayan ve en büyük yozlaşmayı yaşayan bu kitle arasında bir örgütlenme çalışması yapılmak zorunda, diye düşünülmüş. Bütün Sol'un bile vazgeçtiği en altta bir örgütlenme çabası.

TOPRAKSIZLAR

Bir futbol sahası büyüklüğünde koca bir depo gibi bir yer burası. Kapıdan girer girmez sağda bir masa var. Kafasında ters geçirilmiş Brezilya'nın renkleriyle şapkası olan birisi oturuyor. Juliona'yı soruyoruz: "Savaş mitinginde konuşma yapan kız yok şu anda" deyip sözümüze devam etmemizi bekliyor. Bu anda kendimizi tanıtmamız gerekiyor. Çoktan alıştık hemen yapıyoruz. Hemen arkamızdaki iki tahta panelle salon ayrılmış. Panelin hemen ardında bir başka masa var. Başvuru formu dolduruluyor. Masadaki üç kişi bir yandan formları doldurturken bir yandan gitarla MST şarkıları öğrenmeye çalışıyorlar. Kafalarının tepesinde Brezilya bayrağı, MST bayrağı, Paulo Freire ve tabii ki Che Guevera posterleri var. Yeni birisi geldiğinde yalnızca birisi onunla ilgilenip soru sorarken diğerleri şarkı söylemeye devam ediyor. Dışarıda yatan evsizlerle içeridekilerin sınırında bu şarkılar var:

Savaşımız büyük toprak sahiplerine karşı

Çünkü onlar kötülük yetiştiriyor

Bütün Topraksızlar haykırılım

Birleşelim, örgütlenelim ve toprakları işgal edelim

Baskıya ve zulme rağmen savaşacağız

Hiçbir şey bizi durduramaz!

Sadece biz Topraksızlar dünyayı yeniden yaratabiliriz

Topraksızlarla büyük toprak sahiplerinin çelişkisini iyi biliyoruz

Gelecek için yalnız iki yol var

Birisi özgürlüğün, hayatın ve üretmenin yolu

Diğeri adaletsizliğin, ölümün ve yağmanın yolu

Yoldaşlar, haydi patronlara, soylulara ve şapkalı bürokratlara karşı savaşa

Bize cenneti bile vadetmişlerdi

Yalan! Yalan!

João Pedro Stédile ile söyleşi:**“Kırdaki toplumsal temelimiz kente eklemelendi”²¹**

MST kırım yanı sıra favelalarda örgütlenme başlatmaya ne zaman karar verdi? Kentsel alanlarda ne tür eylemler olası?

Favelalarda örgütlenmek bizim ana işimiz değil, kentlere doğru bir vurgu kayması gerçekleşmedi. Ama Güneydoğu çok kentleşmiş bir yer olduğu için, kırsal işçi sınıfının büyük bir kısmı lümpen proletarya tarafından emilmiş durumda ve kentin eteklerinde yaşıyorlar, kırdaki toplumsal temelimiz kente eklemelendi. Onlara karşı hala yükümlülüklerimiz var, bu yüzden favelalarda gitmek ve onları örgütlemeye çalışmak zorundaydık. Bu yüzden kentlerdeki esas işimiz Güneydoğu’da São Paulo, Rio de Janeiro, Minas’ta yoğunlaşıyor.

Militanlarımız buralardaki örgütlenme gerçekliklerinden yola çıkarak yeni bir öneri oluşturdular: Kırkent yerleşimleri, yani *assentamentos rurbanos*. Varoşlarda yaşayan birini alıp kırım derinliklerine fırlatmak yerine, küçük toprak parçaları üzerinde kente yakın kamp- lar örgütlüyoruz. Bunlar, on beş hektar (otuz beş akr) toprak isteyen Kuzeydoğulu bir çiftçinin tersine daha kentsel bir yaşam tarzına alışmış insanlar. Burada, Güneydoğu’da çok fazla miktarda toprak var. Biz onlara üzerinde, çocuklar ve kadınlar için yerel tarımsal sanayi ile ilişkili olan, örneğin üzüm yetiştiriciliği ya da tavukçuluk gibi daha emek yoğun çiftçilik biçimlerini yapabilecekleri, böylelikle hala tarımla ilişkilerini bir türlü sürdürebilecekleri, bir hektarlık, iki ya da üç akrılık, topraklar elde ediyoruz. Örneğin, çocuklar, bir süt ya da meyve işinin yönetilmesinde ya da sayım işlemlerinde çalışabilirler. Bunun yaşayabilir olup olmadığını bazı yerel hükümetlerle de tartışıyoruz. São Paulo’da, kent Prefecture’i ile ortaklık halinde, 300 ailelik deneysel bir yerleşim projesi üzerinde çalışıyoruz. Diğer kentlerde zaten böyle “kırkent” yerleşimlerimiz var.

²¹ *New Left Review*, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

Beklerken girişteki Roberto ile konuşuyoruz. Siyahî, kıvrıcık sakalları yüzünü kaplamış, en fazla yirmili yaşlarda saçının önü biraz açılmış. MST'ye katılmadan önce sokak çocuğu imiş. Şimdi kent yoksullarıyla ilgili örgütlenmede ilk başvuruları karşılayan kişi²² Buraya gelen her kişi içeri alınmıyor. Önce Roberto onların ne kadar samimi olup olmadıklarını tespit ediyor. Bu iş için biçilmiş kaftan, çünkü sokağın dilini, onların ne zaman, nasıl yalan söyleyebileceklerini çok iyi biliyor.

“Bazen üç günlük açlıktan sonra dayanamamış gelmişlerdir. Yemeği yer yemez çıkıp giderler ta ki bir daha acıkana kadar. Burayı bir aşevi gibi kullandırılamayız. O zaman sokaktaki yaşamı, yoksulluğu ortadan kaldırmaz, onu beslemiş oluruz. Kiliselerle hiçbir farkımız kalmaz. MST ise burada yeni bir yaşam önerisi ile duruyor. Bu nedenle çok dikkat etmeliyim. Bazıları vardır ki buraya sırf cebindeki uyuşturucuyu kaptırmamak için gelir. Eğer dışarda kalacak olsa ya onu kaptıracak ya da ölecektir. Bunu iyi bilir çünkü kendisi de benzer yollardan o uyuşturucuyu elde etmiştir.”

Bir kadın geliyor. Yüzü bir boydan bir boya yara. Gayet iyi tanıyor onu Roberto.

“Yüzüne rom bulaşmış...”

Kadın sessiz. Cevap verirsem yanlış bir şey söylerim diye korkuyor.

“Gir içeri otur da biraz sonra geleyim. İlaç sürelim yüzüne.”

²² Bu film-kitabı yaparken amacım, ilk olarak Brezilya Sol hareketini anlatmak için bir şey yapmakta ama sonra Brezilya'nın her açıdan ne kadar büyük olduğunu fark edip yalnızca MST'ye Topraksızlar'a ilişkin bir şey yapmaya dönüştürdüm. Bu nedenle MST'nin devasa yapısındaki her değişik yapıdan asantementolardan campamentolara, merkezi örgütlenmelerinden okullarına ve bunların değişik iklimlerdeki değişik yapılanmalarını gezmek istedim. Aynı zamanda bir yandan eylemliliklerine katılarak hareket halindeki durumunu anlamaya çalışıp bir yandan da nasıl bir taban üzerinde örgütlenbildiğini incelemeye çalıştım.

Kadın arka masaya geçiyor. Oradaki belgenin sorularını cevaplıyor. İmzalaması için kendisi uzatılan doldurulmuş belgeyi aynı şekilde geri itiyor. Okuma yazması yok. Kamplarda bütün akşamları okulların yaptığı şey okuma-yazma öğretmektir. Birçok zaman gündüzki çocuklardan daha fazla öğrenci gece okuma yazma kurslarına devam eder.

“Pansiyonların koşulları favelalardan²³ kötüdür. Orada herkes birbirleriyle o kadar iç içe yaşar ki, kendi komşularında o gün yiyecek bir şey olması bile onları çıldırtabilir, bu yüzden kavga çıkartabilir. Açlıktan ağlayan çocukları üçüncü kattan fırlatmak isterler. Tam yandaki komşuya alıştığında ya parasını ödeyemediği için sokağa atılır ya hırsızlık sırasında yakalanır ya da birisi tarafından bıçaklanmış olabilir. Bu sefer yeni bir komşu, yeni kavgalar.”

Arka masada şarkı öğrenme faslı sürüyor. İçerde bir televizyon sürekli olarak MST filmlerini gösteriyor. Karşısında yere sabit kılınmış yirmi-otuz sandalye var. Karşı duvara Che’nin büyük posterini çizilmiş. Salonun sonunda sahne gibi kırk metrekairelik bir tahta yükselti var. İsteyen onun üstünde uyuyabiliyor.

“Türkiye haa... Sizi iki kere dürdük dünya kupasında.” –Gülüyor.–

Ben de gülüyorum. Türkiye futbol takımının üçüncü olması en çok benim işime yaradı sanırım. Artık Güney Amerika’da Türkiye’nin Arap ülkelerinden başka bir ülke olduğunu anlatmama gerek yok. Arjantin her zaman Brezilya düşmanı olduğundan, hep Türkiye’yi tutmuş, yenildiğimizde bizden fazla üzölmüşler. Roberto çıkarıp kafasındaki kenarları daire Brezilya şapkasını bana hediye ediyor. Ayıp olmasın diye, almak istemiyorum: O, yenildik diye o şapkeyi istemediğimi düşünüp, zorla veriyor. Ben başımda çok şirin bir Brezilya şapkasıyla çekime devam ediyorum.

²³ Favelalar, MST mensuplarının daha önce hangi koşullarda yaşadığının, yoksulluk halinin anlatımı. Bu nedenle şimdi geriye baktığımda bu kitapta benim anlatım biçimime uymayan, yani yeterince inceleyemediğim, yaşamadığım yerin pansiyonlar olduğunu düşünüyorum. Yalnızca teğet geçerek, dışardan bakarak normal belgesel film yapanlar tarzında bir şeyler yapabilmişim. Lanet olsun başımızın üstünde sallanan zaman belası.

Juliana geliyor. Hemen bizi tanıyıp, birbirimize sarılıyor. Bir sa-
vaş mitingi tanışması az değil! Birisiyle konuşan Roberto'nun, hala
şarkı söylemeye devam eden kayıt masasının önünden geçiyoruz.
Kahve dağılma saati. Hep beraber kuyruğa girip şekerli kahvelerden
alıp kenara çekilip konuşmaya başlıyoruz. Juliana biraz izin isteyip,
bir koşu sağa sola gidip bir şeyler söylüyor. Sandalyelere oturmuş
şarkı öğrenmeye çalışan bir iki kişiye sarılıyor. Arkada uyuma sırası-
nın karşısındaki mutfağa girip aldığı iki yuka parçasını dışarıda ko-
şuşturan çocukların eline tutuşturuyor. Geri dönüp kahvelerimizin
bitip bitmediğini kontrol edip bizi dışarı çıkarıyor. Kapının önünde
birer sigara içiyoruz. Çünkü içeride sigara içmek bile yasak. Bütün bu
ağırlaştırıcı simgesel şeyler çok önemli. Uyuşturucu ve alkol batağının
içinde buraya gelenler eğer MST'ye katılmak, yani yeni bir yaşama
başlamak istiyorlarsa fedakârlık yapmak zorundalar. Sigaranın bile
dışarıda içilmesi, kesinlikle uyuşturucu kullanılmaması, çok uzun
süre kamplarda alkolün yasak olması, yalnızca sorunların ortadan
kaldırılmasının dışında insanların yeni yaşam için yaptığı fedakârlık-
lar. Bu nedenle özellikle alkolden ve uyuşturucudan kurtulabilen-
lerin MST yaşamına sahip çıkmalarının boyutu daha anlaşılır.

Sigarayı bitirip içeri girdiğimizde, Juliana'yı arkasında Che görü-
lecek şekilde oturtup sormaya başlıyorum.

“Burası neresi?”

“Burası São Paulo'nun yoksul halkı için çalışan genel MST orga-
nizasyonu. Çünkü biz yoksul halkla birlikte toprakları işgal ediyoruz
ve yeni bir hayatı örgütlüyoruz. São Paulo'da halkın sadece yüzde
8'inin kendi yeri var. Ve MST bu eşitsizliği ortadan kaldırmak için
kentlerde de çalışıyor. Bu, hareketin kentlerdeki insanları toprak
işgallerine katmak için giriştiği ilk deneyim. Çünkü yirmi yıl önce
insanların çoğu kırdan yaşıyorlardı. Ve kentlere geldiklerinde buralar-
da iyi yaşam koşullarına kavuşamıyorlar. Katolik kilisesinin yaptığı
küçük yardımlarla yaşamak zorunda kalıyorlar. Biz de bu insanlar
için toprakları işgal ediyoruz.”

Akşam yatmak için kiliseye dönüyorduk. Sucukçuların arkasında ucuz bira satan, şişelerle masanın üstüne birayı koyar koymaz parasını isteyen bir barı kendimize mekân seçip, kalabalığın karmaşasını seyretmeye bayılıyordum. Artık garson bizi sokağın başında görür görmez bir masa ayarlıyordu. Veresiye içecek duruma bile gelmiştik. Her ne kadar Alexandra her seferinde bir soyguncu tarafından takip edildiğini, hatta bir kez kadının biriyle benzinciye sığınıp soyulmaktan kurtulduğunu anlatıp duruyordu ama ben kadere güvenip aldırıyordum. Yalnızca onda çekilmiş kaset bırakmayıp önlemimi alıyordum. Çekilmiş kasetlerimi çaldırmak en büyük paranoyamdı.

Brezilya'da hiçbir soyulma girişimi yaşamadım ama aylarca sonra Venezuela'da sahil yoluna benzeri bir yerde nehir kenarında hiç yapmayacağım şekilde bir elimde kamera bir elimde kitaplarla tam turist gibi gezerken, koltuğunun altına uzun bir bıçak saklayan birisini iki adım arkamda fark edip hemen karşı kaldırıma geçtim. Bıçağını çekip koşmaya başladığında geri dönüp koşmaya başladım ama bir başkası iki adım uzağımda durup elindeki şeyi ateş eder gibi bana yöneltti. Silah gibi tuttuğu şeyin görünümü dışında o kadar abartılı bir silahla ateş eder hali aldı ki gerçek olmayacağı kanısıyla yine kaçıp yolun kenarında olayları izleyen gecekonduların önündeki çocukların, kadınların arasına koştum. Çocuklar yerlerden taşlar fırlatarak onları kovalayarak beni ve kasetleri kurtardılar. İşin ilginç tarafı, soyguncular taş menziline hemen dışında ellerinden yiyeceği alınmış bir hayvan gibi beni bekliyorlardı ki, duran bir araba tarafından şehre bırakıldım ve tabii ki gereksiz polis başvurusu falan yapmadım.

İşçi Partisi kadınları kafalarını bildirilerden kaldırır kaldırmaz benim Portekizce anladığımı da keşfedince bana uzaktan laf atmaktan vazgeçtiler. Konuşmaya başladık. Brezilya İşçi Partisi'nin çok renkli yapısını aynen taşıyan kadın gruplarının, bu kilisede yalnızca Sol grubun kadınları olmasına rağmen yine de aralarında birçok farklılıkları vardı. Bir başka ilginç kısmı da PT'nin en büyük diyebileceğimiz grubu MST olmasına rağmen, MST hakkında kısıtlı bir

bilgiye sahip olmaları idi. Bu bilgi sempati ya da antipati şeklinde olsun her zaman yetersizdi. Onlarla konuştuğum zaman MST hakkında hepsinden daha çok bilgiye sahip olduğumun farkına vardım. Bunda Brezilya'nın kendi başına koca bir dünya olması, mesafelerin büyük olması dışında, MST'nin kendini korumak için biraz kapalı yapısının da etkisi olduğu kanaatindeyim. Ayrıca özellikle orta sınıf Sol'un mülkiyete ilişkin duyarlı durumu, şehirli, kırlı bakış açıları olumlu olumsuz efsaneler dışında birbirleriyle gerçek bir ilişki kurmayı zorlaştırıyor. Bu noktada MST'nin aydınlar aracılığıyla kendini anlatmaya çalışması, yaz dönemi boyunca üniversitelerde kendi seçtikleri hocalardan dersler alması bu kopukluğu azaltmak için de bir araç. PT başlı başına bu kopukluğu giderebilmek açısından bile çok önemli bir işlev taşıyor bence.

Dünyanın değiştirilmesi için gerekli içki dışardan çoktan kiliseye taşınmıştı. Sorularımın, onlarda, PT-yoldaş Lula tartışmasına dönüşüp artık tamamen anlamayacağım bir duruma dönüşmesi karşısında, öğrenmeye çalışmaktan vazgeçtim. Bense, onların her türlü sorusunu büyük bir netlikle -tabii ki tek kişi olduğumdan- cevapladım. Zaten Türkiye hakkında bilgileri yok denecek kadar azdı. Bu yalnızca bizim için geçerli değil, aynı zamanda Arjantin için bile çok fazla bilgiye sahip oldukları söylenemezdi. Baktık dünyayı değiştiremiyoruz, James Joyce'un önerisine uyup konuyu değiştirmeye karar verdik. Kilisenin ön tarafındaki üstü kapalı avluda dans edenlere katıldık Bizim öğrenci lideri de kiliseye sevgilisini attığından 84 kadına karşı dans edecek yalnızca üç erkek kalmıştık Ben –ritim yoksunu, dans özürsüzü, beden uyumsuzu olan ben– hayatımın en çok dans teklifini aldım. Afişlerle, Salgado'nun harika fotoğraflarıyla etrafı çevrili kilisenin ortasındaki dans pistinde rüzgâr gibi dans ettim bütün gece.

- 42 -

Juliana'nın altındaki arabaya dolduk. Juliana, Alexandra, Roberto ve ben. Araba kamyonet olduğunda ön tarafta tıkiş tıkiş oturuyoruz. İstanbul trafiği kadar karışık São Paulo trafiğinde Juliana

bizim taksi şoförlerini aratmayacak gibi arabayı kullanıyor. Favelalara gidiyoruz.

Güney Amerika’da yoksulluğu anlatmaya kalktığımda bizim yoksulluğumuzla karşılaştırmaktan kaçınırım. Çünkü bizim yoksulluğumuz hak etmediği bir masumiyet kazanır. Bu benim Doğu Anadolu’yu, varoşların bile arka sokaklarını, Orta Anadolu bozkırlarındaki köyleri görmediğim kanısı uyandırmasın. Hala, Peru’daki kumların ortasında çöplerden, karton kutulardan oluşan mahallelerin yoksulluğu damağımda bir düğüm olarak vardır. Şimdi Roberto’nun daha önce yaşadığı mahallerden birine gidiyoruz. Roberto, orada yaşadığından ve herkesi tanıdığından bizim için kamera ile dolaşabilecek kadar güvenli.

Şehirlere her zaman sular karakterini verdiği gibi, bu favelada da su, daha doğrusu lağım, hemen her şeyi anlatıyor. Favelanın girişinden açık bir şekilde aşağıya doğru akan koca bir lağım deresinin üstü favelalarla örtülmüş. İnce duralitlerden oluşan duvarlar lağımın ortasına dikilmiş direklerin tepesine tutturulmuş. Pencereleri, akmakta zorluk çeken lağım manzaralı. Tabii ki hiçbir cam yok. Camsız pencerelerinden içine sığdırıldıkları oda büyüklüğünde müzik setleri görünüyor. Sanki hoparlörün içinde yaşayanlar, kalitesiz ses cihazlarının seslerini sonuna kadar açsalar mutlaka bütün mahalle yıkılır. Boyasız duralitler renkli teneke parçalarıyla yamanmış. Sokakların çamuru lağım deresini aratıyor. Pembe duralit bir evin önünde Roberto bir arkadaşına rastlıyor. Arkadaşı bizden, kameradan, Roberto’nun değişmiş halinden şaşkın ama belli ki Roberto hala “Kavga var.” diye kahveye dalsa, mutlaka belinde görünen silahı ile katılır. Yani delikanlı çocuk izlenimi. Başımızdaki MST şapkalarının bizi koruduğunu düşünüyorum. Ama konuşmaya başladığımızda birçok kişinin MST’den haberdar olmadığını anlıyorum. “Biliyorum. diyenler de, aslında biraz bir şeyler duymuş o kadar. Belki de Roberto sanki bir işe girip kendini kurtarmış diye düşünüyorlardır.

Bir favelanın üstünde satılık yazısı var. Camda da bizi seyreden iki kadın. Yakın geçmişte çok güzel oldukları muhakkak. Eminim fotoğrafları da harika olacak. Roberto onlara kaç sattıklarını soruyor,

onlar Roberto'ya bizim ne yaptığımızı. "MST'yi biliyor musunuz?" diye sorduğunda, gözleri kamerada, "Hayır," diyorlar. "Televizyonda evi gösterebilirsin de, satın buradan kurtulalım," diyorlar. Roberto MST'yi tarif ediyor. "Gelin, bilgi alın; yeni bir yaşama başlayın," diyor. Onlar kameraya bakıp başlarını sallıyorlar. Evlerinin altından akmaya çalışan lağımın sesi duyuluyor. Biraz daha konuşup vedalaştıklarında ise her şey biraz daha anlaşılır durumda. Roberto oranın çocuğu. Onu tanıyorlar. O kefeni yırtmış, iyi çocuk.

Pembe duralitli ev iyice geride kaldı. Çocuklar meyve kasasından yaptıkları masanın üstünde domino oynuyorlar. Neye oturduklarını hatırlamıyorum ama sandalye olmadığı kesin. Kız çocukların kucaklarında çocuklar. Biraz daha büyük kız çocuklarının kucığında kendi çocukları. Bir bilardo masası, etrafı duralitle kaplanmış sanki. Topa vuruşlar yalnızca açık olan kısımdan rahatça yapılabilir. Herkesin ellerinde biralar bize bakıyorlar.

Hey dünyalı biz dostuz. Biraz kamerayı bırakıp bilardo oynuyorum. Kahve kültürünün zengin olması işe yarıyor. Onlarla oynayacak kadar çok, onları kızdırmayacak kadar az bilardo biliyorum. Birbirimize bira ısmarlıyoruz. Yan yana gelip bilardo hatırası çektiyoruz. Eyvallah, deyip biz devam ediyoruz. Roberto iki-üç arkadaşına rastlıyor. Ne var ne yok, diye konuşurlarken ellerinde kafesli iki kişi kuşları bir yerlere götürüyor. Pazar günü olsaydı, Beşiktaş'taki tarihi çay bahçesine götürdüklerini düşünürdüm.

Derenin üstündeki tahta köprüden lağımın öte yakasına geçiyoruz. O kadar dar sokaklara giriyoruz ki dört metrekairelik evlerin sanki ortasından geçiyoruz. Her evde merdaneli çamaşır makinesi var ve hepsi çalışıyor. Hayatımda ilk defa bu kadar çok merdaneli çamaşır makinesini yan yana çalışırken görüyorum. Yoksulluk kadar, lağım kadar, televizyon kadar çoklar. Pencereden uzanan kadınlarla konuşuyoruz. Kadının biri Alexandra'nın tepeden inme "MST'ye katılsana." teklifini geri çeviriyor. Daha önce MST'yi duyduğunu söylemişti. Yüzünde dün gece kocasının ya da dostunun attığı dayak izlerini taşıyor. Çamaşır makinelerinin izinden gidip bir başka teyze ile konuşuyoruz:

“Nasıl gidiyor hayat?”

Kadın susuyor. Merdaneli makineler dönmeye devam ediyor. Çocukların ellerinde elektronik oyuncakta, çocuklar sarı olması gereken canavarla noktaları yiyip puan topluyorlar. Her yanlışlarında kızgınlıkla ayaklarını yere vurduklarında pantolonlarının üst taraflarına da lağımlı çamur sıçratabiliyorlar. Dar sokaktan, dört metreka-relik evlerin ortasından, her şeyin altından geçiyoruz. Bu sokaklarda suçun bile en alt kademesi vardır. Uyuşturucuda yalnızca torbacı olarak çalışabilirler. Öldürebildikleri kendilerine benzer yoksullar, tecavüz ettikleri sokakta yatanlardır. Kendi çocuklarını, kendi karılarını dövebilirler.

Duvarda bir Lula yazısı görüp Juliana soruyorum:

“Burada PT’ye mi çıktı oylar?”

“Yok, buradaki oylar mafya aracılığı ile satılıktır. Kim fazla para verirse mahalleli toptan ona oy verir. Parayı alıp oy vermezlerse vay onların haline. Daha çok işçi kesiminden ve yoksullaşmaya yüz tutmuş orta kesimden Lula’ya oylar gitti. Burada bütün oylar mafyaya.

“Satılık tuvalet,” yazıyor, yolun kenarına yerleştirilmiş bir alafranga tuvaletin üstünde. İtinalı bir şekilde bir evin önüne lağım deresinin birkaç metre önüne ve çalınmasın diye tahta çıtaların arkasına yerleştirilmiş.

PT İLE İLİŞKİ UYGULANACAK PROGRAMA BAĞLI²⁴

Estado: MST ve PT ya da PT’nin değişik kesimleri arasındaki ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz? Bir kopuş olması olası mı?

Mançano: Bu PT’nin izleyeceği yola bağlı. Eğer Sol’da yer almaya devam ederse, kopuş olmaz. Öte yandan, eğer onları birleştiren değerler yoksa, birlikte olmak zorunda değiller.

MST’nin olası bir Lula hükümeti altında nasıl davranacağı konusunda tahminde bulunulabilir mi?

²⁴ *Estado de São Paulo*, 7 Nisan 2002.

MST olası bir Lula hükümetiyle ilişki içinde olmaya, onu bir tarım reformunu yürürlüğe koymak üzere sıkıştırmaya, kalkınma, zenginliğin demokratikleştirilmesi, marjinal ve dışlanmış nüfusun yeniden sosyalleştirilmesini sağlayan bir hükümet halinde tutmaya çalışacaktır. MST'nin içine küçük üreticilerin de dahil edileceği tarımsal sanayinin gelişimine dayalı bir model yürüten bir hükümet beklediği açıktır.

- 43 -

Eski bir Volkswagen minibüs içinde bizi götüren Brezilyalı arkadaş dışında bir Arjantinli, iki Mozambikli var. Ünlü fotoğrafçı Salgado'nun fotoğraflarını satarak elde ettiği gelirleriyle MST için satın aldığı araziye gidiyoruz. Oraya MST için bir üniversite inşa ediliyor. İki Mozambikli arkadaşla iki gün önce misafirhanede tanışmıştık. MST'de eğitim için Brezilya'ya gelmişlerdi. Daha önce söz ettiğim gibi MST hareketinin benzeri bir örgütlenmesi Mozambik'te gerçekleştiriliyor. Bu örgütlenmeden gelen insanların eğitilmesi, bilgi alışverişi dışında güçlü bağlar olduğu da bir gerçek. MST'nin bu tür bağları yani eğitim ve bilgi alışverişi Küba ile de var.

İki Mozambikli biraz çekingen davranışlarla etraflarına alışmaya çalışıyor. Biri kadın, biri erkek bu militanlar, konuştukları Portekizcenin zor anlaşıldığı kanaatiyle daha da az konuşuyorlardı. Bizimle konuşmaya başladıklarında cebinden çıkarıp gösterdikleri ilk resim, Mozambik'te işgal topraklarında bir çeşme açılış töreninin fotoğrafları idi. Yüzlerindeki ifadeden ne kadar güç bir iş gerçekleştirdikleri anlaşılabilirdi. Dünyanın herhangi bir yerinde, sizin ülkenizle ilgili hiçbir şey bilmiyorlarsa kendinizi kötü hissedersiniz. Ben de Mozambik konusunda hemen hemen hiçbir şey bilmiyordum. Afrika'da eski bir Portekiz sömürgesi olduğunu, Portekizce -yerli dilleri dışında- konuştuğunu ve sosyalist lider Agostinho Neto adını bilirim bir şarkıdan o kadar. Bir de eylül ayında benim de katıldığım Buenos Aires'teki film festivalinde izlediğim bir belgesel filmde, adı sosyalist olan hükümetin bir banka ile olan ilişkisini ve yolsuzlukları açıklayan gazetecinin öldürülmesini anlatıyordu.

Şehrin dışındaki banliyölerden birine ulaştık. Etrafı ağaçlarla kaplı şirin evlerin arasından geçip yine küçük bir ormanın içindeki okulun girişine vardık. Kapıdan girip ağaçların arasından arabayla geçtikten sonra, çok güzel binaların yanına vardık. Göz alabildiği her yer yemyeşildi. Kenarları küçük korularla çevirili karşıda görünen tepeye kadar ki yerde on-on beş bina inşa ediliyordu. İnşa edilen binalar hepsi granit taştan yapıldığı için yeşilin içinde daha da güzel duruyorlardı. Sol tarafta, ağaçların arasına yerleştirilmiş iki koğuş vardı. Kadınlar ve erkekler için. Öğrenciler ileride taş binaların duvarlarını örüyorlardı. Metrelerce bir ağacı çatının üstüne örtmek için taşıyorlardı. Duvarın üstüne kaldırmak için bağınıyorlardı: “Hep Beraber! Hep Beraber!” Büyük modern binanın yemekhanesine oturduk. Taş binanın dört tarafını çevreleyen camlardan etrafı seyretmeye devam ettik. Üniversite yemekhanesinden çok, romantik bir yemek için uygundu. Yalnızca, salonun ortasındaki self servis seti bu havayı bozuyordu. İçerdeki büyük mutfaktan yemekler taşınmaya başladı. Pişirenler de yemek yiyecek olanlar gibi öğrenciydi.

Dışarıdakiler, duvar ustaları, çatı kaplamacıları, boyacılar hepsi öğrencilerdi ve tabii ki toprak işgalcileri. Yemekhaneye gelip self servisin önünde kuyruğa girdiler. Gürültüsüzce yemeklerini alıp oturdular. Biz de kuyruğa girip onların yemeğine katıldık. Binaların bu kadar güzel, neredeyse lüks olması bizi rahatsız etmişti. Bunu birkaç gün önce çeşme açılışı fotoğrafını gösteren Mozambiklilere söyledik. Onlar, “Burası üniversite. En güzeli burası olmalı, diye cevap verdi. Kilisenin görkemini ve iktidarını devralan bilim, beni korkuturdu. Tabii ki buradaki görkem ve lüksten ancak siyah naylonlu Topraksız evlerin yanında söz edilebilirdi. Yoksa düzgün estetik bir belediye binasından daha fazla görkemli değillerdi.

Yemek yiyince herkes sağa sola dağıldı. Koğuşların önüne asılmış birkaç hamakta sallanmaya başladılar. Elleri gitarlarla basamaklara oturup şarkılar söylediler. Bir yerlerden gelen şekerli kahveleri ikram ettiler. Her yaştan öğrenci vardı. Çalışmak yorar. İyi bir yemektir. İyi bir kahve...

“Peki, ne eğitimi görüyorsunuz burada?”

“Biz buraya yetmiş beş günlük eğitim için geliyoruz. Teorik ve pratik. Teorik dersler Marx, Engel, Lenin, diyalektik materyalizm, Gramsci, Che, Rosa Luxemburg... Pratik dersler tarımda karşılaştığımız sorunlardan yeni tip binalar yapmaya kadar, ayrıca sağlıkta ilk yardımı öğreniyoruz... Bir de burada ülkenin her yerinden gelmiş yoldaşlarla tanışıp görüş alışverişleri yapabiliyoruz.”

Gülerek ve son konuşanı kastederek: “Tanışıp evlenenler bile oluyor.”

Tekrar bir şarkı başlıyor. Bir kahve daha uzatılıyor. Şarkıyı da kahveyi de reddetmek işime gelmiyor.

Mola sona eriyor. Herkes yemekhanenin önüne toplanıyor. Bizim Mozambiklileri de sıraya koyuyorlar. Küçük bir içtima. Midemi burkuyor. Bize de “Neden geçmiyorsunuz?” diye soruyorlar. Alexandra bana bakıyor. “Hayır,” diyorum İngilizce “Biz MST’li değiliz.” Her sıranın önünden birileri çıkıp sayılarını ve ne yaptıklarını söylüyor. Bizim Mozambikliler sıradan çıkıp kendilerini tanıtıyorlar. Sıra bize geldiğinde sıranın dışından kendimizi tanıtıyoruz. Sloganlar atılıp duvar örmeye, çatı kaplamaya, kendi üniversitelerini inşa etmeye gidiyorlar. Ben belki de her yerde olduğu gibi bunun bizim için bir seremoni olup olmadığını anlayamıyorum. Kafamda hala İngiltere’de Cambridge’deki kilise binaları ile üniversite binalarının benzerliği ve Ivan Illich’in “diploma törenleri papazların cüppe giyme törenlerinin aynısıdır,” sözleri.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

“Kamplardaki temel ihtiyaçları MST karşılıyor”²⁵

Bir kampın kurulmasına yardım ettiğimiz zaman topluluğun temel ihtiyaçlarını biz sağlıyoruz: Barınma, elektrik, okul, öğretmenlerin eğitimi vs. Ama bunlar devletin sorumluluğunda olmalıdır, bu yüzden hükümeti yerel yetkilileri bu harcamalar için ödeme yaptırmaya zorluyoruz. Eyalet yönetimlerinin daha ilerici olduğu yerlerde daha fazla

²⁵ New Left Review, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

ilerleme sağlayabiliyoruz; daha tutucu oldukları yerlerde ise bizim için daha zor oluyor. Örneğin, üniversitelerde yılda 700 MST eğitmenini eğitmeleri için anlaşmalar yaptık. Bedelini hükümet ödüyor ama yaklaşım ve eğitimin içeriğine biz karar veriyoruz. Bir tarım uzmanı ihtiyacımız olduğunda da aynısı oluyor. Bunu devlet sağlamalı, bu onun sorumluluğu. Bize, “İşte öğretmenlerinizin eğitimi devlet üstlendi, işbirliği yapıyorsunuz.” Diyenlere, şöyle yanıt veriyoruz: “Hayır, 7 bin öğretmeni eğitmek istiyoruz ama bize para vermeyecekler.”

Avrupa ve ABD’deki bazı örgütlerden de bir miktar yardım almakla birlikte, esas parasal kaynaklarımız bunlar. İnanılmaz gibi görünüyor ama bize bile sormadan bize sık sık para gönderen bir grup Amerikalı işadamı var. Genellikle Avrupa’dan gelen para, militanların eğitimine ayrılıyor. Burada Via Dutra’da AB ile ortak bir proje olarak bir okul inşa ediyoruz. Ulusal Florestan Fernandez Okulu. Nitelikli Solcu öğretmenlerin ve aydınların yoğun olduğu São Paulo’ya yakın olmasını istiyorduk, onlar için Pernambuca içlerindeki Normandia kampına yeniden yerleşmektense São Paulo’dan elli kilometre yol gelmek daha kolay olacaktı. Bu Florestan Fernandes’in ruhuna sadık bir kadro eğitim okulu olacak. Bir inşaat projesiyle AB’ye gitmekte bir çelişki görmüyoruz. Çünkü Avrupa ülkeleri Brezilya’dan o kadar çok şey çaldılar ki şimdiye kadar. Bir kısmının geri ödenmesi zamanı. Başka projeler de var. Örneğin, Avrupalı bir insan hakları örgütü ile yerel temsil kazanmamıza yardım edecek bir proje.

Dördüncü nokta politik eğitim sorunu. Sol hareketler açısından militanları için en geniş anlamıyla tutarlı eğitim programlarını sürdürmek çok nadir bir durum. Militanlar klasikleri okumalılar ancak, böylece gerçekliğin doğru biçimde yorumlanması için gerekli olan araçlara hâkim olabilirler. Burada sol klasikleri tamamen terk etti ve hatta teorik bir perspektiften, Brezilya gerçekliğinin çalışılması işini de terk etti. Kendi durumunu, çelişkilerini, sınıf mücadelesini, işçi sınıfının yaşam koşullarını tahlil etmeye gelince tembelleşiyor. Anlamadığı genellemelere düşüyor ve açıklamayı başaramıyor. Teorisizme kaçmadan eylem için gerekli olan teorik eğitim duygusunu yeniden kazanmalıyız. Politik pratiği teorik eğitimle birleştirmeye ih-

tiyacımız var. Genç insanlarımızın, hatta PT ya da CUT üyesi olanların bile vardıkları nokta üzücü. Sanki bugün genç insanların yapması gereken tek şey müzik festivalleri düzenlemek ya da uyuşturucunun yasallaşması için kampanyalar yapmak. Brezilya Sol'u, çok da uzak olmayan bir gelecekte, toplumumuz için tutarlı, devrimci bir amaca sahip büyük bir kitle hareketini yeniden yaratmak üzere bu güçlüklerin üstesinden gelmek zorunda.

- 44 -

Alexandra gidiyor. Son kez São Paulo'nun merkezinde el arabalarının üstünden romlar içtik. Ben yanında ucuz kızarmış sucukları yerken, yüzüme nasıl bunları yiyebiliyorsun, diye son kez baktı. Daha önce Güney Amerika'ya gelişinde, özellikle Uruguay'da, çok kısa zamanda bana onlarca görüşme yaptırmıştı. Bu sefer ise görüntüleri onsuz alabilmek için defalarca kavga etmiştim. Birisi ile röportaj yaparken ses kaydını bozduğundan "Hı hı" dememesi, sık sık soru sorup anlatımı bozmaması, hatta konuşan kişinin karşısında, o sözlerine devam ederken nefesini tutup durunca, karşıdakinin "Sözümü bitireyim, bak bir şey söylemek istiyor." duygusuna kapılmasın diye de defalarca tartışmışım. Şimdi ben MST'nin izinde yola devam edip, sonra Amazon bölgesinden Venezuela'ya geçip, oradan yaşlı kıtaya dönecektim. Yani gittikçe Arjantin'den uzaklaşıyorduk. Paramız yoktu. Alexandra mesleğini çoktan bırakmış bir ziraat mühendisi ve işsiz bir gazeteci idi. İşsizliğin sunduğu zamanla, yaratıcılıkla benle birlikte gelmiş aylarca dolanıp durmuştuk.

Her gezide yalnız olmanın iyi ve kötü yanları vardır. İki kişi olmak iyidir. Çünkü her türlü sorunu paylaşabilirsiniz ama her zaman yanınızdakinin sorumluluğunu da taşımak zorundasınızdır. İki kişi olmak iyidir, hiç yalnız kalmazsınız ama tek kişi olduğunuzdaki kadar ilişki kuramazsınız. Yalnız olduğunuzda başınızın çaresine bakar, ne yesek acaba, diye boşuna tartışmaz, yalnızca her zaman kafanızı çevirdiğinizde yanınızda görüyorsunuz diye kavga çıkarmazsınız. Yalnız olmak galiba biraz daha iyidir.

Ale gidiyor. Son içtiğimiz rom bardaklarını sokaktaki bir ızgaranın kenarında kınıyoruz. Böyle bir gelenek var mı, yoksa ben mi uydurdum ama bardaklar kırıldı. Sarılıp vedalaşıyoruz. Gözleri ıslanıyor. “Boş ver,” diyorum, “Mozambik’te Topraksızları yaparken buluşuruz.” Yeni bir rom ve yeni bir bardak.

- 45 -

Bahai eyaletine doğru yola çıkıyorum. Daha önce söylediğim gibi mümkün olduğu kadar farklı nitelikteki MST örgütlenmelerini ve farklı coğrafyalardaki örgütlenmeleri incelemek istiyordum. Bu nedenle çok iyi organize olmuş eski assentamentolarda fazla zaman harcamak istemedim. Çünkü Assentamentoda Fronteira’da uzun zaman geçmiş ve iyi örgütlenmiş bir yapıyı iyice tanıma fırsatı bulmuştum. Ayrıca Bahai’de başkente yapılan 275 kilometrelik en büyük MST yürüyüşü bir hafta sonra başlayacaktı ve ben de o yürüyüşe katılmak istiyordum.

Bir günü aşkın bir süre yine otobüste geçti. Bacaklarıma dolanmış olarak bir küçük çanta ve kamera ile baş başa iyi bir yolculuktu. Mola yerlerinde kilo ile satılan yiyeceklerden ne istersem tabağa doldurup sonra tartıp hesaplamadan yiyordum. Çok küçük bütçemin çok küçük bir kısmını harcadığımdan yolculuk kurallarına uyup pek önemsemeden yiyip içiyordum. Yiyecekler zaten Brezilya’da pek pahalı değildir. Bu kilo ile yemek yeme ise bir başka strateji gerektirir. Zaten tabağın bir ağırlığı olduğundan, ben bir çeşit şeyden biraz alayım fazla para vermeyeyim dersiniz olmaz. Daha ucuz yemek için daha fazla yemeniz gerekir. “Sebze yiyeyim de fazla ağır çekmesin, dersiniz zaten sebze ucuz şey olduğundan yine kar etmiş olmazsınız. Aslında illaki lokantayı zarara sokacağım dersiniz bu mümkün değildir, ama tamamen et alırsanız belki biraz daha az kar ettirirsiniz. Siz en iyisi hiç umursamadan ne istiyorsanız onu alın, kilosunu verip çıkın. Ayrıca burada ve Arjantin’de ne yerseniz yiyin tek bir fiyat ödenen lokantalardan bilirim ki aslında en fazla iki kez tıka basa yedikten sonra üçüncüsünde her zaman yediğiniz kadar yiyorsunuz.

Otobüs hızla yolları geride bırakıyor. Yeşil, yollara kadar yürü-

müş. Yakılmış tarlalarda su ağaçların gövdelerini yarısına kadar sarmış. Carajás'taki katliamın fotoğraflarını hatırlatıyor bana. Güneş, yanmış ağaçların arkasında hızla suya gömülüyor. Orman kendisini daha da görkemli göstermeye başlıyor. Amazon ormanları kadar olmasa da, yolu şöyle bir kenarından çatlatmış. Amazonlarda sürekli olarak yolların kenarlarındaki ormanlar yakılır. Yoksa ormanlar otobanları yok eder. O otobanlar ki ormanın gazabından korunmak için bazı yerlerde havaalanı genişliğinde inşa edilmiştir ama Amazon, fırsat bulur bulmaz bir ağaç fışkırtır otobanın ortasından ve asfaltı parçalar. Doğanın böyle bir intikamında, saatlerce hatta günlerce beklediğimde, hiç umurumda olmamıştır. Çok kısa bir süre ilgilenilmezse orman otobanı tamamen yutar. Doğanın gücü adına!

17 NİSAN 1996 ELDORADO DOS CARAJÁS KATLİAMI²⁶

Altamiro Ricardo da Silva, biri başından diğeri bacağından iki kurşun yemiş, Antônio Costa Dias ise gırtlığından. Raimundo Lopes Pereira üç kurşunla yere serilmiş. İki başından, biri göğsünden. Leonardo Batista de Almeida'yı bir tüfek alnından vurmuş. Graciano Olímpio de Souza'ya iki kurşun; biri ense kökünden, diğeri göğsünden. José Ribamar Alves de Souza'ya iki kurşun. Manoel Gomes de Souza'yı vuranlar, küçüğü öldürmek istemişler. Kurşunların hepsi ölümcül bölgelerde. Lourival da Costa Santana kalbinden vurulmuş.

Antônio Alves da Cruz göğsünden kurşun yemiş ve kesici silah yarası almış. İç kanama ve güçlü bir kesici aletin açtığı yaralar. Abílio Alves Rabelo üç kurşunla öldürülmüş. João Carneiro da Silva, aşırı bir şiddetin ve zalimliğin kurbanı olmuş. Luiz Wanderley, Ribeiro da Silva, João Carneiro da Silva'nın kafasına vuran polisin elindeki kalasın kırıldığını anlattı sonradan. Sadece, "kardeş" olarak bilinen Antônio göğsünden vurularak ölmüş. José Alves da Silva iki kurşunla, Robson Vitor Sobrinho dört kurşunla. Amâncio Rodrigues dos Santos üç yara almış. Valdecir Pereira da Silva göğsünden vurulmuş,

²⁶ MST'nin web sitesi www.mst.org.br'den..

Joaquim Pereira Veras sırtından. João Rodrigues de Araújo, kesici aletin yol açtığı kan kaybından ölmüş.

Bu on dokuz insan, 17 Nisan 1996'da Pará'da, Eldorado dos Carajás'ta öldürüldüler. İnfazcılar, iki gruba bölünmüş 155 polisti. Gruplardan birisinde 69 silahlı adam, iki makineli tüfek vardı. Pará-150 otoyolunun 96. kilometresindeki bir alanı işgal etmişlerdi. İkinci gruba ise operasyonun komutanı önderlik ediyordu. Seksen beş askerî poliste çeşitli ebatlarda onlarca silah vardı.

Ölen on dokuz kişi, bin 500 topraksız ailenin, 10 Nisan günü başlattıkları "Toprak Reformu" yürüyüşünün katılımcılarıydı. Saldırıdan bir gün önce, bu aileler Pará-150 otoyolunun 96. kilometresinde bir kamp kurmuşlardı. Yolu kesen işçiler, yürüyüşü engelleyen askerî polisten, yiyecek ve yolu açmalarını talep ediyorlardı.

MST üyeleri ile askerî polis arasında yapılan görüşmelerde askerî polis komutanı işçilerin taleplerinin federal ve eyalet yetkililerine iletileceği sözünü verdi. Saldırının yapıldığı bir sonraki güne Teğmen Jorge Nazaré Araújo dos Santos görüşmelerin kilitlendiğini söyleyerek isteklerin, yiyecek de dahil olmak üzere hiçbirisinin dikkate alınmayacağını duyurdu.

Bu arada eyalet valisi Almir Gabriel, güvenlik sekreterine, INCRA yöneticisine ve Pará kenti Toprak Enstitüsü Başkanı'na Pará-150 otoyolunun 96. kilometresinin boşaltılması emrini verdi.

Askerî polis, işçilere gaz bombalarıyla ve ateş açarak saldırdı. Sonra makineli tüfekler konuşmaya başladı. MST üyeleri sopalar, taşlar, borular ve birkaç silahla kendilerini savundular. Saldırı sonrasında on dokuz ölünün yanı sıra altmış dokuz asker ve on iki polis hariç, seksen bir kişi yaralanmıştı.

Katliam, MST'nin Pará hükümetiyle daha önce yapmaya çalıştığı görüşmelerden sonra yaşanmıştı.

5 Mart 1996'da, 3 bin 500 topraksız, Marabá ile Paraupébas arasındaki otoyolun kenarına kamp kurarak Macaxeira tarlasını işgal etme ve INCRA ile görüşmeleri başlatma kararı almışlardı.

Pará hükümeti bir sonraki gün, ailelerin yerleştirilmesi için INCRA ile ortak düzenlemeler yapma ve kampa on iki ton gıda gönder-

me sözü verdi. Bölgenin 7 Mart'tan itibaren otuz gün içinde boşaltılmasını istedi.

Söz verilen yardımlar hiç gelmedi. Aynı ay Çiftçiler Federasyonu, Belém'de vali ve güvenlik sekreteriyle bir toplantı yaptı ve MST üzerinde daha fazla baskı isteyerek bölgenin huzura kavuşması için ortadan kaldırılması gereken on dokuz kişilik bir liste verdi. MST önderleri listedeydiler. İşgalden otuz gün sonra hükümet sözlerini tutmamıştı. İşçiler hep beraber hükümeti yanıt vermeye çağırarak üzere, Marabá'ya 800 kilometre uzaklıktaki Belém'e kadar yürümeye karar verdiler. Pará eyaleti Kuzey Brezilya'dadır. 1.248.042 kilometre karelik bu eyalette, 3.468.700 nüfus var. Marabá bölgesi Amazon topraklarının giriş kapısıdır. Toprak arayan binlerce campesinin depolandığı bir bölgedir. İnsanlar hala akın akın Cia'da iş bulmak için buraya gelirler, demir cevheri çıkarma sektöründe iş bulabilmeyi umut ederler. Bölgede milyonlarca hektar boş arazi vardır ve bunlar bir zamanlar odun yetiştirmek için kullanılırken şimdi otoyol kenarlarında otlak olarak tutuluyor.

Pará eyaletinin güneyini ise büyük mali ve sınai gruplar karakterize eder Volkswagen, Liquigas, Real Bank ve BCN, diğerleriyle birlikte, tarıma üçte iki yatırım yapma şartıyla verilen yüzde ellilik vergi indirimlerinden faydalanırlar, bu yüzden muazzam miktarda toprak boş kalır, mülkiyet sadece gayrı menkul spekülasyonuna hizmet ettiği için.

Aynı zamanda, bölgede dünyanın en büyük demir madeni olan Carajás madenleri ve demiryolu bölgede hızlı bir kentleşme başlattı. Ama bunlar yoksul ve nüfus artışını kaldıracak altyapısı olmayan kentlerdi. Sonuç yüksek işsizlik, marjinalleşme, yoksulluk ve bölge sakinlerinin sosyal dışlanması oldu.

Eşitsiz toprak dağılımının kışkırttığı sosyal gerilim, federal hükümetin bu eşitsizliğe müdahalede bulunmaması, büyük toprak sahiplerinin kayırılması bu bölgedeki tarımsal gerilimleri sürekli ve keskin hale getirdi ve şiddet bu gerilimlerin çözümündeki en bildik yöntem haline geldi. 1980'den bu yana Brezilya'da bin 543 üç tarım işçisi öl-

dürüldü. Pará eyaleti, 1980'den bu yana 766 cinayetle bu ölümlerde birinci sırada.

17 Nisan, on üçü elleri arkalarından bağlanmış halde machetalarla katledilen on dokuz MST militanının anısına, 1993 yılında kurulan dört kıtada 180 üyesi olan Uluslararası Çiftçi Örgütü Via Campesina tarafından, yerli tarımsal sektörü mahveden ucuz gıda ithalatını protesto etmek, gıda güvenliğiyle ilgili egemenlik politikalarını savunmak ve DTÖ'nün tarım politikalarını lanetlemek üzere, Uluslararası Çiftçi Mücadele Günü olarak ilan edildi. 2000 yılında MST sorumluların yargılanması için Pará eyaletinde büyük çaplı protesto gösterileri düzenledi. İtalyan Parmalat-Nestle ortaklığına ait bir süt fabrikasının girişi binlerce MST militanı tarafından kesildi, Mc Donalds'lar taşlandı ve Güney Brezilya'daki çeşitli MST kamplarında yaşayan binlerce Topraksız çeşitli otoyolları on dokuz kişinin anısına on dokuz dakika boyunca kesti.

Eldorados dos Carajás Katliamı, Brezilya tarihinin en uzun yargılamasına sahne oldu. Davada bir albay, iki binbaşı, bir yüzbaşı, dört teğmen, on bir çavuş ve Pará askerî polisinden 127 asker yargılandı. 18 Mayıs 2002'de ve sanıkların aktif görevleri sürerken başlayan duruşmada yargıçlar, savcının tarafsızlıklarına ilişkin sürekli itirazları nedeniyle duruşmadan çekilmek zorunda kaldılar. Davaya müdahil olarak katılan MST ve avukat ekibini destekleyen "Pará İnsan Haklarını Savunma Birliği" de duruşmalardan çekildiler.

- 46 -

Sabah ile beraber artık etrafta ağaçlar yerlerini bozkırlara, hatta yer yer çölleşmiş alanlara bıraktı. Minas Gerais'e vardım. Saat sabahın dokuzu. Beni burada karşılamaları gerekiyor. Tanımaları için anlaştığımız üzere boynumdaki siyah bandanayı iyice belirgin bağlıyorum. Muhtemel olabilecek insanların önünde küçük daireler çiziyorum. Küçük bir kasaba terminali. Otobüsten inenler dahil ortada zaten yirmi beş-otuz kişi var. Elime MST şapkasını alıp bir tur daha atıyorum. Aslında bunun tehlikeli olduğunu da söylüyor-

lardı. İnşa edilen üniversiteden ayrılırken Alexandra'nın kafasından MST şapkasını çıkarttırmışlardı. Saldırı olabilir ve otobüsler de sizi almaz diye. Ortalık yavaş yavaş boşaldı. Benim önünde dairelerde çizeceğim kimse kalmadı. Hava o kadar güzel ki kimsenin bekleyip beklemediği umurumda değil. Küçük bir büfenin önündeki masaya oturup şekeri içine ne yazık ki atılmış bir kahveyle bir börek satın alıp beni alacakları bekliyorum. Nasıl olsa "organize" olmuşlardır. Biraz erken vardım, diye düşünüyorum.

İki saat kadar sonra üçüncü kahve dördüncü börekteyim. Hala kimse ortada yok. Arada bir şöyle dolaşıp tekrar kahvemın başına dönüyorum. Telefon etmeye karar verdim. Karşıdan bir ses geliyor mu, gelmiyor mu ona bile emin değilim. Kontürler hızla yok oluyor, herhalde birileri vardır, diye bağırıp duruyorum. İkinci kahve ile üçüncü kahve arasında dostluk kurduğum bakkal kıza telefon ettiriyorum. Yedinci denemesinde falan bir şeyler yakalıyor. Bu arada bakkala gelen müşteriler sakince bekleyip telefon konuşma çabamızı dinliyor. Aradığımız arkadaş, o telefon numarasında yok. Başka bir şey öğrenmemize telefon müsaade etmiyor. İçinde kahveden çok şeker olan fincana geri dönüp bir saat kadar daha bekliyorum.

Elimdeki adresi gösterip gitmeye karar veriyorum ama bizim bakkal kız zaten MST nedir, bilmiyor. Yalnız o değil, birçok kişi bil-meyince acaba yanlış yerde mi indim yoksa burası başka bir ülke mi, diye tereddütler yaşıyorum. Sonunda birisini buluyoruz. Beni günde bir kez giden otobüsün başına getirip oturtuyor. Kahve ve şekerden uzak düşünüyorum.

"Burası, dendiğinde iniyorum. Bütün çevre gibi kurak bir yer. Diğer kampların girişinde olan güvenlik kapısı burada yok ama uzak-tan bir direğin tepesinde MST bayrağı yine var. Yoldan içeri doğru girerken büyük bir bina var. Sanırım daha önceki bir dönemden kal-mış, şimdi ancak birkaç odası dolu ama bazı odaları da tamamen boş. Daha çok savaş sırasında işgal edilmiş bir evi andırıyor. Hemen hemen bütün erkeklerin üstü çıplak. Yeşilin hâkimiyetini kahverengi ele geçirdi. Topraksızlar'ın evleri bile daha çok siyah naylondan ker-piç evlere, kahverengine dönüştü. Güneş, tepemizde sarı sıcak. Hiç

kimse benle ilgilenmiyor. Kimim, nereye gidiyorum? Savaş sırasında işgal edilmiş benzeri evin önüne gidiyorum. Tabii ki önce çocuklar, üç tanesi karşıma dizilip beni seyrediyor, ben de onları. Onların yüzüne baktığımda kampın ne kadar süredir kurulmuş olduğunu, ne zamandır işgal topraklarında yaşadığını hemen anlıyorum. Yoksulluktan nasıl ilk olarak çocuklar etkileniyorsa, sağlıklı koşullarda da ilk onlar kendilerini toparlıyorlar. Peşime taktığım üç çocukla gidip kağıtta yazılı beni karşılamaya gelecek arkadaşın adını gösteriyorum. Şöyle bir yüzüme bakıp “Böyle biri yok burada, diyorlar. Hep beraber gülüyoruz.

“Peki, yakında başka kamp var mı?”

“Evet, otobüsle sekiz saat kadar.”

Doğru. Brezilya’ya göre yakın. Tekrar gülüyorum. Herkes gülüyor. Çocuklar katılıyorlar gülmekten. Şöyle bir kafamı kaldırıyorum. Otobüs çoktan gitmiş. Dümdüz ovanın sonunda görünen ufuk çizgisini geçmek üzere. Telaşlanmam mı gerek? Aklıma bile gelmiyor. Hava çok güzel. Gülüp duruyoruz.

“Seni koordinatöre götürelim.”

Evet, bu olmalıydı benim sorum. Oturanlardan biri kalkıp önüme düşüyor, benim çocuklar da ardıma, koordinatörün evine doğru gidiyoruz. Dümdüz bir arazi olduğundan, sanki geniş bir ana caddeden yürüyoruz. İçeri doğru sapan düzgün sokaklar var. Etraf, siyah naylonlu tamdık evlerle, kerpiç kulübelerle dolu. Arada bir evde duruyoruz. Koordinatöre sesleniyor. Kerpiç evin kapısı açılıyor. İçinden gecekonduda örgütlenmeye gelmiş bir üniversite öğrencisi kılıklı benzeri biri çıkıyor: Evy.

- 47 -

Telaşa kapılmamakla iyi yaptığımı, ilk andan itibaren anlıyorum.

Her yerde olduğu gibi hemen kendimi tanıtip ne yaptığımı anlatıyorum. Arada iki isim söylüyorum. Evy şöyle bir dinleyip, “Otur sana” diyor. İçeri girip bir şişeyle dışarı çıkıyor. Biraz sonra kendi

yaptıkları rom ile gelişimi kutluyoruz. Benim elimdeki kâğıtta yazdığım arkadaş bu kamptan değilmiş. “Bir karışıklık olmuştur.” diyor. Karışıklığa içiyoruz. Üç gün sonra buradan yola çıkacakmışız 275 kilometrelik yürüyüş için. Yalnız bir başka kampa otobüsle gidip oradakilerle buluştuktan sonra yürümeye başlayacakmışız. Bu arada bu kampta çekim yapmak ve konuşmak istediğimi söylüyorum. “Tabii ama önce yemek yemeliyiz,” diyor. O sırada midemdeki şekerli kahvelerin börekleri çoktan erittiğini hissediyorum. Hemen evin karşısındaki diğer eve giriyor. Bir teyze çıkıyor içerden, yüzünde sıcacık bir gülümseme. “Hoş geldin!” deyip işe giriyor. Evin önündeki küçük çardağın altını boydan boya kaplayan ocağa, kalın odunları doldurup yakıyor. Kuru havada odunlar, yanmak için buldukları bahane ile hemen tutuşuyorlar. İki tencere koyuyor üstüne. Fasulye ve pilavdır. Bir tava alıyor, içine soyulmuş yukaları dizi yar. Biz bu arada birer rom daha içiyoruz. Bazı campamentolar da içki yasaktı.

“Her campamento kararlarını kendi alır. Brezilya’nın bu bölgesinde, rom tamamen geleneksel bir şeydir. Bu yüzden yasaklama hiç önerilmedi bile. Tabii ki sarhoş olup başkalarını rahatsız etmek yasaktır ama böyle bir olayda kolay kolay olmaz. Ayrıca alkolik kimse aramızda yok. Kimin kime tutsak olduğuna bağlı. Bu toprağı işgal ettikten sonra rom üretimini yaptığımız ilk şeylerden biri. Bunu da biz yaptık.”

Hemen yeniden deniyoruz. Yukalar hızlanan ateşte kızarmaya başladı bile. Bir tabak tutturuyorlar elime. Bütün ısrarlarıma rağmen, bizim oraları aratmayacak şekilde ağzına kadar dolduruyorlar. Pilavın kenarına kocaman et parçaları ekliyorlar. Bunları eritmek için bir sürü komün yapımı rom içmek lazım.

“Peki, rom yapımını da görebilir miyim?”

“Biraz sonra dolaşmaya çıktığımızda sorarız. Henüz yapmayan var mı? Çünkü topladık ve herkese ihtiyacı kadar dağıttık. Şu yemeği yiyelim de.”

Bir sürü kişi geliyor, tabii ki tanıyoruz. İki kaşık yemek arasında bir el sıkıyorum. Ben çok hızlı yemek yerim ama ona bile fırsat bu-

lamıyorum. Birkaç tanesine, Evy romu soruyor. Yok, hepsi yapmış, biz sadece tatmak için davet ediliyoruz. Gitmeli. Tabağım boşalırken yeni bir pilav, fasulye hamlesi ile yine doluyor ve et parçaları peşinden. Tabağı alıp hemen karşıdaki Evy'nin evinin önüne uzaklaşıyorum, yeni yemek hamlelerini savuşturmak için.

Düzgün biçilmiş toprak tuğlalardan bir ev İçerden tok bir ses geliyor. Evy kapıyı açıp içeri sesleniyor. Sevgilisi Helenice çıkıyor içerden. Elinde yerleri düzeltmek için iki tahtanın arasına konulmuş bir kayadan oluşan aletiyle. İki el ile kaldırmak ve yere hızla vurmak biraz güç gerektirir ama demin duyduğum seslere göre, Helenice bunu iyi yapıyor. Bizi tanıştırıyor Evy. Helenice, biraz evlerinin tabanını düzeltmeye ara verip bizimle oturmaya başlıyor. Hangi evde kalacağım ayarlanıyor. Öğrenci militan kız görünümünde, saçları arkadan bağlı, sade ve temiz. Ve dudaklarının kenarına sinen bir gülümseme “aşık bu su kuşları”²⁷ Sanki “Hadi gidelim yeni bir dünya kuralım, deyip buraya gelmişler, şimdi de toprağı bir kaya parçasıyla düzlüyorlar. Onların yeni dünyasında tur atmaya çıkıyoruz. Ayrıca bizi rom içmek için davet edenleri de kırmamak lazım.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

MST'nin Etnik Bileşimi²⁸

Yerli halklar Brezilya'da bir azınlıktır ve burada, And ve Astek Amerika'dan farklı olarak, köylü örgütlerinin içinde çalıştıkları Ekvador, Peru ya da Meksika'da oldukları gibi çiftçi değil, geleneksel olarak avcı ve toplayıcıydılar. Yerli halklarla ilişkilerimiz onların Brezilya'nın ilk sakinleri olduklarının kabulünden başlar. Bu konuda hiç bir tartışma yoktur. İddia ettikleri tüm topraklar onlarındır ve onlarla ne istiyorlarsa onu yapmalıdırlar.

Etnik bileşim açınsındansa bu her bir eyaletteki çiftçilerin duru-

²⁷ Bir Metin Altıok dizesi.

New Left Review, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

muna bağılıdır. MST’de çok az siyah var ve onların en çok yaşadıkları bölgelerde -Bahia, Pernambuco, Maranhao’da- çok az Topraksız çiftçi var. II. Pedro’nun 1850 tarihli 601 sayılı yasası özgür bırakılan siyah kölelerin toprak sahibi olmalarını engellemeyi amaçlıyordu: Resmi özgürlüklerini elde eder etmez, limanlara göç etmek ve doklarda çalışmak zorunda kaldılar. Siyahlar, Brezilya tarım sınıflarının oluşumundan dışlandılar ve bu durumun hala süren bir etkisi var. Bugüne değin, tarımsal katmanlar temelde Kuzeydoğu’da Mestizolardan ve Güney’de Avrupalı göçmenlerden oluşmuştur. Bu da MST’nin bileşimine açıkça yansır.

- 48 -

Hemen hemen tamamen ağaçsız bir alan. Yalnızca ilkokul bilgilerime dayanarak, maki diye nitelendirebileceğim çalılar var etrafıta. Küçük bir meydandan çıkıp Topraksız evlerinin ara sokaklarına dalıyoruz. Siyah naylonlu evlerin bile tepesi kurumuş otlarla kaplı. Bunun nedeni, tepemizdeki sarı sıcak. Evlerin çoğu zaten kerpiç olmaya çalışıyor. Her evin kenarında kurutulmak için bırakılan kerpiç tuğlalarla dolu. Sokak aralarında oturanlar, evlerine girdiğimiz bütün erkeklerin üstleri çıplak. Topraksız işçilerin bedenleri Salgado’nun fotoğraflarını akla getiriyor hemen. Beyaz olsun siyah olsun toprağın rengine dönüşmüş bir ten, susuz topraklar gibi yarıklarla dolu eller, düğüm düğüm ince kaslarla dolu sıırım gibi bedenler... Şehirlerin jimnastik aletlerinde, güce göre şekillenmiş şişme erkek bedenleri geliyor aklıma. Hiçbir yere ulaşamayan zavallı jimnastik bisikletleri, çukursuz asfalt, yokuşsuz dere tepe izlenimi yaratan koşu bantları, küçüklü büyüklü ağırlığı anlamsız halterlerin yarattığı bedenler, Topraksızlar’ın yanında ne kadar zavallı.

Yol kenarına, evlerin biraz uzağına yerleştirilmiş domuz ahırlarını geziyoruz. Şu ana kadar gezdiğim yerlerdeki kamplarda yoklardı. Burada, özellikle bu çevrede, yetiştirilebilir en uygun hayvanlar sanırım. Garip homurtularıyla benim inceleme ve denetimlerimi selamlıyorlar. Evlere doğru geri dönüyoruz. Yerler topraktan çok, kuma

yakın. Başka bir koordinatörle tanışıyorum. Adı Helenice. Daha çok küçük esnaf görüntüsü var. Evy'yi evine bırakıp asfaltın karşısındaki ekili arazilerine doğru gidiyoruz. En az on dakika yürüdükten sonra tarlalar başlıyor.

“Bütün buralar işgal toprağı mı?”

“Evet evet. şu karşıkı dağa kadar hepsi. Burada baştan itibaren pek güçlük çekmedik çünkü bu arazinin o kadar küçük hissedarları vardı ki bir araya gelemeler bile. Ayrıca uzun yıllardır toprağı işlemiyorlardı. Biz de işgal ettiğimiz bu toprakta, toprak reformu için hemen başvurduk. Henüz dava devam ediyor ama kazanacağız.”

Bu sırada ilk mısır tarlasının kısa boylu mısırlarını görmeye başladık. Artık akşamüstü güneş gücünü yitirmeye başladı. Tarlalara varır varmaz, bir mısır koçanını koparıp yanıma getiriyor.

“Şuraya bak. Ne kadar ufak. Suya ihtiyacımız var. Yoksa bunlar hiç büyümeyecek. Boyları da ufak. Normalde biz bunları sulayabilseydik, bundan çok daha iri taneli ve daha uzun olurdu.

Yüzünde, sınıfını geçemeyen bir çocuk babası ifadesi. Bir şehirli, ben, bu bakışı ancak böyle ifade edebiliyorum. Gitti bir mısırın daha koçanını sıyrıldı. Yine üzüldü. Belliydi, her gün bakıp yine üzülmüyordu. Bir kavis çizdik tarlaların arasında. Mısırlar arasında daha uzunlarının olduğu bir yere geldik.

“İşte burası benim tarlam.

“Senin mi? Herkesin tarlası ayrı mı?”

“Bir kolektifin işlediğı tarlalar var, bir de herkesin kendi tarlaları var. Bizim burada yüzde 60 kolektif, yüzde 40 bağımsız tarlalar var.”

Daha önceki kolektiflerde bu oran o kadar düşüktü ki. Bazı yerlerde hemen hemen hiç yok, bazı yerlerde de sadece evlerin bahçeleriyle sınırlıydı.

“Peki, herkes kendi tarlasında çalışmak ister, kolektifte kaytarırsa?”

“Hayır. Niye öyle yapsın ki? Gel sana göstereyim. Bak şu tarla kolektif, ne kadar gelişkin. Yanındaki bağımsız tarla. Cüce mısır dolu. Hepsine su lazım, hepsine. Ayrıca çalışma komitesi ona göre karar

alır. Kolektif yerlerde böyle bir kaytarma olursa daha fazla çalışma kararı alır. Zaten neden olsun ki, orası da bizim yerimiz.”

“Peki, herkesin bağımsız tarlası var değil mi? Mesela ben tarla mı ekmek istemiyorum. Bir başkasına ekmesi için verebilir, bundan para ya da ürün alabilir miyim?”

“Tabii tabii. Ekmek istemeyenler başkasına ektirebilir. Ben bu şekilde dört kişinin yerini ekiyorum. Onlarla ürünü paylaşıyorum. Herkes kolektif alanda çalışmak zorundadır ama diğer tarafları ister eker ister ekmez.”

Bakıyorum Helenice tamamıyla toprakların paylaşılması taraftarı.

- 49 -

Önce otoyolun tam ortasında bir MST bayrağı gördüm. Otobüs biraz daha boynunu aşağı büküp yokuş aşağı inmeye başladığında bir tepenin üstünde dalgalandığı anlaşıyordu. Bu tepenin hizasını geçer geçmez yolun iki tarafını saran Topraksız evlerinin arasında bulduk kendimizi. Daha tepeyi gördüğümüz anda, kornaları çalmaya başlamıştık zaten. Kenara çekip inmeye başladık. Bu campamento, tam otoyolun iki yakasına kurulmuştu. Belki de daha doğrusu, tam üstüne demek gerek. Büyük kamyonlar sıyrıp geçiyor Topraksız evlerini. Otobüslerin camlarından kampa bakan yolcuların şaşkın bakışları algılanabiliyor rahatça. Otobüsü çektiğimiz yerin yanında, tabii ki hemen yolun kenarında, koca bir fıçı gibi su deposu var. Beş-altı metre çapında üstü açık bu fiçinin içine, bir boru işgal toprakların üst taraflarından kol kalınlığında su taşıyor. Fıçı dolmaya hiçbir zaman fırsat bulamadan alttaki iki musluktan dışarı atıyor içindeki suyunu. Otobüsteki sıcaktan musluğun altına koşuyoruz. Topraksızlar'ın ev sahibi olanları kovalarını, plastik bidonlarını bizim için kenara çekip suya kavuşmamızı seyrediyorlar.

Bakmayın koca fiçinin su dolmasına etraf kurak. Toprak, ha kum olmuş ha olacak. Güneş asfaltı bile eritip kuma karıştırıyor.

Kamyonların, otobüslerin bacaklarının arasından karşıya geçen çocuklar çıplak ayaklarıyla asfaltı toplayıp kuma taşıyor. “Asfaltın altında kumsal var,”²⁹ Yeni bir işgal toprağı! Çocukların yüzünden anladım. Sağ yakada yarım ay şeklinde dizilmiş Topraksız evlerin ortasında bir meydan var. –Eğer polis saldırırsa bizim Türk hilal taktığı ile etrafını sarabilirler!– Meydanın kenarına yan yana masalar dizip üstüne kazanlar konmuş. Bizi yemeğe bekliyorlar. Tabii ki kazanlardaki fasulye, pilav ve yassı büyük tenceredeki de yuka. Kamera ile dolaşıyorum daha otobüsten iner inmez. Bu kampta iki-üç saat durduktan sonra, 275 yürüyüşe başlayacağız. Yani burası için çok kısa bir zamanım var. Yemek kuyruğuna girenleri çekiyorum. Otobüste birlikte şarkı söylediklerimizi. Ayaklarının altı asfalt olmuş çocukları çekiyorum. Yemekleri dağıtan kadınları çekiyorum. Mutlaka pişiren de onlardır. Biri siyah, üç kadın çok güzel gözleri var. Gülümsüyorlar. “Çok güzel gözlerin var,” diyorlar. “Size bakıyorum ya, ondandır,” diyorum. Gülüyorlar. Gerçekti. Soru sormaya başlıyorlar. “Önce ben soracağım sonra siz,” diyorum. Tekrar gülüyorlar. “Yok yok,” deyip bir yandan öne düşen saçlarını ellerinin tersiyle geri itiyorlar. Yuka tenceresindeki yukalar, benim yüzünden şöyle bir alt üst oluyor.

“Üç çocuğum var. Herkesle beraber buraya geldik. Toprağımızı işlemeye başladığımızda daha rahat olacağız. –Gülüyor, yine gözle-riyle beraber.– Daha önce başkalarının yanında çalışıyorduk. Yoksul-luk aynıydı. Şimdi en azından kendimiz için katlanıyoruz.”

Neden kadınlar hep çocuklarıyla başlar? Dünyanın neresinde olursa olsun bu böyledir. Anneme sorsanız, o da cevabına böyle baş-lardı. Bakıyorum yukalar artık karıştırılmaktan bir hal olmuş, hedef değiştiriyorum. Yanındakine, kara teni tepemizdeki güneş kadar par-lak olana dönüyorum. Gözleri daha da parlak.

“Gelecek için ne düşünüyorsun?”

“Gelecek... Bilmem. Toprağımızı alıp çalışacağız. İki çocuğum

²⁹ (ed. n.) Türkçe’de yaygın olarak, “Kaldırım taşlarının altında kumsal var!” çevirisiyle kullanılan Fransa ‘68 sloganı.

var, onlar en azından bizim gibi olmayacak. Bir sürü şeyi değiştireceğiz yani...”

Birkaç kişi yemek almaya gelip benim sorularımdan onları kurtarıyor. Hemen onlar söze başlıyorlar:

“Sen evli misin? Çocuğun var mı?”

“Yok. Kızlar beni beğenmiyor. Burada bulabilir miyim?”

“Gülüyorlar. Mutlaka buluruz.”

“Tamam,” diyorum. “burada bir ev yapıp yerleşeceğim.” –Yine bir gülüşme bu sefer çapkınca.–

“Çocuğun var mı?”

“Bilmem...”

Hep beraber gülüyoruz. Biri koşup gidiyor. Yoksa birisini mi getirecek? Evet, harika bir kızla geliyor. Kıvrıcık saçları yeşil gözlerinin üstüne düşmüş. Teni sanırım siyah. Anlayamadım, gözümü alıyor. “Tamam,” diyorum, “aşık oldum.” Yine gülüyoruz. “Beklerim.” diyorum. Annesinin kucağında bizimkisi, en fazla üç yaşında. Müstakbel damatları için bir yerden buldukları tabağa ağzına kadar yemek dolduruyorlar ve gülüp duruyoruz.

- 50 -

Evlerin arasında dolaşıyorum. Yola çıkış hazırlıklarını seyrediyorum. Evin içindeki yataklarını çıkarıp dürmelerini, tabaklarını-kaşıklarını toparlamalarını, bambuları kesip bayrak sopası haline getirmelerini seyrettim. Bu kampla ilgili ilk gördüğüm bayrağın yanına tırmanıp, gözetleme kulesini andıran kulübede nöbetçilerle sohbet ediyorum. Tepeden her şey ayaklar altında.

Topraksız evleri, toprakların karnınıdeşerek ilerleyen otoyol, bu karnı homurtularla geçen kamyonlar... Hepsi izlenebiliyor. Bir korsan filikasında yelken direğine çıkmış hissi uyandırıyor. Saçma ama böyle hissettim. Her gün korsan filikasında bir direğe tırmanmışım gibi.

“Ne yapıyorsunuz burada?”

“Güvenliğiz biz.”

“Esas sen ne yapıyorsun burada?” diye sormak üzere. Hemen anlatıyorum. Kısa ve hızlı.

“Her gün bir *nüklei* burada nöbet bekleyerek herhangi bir tehlike olursa kampa haber verir. Her *nüklei*’de de kimler duracak onu belirliyoruz. Şimdi sıra bizde.”

Tepede olmamıza rağmen TIR’ların sesleri konuşmamızı duyulmaz kılıyor. Her geçişlerinde şöyle bir an sessiz kalıp devam ediyoruz. Yoldan her kamyon geçişinde taban altlarında asfalt taşıyan bizim ufaklıklardan birini de sürükleyecek diye ödüm parlıyor. Yıllarca önce Peru Nasca’da, çölde özel yapılmış bu kadar yükseklikteki gözetleme kulesine tırmanmıştık. Nasca Uygarlığı’nın yüzyıllar önce çöl üstüne yaptıkları işaretleri görebilmekti amacımız. Kitaplar vardı bu resimler üstüne yazılan³⁰, uzaydan gelenlerin yaptıklarına dair. Benim de inandığım sava göre ise Nascalıların tarım takvimleriydi çöldeki metrelerce büyüklükteki onlarca resim. Aşağıdayken seçilemeyen, kuleden ya da parası olanların uçaktan izleyebildikleri bu resimler çok etkileyici idi. Yüzyıllardır ordaydılar. Yalnız, Nascalıların yaptıkları koca kertenkele resminin kuyruğunun üstünden Pan-Amerikan otobanı geçiyordu. Kertenkelenin kuyruğunun üstüne asfalt dökmüşlerdi.

Aşağıya inip evlerin arasına dalıyorum. Bir siyah naylon aralanıyor. Topraksız evinin kapısı yani. Bir kafa uzanıp beni eve davet ediyor. Öbür kampta beraber rom içmiştik. İki bardak dolu. Birini hemen bana uzatıp kendisi için, ortasından kesilmiş bir pet şişeye dolduruyor. Yanındaki arkadaşı tanıştırıyor. MST’ye destek veren başka bir örgütlenmeden. Zaten pek Topraksıza benzemiyor. Biraz koca göbeği ile şehirli şehirli bakıyor. Hemen gülümseyerek bardağımı ikinci kez dolduruyor. Destek için katıldıklarını ve yürüyüşün sonuna dek MST ile olacağını söylüyor. Başında kenarları güneşlikli başka tür bir MST şapkası var. Herkeste bizim boyacı keplerini an-

³⁰ Tanrıların Arabaları, Eric Von Daniken.

dıran önü siperlikli MST şapkaları vardı ve herkes yürürken aynı zamanda güneşten koruyacak bu şapka için üç real ödemişti.

“Nasıl bir organizasyonsunuz ve bu yürüyüşe niçin destek veriyorsunuz?”

Biraz kameraya oynuyor, diye düşünüyorum. Kapıdan birisi giriyor.

“İşte bu evin sahibi. Buraya geldiğimde ben hep onda kalırım. Çok iyi bir yoldaştır.

“Bir bardak ister misin?”

Bir bardakta hep birlikte içiyoruz. Sonra dışarı çıkıp çardak altında bir gölgeye giderken, benim yemek dağıtıcı kadınlar görüyorlar. Yarım kesilmiş pet şişe içerisinde kahve tutuşturuyorlar elime. Ağzına kadar şeker dolu ama tadını oradan almıyor. Çardak altındaki gölge o kadar küçük ki bizim arkadaşın göbeği dışarıda kalıyor.

“Bak burasının en önemli sorunlarından biri su. Aslında yeterince su var orada. Ben iki gündür buradayım, gidip baktım. Hatta bunu rapor olarak da yazacağım. Ama bir sürü hata var, bir sürü sorun var. O su topraklara tam olarak dağıtılabilsen buradan üç kat ürün alınır...”

Bilmiyorum. Daha çok bana berberde saçları kesilirken “Bu ülkeyi bana verseler, üç günde düzeltirim. diyenlere benzetiyorum. Onunla içtiğim rom yerine, şekerden boğulsam da ortasından kesilmiş pet şişedeki kahvenin tadı daha hoş geliyor bana.

- 51 -

Yola çıkış yaklaştı. Herkes fiçinin olduğu bölümde toplandı. İlk başta yaklaşık 500 kişi, 275 kilometrelik büyük yürüyüşe başlayacak. Daha sonra yolda uğrayacağımız diğer campamentolardan katılımlarla bin kişiye kadar ulaşacak. Yürüyüşe katılanlar, *brigadolar* (müfreze) ayrılıyor. Her brigado, kamplardaki *nüklei*’ler gibi birlikte yürüyüşü sürdürüp kararlara birlikte katılacaklar. İlk olarak brigadolar hepsi kendi aralarında toplanıyor. Hepsine küçük bir kitapçık

dağıtılıyor. Bu kitapçıkta genel olarak yürüyüşün amacı, uyulması gereken ana kurallar, izlenecek yol var. Topraksız evlerinin naylon duvarlarına sırtlarını vererek, su fiçisinin kenarında kuru bir yer bularak, çardağın bizim sığamadığımız gölgesine sığışarak bütün brigadolar onu okumaya başlıyorlar. Bir kişi okuyor, diğerleri dinliyor. Bir ara durup, “Açıklama yapmak isteyen var mı?” diye soruyorlar ya da kafalarındaki soruları peş peşe sıralıyorlar. Yani Topraksızlar’ın eğitim çalışmaları gibi. Kitabın sonunda atılacak sloganlar bölümüne geldiklerinde, yeni sloganları atmaya başlıyorlar. Bir ellerinde kitapçık, sol yumruklar havada tekrar ediyorlar: “Hey Bütün Dünya! Biz Barış İstiyoruz...”

Kimileri bir yandan dinlerken bir yandan machetalarının üstüne koydukları kitapçığı güçlükle heceliyor. Gitarlar siyah naylon duvarlara yaslı, akordeonların üstüne oturulmuş. Oraklarla, davullarla, bayraklarla dolu bir işgal toprağı. “Toplantı, toplantı!” diye bağırılınca yarım ay meydanına geliyor herkes. Sağda solda atılan sloganlar meydana doluyor. Pankartlar açılmaya başlıyor. Büyük bir halka yapıyorlar. Önce bir gitar başlıyor. Peşinden hemen dans. Şarkılar söylüyorlar hep birlikte. Arkadan geçen kamyonların homurtusu bastırıyor ezgiyi. Bir başka şarkı, peşinden akordeon katılıyor hemen, demin katıldığı dans yarım kalmasın diye kenardan almamıştı. Bir şarkı daha başlamadan biri ortaya atıyor. “Yoldaşlar!” deyip kesiyor. Yoksa sabaha kadar dans edip, bir türlü yola çıkamayacaktık, eminim.

“Ben koordinatör Lucia.”

O kadar küçük bir kadın ki. Ama kendisine oranla tam tersi bir enerjiyi etrafına yayıyor ve bir o kadar da sevimli. Sanki beni duymuşçasına,

“Ben çok küçüğüm. Bir yerlere çıkayım, yoksa ses nereden geliyor anlamayacaksınız.”

Ortaya bir bank çekiyorlar. Lucia onun üstüne çıktığında ancak herkesle aynı boyda oluyor.

“Oooo, yukarıda hava serinmiş –kahkahalar.– Yoldaşlar! Biz başkente yapacağımız büyük yürüyüşe başlıyoruz. Bu büyük yürüyüşü yapıyoruz. Çünkü bizim sesimizi duymalılar. Bu büyük yürüyüşü

yapıyoruz. Çünkü bu yürüyüşle büyük toprak sahiplerini lanetliyoruz. Bu büyük yürüyüşü yapıyoruz. Çünkü bütün dünya için barış istiyoruz. Sesimizi duyurmak için günlerce yürüyeceğiz ve haykıracağız... Zenginlerin arabası varsa, biz Topraksızlar'ın da, günlerce sürse de, başka yerlere götüren ayaklarımız var..."

Senyora Donna, sloganla kesiyor Lucia'nın konuşmasını: "MST! Lá Luta!"³¹ "MST... İki kez tekrarlanıyor bu slogan. Her seferinde, Senyora Donna'nın sesini karşısındaki otoyoldan geçen otobüstekillerin bile duyduğunu düşünüyorum. Siyah naylon çatılara şaşırان yolcu yüzleri iri yarı bedenıyla slogan attıran Senyora Donna'ya hemen başlarını çevirip bir başka şaşkınlık edasıyla bakıyorlar.

Kovboy filmlerinden çıkmış bir başka adam fırlıyor ortaya. Kafasında kovboy şapkası, gözündeki güneş gözlüğü ile bir spagetti western filminden yanlışlıkla buraya gelmiş. Bunu o kadar andırıyor ki her an abartılı gücüyle bizim su fıçısını devirecek gibi hissediyorum. Ne söylediğini anlamıyorum bile. Bir genç çıkıyor onun peşinden. Yürüyüşe katılan gençler adına konuşuyor. Bütün gençler gibi sözlerinin coşkusu, anlamın önünde. Arkasından bir genç kız çıkıyor ortaya. Yıllardır Topraksızlar'ın mücadelesinde ölenleri anlatıyor. Sonra isimlerini saymaya başlıyor. Bu geleneği Kolombiya'dan biliyorum. Her isim söylenişinin ardından haykırıyorlar: "Presenti! Presenti! Presenti!"³² Sonra Evy çıkıyor bankın üstüne, dudaklarının kenarında muzip gülümsemesini unutmuş.

"Şöyle biraz yürüyüşe çıkacağız. Belo Horizonte'ye kadar. Bakalım yürüyeceğimiz bu 275 kilometrede hala ne kadar bizi görmezlikten gelecekler. Bu ilk gün, sadece iki saat kadar yürüyüp konaklayacağız. Yani küçük bir ısınma turu. Büyük toprak sahiplerinin yok edici zulümlerine karşı, toprak reformu için, dünyayı emperyalist çıkarları için kana bulamaktan çekinmeyen Amerika Birleşik Devletleri'nin saldırılarına karşı, dünya barışı için yürüyeceğiz. Hadi şimdi yollara..."

³¹ "MST yaşıyor, mücadele sürüyor!"

³² "Burada! Burada! Burada!"

Evy'nin elinde machetasıyla yaptığı konuşmadan sonra evlerin önüne bir koridor kuruldu. Bu koridor machetaların, orakların, bayrakların havada kavuşmasıyla inşa edildi. Marşlar başladı. Bir başka film sahnesi sanki şövalyelerin yemin töreni ya da Spartaküs'te olabilecek bir sahne. Baştan beri MST'nin ritüellere çok önem verdiğini vurguladım. Bu ritüellerden en çarpıcı olanlardan bir tanesiydi bu. Ama yine de dünyanın en büyük yürüyüşlerinden birine başlarken yapıldığı için kendi yerine en uygun geleniydi. Koridora ben de giriyorum. Benim önümde gitarıyla biri yürüyor. Tabii ki bir yandan çalarak ve söyleyerek. Kafamın üstünde gökyüzü, macheta çizgileriyle bölünmüş. Oraklar saplarının bittiği yerlerde birbirlerine kenetlenmişler. Bayraklara sürünüyor yüzlerimiz.

Önce herkes geçti. Sonra koridorlardakiler arkadan başlayarak geçit törenine dahil oldular. Marşlar bitince yerini sloganlar aldı. Kampın karnından geçen yol ellerinde bayraklılarca kesildi. Hep beraber yola çıktık. Sağ şeritte yürümeye başladık. Kitlenin önündeki pankartta toprak sahiplerine karşı ve dünyadaki barış için yüründüğü yazıyordu. Arkasında koca bir MST bayrağı dört kişi tarafından köşelerinden tutulmuş yatay bir şekilde taşınıyordu. Sonra da machetaları, orakları, gitarları, davullarıyla seksen üç yaşındaki bir nineden üç yaşındaki bir ufaklığa kadar 500 Topraksız işçi ve ben.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

“Tüm maliyetleri işgalciler karşılar”³³

MST nasıl finanse ediliyor ve kim tarafından? Fonlarınızın büyük bir bölümü kendi etkinliklerinizden mi elde ediliyor, başka kaynaklardan mı?

Toprak işgallerinin kendisi açısından bir ilkemiz var: Tüm maliyetler, katılanlar tarafından karşılanacak. Yoksa işler karışır. Köylüler, “Çadırları kimin aldığını bilmiyorum, ulaşımı kimin ödediğini bilmiyorum, diye başlarlar ve sonra “Kim olduğunu bilmiyorum,” diye sürer gider. En küçük sorun ortaya çıktığında, “Yok buraya ben

³³ New Left Review, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

kendim gelmedim, beni şu getirdi.” demeye başlar ve giderler çünkü mücadeleyi kişisel bir fedakârlık olarak görmeyeceklerdir. Eğer dışarıdan para alsaydık daha büyük eylemler yapabilirdik ama bunun felaket bir ideolojik sonucu olacaktır. Bunun yerine, bir işgale katılan her aile barınma, gıda maddelerini almak için aylarca çalışır. Polis tarafından kuşatılacaklarını, yiyeceklerinin olmayacağını, politik sonuçlar elde edilene ve dayanışma kaynakları yardıma koşana kadar haftalarca dayanmaları gerektiğini önceden bilirler. Birçok işgalde bazı aileler o denli yoksullardı ki, biz onların ulaşım ve barınma ihtiyaçlarını karşılamak zorunda kalacağımız için katılan ailelerin sayısını sınırlandırdık. Bu ikilemle birçok kez karşı karşıya kalıyoruz.

İkincisi, yerel düzeyde de büyük bir dayanışma var. Kiliseler ve sendikalar bize hareketimizi geliştirmek için kullandığımız eğitim kursları ve fonlar konusunda yardımcı oluyorlar. Ama bir başka ilke-miz de, her şeyin âdemi merkezileştirilmesi zorunluluğu. Ulusal bir kasamız ya da eyalet düzeyinde merkezileştirilmiş kasalarımız yok.

Üçüncüsü, toprak işgal ettiğimizde, her çiftçi eğer MST’de olmak istiyorsa, yerleşimin üretiminin yüzde ikisini harekete vermeyi kabul eder. Bu uzak bir otorite için değil, bölgede kamp kurmuş insanlara yardım etmek, hareketi örgütlemek ve militanları eğitmek için kullanılıyor. Bazen bir yerleşim çok az üretebilir ve yoldaşlar şöyle derler: “Size yüzde iki veremeyiz, kendimizi beslemek için zaten köpekler gibi çalışıyoruz. Ama ailelerini desteklemek koşuluyla iki insanımızı verelim, onlar da diğer Topraksız çiftçileri eğitmeye gitsinler.” Bu, araya para girmemekle birlikte, çok önemli bir katkıdır.

- 52 -

Aslında bu kitap bütünüyle MST’nin bir yol öyküsü. Ancak yürümeye başladığımızdan itibaren zaman daha da fazla iç içe giriyor. Çünkü yürümek, her yeri, adı üstünde adım adım tanımak ama aynı zamanda her yerde o kadar çok şey yaşamaktır ki normal zamanın saatli maarif takvimleri yaşadıklarımıza yetişemez. Yürümek, devrim zamanları yaşatır, her saati aylara, bazen yıllara teka-

bül eden. Bu nedenle zaman daha da karmaşılaşıyor benim için. MST ile beraber yürüdüğümüz, yaşadığımız günleri, kilometreleri zamanın ve mekanın hâkimiyetinden kurtarıyorum. Hora Usta³⁴ beni affetsin.

İlk günü yine de ayırt etmek lazım. Çünkü en kısa yürüdüğümüz gün. İkili sıra halinde asfaltın sağından gidiliyor. Gidiş istikametinde aşılan yollarda trafik kazalarına karşı alınan önlem önde ve arkada en az yüz metre uzaklıktaki üç-dört kişi ellerindeki bayrakları sallayarak arabaların yavaşlamasını sağlıyorlar. Bu şekilde bütün gün boyunca başta 500 kişi, daha sonraları da bin kişi trafik kazasız başkente kadar ulaştı. Yürüyüşte herkes daha önce değindiğim gibi, brigado adında birimlere ayrılıp örgütleniyor. Bu birimler nöbetleşe görevleri üstlendiklerinden her gün başka bir brigadodan dört kişi ellerindeki bayraklarla otomobilleri yavaşlatıyorlar. Başkente giden yerlerde bazen yol öyle daralmaktaki iki büyük aracın yan yana geçmesi bile güç. En az 500 kişinin, yolun bir tarafında başlarına bir şey gelmeden güvenli yürümesi önemli bir sorun. İlk günden iyice belleğime kazınmış olan şeyler var. Birincisi, Senyora Donna her slogan atışta şöyle bir etrafı sarsıyordu. Bu yürüyüş çok organize olmasına rağmen mesela kimin slogan atacağına dair belirleme yoktu. Bu nedenle özellikle gençler sık sık slogan atmaya yelteniyor ancak bir sürü kez fazla bir itibar almıyorlardı. Çünkü Güney Amerika'da slogan bizden farklı atılır. Bir kişi sloganı atar, diğerleri sanki ona cevap verir. Mesela Senyora Donna, "MST!" diye bağırır diğerleri "Lá Luta!" diye cevaplar. Ülkemizde ise ilk slogana başladıktan sonra diğer kişiler hemen devreye girdiğinden, ilk slogan atanın sesinin zayıf olmasının pek önemi yoktur. Bu nedenle, Senyora Donna'nın sesi girdiğimiz kentlerde çok etkili olmuştur.

Ayrıca en az üç kişi de ikili sıranın yanlarında, yine ellerinde bayraklarla yürüyerek arabalara karşı uyarıcı görevindedir. Onun

³⁴ Hora'nın Latince anlamı "saat" olmasının dışında, Hora Usta "Momo" adlı Micheal Ende'nin kitabında da yaşamı yok eden duman adamlara karşı mücadele eden usta.

dışındaki herkes kendi brigadosunun içinde yer değiştirerek de olsa belli bir safta yürümelidir. Bunun dışında o gün yürüyüşten sorumlu koordinatörler, sıraların ortasında veya yanlarında ileri geri gidebilir. Bunun bir istisnası da bendim. Bütün bir yürüyüş boyunca safların ortasında, kenarlarda öne ve arkaya sürekli gelip gidiyordum. Evy'nin dediğine göre onlardan elli kilometre fazla yürümüşüm.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

“En büyük başarı Topraksızlar'ın kazandığı onurdur”³⁵

MST'nin en büyük başarısının ne olduğunu düşünüyorsunuz?

Bu ülkede sadece on sekiz yıl boyunca varlığını sürdürmek gibi basit bir gerçek sayesinde egemen sınıflara kafa tutabilen bir köylü hareketi kendisini bir zafer kazanmış gibi görebilir. Bu şimdiye kadar sürmüş olanların en uzununu. Bazı ekonomik zaferler elde ettik: Toprakları işgal eden 350 bin ailenin yaşamları iyileşiyor. Hala yoksul olabilirler ama işler daha iyiye gidiyor. Ama belki de en büyük başarı Topraksız köylülerin kendileri için kazanmış oldukları onurdur. Başları dik, öz saygı duygusu içinde yürüyebilirler. Onlar ne için savaştıklarını biliyorlar. Soruları yanıtız bırakmıyorlar. Bu en büyük zaferdir. Kimse bu sınıf bilincini geri alamaz.

Örneğin, Ciacometti işgali gibi ya da 1997'de Brezilya'da yaptığımız ve bin 500 yoldaşın bin 500 kilometreyi -yaklaşık bin mil- bir kaç ayda kat ettikleri yürüyüş gibi folklorik açıdan büyük etki yaratan başka eylemler de oldu. Bu da bir efsaneydi. Önceden hiçbir kitle hareketi böyle bir mesafeyi yürümüş değildir. –Tarihimizde o denli önemli olan Prestes Column³⁶ bile at sırtında ya da arabalarla yapılmıştı.– Brezilya'ya varışımız tarihi bir andı. Bizi orada yüz bin-

³⁵ *New Left Review*, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

Luis Carlos Perestes (1889-1990): 1920'lerin sonunda bir asi birliğin Brezilya'yı birkaç bin mil boyunca kat etmesine önderlik eden ordu yüzbaşısı; daha sonra ölümüne değin Brezilya Komünist Partisi (PCB) önderi oldu.

den fazla insan bekliyordu. Sadece yerel insanlar değil, tüm ülkeden toplanan sendikacılarla CUT ve PT üyeleri de. Bu yürüyüş, kamuoyunu kazanmak açısından büyük bir etki yarattı. Bu işin önemli bir bölümü Sebastião Salgado ve onun fotoğrafları sayesinde. “Terra” sergisi dünya çapında bir başarıydı ve Topraksızlar Hareketi’ne ideolojik bir söylem ihtiyacı olmaksızın, sanat alanında büyük bir küresel görünürlük kazandırdı. Salgado’nun imgeleri bize uluslararası bir boyut kazandırdı ve bunun için ona büyük bir şükran duyuyoruz.

- 53 -

Yürüyoruz. Henüz sabah bile değil. Şöyle bir iki silkinip, şehrin içinden çıkmadan birkaç slogan atılıyor. Etrafta çok fazla insan yok. Geceden kalan sarhoşlar, ellerinde süpürgelerle çöpçüler, bütün gece iş tutamayan çaptan düşmüş orospular ya da karton ve bira kutusu toplayıcıları. Kafalarını çevirip ilgiyle bakıyorlar, bu yüzlerce uyku mahmuru ellerinde machetalarıyla yürüyen garip topluluğa. Henüz hiçbir dükkân açılmamış, kapanmak üzere olan barlarda kusmuklara bulanmış bira kutuları sokaklardaki evsizlerin yataklarına doğru süpürülüyor.

Otomobil farlarının aydınlatığı o yanıltıcı çizgide çekimler yapıyorum. Yürüyen Topraksızlar’ın önce başlarının üstünü aydınlatıyor, sonra birden bellerine iniyor, yaklaştığında bir an olsun bayrakların kıvrıllığına vurup devam ediyor. Bu farlar sanki kamyon şoförlerinin hislerini yansıtıyor. Otoyolun ortasında karanlığın içinde önce gölgeler görüyorsunuz, hemen peşinden bu gölgelerin bellerini, belki birkaç güzel kadın bel, ince belli çay bardağında çay içmek... Özledim. Belki gözleri kapalı yürüyen bir ufaklık, Lusianın mutlaka gülümseyen yüzü, belki bir orağın keskin tarafı. Ve sonra o karşılaşma anı gözlerdeki şaşkınlık gibi çarpar ve döner yine yol kenarındaki karanlık hayallere. Sonra anlatırlar, bilirim... Tam ikiden üçe alıyordum ki, yokuşta birileri çıktı karşıma: “Bu MST mi neymiş?” Alın size bir kategorize etme daha. Dünyanın bütün şoförleri böyle anla-

tır. Bilirim çünkü dünyanın her yerinde otostop ücreti olarak, yalnız şoförleri dinlemişimdir.

Güneş çıkmadan mümkün olduğu kadar yol almalı. Ne güzel! Uyanmadan iki-üç kilometre yürümüş oluyoruz. Ondan daha güzel, güneşin doğarken yaptıkları. Bizi kent dışında yakalıyor. Bir tepenin ardına gizlenip aniden karşımıza çıkıyor. Renklerle oynuyor. Daha tepemizi yakmadan önce çok seviyoruz onu. Gecenin nemi sırtımızdan kaybolmaya başladığı anda sabahki yurttan sesler korusu sevincimizde erimeye başlıyor. Mutlaka kahve içmeli. Eğer şehir dışındaysak kahve içmeden fazla slogan atılmıyor. Yani kahve yoksa slogan da yok.

Bir benzinciye giriyoruz. Kenarına çekmiş bizim kamyoneti görüyoruz. Arka kapağını açmış. İki kazan kahve var. Uzun bir kuyruk oluyor. Kahvenin yanında haşlanmış yukalar da var. Önce kuyruktakileri çekmeye başlıyorum. Ellerinde plastik bardaklar, yarım kesilmiş pet şişeler ve gözlerinde hala uyku. Bu arada benzincinin tuvaleti tıklım tıklım. Ben benzinciye çevreleyen şeker kamışlarını seçiyorum. Küçük bir kuyruktan sonra yüzümü yıkayıp artık kısa kalmış kahve kuyruğuna girip kahvemi alıyorum. Çekim yapabilmek için, ne dağıtılırsa her zaman en son alıyorum. Ayrıca benim ne bardağım ne tabağım olmadığı için birilerinin bitirmesini beklemiş oluyorum. Pek aramama da gerek kalmıyor, biri uzatıyor. O kadar durduktan sonra on beş-yirmi dakika daha durmak bir şeyi değiştirmiyor.

- 54 -

Asfaltta yürümekten nefret ederim. Tepenizdeki sıcak, zifte bulanır tekrar size yansır. Aynı kilometreleri dağlarda yürürseniz yarı yarıya yorulursunuz. Ayaklarımda bir yürüyüş ayakkabısı var. İki yıl her yerde sürekli giydiğim bir ayakkabı. Onların hepsi ise ya tek parmağın arasından tokası olan terliklerden giyiyorlar ya da çıplak yürüyorlar. Bu kadar kilometreyi nasıl yürüyebildiklerine şaşıyorum, onlar da bu ayakkabılarla nasıl yürüyebildiğime şaşıyor.

Sıranın ortalarına doğru gidiyorum. Her gün bir brigado yürüyü-

şün önünü çektiğinden her gün sıra değişiyor. Kahveden ve yukadan sonra sloganlar başlıyor. Dağlarda bile sloganlar atılıyor. Bu yalnızca başkalarına ulaşılabilmesinden çok, yürüyüşü yapanlar için sürdürülen bir şey. Zaten bu yürüyüş aynı zamanda MST'nin kendi içinde de örgütlenmenin güçlendirilmesine ilişkin bir eylem biçimi. Yaklaşık otuz gün süren bir yürüyüşte kişilerin kolektif yaşama biçimleri, zayıflıkları ve özellikle paylaşma yönelik tavırları ortaya çıkıyor. Hepimiz güneşi sırtımızda taşıdığımızdan sıırsıklamız.

“Nasıl gidiyor? Sıcak değil mi?”

“İyi iyi. Bu saatlerde biz zaten tarlada oluyorduk, yine sıcaktı.

Altmış yaşlarında bir amca. Evy'in campamentosundan beri birlikte geliyoruz. Sessiz. Kahve, yemek kuyruklarında her zaman benim gibi sona kalıyor. Sakince bekleyip aldıktan sonra bir kenara çekiliyor. Bir de her zaman bana verebildiği bir fazla kahve bardağı var. Hemen arkasında genç bir kadın. Aynı brigadoda bizim amca ile ama daha önce görmedim. Bir süre birlikte yürüyoruz. Onun siyah teniyle arkada nehrin yeşilini birlikte çekmek için epey güçlük çekiyorum. Sonra vazgeçip kamerayı yüzümden çektiğimde birbirimize gülüyoruz. Ahh şunu demin yapsaydı, yeşile ne kadar yakışacak bir gülümsemeydi.

İlk kamptan beri benimle birlikte gelenler artık bana alışmış durumda. Elimdeki kamera ile her yerden çıkıp çekmemi bildiklerinden, diğerlerine de anlatıyorlar. Bu benim belgesel biçimim. Birlikte yaşamak ve aradaki çekinmeyi kaldırarak kameranın yarattığı yabancılaşmayı asgariye indirmek. Yolun kenarındaki mısır tarlalarına uzanıyorlar. Mısır koçanlarının henüz yeşil yapraklarını koparıp onunla kalın bir sigara sarıyorlar. Yeşil koçan yaprağı güçlkle tutuşup içindeki tütüne ulaştığında öyle bir duman çıkarıyor ki dumanlar şöyle bir dağıldığında benim ona bakışımın farkına varıyor.

“İster misin?”

“Arjantin'den beri sigara içmedim galiba. Mısır koçanı, hayatımda hiç içmedim. Tabii isterim.”

Koca duman kitlesini bana uzatıyor. Ben dumanın içinde kaybola kaybola yürüyorum. Burnuma taze ot kokusu geliyor. O, kendisi için

bir koçan yaprağı daha açıp, içine kalın kesilmiş tütün yaprakları dolduruyor. Yeni sigaramla biraz daha onlar oluyorum.

Biraz “Bu” ile yürüyorum. “Bu” babasının omzunda geliyor. En fazla dört ya da beş yaşında. Aile MST’ye katılalı çok olmamış ama Bu’nun yüzü çok sağlıklı görünüyor. Çok da sevimli olduğundan hastalık yakışmıyor galiba. Elindeki şeker kamışını kemiriyor. “Sen de ismini sor,” diyor Bu’ya babası. O, utangaç, babasının omzunda babasının başının arkasına saklanıp yok olmaya çalışıyor. Önemli değil, nasıl olsa kilometrelerce beraber yürüyeceğiz Bu ile. Benim adımsa Güney Amerika’da Mateo. Bunu Brezilya’da da sürdürüyorum. Ne zamanki beni iyi tanımaya başlıyorlar, “Metin,” demeye başlıyorlar zaten.

Biraz daha geri kalıyorum. Kulağımın dibinde Senyora Donna yine bir slogan patlatıyor. Tam Fellini kadınlarına benziyor. Koca göğüsleriyle; kilolu ama diri bedeniyle...

“Patria Libre!”³⁷

Hiç kimse Senyora Donna’nın sloganını cevaplamadan duramaz. Herkes haykırıyor:

“Venceremos!”³⁸

Ben bile elimde mısır koçanı sigaramdan boğulacak gibi olsam da ikincisinde katılıyorum:

“Venceremos!”

Gökyüzü harika bulutlarla dolu. Brezilya’da hiçbir yerde hiçbir zaman içinde güzel bulutlar taşımayan bir gökyüzü görmedim. Neden bilmiyorum, her zaman bulutlar bir derinlik içinde yerleşmiş durumdalar. Durmadan çekmem gereken harika görüntüler olarak tepemde dolaşıyorlar. Hâlbuki o kadar az kasetim var ki. Zaten olanlar da Arjantin’de Para Pachamama³⁹ filmini yaptıktan sonraki kul-

³⁷ “Özgür Vatan!”

³⁸ “Kazanacağız!”

³⁹ Para Pachamama (Toprak Ana İçin) Yönetmen: Leonarda Bertulazzi&Metin Yeğîn.

lanmadığım görüntüler. Yani şu anda bir Arjantin arşiv görüntülerini yok ediyorum.

- 55 -

Geceleri hep başka başka yerlerde kalıyoruz. İlk akşam bir çocuk kreşi. İki bölümlü yer birden doldu. Zaten yataklar, yorganlar, hamaklar hepsi kamyonla daha önceden geliyor. Her gün bir brigado bunların kamyonu yüklenmesi, kalınacak yerlerde boşaltılmasında görevli. Yürüyüşten gelir gelmez herkes önce duşlara koşturuyor. Hızla duş alınıp bir yandan çamaşırlar yıkanmaya başlıyor. Bu işi o kadar çok kişi o kadar çabuk yapıyorlar ki, neresi olursa olsun bir anda bütün sular bitiyor. Ben o sırada elimde kamera, yatakların altından, yemek kazanlarının arkasından çıkmakla meşgulüm ki bu duşların hiçbirine yetişemiyorum.

Topraksız kadınları, nasıl oluyor anlamıyorum ama 275 kilometrelik yürüyüşe bile yanlarında birçok elbise getirmişler. Onları her gün başka bir giysi ile yürür buluyorum. Başka tür moda olsa bile Brezilya otoyolları bu günlerde dünyanın en uzun podyumları. Ben-se zaten tek pantolon tek şortum ve iki tişörtüm ile her gün yıkasam bile aynı şeyleri giyer durumdayım. Ayrıca yataklar kurulunca aklıma geliyor benim yatağımda yok. Hamağım ya da battaniyem de. İlk gece çocukların takla atması için kreşteki yer minderlerinden birini alıp kreşin önüne koydum. Senyora Donna gelip içeride yatmamı söyledi. “Yok,” dedim, “burası iyi.” Koşup bir battaniye getirdi. Sorsa “Hayır,” derdim. Onu da minderin köşesine koyup yakın bir barda bira kaçamağı yapmaya gittim. Hâlbuki herkes kaçmış, ben geç kalmışım. Hemen bizimkilerin masasında bira, aynı zamanda masanın altında ev yapımı rom içmeye başladım. Kötü bir müzik çalıyor. Sah-te sarışın, çirkin bir kız barda. Aksi gibi durmadan bakıp bakıp gülümsüyor. Belki adettir. Masadakilerle, ilk tanışanla da yapılan muhabbetlerden yapıyorum. Hemen önümüzde et kızartıyorlar. Satın almış birkaç Topraksız beni davet ediyor. “Yok.” diyorum. Ne güzel fasulye, pilav ve yukamı yemişim. Kırılmasın diye, rom davetini geri

çevirmiyorum. Önüme bir şey söylemeden bir başka bira geliyor. Kafamı kaldırıyorum, sahte sarışının gözlerini bizim masada yakalıyorum. Ellerimi, Topraksız yanıkları yok diye, masanın altına sokuyorum. Masanın altından bir başka rom tutuşturuyorlar. Dengelemek için, bu sefer et teklifini reddetmiyorum. Kaburga. Eti az, lezzeti çok. Yuka'ya da ayıp oldu ama. Masaya bira söylüyorum. Biralar geliyor ama parasını almıyorlar. Yan masadan ödüyorlar. "Ama ben..." bile diyemiyorum. Kasabanın gençleri, Murat 124 tipi arabalara kız arkadaşlarını doldurup bara getirmişler. Biz kızlara bakıyoruz. Yorum yapıp, yorumumuzu paylaşıyoruz. İşte bu da bir konuşma kategorisi. Erkek muhabbeti. Yarın ne kadar yürüyeceğimizi soruyorum. Varacağımız yerlerin adlarını söylüyorlar. Bu kadar romdan sonra bile aklımda kalmıyor. Zaten bilmediğim için, benim için sadece isim.

"Hoşça kalın!" diyorum. Biraz daha onlardan oluyorum. Geri dönüp takla minderinden yatağıma uzanınca, gecenin neminin ne olduğunu anlayıp, Tanrı Senyora Donna'nın sesine güç versin diye dua ediyorum. Başımı battaniyenin içine çekip uykuya dalıyorum. Onlar yan yana serdikleri yataklarında, hamaklarında, çocukları sığdırebildikleri küçük çocuk yataklarının kenarlarında uyuyorlar. Bir şeyler okuyup, mısır koçanına sarılı tütün içiyorlar ve tabii ki gitar çalıyorlar.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

"İşgal yoksa MST de yok"⁴⁰

Brezilya'nın kaç eyaletinden delegenin katılımı var?

Otuz yedi eyaletten, hareketimiz yirmi üçünde varlık gösteriyor. Çoğunluğun köylülerden oluştuğu yerler, Güney ve Kuzeydoğu en güçlü olduğumuz yerler ya da önem sırasına göre: Kuzeydoğu ve Güney. Güneydoğu yüksek düzeyde kentleşmiştir, toprakta fazla yoksul insan kalmadı. Orada ya büyük kentlere gitme hayali kuran kırsal ücretliler ya da kentlerin eteklerinde yaşayan lümpenler var.

⁴⁰ New Left Review, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

Kuzeyde ve orta-batı bölgelerinde ise çok fazla Topraksız köylü yok. Bu tarımsal sınırdır. Buralarda büyük bir yerleşimci hareketi olsaydı bile, hala büyük miktarda toprak bulunabilirdi. Buradaki en yaygın eylem biçimi kişisel inisiyatiflerdir. Bir kiracı bir tarlaya yerleşir ve birkaç yıl içinde de birisi ondan alana kadar toprak sanki onunmuş gibi kendisini kandırmaya başlayabilir.

Amazan bölgesinde, Acre, Roraima ve Amapa'da ise MST yok çünkü buralarda kitlesel bir köylü tabanı yok. Bazen Katolik Kilisesi'nin bazı sektörleri ile kırsal sendikalar, bizi buralarda çalışmak için ayartmayı deniyorlar. Şimdi Acre'yi PT yönetiyor ve valiyle her görüşmemizde bize ne zaman buraya gelip örgütleneceğimizi soruyor. Bizse, şöyle yanıt veriyoruz: "Biraz çiftçiniz olduğu zaman. Oraya gitmenin, bayrak sallayıp büro açmanın anlamı yok. Bizim sorunumuz şube büroları eksikliği değil. Eğer toprak işgal etme işini örgütleyecek büyük kalabalıklar yoksa bir köylü hareketi de olmayacak demektir. Çalışmamızı Topraksız Çiftçiler Hareketi'nin gerçek bir temele sahip olduğu bölgelerde yoğunlaştırmamızın nedeni bu, yani Güney ve Kuzeydoğu'nun öncelikli olmasının da.

- 56 -

Yürüyoruz. Karşıda gördüğümüz dağlar biraz sonra ayaklarımızın altında geride kalıyor. Ağaçlara tünemiş akbabaların -ama gerçek akbabaların- bakışları altında bir başka vadi daha geçiyoruz. O kadar çok yürüyoruz ki, üşenip başka öleceklerin peşine gidiyorlar ya da bunun ölen değil, doğan bir şey olduğunun farkına varıyorlar. Bir puma görüyoruz yolun kenarında, ne olduğumuzu anlamaya çalışın. Yemin ediyorum, ilk olarak bin kişi görüyordur. Kızıl bayraklı, orakları ve machetalarıyla. Omuzlarda çocuklar, güneş şapkalı naneleriyle. Çığlıklar atılıyor. Puma kaçıyor. Çığlıklar arasında seçtim Senyora Donna'nın sesini.

Koskocaman kayaların önünden geçerken onlara sesleniliyor. Adetmiş. Ne dersen olurmuş. Kaya da kaya ha, yerinden bile kıpırdamıyor. En arka gruba kalıyorum. Başının üstünde pet şişenin

içinde su taşıyan bir kızı çekiyorum. Galiba yirmi beş yaşlarında, üstünde bir Brezilya forması var. Galiba, Ronaldo forması. Başında, önü siperlikli bir MST şapkası. İki ellini yanda sallayarak yürüyor. Onun dört-beş adım önüne gidip, çekmeye başlıyorum. Ondan önce gelen üç kişiyi, sonra machetaları ve oraklarıyla dört kişi çekip hızlı yürüyüp tekrar onu yakalıyorum. Kamerayı iyice yaklaştırıp nasıl başında durabildiğini çekmeye çalışıyorum. Dönüyor.

“İçer misin?”

“İyi olur.”

Şişeyi alıp ağzıma dikiyorum.

“O güneşten ısınmıştır. Buradan iç.”

Hemen arka sırada gelen Ramon çok genç, en fazla yirmisinde. Çantasını açıp küçük bir pet şişe çıkarıyor. Bu arada hep birlikte büyük toprak sahiplerine karşı yürümeye devam ediyoruz ve dünya barışı için. “Şimdi içtim” diyecekken dudaklarının kenarına yapışmış muzip kıvrımı yakalıyorum. İçiyorum. İlk yudum şöyle bir kavurup mideme iniyor. Rom. Evet, bu daha özel bir su. Gülüyoruz. Bizim kız, Brezilya forması ile bize bakıp gülümsüyor ve kafasına yerleştirip su şişesini yürümeye devam ediyor.

Birkaç dağı daha arkamızda bırakıyoruz. Masallara yakışır birkaç nehir. Palmiye ağaçları ve mangolar. Çiftliklerin önünden geçiyoruz. Atlarına binmiş işçiler çitlerin arkasında Topraksızlar'ın, mülkiyet hırsızlarını seyrediyor. Sloganlar dolaşüyor şöyle bir havada. Altındaki attan mıdır nedir, bir tanesinin daha burnu havada. Kırmızı ışıkta patinaj çeken kenar mahallesi delikanlıları gibi, atı şöyle bir şaha kaldırıyor. Diğer işçiler sessiz, sahiplerine karşı yürüyenleri seyrediyorlar. Aramızda yalnızca çitler var.

Bir şehre yaklaşıyoruz. Küçük bir yolun başında içine buzları doldurduğu dolabında Hindistan cevizi satan bir amca var. Kafasının üstündeki gölgeliğe astığı Hindistan cevizlerinin arasından başını uzatıp bize gülümsüyor. Buzlara yerleştirilmiş Hindistan cevizi suyu, şu anda bedenimin en çok istediği şeydir herhalde ama herkes yürürken gidip satın almak istemiyorum. Kenarda boynu bükük bek-

lerken, Topraksızlar'ın uğrayıp satın aldığını görüp hemen başına dikiliyorum. Machetanın, yeşil kabuğu nasıl bir maharetle soyup içine -ne çelişkidir ama- bir pipet sokularak içilmeye hazır olmasını bekliyorum. Garip bir soğuk bedenimdeki güneşi dışarı atıyor. İçilmesi gerekeni bitirdikten sonra, içini yemeyi başka arkadaşlara bırakıyorum. Para verebilmenin zevkiyle paranın üstü ile oradaki herkese buzda soğutulmuş Hindistan cevizi ismarlıyorum.

Şehre giriyoruz. Topraksızlar ne istiyorsa sloganlarda. Herkes yolun kenarına toplanıp seyrediyor. Endişe ile bakanlar, gülümseyenler, korna çalarak destekleyenler. Sandalyelerini çevirip bizi seyretmeye başlıyor barda ki üç kişi. Hoşlarına gitti ya da şehir çok sıkıcı, belki de ikisi birden. Bیلardo oynayanlar saat parasına aldırmadan oyunlarını bırakıyorlar. Işıklarda duran öğretmen kılıkli biri durmadan saatine bakıyor. Sokaklarda yürüyoruz. “Che Vive Vive! La Luta Suge Suge!”⁴¹

Yollarını değiştiren de oluyor, el sallayan da. Yol bayraklarla kesiliyor. Hep beraber caddenin öte yakasına geçiyoruz. Bir basketbol sahasına, soyunma odalarına ve yandaki nesi olduğunu anlamadığım binaya giriyoruz. Bu gece buradayız.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

“Kırsal sefalet ekonomik krizle birlikte yoğunlaştı”⁴²

Kırsal nüfus, sınıfsal açıdan birçok biçimde sınıflandırılmıştır. Yayıpalcılar bir şey derler, ECLA'cılar başka bir şey, Marksistler daha da başka bir şey. Hareketimizde, kırsal alanlarda çok büyük sayıda lümpenin bulunduğu gerçeğini dikkate alan terminolojileri kullanıyoruz. Sefalet içinde yaşayanların sayısı ekonomik krizle birlikte yükseldi. Tarım proletaryası kırsal nüfusun yaklaşık üçte birini oluşturuyor ama sayıları makineleşme ile birlikte hızla düşüyor. São Paulo ve Pernambuco'da, şeker kamışı üretiminde hala önemli bir güç ama kakao üretimindeki örgütlü emek gücü tamamen yok edildi. Hayvancılıkta

⁴¹ “Che yaşıyor! Mücadelesi sürüyor!”

⁴² *New Left Review*, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

alışan bir sürü ücretli işi var ama bunlar çoğunlukla dağınık ve bu da onları örgütlemeyi zorlaştırıyor. Aynı şey büyük ölçekli tarım sanayi için de geçerli. Örneğin soya ya da portakal retimi: On bin hektar ya da yirmi beş bin arklık tarlalarda on traktörle büyük bir üretim elde edilebilir ama burada bir sendika için asla sağlam bir temel oluşturamayacak olan on tane işi olacaktır. Sonra, klasik olarak tarif edilmiş olan küçük çiftçiler katmanı var, *campesinatoda* -kendilerine ait olan ya da olmayan küçük bir toprak parçasında- aileleriyle alışanlar.

Bu kesim -üçte biri Topraksız- dört milyon ailelik tabanımız. Ortakçı ya da kiracı olarak çalışıyorlar ya da bir ücret elde etmek zorunda olan ifti çocukları. Bir başka üçte bir -yine yaklaşık dört milyon aile- elli hektar, yüz yirmi akr kadar toprağı olan küçük ifti mülkiyetleri.

Aynı zamanda mülkleri elli hektarla bazı bölgelerde 500 ya da bin 200 akre kadar değişebilen bir tarımsal küçük burjuvazi var. Bunun üzerini -büyük çiftçileri ve toprak sahiplerini- tarım burjuvazisinin bir parçası olarak kabul ediyoruz.

Gini endeksine göre, Brezilya dünyanın en yüksek toprak mülkiyeti yoğunluğuna sahip lkesi. Mülk sahiplerinin yüzde biri -büyük tarlaların ya da latifundiaların yaklaşık 40 bini- toprakların yüzde 46'sına sahip, yani her biri iki bin hektardan yüksek fazendalar halinde beş bin akrın üzerinde 360 milyon hektar toprak. Genel olarak, bunlar ya sürüler tarafından işgal edilmiş ya da tamamen retimsiz. Bunların altında, tarımsal burjuvazi, 500 ila iki bin hektarlık mülkler halinde (yaklaşık bin 200-beş bin akr) bir başka 30 milyon hektarlık, kabaca 75 milyon akrlık toplam toprağa sahip bu soya, portakal, kahve üreten en modernleşmiş kesim. Küçük ifti işletmeleri -100 hektarın altında ya da yaklaşık 250 akr civarında- küçük bir artığı pazarda satarak genellikle geçimlik üretim yapıyorlar.

Yataklar, basket sahasında yer almaya başladılar. Kapalı binada, bizim Sansaryan handaki eski mteferrikaya benzer bir yer tıklım

tıklım oldu. Gece neminden kaçtıkları için herkes kapalı yerleri tercih ediyor. Basket potası ile duvar arası bir tente ile örtüldü. Altında akordeon çalınmaya başladı. Soyunma odasının suyu ilk yirmi dakikada tükendi. Bazı çamaşırlar sabunlu kaldı. Yemek dağıtılmaya başlandı. Ben kenarda otururken Brezilya formalı bir kız gelip tabağını uzattı. Senyora Donna beni arıyormuş yatak ve battaniye vermek için. Onları alıp, basket sahasının orta yuvarlağına koydum. Gecenin nemine meydan okudum. Akordeonun yanına bir davul katılmış. Geri dönüp seyrekleşen yemek kuyruğuna girdim. Yemek kolay iş ama yıkamak için su yok. Bir tanker gelip su taşımaya başladı. Bu kasabanın belediye yönetimi PT'nin Sol kanadını ve bu yüzden MST'yi destekliyor. O suyla yıkayıp tabağı teslim ettim.

“Her zaman gel tabağı al olur mu?”

Artık tabağım ve yatağım var. Koordinatörler toplantısı. Akordeonun yanına bir gitar ve bir tef katılmış. Sabunlu çamaşırlar ikinci gelen suyla çitilendiler bile. Koordinatörler toplantısı bitmiş, beni çağırıyorlar. “Bir şey olacaksa haber verin.” demiştim. Toplantıda karar verilmiş, özellikle belediyenin dayanışması nedeniyle şehir için gönüllü bir çalışma gerçekleştirilecek. Beraber yola çıkıyoruz. Yaklaşık kırk-elli kadar MST'li var. Burada gönüllü olan kişiler değil de, MST galiba. Yoksa kimseye, “Gelmek istiyor musunuz?” diye sorulmadı gördüğüm kadarıyla. Ellerimizde oraklar, machetalarla caddeyi geçip karşıda bir ara sokağa giriyoruz. Sokak boydan boya dikenlerle, otlarla kaplı. Temizlemeye başladılar. On dakika içinde dikenler yerle bir olup sokak mutena bir yere dönüştü.

Yeşil bulaşmış machetalar, oraklarla geri döndüler. Büyük yürüyüşün bir yönü daha, insanlara MST'yi, kendilerini anlatabilmek. Böylece egemenlerin propagandası dışında halk birçok zaman ilk olarak MST'yi görüyor. Bütün bunlara rağmen MST, diğer Brezilyalıları içinde çok az bilinir. Olumlu ya da olumsuz bir mit halindedir. Her yeri işgal ederek kutsal olan her şeye el koyan, soyguncu, komünist, dış mihraklarca kandırılmış suç topluluğu ya da yoksulların kurtarıcısı süper kahramanlar. Böyle bir ruh halindeki insanlar üzerinde, büyük yürüyüş esnasında şehrin bir sokağının tamamen temizlenip kullanılır

hale getirilmesi çarpıcı bir etki yaratır. Hava kararmaya yüz tutmuştu. Akordeon, tef ve davulun yanına bir iki gitar katılmıştı. Basketbol sahasının yarısı dans ediyordu. Yakalandım. Onların ezgisine uydurulmaya çalışıldım. Bahai bölgesi danslarından. Karşı karşıya gelip sağa doğru sanki geçecek gibi bir hamle yapıyorsunuz, sonra aynısını sola doğru. Sonra sağdan devam ediyorsunuz. Biraz basketbolda fake atılır gibi. Ne tarafa döneceksem öte taraftan itiliyorum. Ama boşuna, beceremiyorum. Böyle dans etme durumlarında hep Alman enişte örneği aklıma gelir. Bir köye düşer, sevdiği, evlendiği bir kadın uğruna. Orada düğünde göbek atmaya itilir. Nasıl hayır, desin ki? Bu yolda sünnet olma bile belki göze alınmıştır. Ellerini havaya kaldırırlar, o da etrafına bakarak yapmaya çalışır. Aynı, değnekle eğitilen çingene ayıları gibi bir sağa bir sola gider. Komiktir, zavallıdır ve Almanya'da hayata karşı düşülen an gibidir. Yalnızca değnek başkasındadır. Ben, Alman enişte, bir başka dansa itiliyorum. Eğlenceli, en azından onlar için. Salsa başlıyor. O sırada Senyor'a Donna beni yeterince idare edemeyen genç kızların elinden kurtarıp şöyle bir sarsıyor:

“Sen kendini serbest bırak.”

Zaten bırakmasam ne fark eder ki... Savuruyor, yakalayıp tekrar çekiyor. Aklımdan Alman enişte çıktı. Çünkü yalnızca Fellini var. Kenarda yatanların üstlerinden sıçratılarak orta yuvarlağa getiriliyorum. İki dans arası pet şişelerde ev yapımı rom içirilip yeni raunda hazırlanıyorum. “Biz iktidarı değil, dans edecek bir yer istiyoruz!” diyordu Subkumandan Marcos. Bu kıtanın öte ucunda, aynı yerdeyiz.

- 58 -

Yürüyoruz. Yolun sağ şeridinde, ikişerli bir saf halinde, bir pankart genişliğinde. Genellikle bir şeridi kaplıyoruz. Yolun daraldığı yerlerde biraz daha arayı kapatarak yürünüyor ama hiçbir zaman benim sürekli kullandığım orta taraf tam olarak kapanmıyor. Bugün Brigado 3, ilk sırada. Galiba en çok müzik aleti çalanın olduğu brigado. En öndeki grup, o gün yürüyüşü sürükleyen grup oluyor. O yüzden her gün zaten neşeli bir grup olan Brigado 3, o gün hiç dur-

maksızın çalıp, şarkılar söylüyor. Benim bیلardo arkadaşlarım. Eğer bir şehir ya da kasabaysa kalacağımız yer, hemen en yakın bardaki bılardoya gidip birkaç el atıyoruz.

Aslında en büyük sorun, tuvalet sorunu. Beş yüz bin kişi sabah aynı anda yola çıktığı için tuvalete girebilmek çok zor. Bir yere vardığımızda da kısa bir süre sonra suyu tükettiğimizden sanırım yürüyüşün en önemli sorunu. Yemek kuyruklarında, kahve dağıtımlarında bana tanıdıkları ayrıcalıkları hiç kullanmadığım gibi, ayrıca herkes gibi de şeker kamışı tarlalarını da bolca ziyaret ediyorum. Yalnız bugün uzaktan yol kenarında bir benzinci işareti gördüğümde sıradan çıkabilme hakkımı kullandım ve çok hızlı yürüyerek benzinciye girdim. Nasıl olsa peşlerinden yakalayacağımı düşünüyordum. Arkadaki tek tuvaleti bulup hızla girdim. Bir yandan da eğer bir tarafa saparlarsa nasıl bulabileceğimi düşünüyorum. Çünkü kimseye bir şeyde söylemedim. Yine de alışkanlıklarına kavuşunca insan kendini bırakmadan edemiyor. Ben de oldukça yavaş hareket ediyorum. Dışarı çıktım. Baktım ki bizim yürüyüşçüler burada mola vermiş ve en az elli kişi sırada.

Bu tür molalar aslında benzin istasyonlarını oldukça memnun ediyordur. Ne olursa olsun o gün en az iki-üç katı fazla satış yapıyorlar ve bu konuda çok büyük disiplin var. En küçük şeyden en büyüğüne hiçbir şey yürütülmüyor. Her şeyin parası ödeniyor. Bir marketin içinde raflardan malzeme alıp dakikalarca para ödenmek için bekleniyor. Hiç bu kadar müşteriye karşılamaya hazır olmayan satıcılar, önlerine ödenen paraları telaşla toplamaktan başka bir şey yapmıyorlar.

Yanımızdan bizim kamyon geçiyor. O akşam kaldığımız yerden yatakları, eşyaları toplayıp kalacağımız yere götürüyor. Daha sonra vardığımız yerde bütün eşyaları brigadoları göre ayrılmış ve küçük tepeler halinde yığılmış bir şekilde buluyoruz. İlk gün bütün eşyalar toplu halde karışık duruyordu. Bir yürüyüş sonrasında yaptıkları toplantıda, bu yeni yöntem benimsendi. Belki bu baştan herkese sayılenebilirdi. Ancak bu bir yöntem sorunu. Başta genel önemli uyarılar dışında hiçbir şey söylenmiyor. Böylece yürüyüş, MST için aynı zamanda yürüyen insanların kendini örgütlemesi için de bir araç durumunda. Eşyaları toplamak için görevli brigado, o gün yürüyüşün

dışında kalınan yerin temizlenmesi, kalınacak yerin örgütlenmesi, yemek yapımı ve dağıtımını üstleniyorlar. Bir yerden bir yere de yükledikleri kamyonun kasasında yataklarla beraber gidiyorlar.

Bizim kamyonu görüyoruz. Polis kenara çekmiş kasasında insan taşıdığı için ceza kesiyor. Bir iki koordinatör başında polisle konuşuyorlar. Burada bütün kır işçileri, bütün dünyada olduğu gibi, en iyi olarak kamyon tepelerinde götürülüyorlar. Polis buna her zaman göz yumuyor. Yani bu yalnızca bir bahane. Polis, yürüyüşün başından beri genellikle peşimizde bir arabayla takip ediyor. Bir yerleşim yerinden diğerine geçtiğimizde onlarda nöbet değiştiriyor. Bazen polis tarafından, güvenliğimiz için daha dar bir yürüyüş kolu yapmamız isteniyor. Bu o günkü koordinatörler tarafından haklı bulunursa -ki bu ancak bir kere oldu- uyuluyor. Yoksa reddediliyor. Şu an ceza kesen polisle son iki gündür böyle bir konuşma oluyor ve ancak onun dediği hiç yapılmıyordu.

Evy, işaret etti. Elinde macheta orta sıralarda yürüyor. Yanına gidiyorum.

“Ön tarafa gitsene, bir şeyler olacak.”

Hızla ön tarafa yürüyorum. Bizim Brigado 3, dans ederek yürüyor. Onların taşıdığı pankartı, büyük bayrağı geçip minibüsün yanına varıyorum. Minibüs özellikle şehirlere girerken önde gidiyor. Üstünde kocaman ve çok kötü bir ses düzeni ile marşlar çalıp sloganlarla ilerlememizi sağlıyor ki, hiç sevdiğim söylenemez. Ayrıca içine yolda sakatlık geçirenleri, hastalananları, bazen küçük çocuklarla yaşlıları, bazen de kaytaranları da alıp götürmeye de yarıyor. Bir köprüye geliyoruz. Geçer geçmez, öndeki bayraklılar yolu bütün olarak kesiyorlar. Arkadakiler de diğer yönü. Birden herkes yola yayılıyor. Sloganlar başlıyor. Minibüsün hoparlöründen bir koordinatör kız konuşuyor. Elinde penceresinden uzatılmış mikrofon.

“Biz, büyük toprak sahiplerine karşı ve dünya barışı için yürüyoruz. Topraksız Kır İşçileri Hareketi olarak günlerdir kilometrelerce yol yürüdük, yürümeye devam edeceğiz. Ama polis sürekli olarak bize zorluk çıkarıyor. Demin eşyalarımızı taşıyan kamyonu ceza kes-

ti. Yoksulların, Topraksızlar'ın protestosuna bile tahammülleri yok, engellemeye çalışıyorlar. Biz bu yüzden şimdi bütün yolu kesiyoruz. Onlara mücadelemizdeki kararlılığımızı gösteriyoruz. Bu şekilde bizi engellemeye çalıştıklarında bizim mücadelemiz de yükselecek. Yılmayacağız. Venceremos!⁴³

Herkes yolun ortasında şimdi. Kamyonların, otobüslerin birikmesi gittikçe daha da uzuyor. Ceza kesen polis arka taraftaki bekleyen arabaların en önünde durmadan telsizle konuşuyor. Sloganların coşkulu sözleri havalarda sallanan machetaların, orakların, yumrukların ve bayrakların arasında uçuşuyor. Yemyeşil dağların ortasından geçen otoyol şimdi durdurulmuş arabalarla dolu. Ufuktaki tepelerde bile yol kapanıyor. Köprü elimizde, onu kestik. Polis istese bile otoyoldan gelemez. Bizim cezacı, hala elinde telsiz bekleyip duruyor.

Bir süre sonra yavaş yavaş yoldan çekiliyoruz. Elllerinde bayraklarla güvenlikle sorumlu olanlar da yoldan çekildiklerinde arabalar geçmeye başlıyor. Bir an için durdurduğumuz endüstriyel dünya yoluna devam ediyor. Arjantin Piqueteros Hareketi'ni⁴⁴ ve katıldığım başka yol kesmeleri hatırlıyorum. Yanan lastikler peşimizde, bırakmadan terk ediyoruz yolları bu sefer.

- 59 -

Bir assentamentoya daha giriyoruz. Yolumuzun üstünde bütün “bizim yerlere” uğruyoruz. Kapısından girer girmez başımızın üstüne yeşil küçük yapraklar yağıyor. Küçük ellerin fırlattığı yaprak konfetileri. Güzel yüzlü, sağlıklı çocuklar. Demek ki biraz eski bir işgal yeri. Yeşil yaprak konfeticilerin arkasında küçük bir kız, bütün bedeni toprağa bulanmış, sol yumruğu sıkılmış hava da. Siyah uzun saçları

⁴³ Kazanacağız!

Piqueteros Hareketi, Arjantin'de son yıllarda öne çıkmış bir işsizler hareketi. Çalışanlar iş bırakarak kullanamadıkları güçlerini, şehre giden ana yolları keserek gösterirler ve haklar talep ederler. Lastikler yakarak yapılan bu barikatları o kadar önem taşır ki, bazı Piqueteros Hareketleri'nin amblemi yanan lastiklerdir.

örölmüş, omzunu kaplayan toprağa bulaşmış. Heykel gibi durmasını söylemişler. Öyle bir duruyor ki, sanki canlı. Herkes geçer geçmez havada sıkılmış kolunu indirip bize katılıyor. Onun arkasındaki diğer toprak kızın kolları yanda duruyordu. Toprağın yaratıcılığına bulanmıştı yine bedeni. O da geliyor. Daha da ufakların yanından geçiyoruz. Marşlar söylüyorlar:

“Kızıl bayrak küçük Topraksızlar’ın elinde ilerleyecek...

Kamerayı gösterip gülüyorlar. Bu kadar çalıştıkları karşılamayı biraz bozdum galiba. Ne güzel! Zaten bozmam pek kimsenin umurunda değil, hocaları dahil hepsi gülüyor. Toprak kızlar benim görmediğim diğerleriyle buluşup ellerindeki toprağı serpiyorlar önümüze. Bir başka çocuk grubu, minyatür bir Topraksız evi yapmışlar. Siyah naylondan küçük bir ev, kendilerinin bile sığamayacağı kadar küçük. Yürüyüşçüler büyük bir halka yapıyor, küçük karşılamacıların etrafında marşlar söylüyorlar. Ufaklıklar ellerindeki toprakları, yeşil konfetileri atınca marşlar bitiyor. Herkes dağılıyor, tabii ki önce suyun altına.

Bir bahçe hortumu da ben buluyorum bu sefer. Sırtımdaki güneşi sıyrıyorum. Hemen peşinden yemek yiyenleri çekmeye başlıyorum. Ev sahibi assantemento tarafından yapılmış. Tabii ki fasulye, pilav, yuka ve ek olarak tavuk parçaları. Ayrıca, bol miktarda son günlerde yemeklerimizin yanında eksik olmayan rendelenmiş Hindistan cevizi. Bir meydanın ortasında kazanlardan yemek alanlar etrafını çevirip yemeğe başlıyorlar. Daha bugünkü yürüyüşümüzün yarısı. Tabağımı aramaya çıkıyorum. Beni görünce bana sormadan kuyruğun önüne gidip tabağı dolduruyor. Kimse ses çıkarmıyor ama ben rahatsız oluyorum. “Ben alırdım,” falan gibi bir şeyler mırıldanıyorum. Hindistan cevizine bulanmış pilav güçlükle boğazımdan geçiyor. Sonra kahve bardağı amca da, bir yerden çıkıp kahveyi uzatıyor. Daha mı fazla boğazımda düğümlemeli?

Bilardoya kaçamadığımız için akordeon çalmaya başlamış. Biraz yorgunluk var herhalde, oturmuşlar. Davul ve tef çalma çalma yaklaşıyor. Diğer uçta Hawai gömlekli amca –bu gömleğe her yerde aynı

şey mi diyorlar, bilmem– kaldırımın kenarına oturup bir halk ezgisine başlamış. Bütün halk ezgileri gibi yanık ve aşk üzerine. Ayak küçük parmağım son günlerde su toplamaya başladı. Durduğumuz her yerde asfalttan pişmiş ayaklarımı dinlendirmeye çalışıyorum ama durum pek parlak değil. Onların çıplak ayakları ise gayet iyi. Bir ağaç altına, bir kaldırıma uzanıp bir yandan müzik dinleyip bir yandan dinleniyoruz.

Bu assentamentoda gariptir, kimseyi göremiyorum. Evler çok düzgün, bahçe içinde, hayallerdeki pembe panjurlu evler gibi. Kalıp biraz dolaşsam biraz bilgi alabileceğim belki ama küçük parmağım ve çalan harika müzik buna müsaade etmiyor. Kendi kendime grev yapıp şekerli kahve içmekten başka bir şey yapmıyorum.

- 60 -

Yürüyoruz. Bu sefer kırların içinden. Lanet olası asfalt, ayaklarımızın altından kalkınca daha da hızlı gidiyor herkes. Önümüzde bizim hurda minibüsümüz, onun kötü sesli ses tesisatı da yok. Önce şeker kamışı tarlalarının ortasından geçiyoruz. Boyumuzu geçen şeker kamışlarının bir kısmı bizle yola devam ediyor. Dış kabukları hızlı macheta darbeleriyle tek tek toprağa düşüyor. Ortası dörde bölünüp en yakındakilere dağıtılıyor. Bir şeker kamışına dörtte bir oranında yaklaşıp payımı alıyorum. Şekerden, şekerli kahvelerden hoşlanmam. Şeker kamışı ise güzeldir. Sanki emer emmez kanınıza enerji basıyor gibi olursunuz. Yakıcı bir tatlılığı vardır. Bütün damağınızı, boğazınızı yakar bu tat.

Sırada ortalardayken farkına varıyorum. Büyük bir arazinin uzun çitinin ortasında kapı zinciri kırılmış, oradan geçiyoruz. Aklıma Salgado'nun büyük işgaldeki kapının zincirleri Topraksızlar tarafından parçalanırkenki fotoğrafları geliyor. Şeker kamışını yarım emilmiş bırakıp kapıdan geçenleri çekiyorum. Slogan atışlarını, yürüyüşlerini ve tabii ki kızıl bayrakları, orakları ve machetaları. Bir an hepsini durdurup kapıyı kapatıp zincirleri yeniden parçalamak geliyor aklıma. Belgesele hile karıştırmak mı bu? Ama bir daha gündüz böyle bir görüntü bula-

mam çünkü bütün işgaller gece. Salgado fotoğraf çekebilmişti çünkü o büyük işgalde on binlerce kişi vardı. Bu yüzden gündüzdü. Çok istisnai bir durumdu. Hay Allah, önden yürüseydim belki çekecektim. Hala söylesem kapıyı kapattırır, zinciri parçalatırım. Ben bunları düşünürken onlar kah şarkılar söyleyerek, kah şeker kamışlarını emerek yürüyüp geçiyorlar. Tarihe hile yapma şansımı kaybediyorum. Peşlerinden, yeşilden bulutlara tırmanan Topraksız görüntüleri çekiyorum.

Arazinin diğer tarafında benzer bir kapı olduğunu düşünüp hızla en öne koşuyorum. Uzaktan kale surlarını andıran yüksek duvarlar görünüyor. Resimli bilgi ansiklopedilerinin ortaçağ görüntüleri gibi. Topraksızlar da surlara hücum eden köylü ordusu. Ordunun başına geçtiğimde bakıyorum ki, bir küçük demir kapıdan diğer tarafa geçiliyor. Şöyle bir bükülüyor ordu, zayıf yüzleriyle bir şey kuyruğuna girmiş insanlara benziyor. Teker teker sıyrılıp kapıdan gerçeğin gerçekliğini hatırlatıyor bana. Ben törensel benzetmelerimle baş başa kalıyorum ve hala o zincirlerin parçalanmasını nasıl kaçırdım ya da en azından neden bitmemiş şeker kamışımı yere attığıma yanıyorum.

Hemen surun ardında bir şehre giriyoruz. Öyle herhangi bir şehrin herhangi bir kenar mahallesi. Surların ardına saklanacak kadar yoksul değil. İki-üç katlı evlerin balkonları karşılayanlar ve el sallayanlarla dolu. Sloganlar yükselip balkondakilerle buluşuyor. Ara sokakları harmanlayıp ana caddeye ulaşıyoruz. Bizim sendikacı orada bizi bekliyor. Demek ki fazla yol kalmamış. Çünkü ilk günden beri biz yola çıktığımızda aramızda yok, ne zaman bir şehre varacak olsak iki kilometre önce göbeği ve bayrağı ile bize katılıp görkemli bir şekilde şehre giriyor. Onun dışında ancak bizim yanıımızdan korna çalarak arabasıyla geçerken görüyorum. Kameralar üst geçide kurulmuş çekmeye başlamış. Yani bizim adam tam yerinde katılmış. En fazla o haykırıyor.

Bir futbol sahasına öğle molası için girdik. Soyunma odasının suları bize on dakika bile dayanamadı. Orta sahanın orta yuvarla-

ğindeki kamyonetten dağıtılan yemek de öyle. Artık herkes yürüyüş esnasındaki sıralarına göre aldığından, yemeğin dağılması da çok kısa sürüyor. Ben hiçbir sırada olmadığımdan en son almayı tercih ediyorum. Tabağımı almaya gidiyorum. Üstünde yine Brezilya forması var. Yanına eğilip tabağı isterken bakıyorum dört-beş çeşit ilaç almak üzere. Geçen gün de görmüştüm. Yüzümde bir gülümseme, oturuyorum.

“Hasta mısın?”

“Evet... Sekiz yıl dört aydır... HIV virüsü taşıyorum.

“Ya... Tabağını verir misin?”

Biliyorum. HIV tabaktan ya da herhangi bir yiyecekten bulaşmaz. Zaten günlerdir aynı tabaktan yiyorum ama inanın bulaşacağını bile bilseydim o sırada tabağı istememezlik yapmazdım. Günlerdir bizle beraber kilometrelerce yürüyordu. Hiç arabaya bindiğini görmemiş-tim. Yalnız benim için yemeğe ön sıradan girmişti ve şimdi anlıyo-rum ki belki de bu yüzden kimse ses çıkarmamıştı. Tabağında kalan son yukayı yedim.

“İlaçları çok pahalı değil mi?”

“Evet ama devletten alabiliyorum.”⁴⁵

“Nasılsın bu günlerde?”

“Çabuk yoruluyorum.

O gün yine en az dört saattir yürüyoruz ve sıcak, asfaltla beraber

⁴⁵ HIV virüsünün en yaygın olduğu ülkelerden biri olan Brezilya, uzun süre uluslararası tekelere karşı HIV virüsüne karşı ilaçların ucuzlaması için bir mücadele sürdürdü. Son olarak eğer ucuz ilaç vermezlerse ilaçları patentsiz üretmeye karar aldı. Bunun üzerine ilaç tüketicileri, HIV virüsüne karşı ucuz ilaç verdiği ülkeler arasına Brezilya'yı da aldılar. Benzer mücadeleyi Güney Afrika Cumhuriyeti'nde sürdüren ve dünyadaki ilk zaferi kazanan Zeki Ahmet ile 2002 yılında Prag'da tanışmıştım. Güney Afrika Cumhuriyeti'nde HIV virüsü taşıyan beş milyon kişi için büyük tüketicilerin olağanüstü karla-rından vazgeçmesini sağlayan ve bu nedenle Prag Jeden Svet Festivali'nin büyük ödülünü Başkan Havel'in elinden alan Zeki Ahmet, bedenindeki HIV virüsüne karşı yaşam mücadelesini sürdürüyordu.

üstümüze yapışmış. Yüzüne bakıyorum. Siyah teni beyaza mı çalıyor yoksa bana mı öyle geldi? Gözleri yorgun ama muhakkak benim de öyle görünüyor.

“Gidip biraz daha yemek alayım.”

Bana bakıyor. Sanırım tepkimi ölçüyor. Biraz önce bir yuka parçası yedim ya, bundan iyi cevabım olur mu? Gözleri yorgun ama gülüyor. Benimkiler de yorgun, gülen ve aç bakıyor.

Yemekten sonra gençlerin yanına oturuyorum. Bir küçük pet şişenin içi boydan boya buz tutmuş. Ortasında bir yerden delik deliyorlar. Şişenin üstünden suyu boşaltıp ortadaki delikten buz gibi su alıyorlar. Oturur oturmaz arkadaşlık hakkımı içiyorum. Çölde gerçekleşmiş serap gibi buz gibi su. Ramon başka bir şişe çıkartıyor çantasından gülümseyerek uzatıyor. Rom bu. Bu kadar sıcakta rom içerseniz yüreğiniz o kadar ısınıyor ki sıcak size soğuk geliyor artık. Sıcak yok ediyorum. Yanında güzel bir kız sürekli var. Sevgilisi diye düşünüyordum. Sonra çok güzel bir başka kız vardı. Sonra başkasını bana sevgilim, diye tanıştırdı. Brezilya hiç dışarıdan sandığımız gibi kadın ve erkek ilişkilerinin de özgürlükler ülkesi değil. Hatta özellikle güneydeki asantementolarda iyice tutucu bir tavır vardı. Bu taraflara geldiğimizde, özellikle gençlerde bir özgürlük havası esiyor.

Durmadan birileri gelip su soğutucusundan yararlanıyor. Ben, T. ve K. Rom içiyoruz. T. henüz yirmi yaşlarında bir siyah. Sürekli olarak başına bağlı bir bandana ve elinde bir balta ile dolaşıyor. Bütün yürüyen Topraksızlar'ın en iyi *capoeira* yapanı. *Capoeira*, Afrika kökenli bir kavga sanatı ancak kavgadan çok felsefesi ile de bir dansı andırıyor. Çünkü esas olarak kimseye vurulmuyor. Yüzünü sıyıran tekmeler, bacaklara şöyle bir dokunup “işte seni düşürdüm”ü anlatan hareketler. K.'da bunu en iyi yapan kız, aralarında. Zaten ona da T. öğretmiş. İnce bedeniyle bu dövüşte karşısındakini öldürse, size yine de çok estetik gelir. Yüzündeki sürekli bir gülümseme her yeni içki içen gibi romu içtiği anda bir an olsun yerini buruşturmaya terk edip sonra hemen yerini alıyor. Henüz on yedisinde var yok.

Soğutucumuz hapı yuttuğu anda onları *capoeira* oynamaya ikna ediyorum. T., K. ve içtiğimiz romlarla sahanın ortasına gidiyoruz. T. eline özel müzik aletini alıyor. Bir yaya benziyor. Yalnız tahta kısmının alt ucuna yakınında geniş bir su kabağı ters olarak tutturulmuş. Bu tahta kısmını bedenine gelecek şekilde tutup teline bir yay ile vurularak ses çıkarılıyor. Ses, her vuruşta havada eko yapıp dövüşçülere kadar gidiyor. Her üç vuruştan birinde su kabağı karna dayanıp tınısındaki ekonun kaybolması sağlanıyor. Bunu da en iyi çalan T. Dışardan görüldüğü esas tınıyı çıkarmak hiç de kolay değil.

Müzik ile birlikte K. ortaya çıkıyor. Karşısında on üç-on dört yaşlarında bir ufaklık. Kollarını çapraz yapıp birbirlerini selamladıktan sonra dans etmeye başlıyorlar. Bacakları benim boyumu kadar havalanıp başlarının üzerinden dolanıyor. Eller müziğin büyülü tınısında havada bir an sallanıp yüzün bir iki santim ötesinde duruyor. İkisinin yerine başkaları geliyor. Bir tanesi onlar gibi genç. Zaten bedeninden başka türlü hareket etmesi beklenemez diğeri ise otuz beş yaşlarında, göbekli daha çok herkesi güldürmek için çıkmış zannedersiniz. Ancak ayaklarının üstünde bir parende atıp başlıyor. Ellerini yere koymadan tek bir takla ile devam ediyor. Bacaklarını, göbeğine aldırmadan yukarı atıp rakibinin burnuna değdirip geri çekiyor. Biraz sonra ciğerleri ona engel olup kenara oturtuyor. T. çıkıyor meydana. Peş peşe havada iki takla atıyor. Bedeni, biraz önce çaldığı yay gibi gerilip açılıyor. Sonra ayaklarının ucundan sıçrayıp üç tane yan parende atıyor. Yere inip peş peşe dört takla atıyor. Ama bütün hepsi dansın bir figürü. Karşısına K. çıktığında çift oluyorlar. Brezilya'nın bir kenar kentinde futbol sahasının orta yuvarlağında Afrika'nın estetiği ve büyüsü var. T. *capoeira*'yı bana on üç günde öğretebileceğine yemin ediyor.

Yürüyoruz. Bir büyük şehre girdik. Evy, bana ön sıralarda olmamı söyledi. Ön tarafa gidiyorum. Lüks dükkânların parlak vitrinlerine Topraksızlar'ın gölgesi vuruyor. Temizlikçi kadınlar ellerindeki

bezlerden yüzlerine sinmiş tozlardan anlaşılıyor. Seyyar satıcılar, “Acaba bir şeyler satın alır mıyız?” diye, gözlerini ayırmadan sattıklarını sürekli tekrarlıyorlar. Yoldan çıkıp içeri doğru giriyoruz. Yüz metre kadar gidip parlak camların, reklamların, insanların olduğu kapıdan birden içeri dalıyoruz. Döner kapılar içeri doğru hızla dönüyor. Biraz arkadan biri bağırıyor:

“Girin girin girin, hadi hadi hadi...”

Evy bu. İlk grupla birlikte bu lüks büyük alışveriş merkezinin içine giriyorum. Özel güvenlik engellemeye çalışıyor. Geç kaldılar. Kapı kapanmadığı için döner kapılardan Topraksızlar döne döne giriyorlar. Özel güvenlik telsizle imdat istiyor. “Polisi arayın, diye bağırıp duruyor telsiz sinyalleri. İçerden çıkmak üzere olan burjuvalar üstlerine yoksulluk bulaşır diye, çığlık çığlığa geri kaçıyorlar. Bazılarını itmeye kalkan özel güvenlik, havada dolaşan orakları, machetaları görünce nazik davranmasının yararlı olduğunu düşünüyor. Şefleri büyük bir hınçla engellemeye çalışıyor. Kesinlikle en az Topraksızlar kadar yoksul yerden gelmiş biri. Arkadaki dükkânlar, hızla kapılarını kapamaya çalışıyor. Ama bu steril dünyaya öyle alışmışlar ki, kapıları bile doğru dürüst yok. Kendilerini sürekli teşhir ettikleri cam vitrinlerin arkasına saklanıyorlar, vitrinlerin abartılı ışıkları korkularını aydınlatıyor. İçeri girmeye devam. Güvenlik engellemeye devam etmek istiyor. Büyük bir coşku giriyor içeri.

“Biz sizin ne olduğunuzu biliyoruz. Sizi tanıyoruz. Neden bizi engellemeye çalışıyorsunuz ki? Biz barış için yürüyoruz.”

Bir teyze bu. Belli ki ilk defa böyle bir yere girmiş. Evy, dudaklarının kenarında muzip gülümsemesi.

“Zenginlerin nasıl yaşadığını görmeye geldik!”

Özel güvenlik içeride on metre kadar ilerde, yan yana geçip durdurmaya çalışıyor. Evy, ilk dükkânların önüne konulmuş bir banka çıkıyor. Hani, orta sınıf buralara girer de yalnızca ücretsiz olan vitrinlerin dışı ile yetinir ya, onlar için konulan banklardan birine. Evi kışın çok soğuk, yazın çok sıcak olduğu için vaktini alışveriş merkezlerinde geçirenlerin oturduğu banklardan, hayatlarında tek yapabilecekleri

şeyin alışveriş olduğunu düşünen ama onu da kötü talihleri ve az gelirli kocaları yüzünden başaramayan kadınların, bunu başarabilmiş, bedenlerini alışveriş yapabilme uğruna bağışlamış, bağlamış kadınları seyrettikleri banklara sığıyor. Hem de pis ayakkabılarıyla. Konuşmasına fırsat kalmadan, özel güvenlik şefinin hışmına uğrayıp indirilmeye çalışılıyor. Bir an duraksama oluyor. Topraksızlar ne yapacaklarına karar veremiyorlar. Yürüyüşün koordinatörü özel güvenlikle cebelleşiyor. Kapatılmış kapıların arkasında korkulu yüzler seyrediyor. Hayatlarında ilk defa bu kapılardan içeri adımını atmış Topraksızlar, seyrediyorlar. Hangi tarafa ait olduklarını bilemeyen, aylık maaşlarını müşterileri gibi giyinmeye yatıran tezgâhtar kızlar seyrediyor. En uzaklardan gelen yürüyüşçü bir slogan haykırıyor.

“Patria Libre!”

“Venceremos!”

Topraksızlar, hep beraber slogana katılıp özel güvenliğin etrafını çeviriyor. Ellerdeki oraklardan, machetalardan ya da kıvılcık bayraklardan olacak bırakıp içerlere doğru kaçıyorlar. Döner kapı dışarıda kalanları içeri alıyor. Tam alışveriş merkezinin ortasın da el ele tutuşup yeni bir barikat kuruyorlar.

“Buraya giremezsiniz!”

“Neden? Burası halka açık bir yer. Herkes nasıl giriyorsa biz de girebiliriz. Zenginler nasıl girebiliyorsa biz yoksulların da girme hakkı var.”

“Biz gayet düzgün içeri giryorduk. Siz engel oldunuz...”

“Hayır, ama böyle olmaz ki yüzlerce kişi, herkes korkuyor.”

“Buraya girmemizi engelleyemezsiniz.”

Dışarı otomatik silahlarıyla polisler geliyor. Kapının önüne birikmiş Topraksızlardan, içeri giremiyorlar. Kamera ile dolaşıyorum. Baştan beri en agresif olan özel güvenlik şefini çekiyorum.

“Çekme çekme!”

Tehdit ediyor. Aldırmadan ve inatla çekiyorum. Eli şöyle bir kameraya uzanıp her nedense vazgeçip yüzünü saklamaya çalışıyor. İki

elinde arkadaşların eli olduğu için yüzünü benim önümdeki Topraksızın arkasına sokmaya çalışıyor. Artık kaçacak yeri kalmadığında onu çekmemin tadı da kalmıyor. Başka tarafa gidiyorum. Hükümette de görevli olan MST sorumlularından biri, aracı olarak orada. Polisler henüz içeri giremedi. Müdür hala olmaz diyor.

“Bir şey yok. Gezip çıkacak arkadaşlar, bunu engelleyecek bir yasa yok. Siz bunu ne kadar önce engellemekten vazgeçerseniz o kadar sizin için iyi olur... Hadi!”

Adamın cevabını beklemeden ileriye işaret ediyor. İki slogan atılıp özel güvenlik sağa sola dağılıyor. Hemen barikatın arkasında her şeyi izleyen genç çift müşteri, “Harika!” diye bağırıyor. Herkes içeri dağılıyor. Bütün dükkânlar cam kapılarını kapatmış. Cam kapılar korkularını bile saklayamıyor. Ortada kendisini kapatamayan tezgâhlardaki genç kızlar birbirlerine sokulmuşlar duruyorlar.

“Korktunuz mu?”

“Evet.

“Neden?”

Dudak büküyorlar. McDonalds'ın önünde özel bir barikat var. McDonalds'ı çekmeye başladığımda kameranın önünü elleriyle kapatıyor özel güvenlik. Tam ortaya geldiğimizde bizim arkamızdan bir barikat kuruyorlar. Elllerinde kalın namlulu otomatik tüfeklerle polis içeri giriyor. Bir tartışma çıkıyor. Güvenlik şefi öbür kapıdan çıkmamızı istiyor. “Yok,” diyorlar, kararlı bir şekilde Topraksızlar. Polis şefi genç gözlüklü bir adam. Belki de Lula Hükümeti'nden dolayı, çok da nazik.

“Tamam, diyor, “tamam, istediğiniz yerden çıkın.

Kamerayı indirip güvenlik şefine gülümsüyorum. Topraksızlar içeriye dağılıyor. Elllerinde machetalarla vitrin seyrediyorlar. Kızıl bayraklar vitrinlerin önünde sallanıyor. Topraksızlar'ın yüzlerindeki mutluluk etrafa bulaşıyor. İçerdekiler gülümsemeleri görünce rahatlıyorlar. Elllerinde gitarları çala çala dolaşıyorlar. Akordeon küçük bir resital veriyor, pahalı marka kazak satıcıları önünde. Dönüşte korkanlar bayağı azalmış. Şu MST'liler de insan gibiymiş, diye düşünüyorlar. Kendi steril, huzur adaları taciz edilmiş burjuvalar hariç.

Çıkışa doğru geri döndüğümüzde televizyon kameraları ancak yetiştiriyor. Dükkanlarda çalışanlar, akşam yemeğinde anlatabilecekleri bir şey olduğundan pek memnunlar. Genç tezgâhtar kızlar, el sallayarak uğurluyorlar. Oraklar, machetalar klimayla soğutulmuş havadan sıyrılıp dışarı çıkıyor. Dışarıda bekleyen televizyonlara Lucia konuşuyor.

“Biz Topraksız Kır İşçileri Hareketi, büyük toprak sahiplerine karşı ve dünya barışı için başkente yürüyoruz. Bu yürüyüşümüz toplam 275 kilometre ve biz günlerdir yürüyoruz. Bu yürüyüşümüz sırasında çeşitli yerleri de ziyaret ediyoruz. Burası da halka açık bir yer ve herkes girebilir. Biz burayı ziyaret ettik çünkü zenginlerin neler satın aldığını, aramızdaki farkı görmek istiyorduk. Bizi engellemeye hiçbir hakları yokken durdurmaya çalıştılar ama bizim yürüyüşümüz durmayacak.”

Polisler kadar kamera var. İlk defa yürüyüş boyunca bu kadar çekim yapıldı. Bu eylemin birçok yönü vardı. Biri kamuoyuna yürüyüşü duyurmaktı. Bu eylemle beraber yürüyüşe baştan beri sessiz kalan basında MST yer aldı. İkincisi yürüyüşçülerin kendine güvenleri daha da arttı. Deneyimleri ve kendilerini örgütleme güçleri gelişti. Ayrıca diğer insanlar da ilk defa, burjuva basına “yağmacı” diye yansıtılan MST hareketinin el koyma eylemlerinin yalnız büyük toprak sahiplerine karşı olduğunu gördüler.

Bir de Topraksızlar’ın yüzleri vardı. Mutlulukla dolu. Her zaman aşağılandıkları, kovuldukları bir yerde dolaşmışlardı. Toprağın yaradığı ellerini saklamaya çalışmadan, yüzlerindeki çizgilerden utanmadan. Çıkarken birbirleriyle konuşuyorlardı.

“Önemli bir şey değil. Burjuvaları biraz korkuttuk...”

João Pedro Stédile ile söyleşi:

“İşgal bir şenliktir”⁴⁶

Genellikle basın tarafından sorulmayan bir soru sormak istiyorum: Korku sorunu. Siz ya da köylüler, toprak işgalleri sırasında hiç korkuyor musunuz?

⁴⁶ New Left Review, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

Kolektif eylemler enerji açığa çıkartır, fiziksel bir adrenalin akışı ve Allah bilir daha neler. Tıp uzmanları böyle söylüyorlar. İşgalin kendisi bir şenliktir. Korku dışarı sürülme ile birlikte boy gösterir, özellikle de güçler dengesi tamamen onların tarafındaysa. Eğer yüzlerce şok birliğine karşı elli ya da yüz aileyle karşı durmaya çalışıyorsanız gerçekten de çok korkutucu olabilir, tüm işgalcileri çoluk çocuk demeden dışarı atarlar. Küçük işgalci gruplarının dışarı atılmaları, genellikle trajiktir. Katılan aileler açısından büyük bir aşılma halidir. Her zaman büyük çaplı eylemler gerçekleştirmeye çalışmamızın nedeni de bu. Çok daha büyük bir başarı şansları var. Ama yaygınlaşan sosyal krizle birlikte, zorluklarla karşılaşyoruz. Birçok bölgede, yoksulluk öyle berbat bir hal aldı ve Topraksızlar Hareketi öyle bir ün kazandı ki bazen topluluklar kendi kendilerini örgütleyip bazı toprakları işgal ediyorlar ve bunun işe yarayacağını zann ediyorlar. Hareketin nasıl hayatı bir deneyim biriktirdiğini ve bunu aktarabileceğini anlamıyorlar. Sonra polis coplarıyla geri dönüyor ve en vahşi biçimlerde topraklardan çıkartılıyorlar.

- 63 -

Bu sefer, kapalı bir spor salonunda kalıyoruz. Tribünler dahil bir sürü yere şimdiden yatak serildi. Hentbol kalelerinin arasına hamaklar gerildi. Tabii ki yatakların serilmesiyle hayat bitmedi. Yalnızca bir ön hazırlık, Dışarıda *capoeira* yapıldı. Etrafta neresi boş görüldüyse ayaklar uzatılıp gitarlar çalındı. Bu arada ayaklar deyince benim küçük parmağım her gün büyüyüp büyük parmağıma yetişmeye çalışıyor. Onu soğuk suya basıp sonrada keskin bir bıçakla kesiyorum. Sonra da kesilen yere tuz basıyorum. Su toplama gittikçe kana çeviriyor. Onlara göstersem beni mutlaka önde giden kötü ses tesisatlı arabaya atacaklarına emin olduğumdan kimseye bir şey demiyorum.

Hentbol direğine bağlı hamağın hemen köşelerine büyük hoparlörler takıldı. Bir koordinatör konuşmaya başladı. Dinleyenler, daha çok tribünlere yatak serip erkenden uzananlar, diğerleri genellikle dışarıda gitar dinliyor. Bu şehirde, İşçi Partisi sol kanadı güçlü oldu-

ğundan böyle bir gece düzenlenmiş. Dışardan gelenler de yatanlardan buldukları boş yerlere oturmuşlar. Bir polis gelip Evy'i soruyor. "Bir sorun var mı?" diye koşuyorum.

"Yok yok, sadece yarın hangi yolları izleyeceğimizi, yani yarınki programı soruyorlar. Bizim güvenliğimiz için..."

Aalışveriş merkezini ziyaretimizden sonra polisin ilgisi hayli fazla. Tabii yalnızca polisin değil, bu şehirde MST destekleyenler de daha fazla ilgi göstermeye başladılar. Sahneye destekçilerden ünlü bir sanatçı geliyor. Sloganlarla kesilen bir konuşma yapıyor. Büyük toprak sahiplerini lanetliyor ve savaşı, işgale neden olanları. Hemen peşinden Özgürlük Teolojisi'nden iki rahip çıkıyor.

"İsa her zaman yoksulların yanındadır. Dünya hepimize bahşedilen bir yerdir. Tanrının bahçesinde hak ettiğimiz yeri almak için mücadele etmeliyiz. Açlığı, savaşı, başkasının hakkını yemeyi Tanrının bahçesinden defetmeliyiz."

Sonra yanlarına gelen iki Topraksız'la beraber bir ilahi okuyorlar. Sonra diğer rahip sözü alıyor. İncil'den yaptığı bir alıntıyla Amerika Birleşik Devletleri'ni lanetliyor.

"Amerika Birleşik Devletleri, Irak'a saldırdı ve onu işgal ediyor. Ama kutsal kitap der ki..." Elindeki kutsal kitabı karıştırıp okumaya başlıyor: "İşgalciler, işgal ettikleri topraklardan mutlak kovulacaktır."

"Bu savaş Hristiyan âleminin İslam'a karşı bir savaşıdır." diyenlerin, bu Hristiyanlar'ı dinlemesini istiyorum. Hangi Hristiyan? Romalılar tarafından aslanlara atılanlar mı, yoksa engizisyon mahkemelelerinde insan yakanlar mı?

Küçük bir slogan arasında sonra müzik başlıyor. Tribünde uyanlar bile kalkıp dansa katılıyorlar. Senyora Donna tarafından yakalanan ben bile katılıyorum. Kilometrelerce yürüyen bacaklar yorgunluğa aldırmadan kendini müziğe bırakıyor. Bedenler öyle bir ruhla hareket ediyor ki rahipler kenarda çoktan oynamaya başladılar bile. Kalçaların ritmi Güney Amerika'nın bütününde aynı sanki. Her kıta bir şey için yaratılmışsa bu kıta mutlaka dans için yaratılmıştır. İki-üç yıl önce Kolombiya'daydım. Uyuşturucu tekelleriyle

ünlü Medellin kentinin ana caddesinin kenarına kurulmuş tahta baraka barlar vardı. Orada otururken akşamüstü bir bar sesini biraz fazla açmış bulundu. Bardakiler kalkıp dans etmeye başladılar. Diğer bardakiler hemen buna katıldı. Bir kadın, seyredenlerin yüreklerini mahvedici bir dansa başladı. Biraz sonra hiç seyreden kalmadı. Herkes dans ediyordu. Yoldan geçen ceketli kravatlı, muhtemel ki memur, çantasını kenara bırakıp dans etmeye başladı. Barmen içki satmayı bırakıp güzel dans eden bir kız kapıp katıldı. Ne adam kaçırmalar, ne ölüm mangaları umurlarındaydı, biraz sonra bütün cadde dans ediyordu.⁴⁷

Topraksızlarla dolu kapalı spor salonu onlara yemek yeme alanı, dans pisti ve koca bir atak oldu. İlk defa gecenin neminden kaçıp içeri girdim. Sahanın orta yuvarlak kısmında bir yataklık yer ayarlayıp parmağımın acısını yok sayıp uyumaya çalıştım.

- 64 -

Yürüyoruz. Güneş henüz uyuyor. Sokaklarda yine gecenin son kalanlarıyla gündüzün erkencileri var. Bedenlerimiz gecenin nemiyile sarılı. Küçük parmağım yüzünden çıplak yürümeyi deniyorum. Ayakkabılarımı birbirine bağlayıp boynuma asıyorum. Biz sana demiştik, bakışları altında yürümeye çalışıyorum. Demişlerdi ama böyle bakmaları şart değil. Zaten tabanlarım buna da müsaade etmeyecek. Asfalt çok soğuk. Tekrar ayakkabıları giyiyorum. İnadım her zamanki yerinde. Umursamadan, topallayarak herkese katılıyorum.

Matbaanın önünden geçiyoruz. Gazete çıkmış. Fırından yeni çıkan ekmekler gibi sıcak. İlk haber sekiz sütuna haykıran puntolarla: "MST Shopping Yaptı!" Bir tane istiyoruz. Haberin kahramanlarına bir kucak gazete veriyorlar. Elden ele dolaşıyor gazeteler. Herkes fotoğrafta kimler var ona bakıyor. Fotoğrafta çıkanlara elden ele ulaş-

⁴⁷ "Kilise, beden günahıdır, diyor./ Bilim, beden bir makinedir, diyor./ Reklamlar, beden bir iştir, diyor./ Beden, ben bir karnavalım, diyor." Eduardo Galeano, Las palabras andant es, 1993.(Eduardo Galeano, Yürüyen Kelimeler, Çitlembik Yayınları, 2003.)

yor. Bir yandan yürümeye devam ediyoruz. Tarih kendisini okuyor. Yine “alışveriş” yaparkenki mutlu hale benziyor yüzler.

Kitle her sokağın başına varmadan iki güvenlik, ellerinde bayraklarla ulaşarak trafiği kestiği için trafik lambaları yalnızca arkamızda kırmızı fon. Çok erken saatler olduğu için önemli değil ama diğer saatlerde eğer polis bizim için kesmemişse yürüyüşün en önemli unsurlarından trafikle uğraşmak Beş yüz-bin kişinin geçmesini beklerken arabadakiler, öte dünyadakiler değişik tavır takınıyorlar. Bazıları korna çalıp destek veriyor. Yüzlerinde koca bir gülümseme. Bazıları sık sık saatine bakıp hesaplar yapıyor. Ne kadar zamanda geçecekler, diye. Bazılarının yüzünde büyük bir dehşet var. Öncelikle kaderlerine, nasıl onu kırmızı ışıktaki sokaktakilerle bir araya getirdi diye lanet okuyorlar. Otomobilinin otomatik kilitlerinin arkasına sığınıyorlar. Her zaman övündükleri markaları, onlar için korku kaynağı oluyor. Hava yastığının kendisini bunlardan kurtaramayacağını düşünüyorlar. Teyplerinin seslerini en yükseğe kadar açıp sokağın sesini duymak istemiyorlar. Sanki kendisinin, altındaki arabasının, evdeki kocası ya da karısının, banka hisselerinin, kiradaki evlerinin ve harfiyen uyduğu mesai saatlerinin bu sokaktakilerle hiç ilişkisi yokmuş gibi düşünüyorlar. Yedikleri yemeklerin restoranda doğduğunu, çocuklarının onların çocukları olduğu için üstüne düşülmesi gereken biricikleri olduğunu, savaşın yok edilmesi gerekenleri yok eden bir dezenfektenden öte bir şey olmadığını, ne gereği olduğunu böyle kendisine yeşil ışık yanarken geçilmesinin terbiyesizlik olduğunu, zaten üstlerinin başlarının çamur içinde, ayakları çıplak... Evet evet, tam böyle olduklarını düşünüyorlar. Her şeyin başı eğitim, diye düşünürken birden kendi eğitimleri geliyor akıllarına. Öğretmenler, okullar, pembe diziler, ah lanet olsun çorabı kaçırmış...

Bir de belediye otobüsündekiler var. Aslında aynı bezden yapılmışlar. Ama kır ile şehir arasında öyle bir yarıklık vardır ki, dünyanın her ülkesinde, işte yarığın öte ucunda otobüsün camlarından aşağıya bakıyorlar. Üst üste çıkıyorlar. Yüzleri yan yana geliyor. Yorgunlukları, yoksullukları yan yana geliyor. Kimilerinde yolların

ele geçirilmesinden doğan sevinç var. Kimilerinde patronlarından ödünç aldıkları nefret. Bunlar muhtemelen güvenlik görevlileridir marketlerin, büyükçe dükkânların, soyulmayacak kadar zavallı şeylerin. Kendilerini soymaya gelenlerle aynı mahallelerde oturur, başka şeyler adına birbirlerini vururlar. Patron vurulanın yerine yenisini alır. Yerine alınan kişi vurulanın ailesinden birisini soygun sırasında vurur. Pompalı tüfeklerle küçük iktidarlar kurarlar bekledikleri kapılarının önünde. Kapılarından uzaklaştıkları anda iktidarlarının havası pompalı tüfeklerinde kalır.

Bazıları ise sarımtırak benizleriyle anlamaya çalışırlar. Güzel çocuklara bakarlar. Güzel kızlara bakarlar. Onlarla yan yana oturup uzun uzun konuşmak isterler. Konuşmak istedikleri şeyler basit şeylerdir. Bir adaya düşsen yanına ne alırsın, gibi merakları vardır. İyidirler ve sokağa yakındırlar ama otobüs uçar gider sorularla beraber.

- 65 -

Bu gece bir kilise bahçesinde uyuyacağız. Bahçeye girer girmez nedense var olan duş yapma yeri hemen işgal edildi. Koridorlarında mavi, yeşil, sarı leğenlerde çamaşırlar yıkanmaya başladı. Ağaçların üstü kurutulmak için bırakılmış MST bandanaları, Che Guevera tişörtleriyle dolu. İnzivaya çekilmiş rahiplerin kaldığı hücrelere, boş dükkânlara benzer yerlere yerleşmeye başlıyor herkes. Dışarıya büyük bir tente yapıp altlarına seriyorlar yataklarını. Ben aldırmayıp gecenin nemine, beni yanlarına davet eden iki kız sesinin yanına seriyorum.

Gençlerin yanına oturup, gazete kâğıdına sarı sigara içip rom yudumluyorum. Yanıma birisi geliyor.

“Bak sana ne göstereceğim?”

Elli yaşlarında bir kadın. Daha önce, önde giden minibüsün kötü ses tesisatına bağlı dışarı sarkan mikrofondan şarkı söylerken görmüştüm. Kenarları güneşlikli MST şapkası var başında. Bizim gençlerin yanına tentenin altına kurmuş yatağını. Çantasından bir dosya çıkartıyor.

Ben bir tiyatro sanatçısıyım. Sonra MST'ye katılıp her şeyden vazgeçtim. Aynı onlar gibi, onlarla beraber yaşamak istiyorum. Çoğu benim sanatçı olduğumu bile bilmez. Geçen benim katıldığım cam-pamentoda bir evim. Bundan sonraki yaşantımı orada geçireceğim. Bak sana geçmişteki öteki yaşantımdan şeyler göstereceğim.

Dosyayı açıyor. Bir fotoğraf yüzünde takma bir bıyık var. Seyirciler tamamen doldurmuş salonu. Yüzlerinde koca bir kahkaha. Sanki sesi birazdan bize ulaşacak. Bir başka sayfa çeviriyor. Kilise meydanındaki sokak lambasının bahçeye sızan parçasının altında bakıyoruz. Sahne ışıkları gibi sızıyor ışık ve albümün üstündeki sahneye düşüyor. Bir başka fotoğraf, başını örten koca bir şal yanında sahte bir eşek, seyircilerde ise yine kahkahalar. Sonra İngiltere'de bir üniversitede açılmış bir Brezilya sergisinin izin kâğıtları. Bütün resmi kâğıtlar gibi kahkaha yoksunu.

Gençler geliyor. Bizim içinde yemek almışlar. Yukanın yağını bu-laştırmadan geri kalan fotoğraflara bakmaya çalışıyorum. Birçok irili ufaklı tiyatro gösterisi. Yeni resimler gelmeden önce, K. nehre girmeyi teklif etti. Hemen "Tamam, diyorum. Şişmiş küçük parmağımın ağrısından belki ama artı sıkılmaya başladığım fotoğraflara bak-maktan mutlak olarak kurtulacağım. Çıplak ayaklarla onların peşine gidiyorum. Topallığıma ayağıma batan başka şeylerin topallatması ekleniyor. Kilise meydanından aşağı iniyoruz. İki erkek, üç kız. Bir köprü'nün karanlıktan görünmeyen ayaklarına iniyoruz. Nehrin sesi-ne bakarsak bayağı hızlı akıyor. Gece serinlemeye başladı. Ağzımda yuka tadı var, şekerimsi. K.'ya dayanarak aşağı iniyorum. Küçük parmağım az ışıktaki bile görünebilecek duruma gelmiş.

Tartışmayı uzatmamak için nehre ilk ben iniyorum. Akıntı sandığımdan da çokmuş. Yuttuğum sular yuka tadını süpürüp götürüyor. Akıntıya karşı yüzmeye çalışıyorum ama faydasız. Son anda kenardan çıkmış bir demir parçasına tutunup aşağıya kaymaktan kurtuluyorum. K. sulara dalar dalmaz sürükleniyor. O da bacakla-rımı yakalıyor, ben demire daha sıkı sarılıyorum. Evet, fotoğrafları tercih eder durumdayım. Karaya çıktığımızda ıslak, üşür ve yorgun durumdayız. Girmeyenler, halimize gülüyor.

Geri döndüğümüzde meydandaki direğin altında eğlence başlamış. Sanki bütün gün yürüyenler başkasıymış gibi herkes dans ediyor. Nehrin soğukluğunu yok etmek için dans etmeye başlıyoruz. Akordeon, davullar ve rom, kilise meydanını karnavala çeviriyor. Senyora Donna yakalayana kadar K. ile dans ediyorum. Kaderime razı olup savrulup yeniden tutuluyorum. Gecenin kaç? Buralarda saat var mı? Küçük parmağım ağrıyor mu? En kötüsü K. nerede? Hiçbirini bilmeden yatağımı buluyorum. Gecenin nemi kızların seslerine aldırmandan çıkmış. Battaniyenin altına sığınıyorum. Yorgunluğumu, küçük parmağımın ağrısını, endişelerimi alıp uykuya taşıyorum.

- 66 -

Geceleyn biri uyandırıyor. Ne olduğunu uyku sersemi anlayamıyorum. Nerdeyim ben? Neden parmağımdaki bu ağrı? Bırakın uyuyayım. Uyku içimde derin bir orman. Kilisenin çan kulesini görünce aklıma saatin kaç olduğu geliyor. Kilise nerden çıktı? Çanlar filan çalmıyorlar. Etrafım hep yatak. Birileri koşturuyor. Machetalı biri geçti. Güney Amerika, Brezilya, Topraksızlar. Kötü bir şey olmuş olmalı. Başımda duran birisini fark ediyorum.

“Saldırı! Saldırı!”

Hemen ayağa fırlıyorum. İçimdeki orman benle beraber kalkınca kusacak gibi oluyorum. Hep bu saatlerde evler basılır. Ağzıma rom tadı geliyor. Yukayı tercih ederdim. Beni uyandıran fırlamış gitmiş. Bir kez daha sorularımı sorma fırsatım yok. Herkes oraklarını, machetalarını alırken kamerayı kapıp dışarı fırlıyorum. Etrafta kimse yok. Topraksızlar meydanı ele geçirmişler. Dans ettiğimiz yerlerde T. elinde baltası dolaşıyor. Baltayı kaldırırma sürtüp kıvılcımlar çıkarıyor. Ağzımı açıp ne olduğunu soracağım ama içtiğim romlar ağzımı açarsam dışarı dökülecek. Yüzüme bir su vurabilseydim. Yanlarına gidiyorum. Gülümsüyorlar. İçimdeki orman gülmememe müsaade etmiyor, gülersem uyurmuşum gibi geliyor.

Ekip otosuyla polis geliyor. Evy, Lucia onların yanına gidiyor. Hemen peşine takılıyorum. Polis gecenin bu yarısında karşısında kamera görmekten şaşkın. Gecenin hangi yarısı acaba?

“Yirmi kadar serseri bıçaklarla, silahlarla içeri girmeye kalktılar. Arkadaşlarımız müdahale etmese bunu başaracaklardı.”

“Biz günlerdir, kilometrelerce büyük toprak sahiplerine karşı yürüyoruz. Dinlenmemize bile fırsat vermiyorlar.”

“Bütün gün tepemizdeyken aniden ortadan kaybolduğunuzda saldırı oluyor!”

“Bir arkadaşımızın kılına zarar gelse, bunun sorumlusu sizsiniz.”

“Bak bak, işte orada hala dolaşıyorlar...”

Sokağın başını gösteriyor. Sokak lambasının cılız ışığı altında ellerinde uzun bıçaklar ya da sopalar olan birileri görünüyor. Işığın altında sırayla görünüp kayboluyorlar. İçimdeki orman daha derinlerde. Polis şöyle bir kameraya bakıp sokağın sonuna doğru hızla hareket ediyor.

Gidip onlara “İşıktaki durmayın görünüyorsunuz,” diyecek. Kendi dediğine gülüyor Evy. Lucia her zaman güldüğünden gülüp gülmediği anlaşılamıyor.

“Nasıl olmuş?”

“Birileri buranın serserilerine para vermiş anlaşılan. İçeri girmeye çalışırlarken nöbetçiler tarafından görülmüşler. Eğer içeri girselerdi ne yapacaklarını bilmiyorum. Belki hırsızlık için...”

“Altınlarımız var ya,” diyor, yine gülerek Lucia. Uykudan uyanınca daha da küçülmüş.

Başkasını buluyorum gece nöbetçilerinden.

“Ne oldu?”

“Bir baktım içeri yabancılar giriyor. ‘Nereye gidiyorsunuz?’ dedim. ‘Sana ne bizim şehrimiz burası,’ dediler. ‘Siz defolun buradan,’ dediler. Hep aslında aynı kişi konuşuyordu. Hepsi sarhoştur. Bizim arkadaşlar gelmeye başlayınca bıçakları ve silahlarını çektiler. O konuşana kalsaydı hala içeri girmeye niyetleri vardı. Diğerleri biz toplanınca korktular.”

“Ateş ettiler mi?”

O kadar güç uyandım ki belki duymamışımdır, diye soruyorum.

Karşılıklı küfürleşip, etraflarını çevirmiş Topraksızlar'ın arasından uzaklaşmışlar. Zaten hemen içerden birçok kişi çıkınca, sokağı da terk etmişler. Tabii ki polisin gitmesinden bir şey olmadı. Geceleyin bekleyenlerin sayısı artırıldı. Machetalar ellerinde kilise meydanında turlayanlar çoğaldı. Yürüyüşün koordinatörleri bunun sistematik bir saldırının parçası mı, yoksa bir iki akli evvel toprak sahibinin işi mi, diye tartışıyorlar. Daha disiplinli davranmaya karar veriyorlar. Saat sabahın dört buçuğuna varıyor. Sadece yarım saat sonra yola çıkacağız. Ayağımı hatırlıyorum. Çıplak ve parmağım diğer kardeşlerini sollamış. Yatmaya gidiyorum. Gecenin sadık nemi hala beni bekliyor.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

“Düşmanla aynı silahı kullanırsak yeniliriz”⁴⁸

MST'nin toplumsal amaçlar, özellikle de tarım reformu da dahil olmak üzere uğruna şiddet kullanımı konusundaki konumu nedir?

Hareket içinde, asla tek bir düşünürün takipçileri olduğumuzu iddia etmemek anlamında bir ideolojik çoğulculuk geleneğimiz var. Her birini belirli bir tarihsel deneyimi sentezleyenler olarak ele almaya çalışıyoruz ve nasıl kullanabileceğimizi anlamaya çalışıyoruz. Şiddet konusunda iki Asyalıdan çok şey öğrendik: Ho Chi Minh ve Gandhi. Ho, ABD'yi yenebilmiş olan tek insandı. Vietnam köylülerine sistematik biçimde güçlerinin ellerinde tuttukları şeyden değil, kafalarında taşıdıkları şeyden kaynaklandığını öğretti. Vietnam askerinin -cahil ve yoksul köylünün- kazanımları, bir asker ve bir insan olarak ne için savaştığının bilincinde olmasından kaynaklandı. Eline aldığı her şeyi silaha dönüştürüyordu. Aldığımız ikinci ders, insanları bilinçlendirmek, böylece muazzam sayılarımızın gücümüzü oluşturduğunun farkına varmaları. Bunu da bize Gandhi öğretti, örneğin Hintlilerin İngilizlere karşı yaptığı Tuz Yürüyüşleri'yle. Eğer düşmanlarınızla aynı silahları kullanmaya karar verirsek, yenilmeye mahkûm oluruz.

⁴⁸ *New Left Review*, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

Yürüyoruz. Yaklaşık son elli kilometredir küçük parmağım bana ihanet ediyor. Onun ihanetini inadıyla yenmeye çalışıyorum. Sabah ilk bir saati tamamen sekerek, sonraki bir saati topallayarak geçirdikten sonra unutuyorum. Öğlen yeniden yollara düştüğümüzde yeniden aynı şey. Önde giden o arabaya binmek istemiyorum. Bunu birkaç nedeni var. Benim film yapma biçimim dışında bu uzun yürüyüşün bir başka tarafı, insanların karakterlerini açığa çıkarması. Aslında kimlerin ben hastayım diye kaytarmaya çalışması hiç gözden kaçmıyor. “İnsanların karakterlerini lafları değil, küçük davranışları belirler,” diye yirmi yıl önceden bellediğim bir söz vardı ve burada yine geçerliydi. Kilometrelerce yürüdükten sonra sıranın önünden girip su alanlar, yemeklerine birkaç et parçası daha almak için elli tane laf söyleyenler vardı. Susuz kaldıklarında en yakın arkadaşlarına saldıracak kadar saldırgan olanlar. Bunların sayısı en fazla beş kişiydi. Özellikle koordinatörler kendilerine hiçbir ayrıcalık tanımıyorlardı. Bütün yürüyüş sırasında arabaya binen hiç koordinatör görmedim ya da yemek kuyruğunda öne geçen. Yolun yarısını minibus içerisinde geçirip arkadakilere aldırmandan kuyruklarda hareket eden bir genç kıza takmıştım. Bir de minibüse binince herkese marş söyletmek için mikrofona sarılıyordu ki hiç dayanamıyordum. Bu nedenlerle hiçbir şekilde o arabaya binip kaytaranlar sınıfına girmek istemedim. Ayrıca eğer öyle yapsaydım hiçbir zaman onlardan biri gibi de düşünülmecektim. Yine minibüs önümüze düşünce en önde topallamaya karar verip herkesin önünde bayrak ile araçları uyaranın hemen arkasında yürümeye başladım. Sanki bin kişiyle değil, tek başıma yürüyordum. Doğa çok güzeldi. Gökyüzü her zaman ki gibi harikaydı. Yine şaşırان şoförler, destekleyenler, küfür edenler ve yol tabelaları. Tam dalmıştım ki T. koşa koşa bana pet şişe içinde bir şey getirdi. Romu ağzımdan sanki parmağıma içtim. T. dönerken “Bir koordinatör, niye sıradan çıktı?” diye benim ile kitle arasında durdurdu. Önde yalnızca ben ve bayraklı öncü vardı. Arkada şarkılarla yürüyen bin kişi. Şişeyi alıp kokladı ve hepsini yere döktü. T güldü.

“Disiplin önemli ama disiplin önemli...” dedi bana baka baka ve sanki özür diler gibi. Ben bir şey diyemedim. Koordinatör arkasını döner dönmez yerden sanki romu içiyormuşum gibi yaptım. Güldük.

Bir fabrikanın önünden geçiyoruz. Yürürken ortadaki kapının hizasına gelmemiz bile yarım saatimizi alıyor. Yüksek bacaları gökyüzünün ortasında kara delikler açıyor. Kapının önüne geldiğimizde motorlu adamların iki sıra barikat kurduğunu görüyoruz. Yolun karşısına geçip sloganlar atıyoruz. Çalışanlar toplanıyor birkaç tane kapıya. Bacasından umursamadan gökyüzünü, dünyayı ve akciğerlerimizi kirletmeye devam ediyor. “Kapatılsın!” diye haykırıyor Topraksızlar. Barikatlardaki motosikletliler durdukları yerde gaz verip sahiplerinin bacalarının kararttığı dünyaya katkıda bulunuyorlar. Yüzlerinde utanç kaskları var.

“Ne fabrikası burası?”

“Kâğıt. Japon Nippon fabrikası. Japon sermayesi daha önceki hükümetlere rüşvet vererek burada bu fabrikayı açtı. Başta biraz Japon sermayesi de vardı ama sonra tasfiye oldu. Sadece bu fabrikanın burada olması, çevreyi öldürmesinin dışında bu fabrika buraya kurulmakla 60 kilometre çapındaki her yerdeki okalıptüs ağaçlarını da satın aldı. Yani buradaki bütün okalıptüs ağaçları Japonların artık. Şu gördüğün motosikletliler onları korur. Bütün gün boyunca bu hat üzerinde gider gelirler ağaç çalanı gördüklerinde yakalarlar. Hatta öldürülenler bile olmuştur. Brezilya’da Brezilya ağaçlarını kesen Brezilyalılar, Japon sermayesi tarafından tutulmuş Brezilyalılarca öldürülür...”

Ağaç korucuları altlarında motosikletleri, yüzlerinde utanç kasklarıyla durmadan sahiplerine rapor vere vere bizi takip ediyorlar. Beş yüz metre arkamızdan eskort yapıyorlar bize.

- 68 -

Bir campamentodayız. Buraya girerken güneş almış başını gidiyordu. Bacaklarımız bizi dinlemeyip oldukları yerde durma kararlıgındaydılar. Bir bisiklet geldi yanımıza buraya iki-üç kilometre kala.

“Sizi bekliyorduk.”

Gidonuna yorulan bir genç kız oturtup haber vermeye gitti. Vardığımızda machetalardan, oraklardan bir koridor oluşturmuşlardı. Yürüyüşün başındaki gibi altından geçip kampa girdik. Marşlar yorgunluğu almadı belki ama sarılmalar mutlaka onu yok saydırdı.

Pek kurak sayılamayacak bir campamento, assentamento karışımı. Çünkü işgal olalı yedi-sekiz yıl kadar olmuş olmasına rağmen ama hala tam bir meşruiyet sağlanmamış. Yolun kenarındaki siyah naylon Topraksız evleri içeri girdiğinde tamamıyla bambaşka görünüyor. Tuvaletler evlerin içinde ve ortak bir kanalizasyonla dışarı atılıyor. Her eve su bağlı ve bir duş yeri var. Evden içeri girer girmez geniş koltuklarıyla oturma odası takımıyla karşılaşıyorsunuz ve tabii ki başköşede bir televizyon ile. En az üç odalı evlerde gençlerin ayrı odaları muhakkak var. Arkasına ya da önlerindeki bahçelerde her aile kendileri için bir şey yetiştirebiliyor. Yüzde 80 oranında kolektif tarım yapıyorlar. Soya ekiyorlar. Yolun kenarına mısır. Kendilerine suyu, yakınlarından geçen ırmaktan çekiyorlar. Elektriği ise yolun üstünden geçen kablolardan kaçak olarak. Gece oldu mu bir çengel atıp bütün kampın ihtiyacı karşılanıyor.

Mısırları alınmış koçanlarının kenarına oturuyorum. Herkes mensup olduğu brigado ile kendisine ayrılmış yere gidiyor. Benim bir brigadom olmadığı için istifimi bozmadan oturup duruyorum. Bizim minibüsçü ile konuşuyorum.

“Yok MST’li değilim aslında ama ne zaman araba gerekse bana gelirler. Ben de sosyalistim. Diktatörlük zamanında iki kez tutuklandım. Diktatörlük bitti ama mücadele devam ediyor. İki çocuğum üniversiteye, devlet üniversitesine gidiyor ama bitirince iş bulabilmeleri de pek kolay değil. Bizim hurda yığınının kalıyor yine birçok iş.”

Eline gitarı alıp bir marş söylüyor. Bugün ayrılmış. “Sevin-dim,” diyemedim. Sonra “Bir saniye,” deyip beni mısır koçanlarıyla baş başa bırakıp arabasına koşup geri geliyor. Bütün yol boyunca minibüs öne geçtiğinde dinlediğimiz kaseti çıkarıp bana armağan ediyor.

Beni mısır koçanlarında görenler “Sen nerede yatıyorsun?” diye, sorup durduklarından en azından bundan kurtulmak için gezmeye çıkıyorum. Köşe başında içine bilardo masası yerleştirilmiş bir Topraksız barı var. Kolektifinmiş, nöbetleşe çalışılıp ortaklaşa işletiliyor. Bizim akordeoncular oynamaya başlamış bile. Akordeon sesi duymayınca şüphelenmem gerekti. Geleceğimi söyleyip yanlarından ayrılıyorum. Senyora Donna’yı bulmam gerek yatağı alıp bir yere yerleşmek için. Sokaklarda dolaşıyorum. Okul binasının içinde köşeye bağladığı hamaktan Luis sesleniyor. Şişman, gözlüklü, bir Topraksızdan çok subay çocuğuna benziyor. Dövülesi bir sevimliliği var.

“İçmez misin? Ben yaptım.

Kırmak olmaz. Bir yudum alıyorum. K. yakalıyor beni, “Hadi nehre gidiyoruz,” diye beni dinlemeden sürüklemeye başlıyor. Şeker kamışı tarlalarının arasından geçip nehrin akıntısında su şakaları yapıp, şeker kamışı emerek geri dönüyoruz. Bizim sendikayla karşılaşırız. Bugün son kilometrelerde bile görmedim. Kolumdan yakalayıp bir eve götürüyor. Ocakta o güne kadar tatmadığımı bir meyve pişiyor.

“Bu kadın yoldaş harika pişirir harika!”

Gerçekten çok güzel. Evin sahibine bir real verip biraz rom almaya gönderiyor. Döndüğünde üç bardak getirtiyor. Üçümüze rom koyup:

“Ben her buraya geldiğimde bu yoldaşa kalırım. O sekiz yıldır burada ve artık bir assentamentoya geçmek istiyor. Bütün eylemlere de katılır, değil mi?”

Başını sallıyor adam. Benden ve kameradan umut beklemiyordur sanırım. Cep telefonuna sarılıyor bizimki:

“Ala kumandan, nasılsın? –Gülüyor.– Yürüyüşdeyiz biz de, evet evet. Kumandan bu campamentoda bir arkadaş var. Sekiz yıldır burada bütün eylemlere, mitinglere katılıyor. Onun asantementoya alınması için bir şeyler yapsak... Hangisi olursa?... Sağol sağol kumandan. Cau.”

Gerçekten konuşuyor mu, yoksa evdekilere bir umut oyunu mu oynuyor anlamıyorum. Böyle bir torpil olabilir mi onu da bilmiyo-

rum ama bir telefon konuşması yapılır gibi oldu. Bu arada önümüze yemekler geliyor. Bizimki bir şişe daha ev yapımı rom aldırıyor. Ben acele ile yemek yiyip kaçıyorum.

Yine bir danslı gece, bu sefer campamento meydanında teypten çalınan salsalar eşliğinde danslar ediyoruz. Bugün rahat rahat yıkanan çamaşırlar sayesinde belki de bütün Topraksızlar sosyetesini çok şık. Özellikle kadınlar. Gece o kadar gece ki çekebilmem mümkün değil, mecburen dans ediyorum. Senyora Donna'nın neredeyse döve döve öğrettiği figürleri uyguluyorum galiba ya da bu akşam dans ettiklerim çok nazik. Gece ilerledikçe bazı çiftler ortadan yok oluyor. Şeker kamışları tatlarını yalnızca yağmurlardan değil, aşktan da alıyor sanırım.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

Gıda Egemenliği ve MST⁴⁹

Via Campasina'da, her ülkedeki çiftçi hareketlerindeki özel eğilimlerden bağımsız bir platform inşa ediyoruz. Üzerinde anlaştığımız noktalardan birisi, uluslararası düzlemde, toprağı demokratikleştiren bir tür tarım reformunun gerekliliği hem politik demokrasinin bir dayanağı olarak hem de başka türlü bir tarımın inşa edilmesi için. Bunun önemli sonuçları var. Meksika'da Zapata ya da Brezilya'da Juliao zamanından bu yana, tarım reformunun ilham aldığı düşünce toprağın onu işleyenlere ait olmasıdır. Bugünse, bunun ötesine ulaşmak durumundayız. Eğer toprağı işliyorsak, üzerinde mülkiyet haklarına da sahip olduğumuzu söylemek yeterli değil. Vietnamlı ve Hintli çiftçiler bu konudaki tartışmalarımıza büyük katkılarda bulundular. Tarım hakkında ve doğa hakkında farklı bir görüşleri var ki bunu biz Via Campesina'da sentezlemeye çalışıyoruz. Biz çiftçiyi toprağın muhafızı haline dönüştüren ve ekolojik dengeyi güvence altına alan ve aynı zamanda da toprağın özel mülkiyet olarak görülmemesini güvence altına alan bir tarımsal

⁴⁹ *New Left Review*, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

pratik istiyoruz. İkinci nokta, gıda egemenliği kavramı. Bu da bizi serbest piyasa isteyen uluslararası sermaye ile kafa kafaya getiriyor. Biz tüm halkların, ne kadar küçük olurlarsa olsunlar, kendi gıdalarını üretme hakkı olduğunu savunuyoruz. Tarımsal ticaret bu daha yüksek hakka tabi olmalıdır. Sadece artık ve o da iki taraflı olarak ticarete konu olmalıdır. DTÖ'ye ve dünya tarım ticaretinin çok uluslu şirketlerce tekelleştirilmesine karşıyız. José Martí olsa şöyle derdi: “Kendi gıdasını üretemeyen bir halk köledir; en ufak bir özgürlüğe bile sahip olamaz.” Eğer bir toplum yediklerini üretmiyorsa, her zaman başkalarına bağımlı olacaktır.

- 69 -

Yürüyoruz. Nerede bir şehir bulursak dalıyoruz sokaklarına.

Uyuyan canavarı uyandırmak için kulağına kar suyu kaçırarak sözler söyleniyor. Bir mırıldanma gibi değil ama hep beraber bağırıyor. “Onların televizyonları varsa biz de hep beraber bağırınız!” diyorlar. Dans ediliyor sokak aralarında, işgal edilen yol kenarlarında, yemek yerken, muhtemel ki sevişirken. Hepsinin ayrı öyküsü var. Yoksulluğun bin bir çeşidi.

Otuz yaşlarında, siyah, en az bir doksan boyu var. Dişleri dökmüş, elinde Brezilya renklerinde bir bayrak. Doğanın korunması mücadelesi veren bir örgütün.

“Beni o kurtardı –önünde yürüyen sevgilisini gösteriyor– yoksa çocukluğumdan beri sokakta yaşıyordum... Her şey içtim esrar, kokain, eroin bile, orada çok pahalı ama tabii ki tiner en çok.. Onla tanıştım. Aşık oldum. Zaten her şeyi bırakmaya kararım vardı. Yoksa ölecektim.”

Sıradan çıkıp sevgilisinin yanına gidiyor. Büyük bir coşkuyla gösteriyor. Sonra çantasını açıp on santim büyüklüğünde bir ağaç parçası çıkarıyor. Bana hediye ediyor.

“Bak bunu her şeye kullanabilirsin. Eğer bir yaran varsa üstüne bastır. Kaynatıp merhem olarak da sürebilirsin. Eğer karnın ağrırsa

kaynatıp iç ya da romun içine bir parça kes koy, çok iyi gelir. Her şeye çok iyi gelir.”

Alıp kamera çantasının kenarına koyuyorum. Değdiği zaman yaşıyor hissi veren bir ağaç parçası.⁵⁰

Senyora Donna dans hocam, yatak sağlayıcım. En fazla kırk yaşındadır. Kocas ve bir çocuğu ile yürüyüşe katılıyor. Dokuz aydır MST'deymiş. “Daha önce sağda solda çalışıyordum,” diyor. Bir gün “Yeter” demiş, almışlar eşyalarını MST'ye gelmiş, dediğine bakılırsa. Eşyaları arasında kocası ile çocuğundan da bahsettiği kesin. Her an bir yerden müzik başlar kaçamam diye çabuk uzaklaşıyorum yanından. Fellini'nin kulakları çınlasın, benimkini Senyora Donna'nın sesi çınlatıyor hala.

Herman bir başka koordinatör. Yürüyüşün sorumlularından. Kısa boylu, yüzüne baktığın zaman sorumluluğu dışa vuruyor.

“Kararlar alınırken aile sayısı mı önemli yoksa kişi sayısı mı esas alınıyor? Kararlar alınırken mezhepsel ya da etnik gruplaşmalar olmuyor mu?”

“Kişi sayısı esas alınıyor. Tabii ki hareketin bir sürü sorunu var. Mesela bazı yerlerde çok kalabalık aileler işgale katılmış durumda ve oradaki karar tekeline de ellerinde bulunduruyorlar. Bu tür feodal şeylere karşı mücadele ediyoruz. Bu yüzden insanların katılmadan önceki eğitimleri çok önemli. Mümkün olduğu kadar ayrı yerlerden insanların aynı campamentoda, aynı nükleide yer almasını sağlayıp kaynaşmaları gerekiyor. Bir ara bir işgal yerinde tamamen sokakta yaşayanlardan bir yer oluşturulmuştu. Çok büyük sorunlar doğurdu.

Yürüyoruz. Seksen üç yaşında bir nine: Senyora Maria. En fazla atmış gösteriyor. Yolun çok büyük kısmını yürüdü. Ancak bir kaç kez çok fazla güneş varken arabaya bindiğini gördüm.

⁵⁰ Bu ağaç parçasını daha sonra ayağından büyük olan küçük parmağıma bastım. Bütün Amazon'da yanımda taşıyıp içtiğim rom'un, kahvenin içine attım. Venezuela'ya soktum ama, Venezuela'dan çıkarken hava alanında çok ayrıntılı bir arama varken ne olduğunu bilmediğim için paranoyak Venezuela polisine anlatamayacağım kaygısıyla bir masanın üstünde bıraktım.

“Dokuz aydır MST’deyim. Yıllar önce kırdan şehre göç etmiştik. Her zaman eski yaşantımızı özledik. Gerçi artık geçinemediğimiz için şehre gelmiştik. Bana kalsa yıllar önce katılırdım. Çocuklarımı ancak ikna ettim. Daha önceki işgallere kırk yıl önceki toprak işgallerinde bile vardım ben.”

“Bu” yalnızca üç yaşında. Yarisını birilerinin omzunda, yarisını minibüsün arkasında diğer çocuklarla şeker kamışı emerek geçirdi. Çok eğlendiği suratından belli. Babası ve annesi sürekli gülüyorlar ve her dansa varlar. Zaten dans ederken tanışmışlar. Topraksızlar, her renkten toprak rengine dönüşüyorlar. İşgal ederek, yürüyerek ve dans ederek.

João Pedro Stédile ile söyleşi:

“Toprak ve tohum insanlığın ortak malıdır”⁵¹

Via Campesina programında üzerinde çalıştığımız üçüncü nokta, tohumların insanlığın mülkiyeti olduğu fikri: Tarımsal teknikler patentlenemez. Biyoteknoloji iyi bir şey. Bilimciler, doğada milyonlarca yılda evrimleşebilecek şeyleri laboratuvarlarla üretebilirler. Eğer bu gelişmeler demokratikleştirilirse, herkesin erişim olanağı varsa ve bunlar çevre ve insan sağlığını güvence altına alan gelişmelerse, bu iyi bir şeydir. Genetik dönüşüm teknolojisinde durum böyle değil. Hiçbir bilimci klonlanmış hayvanların ve genetik olarak oynanmış tohumların hangi etkileri olduğu konusunda mutlak bir güvence vermeye hazır değil, o halde bunlar sınırlı alanlarda, laboratuvar deneyleriyle sınırlandırılmalıdır ve bizler tam olarak emin olana kadar da kullanımları yaygınlaştırılmamalıdır. BSE’nin tarihi bize bunu öğretti. Yurtdışında fazla bilinmeyen bir şey, 1998 ve 1999 arasında Cardoso’nun canlıların özel mülkiyet hakkını güvence altına alan bir patent yasasını geçirmiş olduğu. İlk taslak Kongre’de İngilizce olarak dağıtıldı çünkü programı Brezilya’ya dayatan Amerikan Elçiliği çeviri yapma zahmetinde bile bulunmadı. Yerel olarak o zamanki ulusal bütünleşme bakanı ve

⁵¹ *New Left Review*, Sayı: 15, Mayıs-Haziran 2002.

ABD'nin sadık elçisi Ney Suassuna'nın imzasını taşıyordu. Hükümet bir kez patronlarına teslim olduktan ve yasa onaylandıktan sonra Biyoloji Enstitüsü, yüzde 97'si bir Amazon kelebeğinin ya da bazı kök türlerinin mülkiyet haklarını talep eden çokuluslu şirketlerden gelen iki bin 940 patent başvurusu aldı. Bu kulağa saçma geliyor. Ama tamamiyle aynı şey Hindistan'da, Şili'de, Filipinler'de, Güney Afrika'da da oluyor ANC'nin ilerici bir hükümet olacağı yanılmasına karşın, o da tıpkı Brezilya'daki gibi neoliberal bir yönetim.

- 70 -

Peşimizde Japonların kâğıt bekçileri -origami sanatı- yolun kenarında nehrin hemen yanında bir yere iniyoruz. Öncüler buraya saatlerce önce gelmiş. Bambuları kesip bir tarafını keskin machetalarıyla başka bambuların yerleşmesi için oymuşlar. Yan yana ekleyip başka bambulara sırtlarını dayamışlar. Üstlerine siyah naylon çekilmiş, güneş artık içine siyah sızabiliyor. En az yüz metre uzunluğundaki bu koca Topraksız evinin karşısına bir yenisi inşa ediliyor. Kâğıt bekçileri ipleri ellerinde olanlara durmadan rapor veriyorlar.

“Bir bambu daha kesildi tamam. Yok yok, okalıptüs değil, tamam. Peki, okalıptüs bile kesilse, önce size bildirilecek tamam.”

Hemen hepimiz önce nehre dalıyoruz. O kadar ısınmışız ki eminim o da ısınıyor. Nehrin en üst tarafına gitmek yasak biraz altından içilecek su dolduruluyor. Öte yanında bulaşık yıkanıyor. Sonra herkesin çimdigi bölüm. Hemen biraz aşağıda da tabii ki çamaşır yıkanmaya başlanıyor. Suya daldırılan pantolonlar hızla çıkarılıp kayanın üstüne yatırılıp sabunlanmaya başlanıyor. Bu sabunlar ceplerinde mi yoksa, çantanın ilk çıkarılacak yerlerinde mi gizli? O kadar çabuk kullanılmaya başlanıyorlar ki güneşi bırakıp nehir sularına kamerayı elime aldığımda genç erkekler kule yapmaya başlıyorlar. Bellerine kadar gelen suda dört kişi en altta kuleye başlıyorlar. Kâğıt bekçileri “Kule yapıyorlar, tamam,” demişlerdir. “Ne kulesi?” diye sorulmuştur. “Bizim ağaçlarla mı? Tamam, diye sorulmuştur telaşla. “Yok yok,” demiştir sesi, Topraksızlar'ın neşesine bulaşmış ve onu sak-

lamaya çalışarak “Üst üste çıkıp kule yapıyorlar, tamam,” “İnsansa önemli değil bizim için tamam,” demişlerdir. Kâğıttan aslanın kâğıt neferleri. Kurşun askerler çöküyorlar. Gülüyorlar. Tekrar başlıyorlar.

Belime kadar suya girip elimde kamera dolaşıyorum. Kızlar erkeklere su atıyorlar. Şu avuçların içlerini suyun içine daldırıp süratle çekerek fırlatılanlardan. İçinde biraz yukarıda içilen sudan kalanlar, yıkanan tabakların çözülebilmüş yağ parçacıkları, çöken kulenin içine düştüğü su parçası ve aşk var. Erkekler böyle bir şey karşısında bütün dünyada beklenildiği kadar bekleyip sonra kızları boğmaya, dokunmaya gidiyorlar. İçilen sudan kalanlar, çözülebilmüş yağ parçaları, çöken kulenin içine düştüğü su parçası hepsi akan suyla gidiyor. Geriye aşk kalıyor.

Sudan çıktığımda karşıdaki büyük Topraksız evi de inşa edilmiş. Şimdi machetalar hala çalışıp okalıptüs dallarından kirişler yapıp üstüne sazlıklardan çatı yapmakla meşguller. “Hayır hayır. Bizim dallardan kiriş. İnsanlardan değil, tamam mı, demeli ne yapmalı? Tamam.” Bir harita metot defteri tutarı kadar kâğıt kaybeden Japon kâğıt tekeli kaplanı idarecileri buna göz yumuyor. Topraksızlar’ın çardağını muhtemel bir harita metot defteri ayakta tutuyor. Seksen üçlük nine kendisine machetasıyla sazlıkların arasında bir yer yaptı. Sık sazlıklar arasında dört-beş tanesini kesip yere yatırdı. Kardeşlerinin gölgesine uzandı. Başının altında her zaman elinde taşıdığı MST not defteri. Size bahsetmiş miydim? Her yetişkin MST’linin bir not defteri vardır. Nehirden gelen neşeli çığlıklara, etrafında kesilen sazlıklara aldırmadan uykuya daldı.

Evy’nin yanına gittim. Bugün yanlarından ayrılacağını yine hatırlattım. Daha yüz kilometreden fazla yol var yürüyüşün bitmesine ama biletim Venezuela’dan olduğu için Brazilya kentine gidip vize almak zorundayım. Bilet gününden ancak bir gün önce yürüyüş bitiyor ve oradan Caracas’a uçak yok. Olsa da zaten param yok. Chávez beni Brezilya’da bekliyor. Biletim günü değişmeyen en ucuz olanlardan. Belki bileti yakabilirim ama o zaman buradan dönebilmek için dünyanın bir yerlerinde filmlerim iyi paralı yeni ödüller almalılar ya da yakın ülkelerde bir festivale davet edilmeyi beklemeliyim. Yazı yazdığım yerlerden aldığım

paralar ancak benim burada yaşamama yeterler. Bir başka yerlere gidebilmeme değil. İşte bütün bunları günlerdir kafamda geçiriyorum. Ama bunları hemen anlatmak lazım diye kendimi teselli ediyorum.

“Evy bugün ayrılacağım. Biliyorsun değil mi?”

Pek umurunda değil, kafa sallıyor.

“Ama biz neredeyiz ve ben nasıl gideceğim? Yola çıkmam gerekmez mi?”

“Sakin ol Metin, tamam.”

“Niye burayı işgal etmiyorsunuz ki? Hem bol bol su hem de evleri yapacak bol materyal var! Hem kâğıt tekelleri içinde güzel sürpriz olur.”

Gülüyorlar. Bu işi kaptığımı ve bana buradan bir ev vereceklerini söylüyorlar. Artık Brezilya'nın bilmediğim bir yerlerinde kâğıt tekellerinin muhtemel kâğıtlarından yapacağım bir evim olabilir. Bir tek siyah naylonum eksik.

LİTURJİ YA DA “HALKIN YAPITI”

Plínio de Arruda Sampaio⁵²

Tüm bu mistisizm liturji yani sözü ve ifadeyi birleştiren bir simgeler dili ile ifade edilir. Tüm liturjiler dünyanın aşkın bir görünümünü tercüme eden birer estetikdir: “Mutlu sonla biten bir dramının yeniden yaratılması.

MST liturjisi son derece çeşitli ve çok güzeldir. Kırsal halkın kültürünün varlığını açığa çıkartan bir basitliktedir. Bu kültür gündelik hayat tarafından her zaman ekonomik varoluşun sınırlarında ezilmiş, kendisini sömüren toplumsal sınıfın kibri tarafından aşağılanmış, angaryaya dönüşmüş bir çalışmaya tabi kılınmış bir halkın mücadelesini ifade eder. Olağanüstü olan, bu yaşam koşullarına rağmen, Brezilyalı campesinonun güzellik, dayanışma, şefkat ve coşkuyu yaratabilmiş olmasıdır.

⁵² Profesör ve Brezilya Federal Temsilciler Evi eski üyesi /SP

Şimdi bu liturjinin öğelerine bakalım.

Hediyeler

Kimse MST'den bir hediye almaksızın onunla konuşamaz, onu ziyaret edemez ya da ona yardım edemez. Bir şapka, bir tişört, bir defter, bir kitap, bir CD, bir çiçek. Kadınlar erkeklerden, erkekler kadınlardan hediye alırlar. Bir gülümseme, bir hoş geldin, bir bakış. Basit, mütevazı, harekete geçirici. Hala MST mistiğinin ulusallığımızın kökleriyle bağlantısı konusunda daha fazla kanıt istiyorsanız, hediye vermenin, kökleri ülkemiz kültürünün büyük yerli parçasına dayanan kırsal bir geleneğimiz olduğunu hatırlamak yeterli olacaktır.

MST bayrağı

Cinslerin eşitliğini simgeleyen bir erkek ve bir kadın. MST topluluklarında, kadınlar ülkenin maço kültürünün onlara dayattığı edilgen rolü oynamak zorunda değildir. Erkek üretime adanmışlık çağrısı yapan bir bıçak tutar. Her ikisi de ulusun inşasına adanmışlığı vurgulayan bir Brezilya haritası tarafından çerçevelenirler.

Brezilya bayrağı

Brezilya bayrağının önemli bir yerde asılı olmadığı hiçbir küçük ya da büyük toplantı yoktur. Saçma olan bu bayrağın on dokuzuncu yüzyılda cumhuriyeti kurmuş olan seçkinlerin iktidarının simgesi olmasıdır. Ezenlerin bir simgesi nasıl olur da sosyalist militanların toplantısında dalgalanabilir?

Açıklama basittir: Yıllar içinde, depolitize bir nüfus, seçkinlerin bu simgesini mülk edinmiş ve anlamını bilmeksizin ona bir başka anlam yüklemiştir. Halkın inşa etmek istediği bir ulus. Romalıların ölüm simgesinin, Hristiyanlar tarafından muzaffer bir yaşamın simgesine dönüştürülmesi sırasında da muhtemelen aynısı olmuştur.

Kutlama

Küçük, büyük ve olağanüstü toplantılar hep kutlamayla başlar. Küçük toplantılarda kısa, büyüklerinde uzun ve ayrıntılıdır. Bu kutlamaların öğeleri hep aynıdır: Toprak, su, ateş, mısır taneleri, öğrenci

defterleri, kürek, çiçekler. Fazla şey söylenmez. Şiirsel ve inandırıcı bir biçimde Haroldo de Campos, Drummond de Andrade, Pedro Terra gibi popüler şairlerin ve büyük Brezilyalı şairlerin mısralarını tekrarlarlar. İfadeler anlamlı ve güçlüdür: Şarkı, öfkeyi, mücadeleye hazır olmayı, umudu simgeleyen sıkılmış yumruk. Ze Pinto, Ze Claudio, Marquinho gibi ülkenin köklerinden gelen popüler gezginlerin saf şarkıları. Bunlar Chico Buarque, Tom Jobim, Caymi, Milton Nascimento gibi Brezilyalı sanatçıların en güzel çiçekler kadar zarif şarkılarıyla karıştırılır.

İmgeler

Kutlamalar her zaman halk için savaşmış olanların büyük öykülerinin anılmasıyla birlikte yapılır. Marighela, komünist gerilla savaşçısı, Paul Freire'nin, devrimci Katolik eğitmenin imgesinin yanındadır. Rosa Luxemburg, Madre Cristina'nın, katolik bir rahibenin yanında. Florestan Fernandes, ünlü Marksist aydın Padre Josimo'nun, toprak sahiplerinin katilleri tarafından öldürülen bir papazın yanında yer alır. Karl Marx, İsa'nın yanındadır. Gerçek şudur ki, bu karışım karşısında şaşırانlar Brezilya halkının düşünme biçimi hakkında çok az şey bilirler ya da sosyalist hümanizmin boyutlarını anlamamışlardır.

Tüm bu liturji pedagojidir. Çalışma toplantılarından önce yapılan kutlamalar katılımcılara mistiğin anlamını hatırlatırlar: Dayanışma, enternasyonalizm, mücadeleye hazır olmak. Bu sembolizm gruba kimliğini kazandırır ve onu geçmişe bağlar. Ama aynı zamanda grubu adil bir Brezilya, sütün ve balın bol olduğu bir Brezilya imgesiyle de geleceğe yönlendirir.

MST ve Sol

MST'nin yöneliminde mistiğin önemi onu hareketin bağımsızlığına izin vermeyen egemen seçkinlerle sürekli çelişkiye sokar. Ama MST Sol'un bağrında bile gerilim yaratır. Olağanüstü zor koşullarda çalışmak zorunda oldukları için, Sol partiler (sadece Brezilya'da değil, tüm dünyada) toplumun radikal biçimde dönüştürülmesini küçük kazanımların yanında bir kenara koyan savunmacı stratejiler

geliştirmişlerdir. Bildiğimiz gibi, bu eski bir tartışmadır. Bu minimalist yaklaşımda, MST'nin eylemleri, etik, özgürleştirici, eşitlikçi, sosyalist bir devrim önererek ciddi bir eleştiri ve temel bir sapma olarak ortaya çıkar.

Olanakları modernlik adına bir kenara bırakan Sol, yabancılaşmanın kolektif bilincin doğal bir parçası haline geldiği bir toplumda sosyalist devrim hakkında yapılan açık konuşmaları anlayamaz. Buradan enerjik bir eleştiri gelir: Bu, gerçek dünyayla hiçbir ilişkisi olmayan, kapitalizmi etkin ve tedrici bir biçimde daha insanca bir sisteme dönüştürmeye yön veremeyecek olan ilkel millenaryanizmin ta kendisi. Bu eleştirinin hatası geçmişin, MST millenaryanizminde, ulusallığımızın rahmi olan campesina kültürünün yeniden yaratılmasını temsil eden bir öge olduğunu anlamamasıdır.

Bu geçmiş referansı ile birlikte, mistik kuvvetle sosyalist bir geleceğe işaret eder. Modern devrimci süreçlerde kırsal dünyanın önemini görememek büyük bir hatadır. Görmüş olduğumuz gibi, sistemin baskısını sadece gerillalar, kırdaki “balığın suda dolaştığı” gibi gezebildikleri için alt edebildiler. FARC, EZLN ya da MST temelde tarımsal toplumlardaki güçlü tarımsal millenaryanizmin parlak örnekleri değilse, nedirler ki? Hiç şüphemiz olmasın! Brezilya toplumu, akıldışı kentleşmeye ve yanlış sanayileşmeye rağmen hala temelde tarımsaldır. Kendisini ne kadar saklamaya çalışırsa çalışsın sömürgeci ve köleciler geçmişinden özgürleştirebilmiş değildir. Bu geçmiş lanetlemeden Brezilya sosyalist bir toplum olmak bir yana bağımsız bir ulus bile asla olmayacaktır.

En önemli düşünürlerimizden birisi olan Caio Prado Júnior'ın iki cümlesi sorunu özetlemektedir. Birincisi: “...Ülkemizin sosyal-tarihsel sürecinin şimdiki evresinde temel çelişkilerin ve en büyük devrimci potansiyelin bulunduğu yer Brezilya kırdır.” Ve ikincisi: “Brezilya kırına egemen olan ve kaçınılmaz biçimde kentlere yansıyan ekonomik ve moral sefaletin üzerine, yüksek ekonomik ve sosyal standartlara sahip, modern bir ulus kurulabilme olasılığı konusunda ısrar etmek anlamsızdır.”

Kendilerine modern diyen aydınlar Brezilya'da sosyalizmin kaçınılmaz biçimde Brezilya ulusunun inşası sürecine bağlı olduğunu anlamayı başaramamışlardır. Bu süreci yöneten enerjinin de köleleri serbest bırakan ama tarımsal iş gücünün aşırı sömürülmesi gibi açık bir hedefle onları topraktan mahrum bırakan bir toplumun içindeki muazzam çelişki olduğu gerçeğini de görmezlikten gelmektedirler.

Brezilyalı iktisatçı Celso Furtado birçok meslektaşının takdir edememiş olduğu şeyi görebilmiştir: Ulusun inşasında MST'nin stratejik önemi. Bu nedenle, ciddi üslubunu bile aşarak bu hareketin Brezilya'da yirminci yüzyılda meydana gelen en önemli şey olduğunu empatik biçimde onaylamakta hiçbir mahsur görmemiştir. Daha da ileri giderek onun on dokuzuncu yüzyılın en önemli hareketi ile ilişkili olduğunu da söylemektedir. Köleliğin ortadan kaldırılması. MST o hareketin farklı bir tarihsel öneme sahip bir devamıdır. Köleliğin ilgası hareketi, tam zafere yaklaşırken, zaferi değişik egemen sınıflar arası basit bir uzlaşmaya dönüştüren berbat bir darbeyle yoldan çıkartılmıştı. Bu da kölelerin serbest bırakılmasını, "Beyazların beyazlar için yaptığı bir işe," dönüştürdü. MST seçkinlerin tarım reformunu öldürmelerini engelliyor. "Tarım reformu herkesin mücadelesidir" sloganı kırım ötesindeki herkese uzanan, tüm bir ulusun inşasına atıfta bulunan bir çağrıdır. Bu mücadelenin motoru ise mistisizm ya da özgürlük mistiğidir.

- 71 -

Öğleden sonra oldu. Artık herkese gideceğimi söylüyorum. Ama kimse umursamıyor. Yalnız bir sürü hediye topladım. Ne varsa veriyorlar. Kendisine bile şans getiremeyen küçük şans çiçekleri, MST şapkaları, kağıda çizilmiş kamera ile çekim yaparkenki resmim, bir sürü ev yapımı rom yudumu, "Bu"nun kenarını ısırdığı yuka parçası, hepsi kabulüm. Yalnız otobüs ne zaman gelecek, neden vedalaşmıyor hiç kimse, bir fikrim yok. Şehir telaşına düşmüş şekilde total total dolaşıp duruyorum.

Herman beni çağırıyor. Gitme vakti. En azından birkaç kişiyle vedalaşmalı. Kolumdan tutuyor ve sonra bağırmağa başlıyor.

“Asamble asamble.”

O zaman anlıyorum. Bir uğurlama töreni var. Herkes karşımıza toplanıyor. Bin kişi. Günlerdir kilometrelerce beraber yürüdüğüm, birlikte uyuduğumuz, birlikte yediğimiz bin kişi. Toplanıyorlar. Bilardo arkadaşlarım, babasının omzunda “Bu”, akordeon, davullar, tefler, kahve fincanı veren amca, Senyora Donna, uyku sersemi nine... Hepsi orada. Kamerayı birisine uzatıyorum. Hayatında ilk defa eline kamera alıyor. “Şuraya bas,” diyorum. “Tamam, diyor. “Tamam, deyince aklıma geliyor. Kâğıt bekçileri rapor geçiriyorlar durumu. Soruyorlardır “Yanında ağaç götürüyor mu?” Herman kolumdan tutup konuşuyor.

“Yoldaş Metii çok uzaklardan geldi. Türkiye’den. Çok önemli çalışmalar yaptı. MST’yi, bizi dünyanın başka yerlerine anlatmak için bizimle yaşadı. Ama dışarıdan biri gibi değil, bizim gibi yaşadı, bizle beraber günlerce yürüdü. Şimdi onu uğurlayalım. Eski tiyatro sanatçısı ortaya çıkıyor. “Neden önce söylemediniz ki?” diyor ve hemen bir tirada başlıyor. Yirmi dakika kadar sürüyor. Ne dediğini dinleyemiyorum. Kamerasız ellerimi koyacak yer bulamıyorum. O toprağa eğiliyor, kalkıp bana dönüp bir şeyler söylüyor. “Bu” babasının omzunda ellerinde yuka parçaları, benim kamera bensiz çalışıyor. Muhtemelen beni çekiyordur. Ellerim nerede? Kollarımı kavuşturmalı. Sonra alkışları duyup bittiğini anlıyorum.

Bilardo arkadaşlarım başlıyorlar. Benim için çalışıyor. Dans etmeli. Alman enişte sahnede. Zaten dans özürlü ben, daha da komik olduğum kesin. Senyora Donna gelip son hamlelerini yapıyor. Bin kişiyle göğüsleri arasında gidip geliyorum. Sonra bir başka dansa başlıyoruz. Akordeon yine en önde, davullar dans ederek onla beraber dönüyorlar. Ben aralarında sağa mı, sola mı dönülecek dansı sürekli yanlış istikametlere dönerek yapmaya çalışıyorum. Müzik bitiyor. Ellerimi yukarı kaldırıp ortaya çıkıyorum.

“Companyeros. Bir dakika. Şimdi benim zamanım. Herkes susuyor. Kendimi size tam olarak anlatmam mümkün değil ama kalbinizin anladığına eminim...”

Onların sloganlarından atıyorum. Coşkuyla cevaplıyorlar. Bir daha ve yeniden. Susuyorum. Hep birlikte bağırmağa başlıyorlar.

“Metii, Metii, Metii...”

Hay Allah, ne yapmalı? Kollarım o kadar fazla ki alkışlamaya çalışıyorum. Sonra yumruğu sıkıp havaya savuruyorum. Yavaş yavaş aralarına girip çıkışa doğru giderken farkına varıyorum ki benim için bir tören koridoru oluşmuş. Başımın üstü machetalarla, oraklarla, bayraklarla dolu. Evy’yi ve dudaklarının kenarında muzip gülümsemesini görüyorum. Beni bekliyor. Hemen yanında her zaman olduğu gibi sevgilisi. Birilerine sarılıyorum. Birileri bana sarılıyor. Her birisi büyük yürüyüşün başka anı. Yola kadar koridordan devam ediyorum. Asfalta varıyoruz. Herkes ne yapacağını bir an şaşıyor. Evy öne çıkıyor. Bir bayrak söküyor gökyüzünü uzanan koridordan.

“Bunu sana hediye ediyoruz. Her şey için. Bizden Türkiye’ye, tüm Topraksızlar’a. T. elinde baltası sarılıyorum. X. Brezilya formasıyla geliyor. Sarılıyoruz ve tabii ki öpüyorum.

Ve K geliyor, gözleri biraz ıslak gibi. Bazen gözyaşları iyidir. Ve bir veda sözü benden onlara...

“VIVA LIBERTE!”⁵³

“VIVA!”

“VIVA LIBERTE!”

“VIVA!”

“VIVA LIBERTEEEEE!”

“VIVA!.. VIVA!..

MST’NİN BREZİLYA HALKINA MANİFESTOSU

Sevgili kadın ve erkek yoldaşlar, büyük ve sevgili Brezilya’mız! Brazil’in dışında, ulusun 23 eyaletinden gelen bini aşkın delege ile birlikte kamp kurduk; kırsal bölgelerden gelen erkekler, kadınlar, çocuklar, gençler ve yetişkinler olarak fedakarlıklarımızı, coşkumuzu

⁵³ “Yaşasın Özgürlük! Yaşasın!”

ve umutlarımızı paylaştık. Topraksız Kır İşçileri Hareketi-MST'nin 4. Ulusal Kongresi için yeniden bir araya toplandık.

Ülkemiz derin bir kriz yaşamaktadır. Ama bu kriz herkesi etkilemiyor. En zenginler sömürü yoluyla sürüyle para kazanmaya devam ediyorlar. Büyük, çokuluslu şirketler milyarlarca doları yurtdışına göndermeyi sürdürüyorlar. Bankalar şimdiki kadar çok parayı hiç kazanamamışlardı. Ama hayatlarını terle kazananlar için, yaşam koşullarını giderek berbatlaşıyor; çalışanlar çok az kazanıyor; gençlerin kaliteli okulları yok ve artık üniversiteler parasız ve kamuya ait değil. Birçok insan büyük kentlerin çeperlerinde yaşamak üzere kırsal iç bölgeleri terk etmeye zorlandılar geldikleri yerde ise sefalet ve şiddet buluyorlar.

Bunun sebebi nedir?

Toplumumuzun her zaman adaletsiz olduğu doğru. Bütün kapitalist toplumlarda olduğu gibi, yoksullar her zaman sömürüldüler ve aşağılandılar. Ve zenginler sınıfı, her zaman daha ve daha fazla kazanarak, her zaman halkı ezdi ve onu uluslararası sermayenin çıkarlarına tabi kıldı.

Ama 1994'ten bu yana, Fernando Henrique Cardoso Hükümeti'yle birlikte, sorunlar daha da yakıcılaştı. Bu ekonomik politika sadece bankaların ve çokuluslu şirketlerin çıkarlarını temsil ediyor. Hükümet, bunlar için yüksek faiz oranlarını ve mali yardımı güvence altına alıyor. Söylemeye gerek yok. Geçen yıl hükümet, ulusal bütçenin yüzde 64'ünü iç ve dış borç faizlerine harcadı. Tüm sosyal problemlere rağmen, Brezilya seçkinlerinin hükümeti zengin ülkelere her yıl 50 milyar dolar gönderecek bir nitelikte. Eğitim, sağlık, kamusal ulaşım, barınma ve istihdam için para bulunamamasının nedeni budur.

Tarımdaki durumsa daha da ağır. Cardoso Hükümeti, büyük ihracat işletmelerini destekleyerek kırsal alanları "modernleştirmek", tarımsal pazarın denetimini çokuluslu şirketlere devretmek ve tarımsal sanayilerin, gıda ürünleri stokunu kontrol etmesini izin vermek istiyor.

Araştırma ve teknolojik gelişim merkezlerini kapattılar. Yani tüm insanlığın malı olması gereken bilimsel fetihler, bugün artık ken-

di araştırma merkezlerine sahip olan çokuluslu şirketler tarafından tekelleştirildi. Şimdi aynı hükümet, biyo-teknolojik araştırmaların kontrolünü de çokuluslulara devrediyor. Sadece kendi kar marjlarıyla ilgilenen bu şirketler, bitkisel hayat ve gıda kaynakları üzerinde hiçbir denetime tabi olmaksızın genetik dönüşümler yapmakta, çevreyi ve çiftçilerle tüketicilerin hayatlarını tehlikeye atmakta özgür olacaklar. Hepsinden daha ciddi, spekülasyonu ve küçük köylülerin sömürülmesini destekleyen hükümet, düzenli gıda stoklamayı da bıraktı. Bunlar da artık çokuluslu tarımsal-sanayiler tarafından tekelleştirilecekler. Nüfus şimdi bu grupların kârlarının elinde tutsaktır.

Politikada, çürümeyle ve kamu fonları ile mülkiyetinin talan edilmesi haberleriyle her gün karşılaşyoruz. Egemen sınıfların, zaman içinde sürekli olarak büyüyen bir kesimi kendisini sadece kamusal parayı kaldırarak, narkotik ticareti ile ya da kaçakçılıkla zenginleştiriyor. Bu sektörler öylesine güçlü ve etkililer ki yüksek mahkeme yargıçlarından, askerî polis kumandanlarından, milletvekillerinden, senatörlerden, gazete sahiplerinden, bankerlerden, askerî memurlardan oluşuyorlar. Hatta başkanlık sarayının eski sekreterine kadar ulaşmışlar. Bu sonuncusu, hükümetin sağ kolu, São Paulo Sanayi Mahkemesi'nin inşası için ayrılan 169 milyon realin soyulmasından sorumlu olan gruba ait.

Ülkemiz kaybedilmiş bir dava mıdır?

Biz böyle düşünmüyoruz ama Brezilya halkı ayağa kalkmalı, kendisini örgütlemeli ve tarihsel hakları için mücadele etmek üzere sokağa çıkmalıdır. Aslında, Brezilya için bir başka proje inşa etmek mümkündür; halkın ihtiyaçlarına yanıt veren bir halk projesi. Ama radikal değişimler gerekli. Bankaların, çokulusluların ve halkı soyanların kendilerini zenginleştirmelerini engellemeliyiz.

Dış borçların geri ödenmesi durdurulmalıdır. Mali sistem ve faiz oranları kontrol altına alınmalıdır. Bankaların sermayelerini spekülasyon için değil, üretimi desteklemek için kullanmalarını güvence altına almalıyız. Dış borçlar yeniden görüşülmeli ve kamu bütçesinin de eğitim, sağlık ve tarıma öncelik verilmelidir. Ekonomi politikala-

rının yönetimini ele geçirmeliyiz, böylelikle bu politikalara Brezilyalılar tarafından kendi halkının yararına yön verilebilir; yani IMF anlaşmaları son bulmalıdır. Yeni bir tarımsal modeli içeren tarım reformu uygulanmalıdır. Çiftçilere, gelir ve kırsal alanlarda yaşayanlara bir gelecek sağlayacak bir tarım reformu.

Artık bankalara ve deniz aşırı ülkelere gönderilmeyecek olan kaynaklarla, istihdam yaratmak ve nüfusun satın alma gücünü yükseltmek üzere, ulusal bir sosyal yatırım fonu kurulmalıdır.

Son olarak; her Brezilyalı'nın toprağa, çalışmaya, onurlu bir eve, kaliteli kamu okullarına ve yiyeceğe ulaşmasını engelleyen hiçbir ekonomik ya da toplumsal neden yoktur. Ama hükümeti değiştirmek, ekonomi politikalarını yeniden düşünme ve güçlülerin kararlarını sorgulama cesaretine ihtiyacımız var.

Önümüzdeki aylar ve yıllar ülkemizin geleceği için belirleyici olacak. Ya ulusal egemenliğimizi yeniden kazanacağız ya da gözlerini Amazon bölgesine bile dikmiş olan ABD hükümetinin yeni bir sömürgesi olmaya mahkûm olacağız.

Topraksız kır işçilerinin toplumsal hareketi olarak, Brezilya'nın tüm halk örgütlenmelerini kendilerini örgütlemeye ve bu değişimler için savaşılmaya çağırmamızın nedeni budur.

Hükümetin zirvelerine dek uzanan sayısız çürüme vakasını araştırmak üzere bir araştırma komisyonu kurulmasını talep etmemiz gerekiyor. Herkesi 2-7 Eylül arasında "Ulus Haftası" sırasında dış borçların ödenmesine karşı yapılacak halk oylamasına katılmaya çağırıyoruz. Gelecek seçimlerde bu hükümeti ve zenginleri yenmeli ve halk projesine gerçekten bağlı ilerici adayları seçmeliyiz. Her evde, her işyerinde, her okulda her sendikada ve her kilisede Brezilya için Halk Projesi'ni tartışmalıyız. Ve her zaman, mücadeleye devam etmeliyiz. Bütün toplumsal fetihler kitlesel, halk mücadelelerinin ürünüdür. Brezilya halkı birlikte, bir halk projesi inşa etmeyi umut ediyoruz.

SONSÖZ

Brezilya, gerek coğrafi koşullar gerekse toprak büyüklüğü ve rejimleri açısından ülkemizden çok farklı özelliklere sahiptir. Tarihsel koşulları da oldukça farklıdır. Ancak maruz kaldığı sömürünün biçimi, ABD'nin sürdürdüğü baskı ve uluslararası tekellerin yok edici etkisi açısından birçok Üçüncü Dünya ülkesi, Brezilya ile aynı koşulları yaşamaktadır.

Ülkemizde de tarımsal üretim ve köylülük hiçbir dönemde bu kadar tehdit altında değildi. Terminatör tohumların tarım tekellerince bütün pazarları ele geçirmesi, kimyasal ilaç ve gübrelerin toprağı yok edişı, tek çeşitli tarım üretimi, pazarların tamamıyla tekellerce ele geçilip fiyatlar dâhil her şeyin onlar tarafından belirlenmesi, Türkiyeli köylülerin de yaşadığı şeylerdir. Bitki patentlerinin yine tekellerce satın alınmasının sonucu olarak saksıda maydanoz yetiştirilmesinin bile hırsızlık olarak tanımlanması, çok yakın bir zamanda karşı karşıya kalacağımız bir durumdur.

IMF programlarıyla yürütölen bu politikayla, mesela tütün üretimi hemen hemen tamamıyla durduruluyor. Üretim, sürdürölecek yerlerde, uluslararası tekeller ile anlaşmalar doğrultusunda, toprak sahibi köylöleri bile kendi toprağında marabaya dönöştüren bir biçim almaktadır. Tütünün ekiminin durdurulacağı yerlerde onun yerine başka bir tarımsal üretim yapıldığı takdirde, emek yoğun üretim olan tütünün yerini hiçbir tarım ürün almayacak. Örneğın, on beş kişilik bir ailenin on dördü işini kaybedecektir.

Şeker pancarı ekimi yok edilerek, şeker üretiminin durdurulması yalnızca tatlandıncı tekellerinin birikmiş stoklarının eritilerek milyonlarca dolar kâr ettirilmesinin ötesinde de etkiler yaratmaktadır. Bununla birlikte, şeker fabrikaları kapanıp, işçiler işlerini yitirmekte, şeker pancarı taşıyan kamyoncular işsiz kalmakta, o kentler esnafıyla, tüccanyla, zanaatçısıyla ölüme terk edilmektedir. Ayrıca verdiği oksijen nedeniyle ormanlar kadar havayı temizleyen şeker pancarı yok edildiğinde küspesinden elde edilen yem ortadan kalktığından

hayvancılık da ortadan kalkacaktır. Bu örnekleri üzümde de, fındıkta da ve diğer ürünlerde de verebiliriz. Yani milyonlarca köylü bu politikalar sonucu yaşayamaz olup, zaten kendisini doyuramayan ve daha da kötü duruma düşecek olan şehirlere akın edecektir. Göç edecek insan sayısı, gelecek iki yılda iyimser rakamlarla yedi milyon kişidir. Bu kadar kısa süre içerisinde şehirlerde suç oranı niye arttı, diye şaşırmamız gerekiyor.

Ayrıca bu durum bize soframız kadar yakındır. Genleriyle oynanmış tohumların meyveleri, kimyasal ilaçlarla beslenmiş toprağın sebzeleri, yok edilen çeşitlilikten dolayı ortaya çıkan standart beslenmeden doğan hastalıklar sağlığımızı her geçen gün daha fazla bozmaktadır.

MST'nin öyküsü, bu nedenlerle bugün için çok daha önemlidir. Yani bu mücadele, yalnızca bir ütopya isteminden öte yaşamımızı sürdürebilme mücadelesidir. Kolektif tarım, alternatif tıp, alternatif eğitim ve kendi kararlarını kendilerinin verdikleri demokratik karar alma biçimi, asıl olarak yaşama sahip çıkmaktır.

Venceremos...

Metin'in Brezilya Topraksız Kır İşçileri Hareketi-MST üzerine gerçekleştirdiği bu çalışma, Türkiyeli aktivistler, militanlar ve toplumsal hareketlerin öğrencileri açısından büyük bir önem taşıyor. İlerici Türkiye halkı ve hareketleri ile Brezilyalı MST arasındaki uluslararası dayanışma için bir temel oluşturuyor. İki ülke arasında tarihsel ve kültürel farklılıklar bulunmakla birlikte, her iki ülke de benzer sosyo-ekonomik ve politik koşulu ve yapıyı paylaşıyorlar. Hem Türkiye'de hem de Brezilya'da, kırsal hareketler ortak bir derdi paylaşıyorlar: Kent yoksullarıyla ve ilerici meslek çevreleriyle, halkla konuşup sağ için çalışan "merkez-sol" seçim partileri karşısında, bir politik alternatifi inşa etmek üzere ittifaklar yaratmak. Metin'in çektiği belgesel film ve bu kitap, MST mücadelelerinin ve zaferlerinin ilerici derslerini Türkiye soluna taşımak açısından çok önemli bir katkı sağlıyor ve kilit bir önem taşıyor.

James Petras

ISBN 978-975-584-230-1

9 789755 842301